אסור לעיין

בשעת התפילה וקריה"ת

אסיפת גליונות

פרשת חיי שרה תשפ"ז

החוברות מיועדות לבתי כנסת

על דעת התורמים

נא לא להוציא מבית הכנסת עד לאחר שבת

CONTROLP
קונטרול פי, דפוס שמבין אותך

תוכן העניינים

משמחי לב
עניני הלכה 4

אבני אפד
מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל 5

היכל החת"ם סופר
במשנתו ותורתו של מרנא ורבנא החת"ם סופר זיע"א 9

לאורו
מרן הרה"ק בעל אמרי יוסף מספינקא זי"ע ועיב"א 13

לודמיר
להפצת משנתו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע 17

תורת אור החיים
מתורת בעל האור החיים הקדוש זי"ע ועכי"א 19

צדיק יסוד עולם
ליומא דהילולא של הרה"ק בעל דעת סופר מפרעשבורג זיע"א 23

התחזקות ובטחון
במשנת הזרע שמשון 26

תפארת ישראל
כ"ק הרה"צ בעל 'עזרת ישראל' אבד"ק סערט ויזניץ ירושלים זצוק"ל 27

יסודי העולם
מרנן צדיקי הדור מייסדי החסידות אחר המלחמה 31

משה עבד ה'
מרן הרה"ק בעל ישועות משה מויז'ניץ זי"ע 35

התעוררות בעניני הזמן
הגה"צ רבי יצחק משה ערלענגער שליט"א 37

שם משמעון
הגה"ח רבי שמעון הירשלער זצ"ל 39

האר"י החי
פנינים מתורתו של המהרא"ל צינץ זי"ע ועכי"א 41

באמונתו יחיה
המשפיע הגאון הצדיק רבי משה וואלפסאן זי"ע ועכי"א 43

מעדני אשר
הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א 45

פניני הרמב"ן
הגאון רבי ישראל מאיר קעניג אב"ד יאקא שליט"א 49

מחמדי התורה
הגאון רבי שלמה שווארץ שליט"א 51

דורשי יחודך
הגה"צ רבי חיים ליברמן שליט"א 55

הלכה לסעודת שבת
הרה"ג משה שניאור זלמן גרוסמן שליט"א 56

מתיקות הדף היומי
הרה"ג רבי אברהם ישעיה קובלסקי שליט"א 57

חמידא דאורייתא
הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א 59

הוי זהיר במלאכתך
הגאון רבי משה אורי בלוי שליט"א 62

פארו עלי
הגה"צ רבי אברהם צבי קלוגר שליט"א 63

מעיינות החיים
כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א 67

משיב נפש
הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א 71

מרקחת חיים
הגאון הגדול רבי חיים אלעזר וויים שליט"א גאב"ד ביתר 75

עמק הפרשה
הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א 77

סוגיא בפרשת השבוע
הגאון רבי משה פרידמן שליט"א - ישיבה הגדולה טשכנוב 79

במשעולי החסידות
להבין ולהשכיל בדב"ק של תלמידי בעשטה"ק 81

היכל הוראה
הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א 83

לב ההלכה
מפעל שונה הלכות 85

דעהו
סטטיסטין 87

אם עדיין לא מגיע בבית המדרש שלכם אפשר לפנות למערכת במספר 028080809 בין 7 ל9 בערב

ע"פ ההלכה אסור לעיין בגליון בעת אמירת קדיש

שו"ע (סימן נ"ו ס"א): יש לכוון בעניית הקדיש

משנה ברורה (סק"א):

ובספר **מטה משה** סימן תי"א הביא בשם מדרש שחכם אחד נתראה לתלמידו בחלום וראה התלמיד שהיה לו כתם במצחו וא"ל מפני מה אירע לך כך א"ל מפני שלא הייתי נזהר מלדבר כשהחזן היה אומר קדיש. **ואפי' להרהר בד"ת אסור בשעה שהחזן אומר קדיש מפני שצריך לכוין הרבה בעניית הקדיש [פרי חדש]**. ואין חילוק בין קדיש על תנ"ך או אגדה או משניות [פמ"ג].

מוקדש לרפואתו השלימה של מרן אדמו"ר רבי ישראל בן לאה אסתר שליט"א לרפואה שלימה

החוברות מיועדות לבתי כנסת

על דעת התורמים - נא לא להוציא מהבית כנסת עד לאחר שבת

למעוניינים - ניתן לשלם במחיר סימלי דרך נדרים פלוס קופה הסידים הראשונים

מערכת אסיפת גליונות 0733-45-44-99
לפרסום בחוברת 0733-45-45-17

עימוד: מאורות - בית"ע 0548463972

הדפסה: קונטרול פי חירם 6 ירושלים 02-9971070

דעת תורה ופסק הלכה

מגדולי פוסקי דורינו

הגאון האדיר רבי **חיים יוסף דוד ווייס** שליט"א ראב"ד סאטמאר אנטווערפען

והגאון האדיר רבי **משה בראנדסדארפער** שליט"א גאב"ד היכל הוראה

בס"ד אור לכ"ד מרחשון תשפ"ז פה בני ברק יצ"ו

לב מי לא יחרד אודות המעשה הנורא שארע במדינת אוקראינא, אשר נמצא חלל איש יהודי ר' יצחק אלמקייס ע"ה, **וזה כמה ירחים אשר לא הובא לקבורה, וגופו מוטל בבזיון ובסכנה תחת שליטת נכרים,** והדבר מתעכב והולך, וטרם זכה לבא לקבר ישראל, ומי לא יחוש לצער ובזיון המת רח"ל.

ומאחר שנתוודענו מפי הרשויות, כי ניתן להשיג רשיון קבורה עבורו, נתאספנו הערב אנחנו הח"מ פה בעיר בני ברק יצ"ו בביתו של מע"כ הרה"ח רבי יהודה יאקאב שליט"א העוסק בצרכי ציבור באמונה, ואחר שנתברר ונתחוור הדבר מפי הרבנים והעסקנים המתעסקים בחסד של אמת למען מצוה כבירה זו.

מצאנו לחובה להודיע בזה דעת תורה ברורה כי אין שום היתר לבא בדרישות ובקשות כלשהם הגורמים לעכב הקבורה,
וחייבים לפעול בכל דרך אפשרי למהר את הבאתו לקבר ישראל תיכף ומיד במדינת אוקראינה ע"מ שלא יהיה שום שיהוי.

ואיסור גמור לעכב את הדבר, וידוע שאיסור הלנת המת חמור מאד, ומכל שכן כשהדבר נגרם באיצטלא של חשבונות פסולים במישרים או בעקיפים ובדרכים עקלקלות רח"ל.

והננו קוראים בזאת לכל מי שבידו להשתדל בדבר, לפעול ולהתאמץ בזריזות בכל האמצעים בכדי להביא את הנפטר למנוחת עולמים באוקראינא באופן מיידי ללא שום שיהוי.

וארז"ל על הרוגי ביתר שניתנו לקבורה שתיקנו בעבור זה ברכת הטוב והמטיב, ומי לא יחוש לצערו של המת ושוועתו הקורעת כל לב לגזרים, בהתחננו לבא למנוחתו, ותקותינו איתנה כי יעתרו כל הגורמים להביא את הדבר לגמרו על צד היותר טוב, יבא שלו' ינוח על משכבו עד עת קץ בב"א.

ועל זה באהע"ח בנפש מרה

העניין חמור מאד, ומי שיש לו חלק בעיכוב קבורתו מחמת חשבונות שונות, עתיד ליתן את הדין.

ומה שהוציאו שם רע, כאילו התרתי להלינו יותר מיום או יומיים, שקר ענו בי.

חיים יוסף דוד ווייס

משה בראנדסדארפער

משמחי לב

בירורי הלכה בענינים אקטואלים

ע"מ לעורר לב המעיין

אוכלים סעודה חלבית שניה בליל שבת וישבחו רצה

לאחרונה יש ישיבות שבליל שבת הבחורים לומדים כל הלילה והישיבה מעודדת ומגישה באמצע הלילה [לאחר שש שעות] סעודה חלבית שניה אם שוכחים רצה בברהמ"ז האם צריך לחזור.

יסוד השאלה

א. הנה קיי"ל בסי' קפ"ח דבשני הסעודות בשבת אם לא אמרו רצה חוזרים ובסעודה שלישית אין חוזרים ובנד"ד דהסעודה השניה בלילה האם הוי כמו סעודה שניה וחוזרים. או דבלילה עושים רק סעודה אחת וביום עושים סעודה השניה ולכן אם עושים בלילה סעודה שניה אין חוזרים דלא חשיב סעודה שניה של שבת. אלא מה שעושים בשבת בבוקר.

סעודה אחת בלילה

ב. והנה בס' מחזיק ברכה מהחיד"א (רצ"א סק"א) כתב דעיקר אכילת האדם דבר יום ביומו הוא בלילה פעם אחת וביום פעם אחת ובסעודה שלישית מגדיל כבוד השבת לעשות בה סעודה מחודשת, ונראה מדבריו דבלילה עושים רק סעודה אחת וביום פעם אחת. ואין סעודה שניה של שבת נחשבת בפעם שניה בלילה. [צריך ע"ז לחם משנה ומ"מ א"צ לחזור אם לא אמר] ומ"מ אין זה ראיה ברורה דאפשר הוא לכתחילה אבל אין זה מעכב. וכשעשו סעודה שניה בלילה הוי שפיר סעודת שבת וחוזרים על רצה.

אפשר להשלים ולשנות

ג. ויש להביא ראיה מדברי הרמ"א (רצ"א ס"א) מי שלא אכל בליל שבת יאכל שלש סעודות ביום השבת, ומבואר שבדיעבד אפשר לאכול ג' סעודות ביום, ולאו דוקא בלילה ולפ"ז מסתבר דגם בלילה אפשר לאכול סעודה שניה ואין זה מעכב שיאכלו הסעודה השניה ביום, וא"כ צריך לחזור, אמנם אח"כ ראיתי מובא מארחות חיים (ספינקא סק"ד) שאין יכול להשלים סעודת היום בלילה שקודם. ולפי דבריו א"צ לחזור.

האם תלוי בכונה

ד. ויש קצת לחלק אם מתכונים שהסעודה תהיה סעודה שניה שאם מתכונים הוי סעודה שניה וחוזרים ואם לא מתכונים לא הוי סעודה שניה, אך כשלוקחים לחם משנה והרי צריך לקחת שהרי בכל סעודה בשבת צריך לחם משנה וכמבואר ברמ"א ס"ד וא"כ מסתבר דהוי סעודת שבת [וא"צ לחשוב דוקא שיעלה לסעודה שניה] ושאני מקידוש במקום סעודה בשבת בבוקר דאין מתכוננים כלל שיעלה לסעודה. [ובס' פסקי תשובות הביא משו"ת התעוררות תשובה ח"ב סי' פ"ה שאינו חוזר, אמנם לא נמצא שם].

סעודת שבת

ה. אמנם בסעודת שבת גם אם לא מתכוונים יוצאים יד"ח, דהא מבואר בסי' תע"ה ס"ד דאכל מצה בלא כונה יצא ידי חובתו, וביארו שם הר"ן והובא במשנ"ב (ל"ד) דבמידי דאכילה שעל כרחו נהנה גרונו כמתכוין דמי, ויש חולקים ע"ז. אמנם סתימת הדברים דבמידי דאכילה בלא כונה יצא שנהנה גרונו. וכן מבואר בקהלות יעקב ברכות, דדן בקידוש בבוקר ואוכלים מזונות אם יוצאים ידי סעודת שבת, ונפק"מ בסעודה אח"כ אם אומר רצה, ופשיטא ליה דאם יוצאים בפהב"כ יוצא יד"ח אע"פ שסתמא אין מכוין, וה"נ יוצאים יד"ח. אמנם י"ל דכיון דכמה פוסקים כתבו דהסעודה השניה ביום דעת האדם כמש"כ הפוסקים דסעודה השניה תהיה ביום, דכך הוא לכתחילה. [וראוי לכוין שלא יעלה לסעודת שבת ואז אינו צריך לחזור בשכח].

המורם מהאמור

ו. מדברי הפוסקים נראה קצת שאינו חוזר בברהמ"ז לומר רצה ויש לפקפק בזה די"ל דהוי סעודה שניה וחוזר לומר רצה, [והמיקל שלא לחזור יש לו על מי לסמוך], ונפק"מ גם בסעודה שיאכלו בבוקר שאם בלילה חוזרים אם שכחו בבוקר אין חוזרים.

חדותא דשמעתתא

שזלחת בצק לחלות לבתה ואוכלת אצלה האם חייב בחלה

עשתה שתי קילו בצק לחלות וקילו שולחת לבתה ואמורה לאכול עמה בשבת האם חייב בחלה.

אמא שגרה עם בתה באותו בית ותמיד אחת שולחת לשניה האם חשיב ע"מ לחלק.

עיסה ע"מ לחלקה בצק

א. איתא בשו"ע (יו"ד שכ"ו ס"ב) העושה עיסה לחלקה בבצק פטורה, ומקור הדברים בירושלמי (חלה פ"א ה"ה) אמר רבי יוחנן העושה עיסה על מנת לחלקה בצק פטור מן החלה. וכתב הט"ז (סק"ב) העוסה עיסה לחלקה בצק פירוש לכל אחד פחות מכשיעור חלה אבל אם אין דעתו לחלקו בצק אע"פ שדעתו לחלקו אחר אפיה חייב כ"כ ב"י דלא כסמ"ג. וכ"כ נמי הש"ך (סק"ה) לחלקה בצק היינו לאנשים הרבה שלא יהא באחת מהן כשיעור חלה פטורה אבל אין דעתו לחלקו בצק אע"פ שדעתו לחלקו אחר אפיה חייבת.

יסוד השאלה

ב. ובנ"ד יש לעיין דלאמא לא נשאר כשיעור וכדי שיתחייב בחלה צריך לצרף גם מה שמתכונת לשלוח לבתה. והאם בכה"ג חשיב ע"מ לחלק כיון ששולחת לבתה ופטורה, או כיון שגם אוכלת אצלה בשבת א"כ לא חשיב ע"מ לחלק אלא הוי לה עצמה והכל עיסה אחת היא לאמא שאוכלת שם וחייבת בחלה.

מתחלקת עמה באוכל

ג. ומסתבר שאם שולחת האוכל לשבת ולא כתשורה אלא גם אוכלת וכמו שמצוי שמתחלקים באוכל שמביאים חייב בחלה, ולא חשיב כע"מ לחלק, דכמו שאוכלת בביתה אוכלת אצל בתה. ואפשר שאם זה רק בצורה ששולחת לה קצת וכעין ששולחת מתנה בכה"ג פטורה דחשיב ע"מ לחלק.

בת שגרה בבנין עם אמא

ה. ולענין השאלה השניה מסתבר שהוי ע"מ לחלק אע"פ שרגילים לשלוח אחת לשניה. מ"מ שני דירות נפרדות ושני משפחות ואע"פ שרגילים ומצוים זה אצל זה חשיב ע"מ לחלק.

המורם מהאמור

ו. כשהאמא שולחת ומתחלקת באוכל עם הבת מסתבר דלא חשיב ע"מ לחלק דכך צורת אכילה ואוכלים יחד. [ובכה"ג ששולחת מתנה אפשר דחשיב ע"מ לחלק]. וכשאמא גרה עם בתה באותו בית חשיב ע"מ לחלק ופטור מחלה.

שאלות קצרות

מכירת ספר פגום שהמו"ל מחל

שאלה

קנו ספר פגום ודברו עם המוציא לאור ומוכן להחליף לחדש והקונה בקש שישאר אצלו וישתמש בשנים האם יכול הקונה למכור הספר הפגום או ששייך למוציא.

תשובה

אפשר למכור את הספר, כיון שיש בזה מחילה מצד המוציא לאור, ואחרי שמחלו אפשר לעשות עם הספר מה שרוצים. ואם בתחילה היתה כונה למכור את הספר זה אסור. אך אם היה כונה להשתמש ואח"כ היה שינוי ורוצים למכור אפשר למכור את הספר וכנ"ל כיון שהיה מחילה מצד המו"ל. וגם ספר פגום בדרך כלל אינו ניתן למכירה.

דירה למכירה שגר בה שוכר

שאלה

שוכר שגר בדירה והמשכיר רוצה למכור את הדירה ושולח אנשים לראות האם יכול השוכר להגביל זמני הביקור.

תשובה

השוכר יכול להגביל את זמני הביקור, ומ"מ חייב להעמיד את עצמו לרשות המשכיר, אבל אין המשכיר יכול לחייבו כל הזמן ובזמנים שהוא טרוד יכול למנוע את הביקור לזמנים אחרים, וששני הצדדים יוכלו לראות את הדירה.

לע"נ הרחה"ח ר' מרדכי בהרה"ח ר' זאב דוב ז"ל

מפקוד ישראל יהלום רבינו ישראל בעל שם טוב
תלמידיו זי"ע ועבי"א מבי שישאב מטבאים והשקה
את בני ישראל רבות בשנים מזרינו הרב
רבי אליעזר דוד פרידמאן זללה"ה זיע"א
רב בתים"ד דחסידי בעלזא בלאנדאן

אבני אפד

פרשת חיי שרה תשפ"ז

טבעת האפד

מטבע לשון הספרים הקדושים שטבע מודנו הרב זצ"ל בשיעוריו

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (בראשית כג, א)
שמי מיי שרה - כלן שוין לטובה (כלי"י)

היינו דבימי נעוריה הייתה נשמרת מן החטאים והעבירות, והייתה סור מרע כמו בימי הזקנה, וכן בימי הזקנה הייתה זריזה וקלה לקיים המצוות, ולהיות עשה טוב כמו שהוא הדרך לאדם זריז בימי נערותו, ונמצא שהיו כולן שוין לטובה.

זהב שבא פרשת חיי שרה בד"ה ויהיו

ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי (בראשית כד, לב - לג)

ומים לרחוץ רגליו הקדים גם כן לדבריו, משום שהיה בדבריו הזכרת חסדי ה', וכל שליחתו של אברהם אבינו עליו השלום, הכל קודש, ולא רצה להזכיר זה בלי רחיצה, וממנו יש ללמוד נקיות לתפילה.

חתם סופר פרשת חיי שרה בד"ה ויתן תבן

*

המיר זמומיהם, רבי הונא ורבי ירמיה שלל לרבי חייא בר רבא, לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של רבי פנחס בן יאיר כו' (בראשית רבה פ, ח)

להיות אברהם שלא רצה ליהנות, היה רק ממידות חסידות, על כן לא בטח על הגמלים, דמי יבטיח שהגמלים יחמירו לעצמם ממידת חסידות.

אגרא דכלה פרשת חיי שרה בד"ה עוד במדרש עשרה

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל ותאמר אל העבד מי האיש הזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני (בראשית כד, סג - סה)

'ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב', היינו שיצא לעורר דינא קשיא דרגא דילה, כי אז הוא עת התגברות הדינים, 'וירא והנה גמלים באים', הוא גומלי חסד, היפוך מדתו, 'ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק', המידה שלו היפוך מידתה, 'ותפלו מעל הגמל', שהייתה נופלת מעט ממידתה מפני דינים של יצחק, 'ותאמר אל העבד מי האיש הזה ההולך בשדה לקראתינו', היינו נגד מידותינו החסדים, כי היא חסד והוא פחד וגבורה, 'ויאמר העבד הוא אדוני', **שצריך לזווג ולכלל אשא במיא, בכדי שימשוך מזה מידת הרחמים הממוצע בין שניהם, וישאר ויתגלה היטב מידת אדוני, ולכן לא אמר בן אדוני.**

ישרש יעקב פרשת חיי שרה אות ג'

*

היינו בראותה פני הצדיק יצחק, הסיגה אחור מדיעות המשובשות, להיות עובדת על מנת לקבל פרס וגמול.

בארות המים פרשת חיי שרה בד"ה ותרא

ספה"ק אך פרי תבואה – הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (בראשית כג, א). הנה לכאורה כפל הלשון הוא. וי"ל הנה שמעתי מפי הרב הצדיק מאוהעל זלל"ה [בעל "ישמח משה"] על הפסוק (פרשתנו פ"ה, כו) נעשה אדם בצלמנו, ומאי טעמא לא כתב נעשה אדם. ותירץ משום דידוע שור בן יומו קרוי שור, משום דמתחלה נגמר כמו שעתיד להיות בסוף, אבל האדם צריך לתקן את עצמו, וזה נעשה אדם, דהיינו מי שתקן, משום שגם האדם צריך לקיים. והנה לפי זה י"ל דזה שרמוז לנו התורה ויהיו חיי שרה, ויהיו הוא לשון הוי' וקיום, דהיינו שהיה בהם חיות של נצחיות, כמו שמצותר בזוה"ק (עי' חיי שרה קכד, ב) על הפסוק ואברהם זקן בא בימים, משום דהיו חיי שרה, דהיינו דהחיות היתה על ידה, דהיתה עשתה פעולות לכך, לא שנאמרה כך, ודו"ק.

ובזה י"ל גם כן דברי מז"ל (ב"ר ח ז) שמשה רבינו ע"ה לא רצה לכתוב נעשה אדם, כדי שלא יהיה מקום להמינים לטעות, ואמר לו הקב"ה תמה כתוב וכל הרוצה לטעות יטעה. והנה מכל מקום הלא יותר טוב היה לכתוב נעשה אדם, כדי שלא יהיה מקום לטעות. ממנה לפי הנ"ל ניחא, שאדרבה יותר היה מקום לטעות אם היה נכתב נעשה אדם, דהנה ממרו מז"ל (ב"ר יח, ו; תנחומא מזריע ה) שאמר מין אחד את רבי עקיבא איזה דבר חשוב יותר מעשה הקב"ה או מעשי בני אדם, והבין רבי עקיבא שאמר זאת על ענין המילה, שיותר היה טוב להיות נשאר ערל כמו שנברא על ידי הקב"ה, ולזה להבין מן השוק מיתין וגלוסקמות, שהמיתים הם מעשה הקב"ה והגלוסקמות הם מעשי בני אדם, ואפילו הכי הגלוסקמות הם יותר טובים, מפני שהעיקר הוא שהקב"ה רוצה בכך שהאדם ישליט את עצמו.

והנה לפי זה אם היה נאמר ויאמר ה' נעשה אדם, אדרבה היה מקום לטעות לומר שלא יצטרכו לטרוח בשום דבר את עצמם לעשות נגד הטבע שלו, רק כמו שנברא האדם על ידי

כתפת האפד

א. הרה"ק ר' הירש'לע מליסקא זי"ע בעל "אך פרי תבואה", הוא הגבר הוקם עולה של חסידות באונגארין ביתר שאת ועוז, שבתקופה ראשונה, תקופת הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע, והרה"ק ה"שמח משה" מאוהעל זי"ע, עדיין לא נתפשטה כל כך החסידות במדינת אונגארין. הרה"ק מליסקא היה גאון וחריף וחכם נפלא וגדול בפיקחות, והיה ריעו וידידו של הגה"צ ר' שלמה קאנאפיריד זי"ע בעל ה"קיצור שולחן ערוך", שלמדו בצוותא אצל הגאון ר' הירש'לע חריף זי"ע. פעם התבטא הגה"ק מליסקא שלהרבנים יש מזל שהוא עסוק וטרוד באדמורו"ת ולא מספיק לו זמנים פנויים להיות מפלפל בפלפולי דאורייתא, כי לולא כן לא היה להם מה למכור מחידושיהם.

עוד שמעתי מפי הגה"צ רבי הלל ליכטנשטיין זצ"ל אב"ד קראסנא, שבאוהעל היתה הרב ואב"ד הגה"צ ר' ירמיה לעוו זצ"ל גאון גדול ולמדן נפלא, אך מתנגד חריף לחסידות, ולא הלך בשלום עם הרה"ק מליסקא. מסופר כי באוהעל גרו הרבה מחסידי ליסקא, פעם יצא להליסקער רב לשבות את שבתו בצל חסידיו באוהעל, וכיון שבא לעיר נתעורר וויכוח ודין ודברים אם יש לו לעלות ולבקר בבית הגה"צ ר' ירמי' לעוו המרא דאתרא, או אולי אין חייב בכבודו, אחרי שהרב ואב"ד הרי מרבה לדדוף את החסידים. כמובן שדעת החסידים, אנשי שלומו של הרה"ק מליסקא היתה שלא ילך לבית הרב, אמנם הגה"ק ר' צבי הירש זי"ע, לא כן היתה דעת קדשו באמרו שחייבים להתנהג בדרך ארץ, וכיון שהוא הרב דמתא חייבים לו ביקור. כיון שנתוודע הדבר שהרה"ק מליסקא יבוא למענו של הגאון האב"ד ד'אוהעל נתאספו קהל רב בין מהחסידים ובין מהאשכנזים ה"חריפים" שדגלו בשיטת האב"ד וכולם רצו לראות איך יסתדרו הדברים.

כשנכנס הרה"ק מליסקא לביתו של הרב, נענה בפקחותו היתירה ואמר להגאון, "אוהעל'ער רב, פה בחוץ עומדים ב' כיתות, כת אחת מחסידי ליסקא והם אומרים ועונים הביטו וראו גודל עניות צדקתו של רבינו שמכניע את עצמו תחת מתנגדו הגדול, וכת שניה הם מהמתנגדים והם אומרים אדרבא משם ראיה להיפוך כי גדול רבם ודעתו היא הדיעה הנכונה וצודקת, והראיה שגם הרבי מליסקא בעל כרחו יענה אמן, שא"א להתעלם מהאמת, ולכן בא לכאן". וסיים הרה"ק מליסקא ואמר: ואני אומר שאין אלו צודקים ואף לא אלו, ושניהם טועים טעות חמורה "ווייל איך בין נישט קיין צדיק, און איהר זענט נישט גערעכט"...

אגב, אספר "מופת" של הגה"צ ר' ירמיה לעוו זצוק"ל, שכאמור היה ממתנגדיו החריפים של הרה"ק מליסקא זי"ע, ועובדא הכי הוי, שבא אליו פעם בעל עגלה אחד ותינה לפניו את צערו שאבד את סוסיו שהיו נצרכים למחייתו, נענה הגה"צ בדרך בדיחותא שיחפשם על אם הדרך ההולך לליסקא "ווייל אלע פערד גיין קיין ליסקא"..., ואכן הלה שהיה איש פשוט מאוד קיים את דברי הרב בתמימות, ואכן מצא את סוסיו.

הרה"ק מליסקא נתגדל בילדותו באוהעל, ואמו היתה אשה כשירה מהנשים הצדקניות, עד שהרה"ק ה"שמח משה" זי"ע אב"ד אוהעל היה מכנה אותה "אונזערע יודענע", והרה"ק מליסקא התלהב פעם באמצע אמירת הלל בליל הסדר בהגיעו לפסוק (תהלים קטז, טז) "אני עבדך בן אמתך", ואמר: "אני עבדך" איני יודע אם אוכל לומר, אך "בן אמתך" זה ודאי שאפשר לומר.

הס"ת, אלא שכאשר נשמר נשאר שם לא יהיה מקום לטעות לצדיקים רק להרשעים מ"ו, וזה טוב יותר שהצדיקים לא יטעו, ודו"ק ב.

ספה"ק ייטב לב – הרה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים זצ"ל

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים (בראשית כד, סג). במסורה (ע"י בעל העטורים) והיה לפנות ערב ירחץ במים (דניאל ט, יט). יש לדקדק על פי מה שמעתי ממורי וזקני [ה"ישמח משה] זלה"ה, מיך כי רבינו הקדוש מלובלין ז"ל הורה לו להדרך ילך בו, ואמר לו הגם כי נאמר בזוה"ע (מו"ק סימן ו סעיף ג) רשות לכל ירא שמים שיהא מילר ודואג על מורכן בית המקדש, אלא כבר אמרו (תוספת הלכות שער הפרישות פרק ד) החכם בלתו בפניו ואבלו בלבו, וגם בעת שאומר תלות בבכי ותחנונים ופלגי מים, עם כל זה רשות להיות בשמחה בחומו שעה. והוא על פי משל למלך שנשבה, והגיע לעמוד ולפוש אצל אחד מאוהביו ומיודעיו, וכרצותו את המלך במעמדו בשביה, הלך ובכה, עם כל זה שמח כי המלך נתחבק אצלו, והנשמל מוכן כו', בחומו שעה שכינה כנגדו, שנאמר (מיכה ג, יט) קומי רוני כו' נוכח פני ה', עד כאן דברי רבינו חק'. ואמר מו"ז זלה"ה שזה שאמר הכתוב קומי רוני בלילה כו', רמה לומן משותף לבכי ולשירה ולזמרה, היינו שתהיה הבכיה בשמחה ושירים, והטעם אמר, נוכח פני ה', והבן. ומיי מומר כי הוא זה שאמר הכתוב (ישעיה סו, י) שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה, לא אמר כל שהתאבלו, אלא המתאבלים בלשון הוה, בלומר, שישו בשעה שמתאבלים עליה, והטעם, אע"פ, שבשביה בנגדכם, לכך משוש, והבן.

וידוע המדרש (ב"ר פמ, כג) על מה שאמר יצחק (בראשית כו, כז) ראה ריח בני, ראי בגוי, כריח שדה, ראי מרבי, שנאמר (מיכה ג, יב) ציון שדה תחרש. וזה שאמר ויגש יצחק לשוח בשדה, להתפלל בשביל שראה מורכן בית המקדש ושדה תחרש לפנות ערב, ובודאי בשביה בבכי ותחנונים ופלגי מים ירדו עיניו, ועם כל זה היה בשמחה, שעל זה מורה שמו יצחק, לשון צחוק ושמחה. וזה שאמר המסורה והיה לשון שמחה (ב"ר מב, ג), לפנות ערב [היינו בעת שהתפלל יצחק], הגם כי ירחץ במים, מי הדמעות, עם כל זה היה בשמחה ג.

בתפת האפד

ושמעתי אומרים שאצל הרה"ק ה"דברי יואל" מסאטמאר זי"ע היה ענין גדול להזכיר את הרה"ק ר' הירש'לע ליסקער לפני תקיעת שופר, וצדיקים הפליאו את פיקחותו.

ב. על זה הדרך כתב גם כן הכהן הגדול מאחיו הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו פרי צדיק, שמבאר הענין שמצינו במדרש רבה בריש פרשתינו (פר' נ"ח) שכשר' עקיבא היה יושב ודורש והתנמנמו הציבור וביקש לעוררם, אמר "מה ראתה אסתר שתתלוך על קכ"ז מדינות, אלא תבא אסתר שהיא בת בתה של שרה שחיתה קכ"ז שנה ותתלוך על קכ"ז מדינות, והרבה קולמסים נשתברו לבאר למה זה ביקש לעוררם דוקא בענין זה, דבפשטות הכוונה שביקש לעוררם ע"י שישמעו איזה דבר חידוש נאה, וקשה האם לא מצא איזה חידוש מעניין יותר מזה, ותו יפלא שהתנא קדישא רבי עקיבא דורש ויהיו הציבור מתנמנמים, ועוד קשה דאם אכן התנמנמו הרי גם לדברי אלו לא היו שומעים, וצ"ב.

וביאר הכהן הגדול מלובלין דאין הכוונה כפשוטה שהיו ישנים ונרדמים, אלא שר' עקיבא היה דורש ענינים נשגבים ונעלים בעבודת הבורא, והציבור סברו שדברים הללו הם למעלה מהשגותיהם וממדריגות שלהם ואינו שייך להם, וביקש לעוררם שיקבלו את דבריו שכל אחד מישראל שייך אף לדברי תורה גבוהים כאלה, וכמו דאיתא בתנא דבי אליהו (א"ר ריש פ' כה) דכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותם אברהם יצחק ויעקב, שכל אחד מישראל כיון שהוא מזרע אבות יש בכוחו להגיע באיזה פרט למעשה אבותיו, ולכן טען בפניהם "מה ראתה אסתר שתתלוך על קכ"ז מדינות", וצריך ביאור האם מעצמה מלכה כך, הרי משמים נתנו לה המלוכה ולאו בדידה תליא מילתא, והו"ל לומר "מה זכתה אסתר כו' "? אלא יש לומר דהנה כתיב (אסתר ה, א) "ותלבש אסתר מלכות" ודרשו חז"ל (מגילה טו.) שלבשתה רוח הקודש, שלבשה עצמה ברוח הקודש במלכות שתצליח לפעול אצל אחשורוש, ואף שמתחילה היתה יראה להיכנס אליו, דהנה אסתר הצדקת היתה יכולה ליפול בדעתה ולהיות נשברה בקרבה שהצטרכה להגיע לשפל מצב כזה לחיות עם ערל וטמא זה, ולדמות בעיניה היאך תוכל היא לפעול לטובת כלל ישראל אחרי שירדה כל כך, אולם חיזקה את עצמה ולמדה משרה אמנו ע"ה, שבשרה כתיב "שני חיי שרה" ודרשו חז"ל "כולם שוים לטובה", וביאר הרה"ק הכהן מלובלין שאין הכוונה שכל ימיה הכירה את הקב"ה, שהרי נולדה אצל הרן והיתה נכדה של תרח, ואף באברהם אבינו ע"ה מצינו דיעה שבן מ"ח הכיר את בוראו, אלא כוונת אמרם "כולם שוים לטובה" שמעת שזכתה להכיר את הבורא ית' הפכה כל שנות חייה כל כך עד שחישבם השי"ת ששוים כולם לטובה, אף שבודאי לא היתה בתחילה כמו אחר כך, ומזה לבשה גם אסתר מלכות ולקחה לעצמה תקיפות שהמלכות שלה ולא תפחד כלל מאחשורוש שבודאי יטה לבה לרצונה, ואף שהיא לכאורה בשפל המצב כעת כיון שהזמין לה השי"ת זה לא לחינם הוא ובודאי יבא הצלת כלל ישראל על ידה.

וזהו שבא ר' עקיבא לעורר את הציבור שלא יאמר האדם מה אני ומה חיי, ואיזו שייכות יש לי לדברי תורה הגבוהים והוא יודע נגעי לבבו, על זה בא רבי עקיבא לעורר שאין להתייאש, וכמו שאסתר למדה משרה, דכמו שחייב כל אחד מישראל לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם ויצחק ויעקב כמו כן הנשים הכשרות חייבות לומר מתי יגיעו מעשי למעשי האמהות, שהם נטעו בלב זרעם שיוכל כל אחד ואחד מישראל להסתייע מעבודת האבות והאמהות כשיבא לטהר, וממילא יוכל כל אחד מישראל למצוא מקום אף בדברי תורה הגבוהים ויוכל לצפות מתי יגיעו מעשי על כל פנים באיזה פרט למעשי אבותיו.

וידוע הוא על כמה צדיקים שנולדו בשפל המדריגה וזכו להעפיל למעלה למעלה למדריגות נשגבות, ועל הגה"ק רבי יצחק מדראהביטש זי"ע העידו צדיקים שנולד בנשמה קטנה עד מאוד בגודל ראש מחט ונתעלה עד למדריגת התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי. וכמו כן ידועים דברי ה"תפארת ישראל" על משה רבינו ע"ה שנולד במידות מושחתות אלא שעיבד את עצמו כל כך והיפך מדותיו לטוב, ובשעתו גרמו דיבוריו אלו לפולמס גדול שהיו כאלה שהיו להם טענות נגדו והוציאו קונטרסים נגד דבריו, אך כבר נזכרו כדברים האלו בכמה מגדולי תלמידי הבעש"ט הק', בספה"ק "קדושת לוי" ב"אור פני משה" ו"פרי הארץ", ועוד. ומכל זה יתחזק האדם ולא יאמר נואש לעצמו שאף במצב ומדריגה השפילה ביותר יוכל להעפיל את עצמו עד למעלה למעלה.

ג. שמעתי ממורי הגה"צ רבי צבי קינסטליכער זצ"ל אב"ד שעבעז, שהרה"ק הרבי ר' שמעון מירוסלוב זי"ע היה צריך לאכול כל יום מאכלי בשר מחמת חולשתו (כנראה בזקנותו) וגם לרבות בתשעת הימים כי כן נצטוה מפי הרופאים (ואפשר שהיה עושה סיום מסכתא, ועכ"פ מעיקר הדין רשאי היה לאכול בשר אף בלא סיום). ובעת שהיה סועדתו היה זה דרכו בקודש לשורר "שיר המעלות בשוב ה' וגו'" לפני ברכת המזון, ובימים הללו ימי המצרים היה נוהג לשורר במקום זה "על נהרות בבל", וכל השומע היה נמס לבו מאופן שירת הצדיק זה המזמור.

הרה"ק משינאווע זי"ע שהיה כידוע מדקדק עד מאוד בהלכה והיה "א שולחן ערוך מענטש" השתוקק מאוד להיות נוכח בעת שזימר הרבי ר' שמעון "על נהרות בבל" אך בחוששו שאם ישב אצלו עת שערך שולחנו הטהור, יתן לו הרבי ר' שמעון שיריים מאכלי הבשר ולא יוכל לסרב מלאכלו, וכיון שלא רצה להקל בענין, החליט לבוא אל השלחן רק בסוף סעודתו כשגמר לאכול, ועל כן ביקש מאחד הנוכחים שיואיל לקרוא לו טרם יתחיל הרבי ר' שמעון את המזמור "על נהרות בבל", ואכן הלה קרא לו בבוא הזמן, והיה אומר השינאווער רב, שממה ששמע בעת ששורר אותו שדיק המזמור "על נהרות בבל" יכול לדמות כבר איך היתה נראית כל הסעודה אצלו, וכמה קינה היה מתאונן הרה"ק מירוסלאוו ב"סעודת הבשר" שלו על החורבן בית המקדש, ועל זאת לבו עליו דוי שלא השכיל להקדים לשהות אצל שולחנו הטהור משך כל הסעודה.

דבר נורא מסופר אודות הני תרי צדיקי קדושי עליון ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע וידידו ורעו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע שפעם סעדו יחדיו את סעודת המפסקת ערב צום תשעה באב, ואחרי כך רקדו יחדיו משך ארבע שעות "בנה ביתך כבתחילה", ובודאי שעשה זה רושם למעלה הרבה יותר מהקינות וקריאת איכה של אלפי ישראל, שבפנימיות ובפנימי פנימיות היו מבכים מרה על החורבן.

וצריך לדעת כי לפעמים מעורר הקב"ה את האדם החוטא לתשובה ע"י שמרבה להשפיע לו חסדים וטובות, והאיש מתבונן בכל זה ומתמלא בבושה וכלימה ושב בתשובה בבחי' "טוב וחסד ירדפוני" (תהלים כג, ו) שהחרדיפה היא ע"י השפעת הטוב וחסד - החסיד הנעלה מגדולי חסידי ראפשיץ הגה"ח ר' חיים אורי ריישער זצ"ל היה רגיל לומר לאדם גדול אחד [א גרויסע עהרליכער יוד]: "ווי גרויס איז די רבונו של עולם וויסט איהר בעסטער פון מיר, ווי גוט איז די רבונו של עולם וויס איך אסאך בעסטער פון אייך" [-כמה גדול הוא הרבש"ע זה הנכם יודעים יותר ממני, אך כמה טוב ומטיב הוא הרבוש"ע זאת הנני יודע היטב יותר מכם], שהרי אני יודע היטב כמה הכעסתי את בוראי ומה שמגיע לי באמת, ועל אף כל זאת הרי הוא מרבה להטיב כל כך ללא גבול.

על דרך זה שמעתי מפי אאמו"ר זצ"ל כמה פעמים שהדבר מרומז במה שכתוב בפר' קרח (במדבר יז, יח) "והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח" שהאיש הירא וחרד והבר דעת שהשי"ת בוחר בו, "מטהו" המטה שלו שמעורר אותו להתעורר ולשוב בתשובה, "יפרח" הוא על ידי שמצבו פורח ומצליח בכל מעשיו ודרכיו, בזה משכיל לדעת שלא מגיע לו כלום והכל הוא מתנת חינם, על אף שכה מרד בו ית"ש עד עתה, ומתוך התבוננות זו מתעורר לשוב בתשובה שלימה לפניו ית'.

פרק י"ז - יחל ישראל (ב)

עומד לפני המלך

היה רבינו האהבת ישראל זי"ע אומר, כי הנה על נוסח התפילה 'ברוך אתה', הרי שעל תיבת 'ברוך' ישנם כמה פירושים בדברי הראשונים, יש (ספר החינוך מצוה ת"ל) שפירשוהו מלשון הודאה, ויש (תשובות הרשב"א ח"ה סי' נ"א) שפירשוהו מלשון ברכה, ויש (ארבעה קניינים [לרבינו יהודה קנפנטון] עניין הברכות) שפירשוהו מלשון המשכה ובריכה, או יש (אבודרהם סדר ברכות השחר בד"ה וצריך לנקות; ור' רבינו בחיי דברים ח, י ותשובות הרשב"א ח"א סי' תכ"ג) שפירשוהו מלשון מקור הברכות, אמנם תיבת 'אתה' לית מאן דפליג כי הכוונה הוא להשם יתברך בכבודו ובעצמו.

כל זאת מורה לכל אחד ואחד מבני ישראל, כי בשעת התפילה ניתנה הרשות בידו לדבר אל השם יתברך ככל אשר עם לבבו, כדבר בן אל אביו, וכמובן שהוא זכייה גדולה ונפלאה, אשר אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו אין אנחנו מספיקים להודות לפניו על כך.

*

מאימתי קוראים את שמע

פעם אחת הזדמן רבינו האהבת ישראל זי"ע להתפלל תפילת ערבית בחדא מחתא עם אחיו הרה"ק רבי פנחס מבארשא זי"ע, אמנם מחמת שלא היה מוכן כסאות עבור שניהם, רק הניחו כסא אחד, על כן נמנעו שניהם מלישב, ועמדו על רגליהם במשך כל תפילת ערבית.

באמצע אמירת קריאת שמע, הוציא רבינו האהבת ישראל זי"ע אנחה מפיו, אשר הרה"ק רבי פנחס מבארשא זי"ע השים את לבבו לדבר, על כן לאחר התפילה, ניגש הרה"ק רבי פנחס מבארשא זי"ע אל אחיו רבינו האהבת ישראל זי"ע, ושאל אותו לפשר אנחתו זו שהשמיע באמצע אמירת קריאת שמע, כשהוא מוסיף ואומר, כי חשב בדעתו כי מסתמא נאנח משום שעל פי קבלה צריכים לישב בעת אמירת קריאת שמע, ומאחר ולא היה יכול לישב, נאנח על הדבר.

השיב לו רבינו האהבת ישראל זי"ע, כי לא כן הוא, ולא משום כך הוא שנאנח, אלא כי פירש הרה"ק הרבי ר' משולם זושא מהאניפאלי זי"ע (ליקוטי תורה והש"ס, דברים, הקדמה בד"ה וגם לימודו) את דברי המשנה (ברכות ב.) מאימתי קוראים את שמע, כי 'מאימתי' הוא לשון אימה, היינו שקוראים קריאת שמע מתוך אימה גדולה, ועל כן כאשר עומדים אין יכולים להיות כל כך באימה כמו בשעה שיושבים [על דרך שאמרו בגמרא (מגילה כא.) שהיה משה שונה רכות מעומד וקשות מיושב, הרי שאין יכולים להתיישב כל כך בדעת בשעה שעומדים, ועל כן אין יכולים להיות ביראה שלימה בעמידה], ועל כן נאנח.

והוסיף רבינו האהבת ישראל זי"ע לפרש, כי זה הוא שאמרו שם בגמרא (ברכות ב.) על דברי המשנה 'תנא היכא קאי דתנא מאימתי', קאי הוא לשון עמידה, היינו שכיצד יכולים לעמוד, מאחר ושנינו 'מאימתי', שצריכים לקרוא קריאת שמע מאימה ויראה, ועל כן צריכים לישב.

*

והייתם קדושים לאלקיכם

שמעתי מהגה"צ רבי שמואל פסח הלפרין זצ"ל רבה הראשון של שכונת 'זכרון מאיר' בבני ברק', כי פעם אחת הגיע אל רבינו האהבת ישראל זי"ע כאשר היה בקארלסבאד, ועמד להתפלל תפילת שחרית בצילו.

כאשר עמדו באמירת קריאת שמע, עבר רבינו האהבת ישראל זי"ע על ידו, והרים את קולו כשהוא פונה לעברו באמרו 'והייתם קדושים לאלקיכם'.

עם סיום התפילה, ניגש הגה"צ רבי שמואל פסח הלפרין זצ"ל שהיה איש אמת ותמים במעשיו אל רבינו האהבת ישראל זי"ע, ואמר לו, כי עבורו צריכים לומר 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', כאומר לו, שעדיין אינו עומד במדריגת 'עשה טוב' לקיים 'והייתם קדושים לאלקיכם', אלא תחילה עליו להשלים עצמו ב'סור מרע' לקיים 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'.

*

אמירת תחנון

רבינו האהבת ישראל זי"ע היה מקפיד ביותר על אמירת תחנון בתפילה, ומקובל, כי מלבד ימי ההילולא של אבותיו הקדושים זי"ע, היה אומר תחנון בכל יום, מלבד בשלושת ימי הילולא, והם, ביום י"ח כסלו יום ההילולא של הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבוז זי"ע, ביום כ"א אדר יום ההילולא קדישא של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, וביום י"ט אייר יום ההילולא של הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנאב זי"ע.

פעם אחת, תחת אחד השיחים, כאשר עורר רבינו האהבת ישראל זי"ע אודות חשיבות אמירת תחנון, התבטא רבינו האהבת ישראל זי"ע ואמר, כי אם לא היה מתבייש מפני מה שיאמרו העולם, או אז היה אומר תחנון אף בימי ההילולא של אבותיו הקדושים זי"ע.

א. כאשר הגיע הגה"צ רבי שמואל פסח הלפרין זצ"ל לשנות גבורותיו וכבר לא היה בכוחו לעמוד על משמר הרבנות, העביר את הרבנות להגאון בעל שבט הלוי זצ"ל, ובאותם הימים כאשר כבר לא כיהן ברבנות, היו עיתותיו בידו, ובאלו הימים זכיתי להתאבק בעפר רגליו, ושמעתי ממנו הרבה מילי דמעליותא, וכמאמרם ז"ל () זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם.

הרה"ק רבי לייבוש מרדכי משינאווא זי"ע

יו"ד כ"ז מרחשון תרצ"א

הרה"ק רבי לייבוש מרדכי זי"ע היה בנו של הרה"ק רבי משה משינאווא זי"ע, וחתנו של הרה"ק רבי ישראל יעקב יוקל טייטלבוים מוואלאווע זי"ע.

פעם אחת נסע הרה"ק רבי לייבוש מרדכי זי"ע לבקר את חותנו, וביקשו חסידיו שיתעכב על אם הדרך בעיר קאשוי, לשבות את שבתו בקרב בני העיר, שיאותו לאורו. אמנם הרה"ק רבי לייבוש מרדכי זי"ע סירב לדבר, באמרו כי עתה עסוק הוא בדבר מצוה, שכן הלכה פסוקה היא (שולחן ערוך יו"ד סימן ר"מ סעיף כ"ד) חייב אדם בכבוד חמיו, ומשכך אינו רוצה להפסיק באמצע עשיית קיום המצוה.

הרה"ק הרבי ר' צבי הירש מרימנאב זי"ע

יו"ד ל' מרחשון תר"ז

הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא ה'אך פרי תבואה' זי"ע היה מספר, על אברך שכדרך הנהוג בפולין התחתן בהיותו צעיר לימים, והנה לאחר שחלפו כמה שנים מנישואיו עדיין לא נפקד בזרע של קיימא, והדבר טרד את מנוחתו ביותר.

פעם אחת נסע האברך אל הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע להזכיר את עצמו לפניו, להתברך בברכת הבנים, ואכן כאשר נכנס אל הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, סיפר האברך כי כבר חלפו שנים מספר מנישואיו, ועדיין לא נפקד בפקודת ישועה ורחמים. אמר לו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, כי אם יביא לו חמישים ריינישׁ, שהיה סכום גדול בימים ההם, מבטיח הוא לו כי יוולד לו לתקופת השנה בן זכר. השיב האברך ואמר, כי עני ואביון מגוזלו הוא, וכי אין ידו משגת ליתן סכום כסף גדול כל כך. אמר לו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, כי יראה נא למשכן את מטפחת השטערן טיכל של בני ביתו, שיכלו לקבל בעדה סכום כסף גדול, וכך יוכל להביא לפניו את סכום הכסף, בעדם יבטיח לו את הישועה.

ברם, האברך לא מלאו לבו לומר כן לבני ביתו, שכן לא היו נמנים על חסידי הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, וחשש לספר לה על הוראתו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע למשכן את מטפחתה היקרה, על כן לא אמר לה על הדבר ולא כלום.

לאחר תקופה ארוכה, דימה האברך כי שמא כבר לא יזכרהו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע בכדי לבקש ממנו שייתן לו סכום כסף עצום זה, על כן גמר אומר לעלות ולהיראות לפניו בשנית, ולבקש ממנו שיברכהו בברכת הבנים, מתוך תקווה שעתה הפעם לא יבקש ממנו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע ליתן סכום כסף גדול מאד.

אמנם, כאשר הופיע האברך לפני הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע ותינה לפניו את מצוקתו, חזר הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע על דבריו ואמר לו, כי אם יכניס לו סכום של חמישים ריינישׁ, יוכל לברך אותו בבן זכר לתקופת השנה. חזר האברך וטען לעומתו, כי אין ידו משגת, ואין לו כל יכולת לעשות את הדבר. אמר לו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, כי ביכולתו למשכן אתת מטפחת השטערן טיכל של בני ביתו, ואת הכסף שיקבל בעדה יוכל להביא לו.

אך אף בפעם הזאת לא הרגיש עדיין האברך כי ביכולתו לבקש כן מבני ביתו, וכך חלפו להם ימים אחר ימים, ועדיין לא נפקד האברך בפקודת ישועה ורחמים, ועדיין ציפה לישועה.

בראותו כי אין ישועתו קרבה לבוא, החליט לחזור וליסע אל הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע בפעם השלישית, כשאף בפעם הזאת אחר ששטח האברך את דבריו ובקשתו לזכות להיפקד בבנים, חזר הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע ואמר לו, כי אם יביא לו חמישים ריינישׁ, יבטיח לו בן זכר. ולאחר שהאברך אמר, כי אין ביכולתו להביא סכום כסף זה, הורה לו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע למשכן את מטפחת השטערן טיכל של בני ביתו, ולהביא אצלו את המעות שיקבלו בעדה.

משנוכח האברך לראות כי אין עצה ואין תבונה, וכי לא יוכל לפעול ישועה מבלעדי הבאת סכום הכסף אל הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, הלך וסיפר את כל הדבר לבני ביתו, אשר כמובן הבינה את משמעות הדברים, והסכימה ליתן לו את מטפחת השטערן טיכל בכדי שימשכן אותה, ואת סכום הכסף שקיבלו עמדו והביאו לפני הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, אשר לקח את המעות מידו, ובירכו ואמר לו, כי יכול הוא לחזור לביתו, וכי השם יתברך יעזור לו שיהיו לו בנים.

האברך חזר לביתו שמח וטוב לב, כשבטוח הוא בברכתו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, אשר בקרוב ממש יזכה להיפקד בבנים חיים וקיימים, אלא שמשום מה לא אירע דבר, ועדיין המשיך האברך להמתין לבשורה טובה, אשר בושׁשה מלבוא.

משראה האברך כי עדיין לא התקיימה ברכתו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, יצא ונסע אל הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, ואמר לפניו, כי הנה הבטיח לו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע שיזכה להיוושע בבנים, ועדיין לא נושע. השיב לו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, כי מה לו להיחפז, הרי עדיין אברך צעיר לימים הוא, שכן נישא בהיותו רך בשנים, ועדיין יש זמן בו יזכה להיפקד בדבר ישועה ורחמים.

האברך חזר לביתו כשליבו מר עליו, בהבינו כי עדיין עליו להמתין עידן ועידנים, עד שיראה עין בעין בהתממשות ברכת הקודש של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע.

לאחר תקופת מה, נפל האברך לחולי, אשר החל להתגבר עליו, עד כי בא לשערי מות, והרופאים כבר התייאשו מחייו, וכך שכב האברך על מיטת חוליו, ללא כל תקוה טובה לרפואתו. אכן באחד הימים, נזכר האברך בדבר נתינת חמישים הריינישׁ להרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע אשר אף בירך אותו בברכת הבנים תמורת נתינה זו, ומכך התחזק על מיטת חוליו, כי בוודאי שתתקיים ברכתו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, ועל ידי רוח החיים שהפיחה מחשבה זו בקרבו, החל להתחזק ולהתרפא, עד שכעבור ימים אחדים הבריא כאחד האדם, ורוח אחרת הייתה עמו.

לא חלפו ימים מועטים, ונפקדו בדבר ישועה ורחמים, כאשר לתקופת השנה נולד לו בן זכר, והתקיימה ברכת הרה"ק הרבי ר' הערש מרימנאב זי"ע עד לאחת.

והיה הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע מסיים ואומר, כיצד יכולים אנו ללמוד ממעשה זה גודל ראייתו ועיניו הצופיות של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, שהשכיל להרחיק את ברכת הבנים לאברך זה, בכדי שעל ידי תקוותו זו יינסכו בו כוחות חדשים בשכבו על מיטת חליו, ובזה תהיה לו נפשו לשלל, ואז התקיימה ברכתו בשלימות.

זי"ע ועכי"א

כל הזכויות שמורות - אין להעתיק שום חלק ללא אישור מפורש מהמערכת ©

בס"ד

היכל החתם סופר

מליון שבויי בעשניץ ויערייץ
של עירא ורבנא רחיים סופר זיע"א

גליון פ' • פרשת חיי שרה • כ"ז חשון תשפ"ז

פנינים מתורת רבינו

ערוכים בשיפה ברורה לשולחן השבת

איני קונה במה שאני 'נשיא אלוקים'

נְשִׂיא אֱלֹקִים אַתָּה בְתוֹכֵנוּ וגו', וּפִגְעוּ לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן צֹחַר וגו', וַיַּעַן עֶפְרוֹן לֹא אֲדֹנִי וגו' (כג, ו).

כתב בחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) שחסיד אחד נכנס ליקח סחורה בחנות, אמרו לו בחנות, איש צדיק הוא זה, תנו לו בזול, אמר להם החסיד, לא באתי ליקח בתורתי כי אם בכספי, ופנה משם לחנות אחרת במקום שלא הכירו אותו.

הכא נמי כן הוא אצל אברהם אבינו ע"ה, כיון שאמרו 'נשיא אלקים אתה', אמר אברהם מעתה לא אקח מכם כי אם 'פגעו לי בעפרון', והוא אמר 'לא אדוני' - כלומר לא מפני שאתה אדוני ונשיא אלקים אני אומר, אלא בלאו הכי השדה לך נתתיה.

(תו"מ השלם עמו' ע"ט)

מה שלא זכה אברהם למות כמו שמתה שרה

גֵּר וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם, שְׁמְעוּנִי אֲדֹנִי נְשִׂיא אֱלֹקִים אַתָּה בְתוֹכֵנוּ (כג, ד'ו).

אברהם אבינו ע"ה אמר להם 'גר ותושב אנכי', והם השיבו 'נשיא אלקים אתה'. ונראה לי כי זה גופיה היה הספדו של אברהם אבינו ע"ה, שאמר בעונותי הרבים 'גר ותושב אנכי עמכם', כי שרה הצדקת מרוב דבקותה יצאה נשמתה משמחת בשורת העקידה (ראה מדור 'בפתח ההיכל'), ואני נשארתי אצלכם 'גר ותושב' בעולם הזה ולא זכיתי לכך. ואמנם האמת, כי העולם היה צריך עדיין לאברהם אבינו ע"ה, ועל כן נשאר בעולם הזה לטובת אנשי עולם הזה. וזה מה שהשיבו לו, מה שנשארת אצלנו היינו רק משום כי 'נשיא אלקים אתה בתוכנו'.

(על התורה עמוד פ')

בכספו של אברהם יש ברכה לעולם, אך לא בכספי חוץ לארץ

עֹבֵר לְסֹחֵר (כג, טז).

אולי י"ל לפי מה שאמרו חז"ל (בבא בתרא טו:) כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, ואם כן הוא הדין וכל שכן אברהם אבינו ע"ה שכל הנוטל פרוטה ממנו מתברך, נמצא שמעות שהיה נותן לאחרים תמורת רכישת איזה דבר, המעות האלו לא עבר מהמקבל לעולם, כי נשאר אצלו ברכת הפרוטה ההיא לעולם. אך כאן אברהם אבינו ע"ה שנתן לעפרון כל כך מעות לא נתן לו אלא מעות חוץ לארץ, וכהאי גוונא שאין בו ברכה, כמו שעשה יעקב לעשיו, נמצא כי אותם המעות היו 'עובר לסוחר' ולא נשארו אצלו.

(על התורה עמוד פ"ד)

רפואת הנפש הוא ע"י התורה, ודק מי שאין בו תורה רפואתו ע"י שיבוט בגלגלי שמים ושוב ה'

וְה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל (כד, א').

אמרו חז"ל (ב"ב טז:) וה' ברך את אברהם בכל, מאי בכל, רשב"י אומר אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם, תלאה הקב"ה בגלגל חמה.

פירשו הראשונים דאעפ"ה המשיך רבים לעבודת ה' בחכמות לבו שפרסם אלקותו ברבים וריפא מדוה הנפשות, ומיד נתרפאו כל הנפשות אשר עשו בחרן, וכשמת תלאה בגלגל חמה, רוצה לומר, שלא נשאר אלא להתבונן בגלגלי שמים ולבוא לרפואת הנפש, כדכתיב השמים מספרים כבוד קל. אבל יותר טוב הוא ע"י תורת ה' תמימה משיבת נפש, ועל זה סובב כל המזמור ההוא, וכאשר תקנו מסדרי התפלה יוצר אור העולם הזה, ואח"כ ברכת אהבה רבה על תורת ה' תמימה, אולם מי שלא זכה לתורה רפואתו עדיין תלוי בגלגל חמה, להביט ולבחון טוב ה'.

(חידושי חת"ס על מסכת ב"ב דף טז:)

זהירות שלא להשתדך באינו ראוי לו

שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי, וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹקֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וגו' (כד, ב-ג).

הפסוק מאריך בענין זיווג יצחק וכל השתדלות שנעשה בזה, להורות לבני ישראל איך צריך זהירות יתירה ושקידה והשגחה רבה שלא יזווג באינו ראוי, ועל דרך שאמרו חז"ל (תמיד לב.) איזה חכם הרואה את הנולד, היינו שרואה את העבר וממנו לומד על העתיד, והוא מידת הפחד המשובח כנאמר (משלי כח יד) אשרי אדם מפחד תמיד.

ומה שמצאנו גם כן בהיפוך שנתגנה מדת הפחד, שנאמר (ישעיה לג יד) פחדו בציון חטאים, היינו דוקא אם הדבר רחוק ולא איתרמי מילתא, שעל זה אמרו (הקדמות חובת הלבבות) 'מן הזהירות שלא תרבה להזהר', אבל בדברים שכבר היו לעולם, ודאי יש לנו לשער ולדון בדברים כאלו מן העבר על העתיד, ולכן גם בענין הזווג יש להזהר בזהירות יתירה משידוך שאינו הגון. **(תורת משה עמו' פ"ג)**

בפתח ההיכל

נשמת שרה פרחה ממנה מרוב שמחה ממעשה העקידה

במסכת מועד קטן (יח.) אמרי' 'אמר רבי יוחנן מנין שברית כרותה לשפתים שנאמר ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם ואיסתייעא מלתא דהדור תרוייהו'. והיינו דכיון דאמר אברהם 'ונשובה' והיינו הוא ויצחק יחד, על כן נתקיים בהם. ובתוס' שם נתקשו, מנלן ללמוד מכאן שלא יפתח את פיו לשטן לדבר על עצמו דברים הרעים, דילמא אברהם שאני דמידה טובה מרובה, ולכן כשהוציא על עצמו דבר טוב, נתקיים הדבר, אבל בביטוי דבר רע לעולם לא יקויים.

רבינו בפרשתן (חת"ס עמ' עז, וכן הוא בתו"מ פרשתן עמ' ענ) כותב דברים נוראים בישוב תמיהתם, ומבאר, דאדרבה, מקרה רע אירע להם שלא זכו למות על קדושתו ית'. וזלה"ק: **"שלפי קדושת ודביקות גדול שבשעת העקידה היה מהראוי שיהיו אברהם ויצחק נשארים קשורים ודבקים למעלה למעלה, אלא שנכשל בלשונו ונשתחוה ונשובה אליכם"**. ועל כן לא זכו לאותה מעלה למות בדביקות אלוקית. ושפיר ילפי' מינה שלא יפתח את פיו לשטן.

והוסיף רבינו לבאר על פי זה גם את דברי חז"ל שהביא ברש"י ריש פרשתן (כג, ד) 'נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה'. דודאי אין הכונה שמתה מפחד שישחט קרבן עולה לה', אלא אדרבה: **"אמנם שרה היתה גדולה מאאע"ה, ע"כ מרוב שמחתה פרחה נשמתה ונדבקה באור העליון"**.

וביאר בזה רבינו הפסוק 'ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון': **"שבמקרה ארבעה יסודות היתה נראה כמתה מיתה גופנית, אמנם באמת 'היא חברון בארץ כנען', שנתחברה בארץ העליונה אמא תתאה הנקראת ארץ כנען, רמזנו במקום אחר 'כ'נ'ע'ן' ר"ת כ'ינור ג'עים ע'ם נ'בל, ולא כאברהם שנשאר בארץ אחר מעשי העבודה הקדושה הזאת, וזה היה הספדו שהיה מספיד לשרה ואמר גר ותושב אנכי עמכם, ר"ל שהוא נשאר בארץ בבחי' גר תושב ע"ד - גר אנכי עמך תושב ככל אבותי, משא"כ שרה שמרוב שמחתה בה' נדבקה באור העליון. ע"כ".**

א פרילוקן שבת
המערכת

שלא ייבש המעיין

ספרים חדשים מתורת רבינו החתם סופר

קובץ אוצרות הסופר

קובץ ל"ז

גיליונים חדשים מדברי תורתו של מרן זיע"א, ועוד גדולי הדור שזוהא אור לראשונה.

קונטרס "בשערי הסופר", אוצרות ומכתבים מגה"צ רבי יוסף נפתלי שטערן זצ"ל בתורת מרן זיע"א.

אפשר להשיג בבית מכר ספרים 'ביגלאייזן', ובמכון 'אוצרות הסופר'.

מחברי ספרים חדשים בתורת רבינו החתם סופר זכאים לפרסם את ספריהם במדור זה, לפרטים ניתן לפנות לאימייל: chasamsofer3@gmail.com

קו היכל החתם סופר

חדש במערכת:
- שלוחה 3 -

טעמו וראו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש מתורת מרנא החתם סופר זיע"א

הקלטות דרשות הרבנים בסעודות ההילולא של רבינו בארה"ק, ארה"ב, פרעשבורג

חייגו:
0733.454.678
שערו עתי לבשמה!

ארה"ב:
1-605.615.7010

ואתפלל כדת

עדברי נאוני הדורות הצפלפלים בתורת רבינו

וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת קוֹל הַנַּעַר

ספיקו של רבינו בעת המלחמה בשנת תקס"ט? (ב)

סתירת המדרשים אם יפה תפילת החולה, או אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים • איך מועיל תפילת אדם בעד חבירו, וכי יש פיתוי דברים כלפי מעלה? • פלוגתת הגמ' בדין טריפת הכבד התלויה בספק הנהגת הצדיק בשעת סכנה

מחלוקת המדרשים אם עדיף למלט את הגדול מן העיר או מוטב שיהא גם הוא בכלל הצרה

בשבוע העבר הובאה דרשתו של רבינו ביום ח' תמוז תקס"ט, בימי המלחמה בפרעשבורג, בה האריך לגלות את צפוניו, הצדדים איך לנהוג בשעת המצור, האם להשאר עם בני הקהילה בעיר, או להימלט על נפשו. ומביא שם שנחלקו בזה הקהילות הגדולות בישראל, כי בעיר פראג בעת המצור ביקשו מהנודע ביהודה שיוותר יחד עמהם בעיר. ואילו במגנצא בשעת מצור מילטו את נפש רבם בעל ה'עצי ארזים', וכן בפפד"מ את רבם ההפלאה, ובקובלענץ את רבם מהו' זיסקינד גונדרשו.

רבינו מבאר את טעמם של שני הקהילות, על פי מדרשים חלוקים. וזל"ק (ספר זכרון עמ' לו-לז, ומשם לדרשות דף שה ע"ב):

"ואחר העיון נראה כי מדרשים חלוקים הם, דאחז"ל פ"ק דברכות [ה' ע"ב] **דא"ל ר"א לר"י הב לי ידך יהיב לי' ידי' ואוקמי', ומקשה הש"ס ולוקמא איהו לנפשי', ומשני אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, מזה נראה עצה טובה לשלוח הגדול חוצה שלא יהי' גם הוא חבוש עמהם בסכנה, ואז יהי' תפילתו עליהם יותר נשמעת מאשר תהי' אם נוגע גם לעצמו ומה"ד מתוח גם עליו".**

ומסיים רבינו: **"נמצא מכאן כדעת חכמי מנהיגי קהלות הנ"ל".** היינו דלכן מילטו קהילות הקודש את גדוליהם אל מחוץ למקום הסכנה, כי בכדי שתעמוד להם זכותו ותפילתו, בהכרח שלא יהיה גם הוא בכלל מידת הדין.

"אמנם גם מנהיגי ק"ק פראג יש להם על מה שיסמוכו דכתיב [בראשית כ"א- י"ז] **גבי ישמעאל כי שמע אלקים אל קול הנער באשר היא שם, ופירש"י עפ"י מדרש, דאע"ג דגם הגר התפללה מ"מ לא שמע אלא לקול הנער, משום דאינו דומה תפילת אחרים בעד החולה לתפילת החולה בעד עצמו שהיא עושה רושם יותר למעלה, נמצא לפ"ז יותר הגון שישאר המגין עם עמו ויהי' גם הוא עמם בצרה ותהי' תפילתו יותר מקובלת".**

משה רבינו לא התפלל לבטל מישראל את הגזירה של 'במדבר הזה יתמו' – כי היה גם הוא בכלל הצרה

ומוסיף רבינו, דעל פי הדיעה הראשונה יש לבאר את מה דאי' ברמב"ן (במדבר טז, א) דקרח שמע את בני ישראל מרננים על משה, כי בחטא העגל לא מסר נפשו בתפילתו עליהם להצילם לגמרי, רק להאריך אף שלא יתמותו מיד כי אם למשך מ' שנים. ולכאו' הוא פלאי: **"והנה יתחמץ לבב אנוש באמת על מרע"ה, מדוע ככה עשה ולא התפלל על ההצלה גמורה ושיכנסו לארץ".**

ומבאר רבינו עפ"י הנ"ל, דבהיות והחבוש עצמו אינו מתיר עצמו מבית האסורים, הרי שלא היה יכול משה להתפלל על ישראל שיתבטל הגזירה ויבואו לארץ, כי הרי גם עליו היתה מתוחה מידת הדין בזה מאז שאמר שלח נא ביד תשלח (רש"י שמות ד', יג). אך התפלל עליהם שלא יתמותו מיד ויאריך להם אפו עד שיהיה כל אחד בן ס', וכן שיבואו לקבורה דבזה לא היה משה בכלל הגזירה.

יישוב הסתירה במדרשים – יש הפרש בין ישראל לאומות העולם

בהמשך דבריו, מיישב רבינו את הסתירה בין המדרשים, [ולפי ביאורו עולה לכאו' הצדק עם קהילות מגנצא פפד"מ וקאבלענץ], וכן כפי שנהג לבסוף רבינו עצמו. ומבאר רבינו, דיש לחלק בזה בין ישראל לאו"ה. דהנה אמרי' בגמ' (ברכות יב: לב:) המתפלל על חברו צריך שיחלה עצמו עליו שנאמר ויחל משה, והטעם בזה, דהנה לכאו' תמוה מהו תועלת תפילת האדם בעד חבירו לבטל מעליו צרה, וכי הוא ענין פיתוי דברים לעילא שיחוס על זולתו. ובשלמא תפילת האדם בעד עצמו מועלת, כי זה חפץ ה' שיבא האדם לכוף ראשו כאגמון כלפי שמיא בתפילתו, אך איך פועלת תפילת זולתו, **"הלא בהקב"ה לא שייך ח"ו פיתוי דברים".**

ולזה אמרו חז"ל דצריך שיחלה את עצמו עליו: **"אבל הענין הואיל וכל ישראל נפש אחד נמצא גם חליו של זה כואב לזה והוה כאלו פיו של אדם מתפלל שירפא לו מכאב אצבעו, והיינו צריך שיחלה עצמו, שיראה כאלו הוא עצמו חולה עליו ועי"ז יקובל תפילתו כאלו מתפלל על עצמו".** ומוסיף שם רבינו לבאר אף את ענין תפילת החכם על החולה (ב"ב קנח:; ושו"ע יו"ד סי' שלה), דגם הוא מאותו הטעם בהיות ישראל קומה אחת, והת"ח בבחינת הראש והוא רגליו, ולכן מועלת תפילתו. ולכן אמרו (שבת קיט:) דהמבזה ת"ח אין רפואה למכתו, דכיון דמבזה אותו הרי אינו מאמין שהוא בבחי' ראש כלפיו, ושוב לא יועיל תפילת החכם עליו לרפאותו, ולכן אין רפואה למכתו.

ומעתה מסיים רבינו, דלא קשיא סתירת המדרשים בזה, דבאמת אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, דכיון שמידת הדין מתוחה עליו, עדיף שאחר יבקש רחמים עליו. אמנם כל זה הוא בישראל דהם כגוף אחד ושפיר מועלת תפילת הזולת עליו, אבל באומות העולם שאינם כגוף אחד ואין תפילת האחר מועלת על הזולת, בזה ודאי עדיפה תפילת החולה עצמו. ולכן בשימעאל דרשי' דעדיפה תפילת החולה.

דברי הקדמונים בסתירה זו אי עדיפה תפילת החולה, או אין חבוש מתיר עצמו

למעשה עמדו בסתירה זו מפרשים רבים, וכבר הקשה כן החזקוני (פרשת וירא שם) וכן בפי' הטור על התורה. ובחזקוני כתב ליישב דמה דאמרו אין חבוש מתיר עצמו, היינו משום דחולה עצמו אינו יכול לכוין בתפלתו, אבל באמת אי מצי לכוין נפשיה, עדיפה תפילה על פני תפילת הזולת.

והט"ז בדברי דוד כתב לחלק בין תפילה, לבין הצלה על ידי זכות האדם, דבבהיא דברכות דיהיב רב חנינא ידיה לרבי יוחנן ואוקמיה, היינו בזכותיה דרב חנינא. ובזה אמרי' דהחולה עצמו אינו יכול להעמיד עצמו ע"י זכותו, דהרי מאותה סיבה שלא הגינה עליו זכותו שלא יחלה, לא יועיל לו הזכות להרפא מן החולי. אבל בדרך תפילה ודאי עדיפה תפילת החולה עצמו [וכעי"ז בטור עה"ת, דכשהוא בדרך צדיק גוזר והקב"ה מקיים, בזה אין חבוש מתיר עצמו, אבל בדרך תפילה עדיפה תפילת החולה]. ואפשר דחכמי פראג ס"ל כתי' הללו, ולכן ס"ל דעדיף היה שישאר בתוך העיר.

כזית שאמרו במקום מרה, או במקום חיה – ביאור הפלוגתא בחולין על פי הספק הלזה

תחילת דברי רבינו בזה, הוא בגררא דהסוגיא שלמד עם התלמידים באותו היום בפ"ג דחולין (מג.), ושם מסופר שפעם הגיע חיל השלטון לפומבדיתא, ורבה ורב יוסף ברחו משם, פגע בהם ר' זירא ואמר להם "ערוקאי, כזית שאמרו במקום מרה, רב אדא בר אהבה אמר במקום שהיא חיה". דהיינו, שהדין הוא אם ניטל הכבד, בהבמה טריפה, וכתב הרשב"א הטעם משום דהכבד מגין על המרה שלא ישתפך בגוף. אך אם נשאר כזית מן הכבד הבהמה כשירה, ולכן שאלו הכזית הנשאר היכן צריך להיות, האם סמוך למרה או סמוך לגידים. ויש לדקדק מ"ט הקדים להם ר' זירא 'ערוקאי', ואח"כ שאל אותם בדין הכבד. ומבאר רבינו, דהנה הכבד שהוא המגין מרמז על הצדיק המגין לדורו. והם שברחו מתוך הסכנה והשאירו את בני עירם לבדם עם חיל השלטון, ברחו מתוך מקום הסכנה, ולכן כשראה אותם ר' זירא אמר להם, 'ערוקאי כזית שאמרו במקום מרה', הצדיק צריך להישאר במקום מרה היינו במקום הסכנה כדי להגן על תושבי עירו. אך על זה פליג רב אדא בר אהבה ואמר אדרבה 'כזית שאמרו במקום שהיא חיה', היינו שהצדיק צריך לברוח ולערוק מתוך מקום הסכנה אל מקום שהיא חיה, ומשם יכול להגן לדורו.

והאיש משה עניו מאד

רבינו בדבריו מסיים בענוותנותו וכותב, דכך הוא ביאור הנהגתם של הגדולים אשר לפניו, אבל הוא עצמו כלל אינו בנידון הלז, כי בשפלותו אינו ראוי להגן. ואנו אין יכולים כי אם להעתיק את לשונו הקדוש בסיום דבריו:

"...כי השומע ישמע ויאמר בלבו זה נאה דורש ונאה מקיים כי משום כן [הטעמים שביאר לעיל] **נסתרי וברחתי מהעיר להגן עליהם מבחוץ, כמו שהם סוברים בעו"ה שאני להם למגן, אבל לבבי לא כן ידמה, כי ברחתי לנפשי הלא כתיב** [דברים כ'-ח'] **מי האיש הירא ורך הלבב ואחז"ל** [סוטה מ"ד ע"א] **מעבירות שבידו ואפי' שח בין תפילה לתפילה חוזר עלי' מעורכי המלחמה. אחיי ורעיי, מי ישמע ולא יחוש, הלא עבירות כאלה כהנה וכהנה עברו ראשי וכמשא כבד כבדו ממני ואיך אשא ואסבול כל אלה – ועד כה דברנו בגאוני עולם צדיקים המגינים על דורם כחומה אשר הי' נקיים וחף מפשעים, אבל לאזוב הקיר כמוני תיחלו, אחי, ואם עלי תשאו פניכם, אוי לאותה בושה אוי לדור שכך עלתה בימיו שיהי' קהל גדול וחשוב מעם ה' נתונים בספק סכנה ויהי' עיניהם נשואות לעני ואביון, אתה ה' הביטה וראה עמידתנו דלים ורקים הלא אתה ידעת לאיזה שיעור מהשפלות הגיעו בניך אם אלי ישאו עיניהם ויכרעו ברכם...".**

מדור נושא פרסים:
הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות
חידוש ענייני עיתערת רבינו זי"ע

תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי: הנה מנהג ישראל בכל הדורות לבקש מעות בתמורת אחוזת הקבר, ולא ליתן חלקת קבר חינם. מה המקור לכך?

שו"ת חת"ס יו"ד סי' שלא

בין המשיבים בחודש חשון, תתקיים הגרלה

פרס ראשון:	פרס שני:
1,000 ש"ח	2 זוכים כ"א בסך 400 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:
1. **בנדרים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר"**
2. **בטלפון 0733.454.678 שלוחה 4** (לאחר מחיית השפה)
3. **במייל CH3131325@gmail.com**

יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרב קדושים

שבחי מרן זי"ע בכפי צדיקי ובאורח הדורות

הגאון בעל לחם שלמה אב"ד שאמלוי זצ"ל (ג)

עלינו לשבח לאדון בכל שנתן לנו את האיש הגדול והקדוש

"ובאמת אנחנו רואים **שעלה החתם סופר על כל גאוני דורו, אף שהיו גאונים אמתיים וחיברו חיבורים נפלאים,** עכ"ז חיבור כהחת"ס לא עשו, אשר מאיר עינינו בכל מקצועות הש"ס והלכות שבד' ש"ע, והלכתא כוותיה בבי מדרשא בכל קצוי ארץ, ושמעתי מפי מו"ז [הגה"ק בעל 'קול אריה' זצ"ל] **שהחת"ס** ז"ל מלבד גודל הבקיאות הנפלא שלו הי' חריף גדול ועצום עוקר הרי הרים כהגאונים היותר חריפים שבימיו, ואמר אני ראיתי בבחרותי את חידושיו וקונטרסיו מלאים חריפות גדול ועמוק עמוק. ואנחנו ב"ה זכינו לראותן בדפוס והן הן החידושי סוגיות שלפנינו וחי' מסכתות גיטין חולין שבת כו' אשר המה הפלא ופלא, אשר לא הניח שום א' מהגאונים אמתיים שבימיו חידושים מתוקים ועמוקים כמוהו..."

"וגם לא זכה שום א' מהגאונים שבימיו, שיהי' לו תלמידים גאונים קדושים כמו שהי' להחת"ס. וכ"ז זכה ע"י גודל קדושתו ודביקתו ותפילותיו הקדושים..."

"ועלינו לשבח לאדון הכל שנתן לנו בדור האחרון את האיש הגדול והקדוש הזה, אשר האיר עינינו בתורה וביראת שמים, ולולא הוא כבר היינו ממשמשים כסומים באפילה בגלות החושך הזה, וכל דבריו ודרשותיו וחידושי תורתו בהלכה ואגדה הם מלאים קדושה יראת שמים וחסידות ומידות טהורות ונשגבות, ואנחנו כולנו תלמידיו שותי מימיו.

וכן אני הפעוט מלבד שאני תלמיד תלמידו, אני ג"כ תלמידו, כי מעודי הרגלתי להבין דבריו הקדושים ולהשתמש עמהם לבנות ולסתור ולפלפל בשמעתתא ולחדש חידושים עם הקדמותיו ולמדתי ממנו ללמוד ולהבין, לכן אני מרגיש עצמי שאני תלמידו המתאבק בעפר רגליו הקדושים, וכן הם לדעתי כל הת"ח העוסקים בתורת משה רבינו שבגולה זי"ע..."

מתוך הסכמתו לזכרון למשה

תולדותיו
פרקי חייו של רבינו זיע"א

מאטערסדארף (ו)

גודל יגיעתו בתורה בעת שהותו במאטערסדארף

בגיליון פרשת נח כבר הובא מעט אודות גודל יגיעתו בתורה בשנים הללו, ושי"ד שנים - תקופת היותו בדרעזניץ ומאטערסדארף לא שכב במיטה כלל. ונעתיק בזה עובדא שסיפר הגרי"נ שטערן מפי חותנו הגרש"א סופר ז"ל (הקדמה לדרשות חת"ס קרית סופרים עמ' ב):

"פעם א' ביקר גדול א' את החת"ס, והכין לו ג' חידושים מהעדיות שבחידושיו לאמרם לפני החת"ס, וכשהציע גדול הנ"ל חידוש א' הראה לו החת"ס שכן כתב בקיצור בגליון ש"ס שלו, ואמר לו חידוש ב' והראה לו החת"ס שכן נרשם אצלו בפנקס החידושים, ושוב אמר הגאון הנ"ל חידוש השלישי מחידושיו וקרא החת"ס לא' מתלמידיו שבביתו, ואמר לו, אמור לי איך הצעתי והסברתי לפניכם בלימוד השיעור ענין פלוני, והשיב, כדברים האלה אדוני רבינו, ממש כמו שאמר הגאון הנזכר. ולא יכול עוד להתאפק הגדול הנ"ל ואמר: דעם פרעשבורגער רב פלייעט דיע תורה אים קאפף העריין [=להרב מפ"ב עף התורה לתוך הראש]. **ונתפעל מזה החת"ס עד מאוד, ויקרא ויאמר: ח"ו ח"ו הרבה שנים בין איך קיין בעטט געלעגען"** [=הרבה שנים לא שכבתי במטה]**..."**

ספר שאילתות שהיה ברשות רבינו ובו הגהות מכתי"ק הובא במנהגי רבותינו - חת"ס לגרע"מ סופר עמ' תקכ"ב מאוצר הרבני הג"מ אלימלך שפירא שליט"א

חכמת הקבלה במאטערסדארף

בשנות מגוריו במאטערסדארף, וכמו כן מקודם, עסק הרבה בחכמת הקבלה וסודותיה והעמיק בה מאוד (חוט המשולש עמ' נה). וסיפר בעל המכתב סופר זצ"ל, שתלמיד רבינו במאטערסדארף הגאון רבי מאיר א"ש זצ"ל אמר, כל ימיו הוא מתחרט על הדבר, שרבינו התקרב אליו בשנות לימודו אצלו בבחרותו, ורצה להעניקו מחכמת הנסתר הקדושה, ולמסור לו יסודותיה בכללות ובפרטות, וציוה לו ללמוד ספר "שפע טל", **"אבל הוא פנה לו עורף ולא חפץ לידע מזה מאומה, ועל זה התחרט תמיד"** (שם בהערה).

וכן הוא מסופר גם בספר זכרון יהודה להג"מ רבי מנחם א"ש בנו של מהר"מ א"ש:

ספר קבלה קדמון מכת"י בשם 'קול ברמה' מדרושי האריז"ל מהמקובל רבי יעקב צמח שהיה מונח ברשות החת"ס. מנהגי רבותינו שם.

"ושמעתי מאמו"ו [מהר"מ א"ש זצ"ל] **זצ"ל כי אמר כי הנהו מתחרט תמיד על דבר זה שלא שמע לעצת רבו** [רבינו החתם סופר] **אשר צוה לו בבחרותו, כי ילמוד ספר 'שפע טל', והוא מורא עלה עליו כי אינו ראוי עוד לטייל בפרדס".**

רבינו מוזיל דמים רבים לרכוש ספרים עתיקים ושטרם נדפסו

אוהב כסף לא ישבע כסף, ובצמאון התורה היה רבינו רוכש ספרים רבים וכתבי יד בלתי ידועים, וביניהם ספרי קבלה וחכמת האמת, והוציא על כך דמים מרובים. וכך מסופר בחוט המשולש (שם):

"ואסף באמתחתו מדה גדושה וגדולה מספרים הנדפסים ומכתבי יד הרבה אשר עוד לא זרחו שמשם על פני תבל, ואשר זכה להשיג כי"ק הרבה של הגאון הקדוש מה"ו שמואל חיים ישעי"ס זצ"ל אבדק"ק פפד"מ הן את של עצמו והן אשר היו באמתחתו של הגאון ממקובלים אחרים ובהגהותיו, ושמח זקיני ז"ל מאוד שזכה להשיגם, והוא קנה אותן בקנין כספו בדמים יקרים.

ולדוגמא אזכיר חיבור אחד מגדולי ראשונים יקר הערך ורב תבונה בקבלה בשמו "אוצר החכמה", ויש בו ק"פ דפין כתב יפה ומהודר מאוד, נכתב בשנת ש"ט ש"י שי"א לפ"ק בוואלערשטיין ע"י הרב הגדול המקובל אלקי רבי יעקב ז"ל, בנו בכורו של השר הגדול בישראל אשר עמד לנס עמו רבי יוזלמאן ז"ל מראסהיים בעלזאס ממשפחת לואנץ מזרע רש"י ז"ל, והוא בידי מירושת אבותי זצ"ל וטוב לי תורת פיהם מאלפי זהב וכסף".

וראה במנהגי רבותינו - חת"ס (עמ' רנג) שמנה שם רשימה של ספרים מכתב יד שהיו מונחים ברשות רבינו. וכן בסוף הספר הביא צילומים מעוד כמה ספרי קבלה שהיו בין ספרי רבינו.

וראה בהקדמת הגרי"נ שטערן לדרשות (עמ' יא) בשם חותנו הגרש"א סופר זצ"ל, שלא הניח רבינו שום ספר לארגז הספרים שלו אלא אם כן שם עיניו בו מראשית ועד גמירא.

עינא דיומא
שביבי אור עיחיי רבינו ביקוריפה זי

מכתב מהר"ם בנעט לרבינו

כ"ב מרחשון תקע"ה

מכתב מיוחד נמצא בספר איגרות סופרים (אות נ"ב) שכתב מהר"ם בנעט זצ"ל לרבינו החתם סופר, מכתב העוסק בנער אחד שרוצה להכנס בשערי לימוד הגמרא והדבר קשה לו. טרם שנעתיק לשון המכתב, יש להביא מה שכתב ע"ז המעיר באיגרות סופרים שם "אמר הסופר: מוסר השכל איך שגאון ישראל וקדושו מהרמ"ב ז"ל, אשר טרדת המדינה ושארי ענינים היו מוטלים על צווארו, והוא פונה אל נער קטן להמציא לו מקום ללמוד תורה, וכקטן כגדול היו חרותים על לבבם של גדולי ישראל להביאם לתכלית הנרצה, ולקרבם לה' ותורתו הקדושה זי"ע". ע"כ.

חתימת ידו של רבי מרדכי בנעט

ועתה נביא לשון מכתב קדשו של מהר"ם זי"ע:

בעז"ה יום ד' כ"ב מרחשון תקע"ה לפ"ק נ"ש [ניקלשבורג].

ישא ברכה ושלום ה"ה הרב הגאון המופלג כבוד מו"ה משה נר"ו. אב"ד ור"מ בק"ק פרעשבורג יע"א.

הנער מוכ"ז דוב בן ר' שמשון מקעמפנא במדינת פולין בא הלום, באמרו כי רצונו ללמוד גמרא, כי בהיותו נער בן עשרה שנים נתבטל מבית הספר, ועתה הוא בן ט"ו שנים, והנה שאלתו קשה וכבידה, אם מצד השואל, והן מצד התומכים אותו, כי התמוטטו המחזיקים לבחורים שהגיעו לפרקן ללמוד גפ"ת, אף גם למי שלא בן עודנה, אך כי הפציר בי ליתן לו משאלות בכתב אל מול פני הדרת מעכ"ת, אולי ימצא חן בעיניו לייעצו איך ומה לעשות, כי אינו דומה שפעת העיר שמה אשר ברכו ד', להק"ק פה המסובלת במסים וארנונות והמחי' הקשה, כי על כן באו דברי אלה המעטים והוא יבחר.

נאום הדש"ת

ה"ק מרדכי בנעט

כז חשון תרכ"ב | **רבי דוד צבי** (נ"ר שאול) **עהרנפעלד** | חתן מרן החת"ס, המאור הגדול חריף ובקי וצדיק נשגב, דר בפרעשבורג ושם מנו"כ

כז חשון תרנ"א | **רבי יונה צבי** (נ"ר יוסף) **בערנפעלד** | תלמיד הכת"ס ששימכו עם אחותו אסתרל בת מרן החת"ס שנפטרה קודם נישואיהם, אב"ד דעבערצין ושם מנו"כ

ב כסלו תש"כ | **רבי עקיבא** (נ"ר שמחה בונם) **סופר** | בעל דעת סופר, אב"ד פרעשבורג ומנו"כ בירושלים

ג' כסלו תרמ"ח | **רבי משה** (נ"ר יוסף ישראל) **הלוי נאוואמעטא - המבורגר** | תלמיד החת"ס ובן ביתו, מנו"כ בירושלים

הליכות והנהגות

עפ"ד רבינו זי"ע

מצות מילה (ב)

שלום זכר • קוואטר • חובת האב במצות מילה • המוהל, ומי כשר למוהל • סנדק • מעשה המילה, מציצה, ופריעה • מעלת וסגולת מצות מילה • ברכות ותפילות המילה • מקום המילה • קריאת השם • ענינים שונים • סעודת הברית • שלישי למילה • ערל קודם שנימול, ודיני מתו אחיו מחמת מילה • מילה בשבת

חובת האב במצות מילה - ב

עשה האב שליח ובא אחר ומל

עשה האב שליח ובא אחר ומל, משלם לאב עשרה זהובים, אבל אם האב לא עשה אותו שליח רק כיבדו למול, בכה"ג אינו משלם לו, כי דוקא ע"י שליח הוי כאילו מל בעצמו (שו"ת או"ח סי' קנ"ט).

אב אונן

אבי הבן שהוא אונן מותר למול בנו, ויש להקדים המילה לקבורה, שהמילה עצמה נייחא למת, שכבוד המת הוא למול קודם קבורתו (שו"ת יו"ד סי' שכ"ח ד"ה דין זה, חת"ס עה"ת דברים דף קמ"ב, ושו"ת ח"ו סי' ל"ט), והאב האונן מברך ברכת המילה (הגהות השו"ע יו"ד סי' שמ"א, וחידושים עמ"ס כתובות ג.) [בענין זה יש לציין מש"כ בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' כ"ד) כי הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל בעל המכתב סופר, בן מרן זי"ע, נפטרה בתו היולדת (אשת הגר"ע קארינצער זצ"ל), והיה זה ביום שמיני ללידת בנה, והקדימו הקבורה לפני המילה, כי אף שדעת מרן החת"ס כהמהרש"ל להקדים המילה לפני הקבורה כאמור, אפשר דכיון שהגר"ש היה רב העיר קראקא אתריה דרבינו הרמ"א, על כן הורה לנהוג כהרמ"א באתרא דמר (שדעת הרמ"א להקדים הקבורה לפני המילה, כמו שהביא הט"ז יו"ד סי' שמ"א סק"ז)].

המוהל, ומי כשר למול - א

נסיעה לצורך מוהלות

מצינו שמרן זי"ע טלטל עצמו בדרכים ונסע לעיר אחרת כדי לשמש כמוהל, וזאת כדי שלא יהא כבזיון מצוה בעיני העם אם יסרב (כן כתב הגר"י פרעגער זצ"ל בעל שאילת יעקב, ששמע כן מחמיו המהר"ם שיק שכאשר היה פעם מרן החת"ס אצלו בירנרג, קראו לפרעשבורג למול שם, ואמר החת"ס שמצד הדין אינו מחויב ליסע, כי אין זה מצוותו מאחר ועסק ביערגן לרפואתו, "אמנם מפני המון עם שחושב זה לבזיון מצוה נסע לביתו", צילום הכת"י נדפס בספר 'ויעל משה השמימה', עמו' כ"ח, ובאמת מצינו בפנקס המוהל של מרן, כמ"פ שמל מחוץ לעיר מגוריו, אולם שם לא נודע לנו אם ממילא נזדמן שם מרן לצורך אחר וממילא נתכבד במוהלות, או שנסע מיוחד לזה. ראה דוגמאות לזה במנהגי חת"ס להגרע"מ סופר פכ"ו הערה קס"ד).

אותו מוהל אצל ב' בניו

רק בסנדק הקפידו שלא יהיה סנדק ב' פעמים, אבל מוהל אין שום קפידא של ימול ב' פעמים אצל בניו (שו"ת או"ח סי' קנ"ח).

תפילה לפני העמוד למוהל

נהגו המוהלים להתפלל לפני העמוד, שנאמר רוממות קל בגרונם וגו', והמוהל קודם בזה לאבל, ודוחה את האבל מלהיות בעל תפילה (הגהגו' יו"ד סי' רס"ה, ודייק כן מדברי המג"א סי' נ"ג סקכ"ד, ודלא כהש"ך ביו"ד שם שכתב שאין לדחות האבל משום כן).

מוהל ביום ייא"צ לענין התענית

אף המתענים ביום יארצייט, אם נתכבדו להיות מוהל או סנדק ביום זה, אין מתענים ואין צריכים להשלים התענית, כי אף שהיו יכולים לכבד אחרים במצוה זו, מכל מקום מעיקרא לא קבלו מנהג התענית עליהם במקום מצות סנדק ומוהל, כי יש תיקון למת במה שבנו עוסק במצות מילה יותר משאר מצות (הגהגו' או"ח סי' תקנ"ט עפ"י מג"א סקי"ד).

מוהל אונן

כיבד האב את המוהל למול, וקודם הברית נעשה המוהל אונן, אם יש אחר היודע למול, לא ימול האונן אלא המוהל האחר, אפילו כבר כיבדו את קודם לכן במצוה זו. ורק בדליכא אחר ימול האונן (שו"ת ח"ו סי' ל"ט ד"ה והרי. ועי' שו"ת יהודה יעלה יו"ד סי' שנ"ו דאונן לא יברך ברכת המילה, אלא הוא מל ואדם אחר יברך).

יו"ל על ידי:
היכל החתם סופר
המפעל העולמי להפצת והנחלת מורשת החתם סופר
להצטרפות לקבלת הגליון באימייל:
chasamsofer3@gmail.com

היכל המעשה

עובדות וסיפורי הדר עפ"ד רבינו זי"ע

אחותינו את היי לאלפי רבבה

עשרת אלפים מטבעות של רובל-כסף, טבין ותקילין, נחו בשלום על משכבם באחד הארונות בביתו של רבינו החתם סופר זי"ע, ממתינים ליום בו ימלאו את תפקידם בעולם הזה.

את הסכום הזה קיבל רבינו מאת יהודי שכמעט זכה להיות מחותנו של רבינו, יהודי שהיה מקושר עמו בקשרי שידוכין לתקופה קצרה של כמה חודשים...

מה הכוונה 'כמעט מחותן?'... מה זאת אומרת שידוך רק לכמה חודשים?...

ובכן, מעשה שהיה, מעשה כואב ומצער, כך היה:

גט הנעשה בבית דינו של מרן בפרעשבורג שנת תקס"ח
(מתוך "היכלות" טבת תשפ"ו)

רחובות פרעשבורג אמנם צהלו ושמחו, באותו היום - בתחילת שנת תקצ"ב, או בשלהי שנת תקצ"א - למשמע הקול מבשר ואומר, כי מורם ורבם ועטרת ראשם, רבינו החתם סופר, זכה לקשור קשרי שידוכין לבנו הגדול, העילוי המושלם בכל מידה נכונה, פרי צדיק עץ חיים לגאון ולתפארת, קדוש יאמר לו, רבי אברהם שמואל בנימין סופר, מי שנודע והתפרסם לימים כהגה"ק בעל כתב סופר זי"ע, ממלא מקום אביו ברבנות העיר פרעשבורג.

המחותן, ששמו אינו ידוע לנו, אשר זכה בזכייה הגדולה לקחת לבתו חתן תלמיד חכם וצדיק ובן גדולים, הקדים להשליש לידי מחותנו החתם סופר סכום של עשרת אלפים רובל כסף כנדוניה עבור החתן, ושני הצדדים החלו להכין עצמם לקראת החתונה, בתקווה וציפייה כי אכן יהיה זה קשר של קיימא ובנין עדי עד.

יום החתונה שהיה אמור להתקיים באמצע חודשי החורף, הלך והתקרב, אך אז התברר שהשמחה היתה מוקדמת מדי---

אל אוזניו של רבינו החתם סופר הגיעה שמועה רעה, כי הכלה המשודכת, זו אשר בוודאי היללו אותה ככלה צנועה וחסודה ובעל יראת שמים, זו שאמורה להיות עזר כנגדו לאחד מגאוני הדור הבא, היא ולא אחרת, קלקלה את דרכיה ונתפסה ברשת ניסיונות הזמן... עדויות נאמנות הגיעו ובישרו בשורות קשות, כי המשודכת נכנסה לבתי טרטיאות לחזות במחזות שונות ובמראות נגעים כפי רוח פורקי העול.

ואם לא די בכך, הרי התברר שהיא נכנסה לשם בליל צום עשרה בטבת, אשר עליו כתב רבינו החתם סופר (תורת משה פרשת ויקרא, בדרוש לז' אדר, ועי' דרשות חת"ס דרוש לח' טבת שנת תקי"ף) שבכל דור ודור ביום עשרה בטבת יושבין בית דין של מעלה וגוזרין על החורבן של השנה, ומתעורר בשמי שמים רעש גדול עד מתי עוד תתמשך הגלות, ועל כן מותר להתענות בו אפילו בשבת כי עיקר התענית הוא על העתיד לבוא, עיי"ש. ביום זה מצאה הכלה זמן לעצמה ללכת למקומות פסולים כאלו.

נוכח ידיעות אלו, התקבלה ההחלטה אצל רבינו החתם סופר, כי אין ברירה אלא לנתק את הקשר ולהפריד החבילה. הוא שלח להודיע לצד השני כי השידוך בטל ומבוטל, ואף שיגר להם בחזרה את עשרת אלפים רובל הכסף...

וכך כותב רבינו החתם סופר באגרת (יו"ד למב"י שנת תקצ"ב): "והנה בני בן י"ז שנה הוא בחור מופלג וצדיק ונשגב, והי' מקושר בקשר שידוכין, וכבר הושלש הנדן עשרת אלפים תחת ידי, והיה זמן נישואין קרוב, ושמענו שהמשודכת קלקלה דרכיה ונכנסה לבית טרטיאות בליל צום יו"ד בטבת, ושלחתי לחזרה במעות המשולש תחת ידי, וניתקתי קשרי החיתון ההוא..."

הימים עברו, השבועות חלפו, החודשים התקדמו. שני הצדדים נפרדו איש-איש לדרכו. מרן הכתב-סופר זי"ע מצא את זיווג הנכון בעתו ובזמנו. ולהבדיל גם אותה נערה אשר רוח אחרת היתה עמה, רוח של הבלי העולם השפל הזה, לא חיפשה עוד שידוך של בחור תלמיד חכם, היא איבדה את השאיפה להקים בית של תורה ויראת שמים, אלא נתנה עיניה בממון ובשאר הבלי העולם.

בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ואכן מצא מין את מינו, והיא באה בקשרי שידוכין עם בחור בעל ממון מתושבי העיר פרעשבורג.

הגיעה יום חופתה, שכמובן נערכה ברוב פאר והדר כדרך בעלי ממון, ומי שימש כמסדר קידושין? רב העיר - הלא הוא רבינו החתם סופר! מי שהיה בעבר כמעט מחותן עם משפחה זו--

כדרכו וכמנהגו בקודש, הלך רבינו בעצמו גם הפעם למעמד כיסוי הכלה בהינומא, לברכה בברכה הנהוגה לומר בשעה זו, ומקורה בפרשתינו פרשת חיי שרה: 'אחותנו את היי לאלפי רבבה'.

אלא שהנוכחים במעמד המה ראו כן תמהו, כאשר הפעם יצא רבינו מגדרו, בעוד שבדרך כלל היה אומר ברכה זו בקול שקט ולחש, הרי בזאת הפעם אמר ברכה זו בהרמת קול גדול וחזק, הרבה יותר מהרגלו תמיד: **"אחותנו! את! היי! לאלפי! רבבה!!!---"**

לאחר סיום מעמד החופה שאלו מקורביו של רבינו אותו: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? למה הרים קולו כל כך בברכת 'אחותינו את'?

ענה להם רבינו בדברים נוראים ונשגבים:

יודע אני בבירור שכלה זו עתידה לקבל עונש משמים, על כך שבמעשיה המקולקלים גרמה שהיה הכרח לנתק את השידוך שלה עם בני. אין ספק אצלי שבשמים יתבעו אותה על כך והיא תקבל את עונשה. אך אילו הייתי מברך אותה כעת ברכה זו בלחש, היו אנשים אומרים שלא בירכתי אותה אלא קיללתי אותה... על כן הרמתי את קולי ואקרא, כדי שכולם ישמעו שאני מצדי ברכתי אותה, כך יבינו שאם בא יבוא לה עונש, אין זה מחמת איזה קללה שלי, אלא תביעה משמים...

ואכן, ככל אשר התנבא רבינו כך היה: לא עברו ימים מועטים, ואותה כלה התבררה כאינה ראויה לאיש, ונאלצה להתגרש מבעלה בבושת פנים וצער רב. ורבינו החתם סופר שסידר את הקידושין, סידר הפעם את שטר הגט, והיא נשארה גלמודה ובודדת בעולמה עד יומה האחרון---

ותהום כל העיר בראותם בעליל כמה גדול כחו של צדיק---

(מקור: חוט המשולש עמוד קמב, בו מסיים וכותב: 'זעל כגון זה אני אומר בדרך צחות [מנשל כז] 'מברך את רעהו בקול, קללה תחשב לו---' רחמנא ליצלן)

לציון קדשו של מרן
החתם סופר זי"ע בפרשבורג
הקיטלך יונחו על מקום מנוחת קדשו מידי שבוע
דרך הקו הטלפוני: 0733.454.678 או"ה"ב: 1-605.615.70.10
בעמדות נדרים פלוס "היכל החתם סופר"
דרך האימייל: k6056157010@gmail.com

זי"ל ע"י
מוסדות
חומה וצחק
ספינקא
ע"ש ר' מרן אהרן זצ"ל
הרב יהושע צבי זצ"ל
הרב אברהם יצחק (נכד מח)
נכי בזק

בס"ד

לאורו

של מרן שר בית הזוהר
רביע הקדוש ה'אמרי יוסף' זיע"א

גיליון ז'

חזי עזרה - תהלות

לאורו של צדיק

ההופעה המופלאה המתהוללת בציון הקדוש

תפילה הגונה מסירה את כל המניעות והמפריעים

אנו קוראים בתורה הקדושה פרשה שלימה, תפילת אליעזר עבד אברהם, על זיווגו של יצחק אבינו.

אליעזר שפך שיח לבו להשי"ת, והתחנן אליו 'ועשה חסד עם אדוני אברהם...', ואף פירט את הסימנים שבהם יידע מהו השידוך הנכון.

ומעידה התורה הקדושה 'ויהי הוא טרם כלה לדבר, והנה רבקה יוצאת...', ואז החלה השתלשלות מופלאה, עד שהגיע הרגע שלָבָן ובתואל הרשעים אמרו: 'מהשם יצא הדבר, לא נוכל דבר אליך רע או טוב. הנה רבקה לפניך קח ולך, ותהי אשה לבן אדניך כאשר דבר השם'.

ללמדנו: ייתכן שיש מניעות, קשיים והסתרים בדרך למציאת הזיווג, אולם כשנושאים תפילה מעומק הלב, ושופכים שיח ערב לפני השי"ת, מסתלקים כל המניעות, הקשיים וההסתרים. אף הרשעים הגדולים הללו הבינו שאינם יכולים להפריע לשידוך למרות רצונם, כי 'מהשם יצא הדבר'.

בציון הקדוש נעלמים כל המניעות וההפרעות כלא היו!

כאן המקום לפרסם על התופעה המופלאה המתחוללת בציונו הקדוש של מרן רבינו שר בית הזוהר ה**אמרי יוסף** זיע"א.

הן כידוע לכל, נודע ציונו הקדוש כמקום שמתגלגלים בו ישועות מופלאות למעלה מדרך הטבע. ישועות, רפואות והצלחות, בכל הענינים.

אך בנוגע לזיווגים אפשר לומר, כי יש שם התגלות נוראה בענין זה. אין לתאר ולשער כמה סיפורים הגיעו לאזנינו על ישועות נוראות לזיווג הגון. גם כשהמדובר היה על גיל מבוגר מאד, פעל רבינו ישועות מופלאות עבורם.

יש שסיפרו לנו שהבטיחו, שבאם יזכו לישועה עד זמן פלוני, יחזרו להודות להשי"ת בציון הקדוש, וכן הוה. יש שסיפרו על קבלות טובות שקיבלו בציון רבינו להתחזקות בענינים שונים, ונושעו תוך זמן קצר משעת התפילה.

סיפר לנו רב גאון וחסיד: עליתי לציונו הקדוש של מרן ה**אמרי יוסף** זיע"א, יחד עם בני המבוגר, התפללנו על זיווגו במהרה ובנקל, וקיבלנו על עצמנו ללמוד בכל שבוע בספר הקדוש **אמרי יוסף**. תוך זמן קצר נשברה הצלחת, וקול רנה וישועה נשמעה בביתנו לשמחת כולם...

אם נביא אף חלק מועט מהסיפורים שהגיעו לאזנינו, הגליון יכלה והם לא יכלו... הצד השווה שבכולם, התפילה בציון הקדוש של מרן רבינו זיע"א, הסירה את כל המניעות, דחקה את כל ההפרעות, והזיווג ההגון התגלה בהוד הדרו, לשמחת כל המצפים לישועה והסובבים אותם.

איך קידשו אברהם ויצחק ללא שראו את המתקדשת?

נביא פרפרת אחת בעניני זווגים, ועובדה נוראה ממרן רבינו הקדוש ה**אמרי יוסף** זיע"א, ממנה נוכל להתבונן עד היכן הגיעה קדושתו הנוראה של מרן רבינו זיע"א.

ידועה קושיית העולם, איך שלח אברהם את אליעזר שיקדש אשה ליצחק בנו, הן איתא בגמרא (קידושין מא.) דאסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה. וכן הקשה רבינו ה**מהרש"א** (ב"ב טז.) על אברהם שאמר 'הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את', ואמרו חז"ל (שם) שעד עתה לא הסתכל בה, האיך קידשה בלי לראותה קודם לכן.

ומתרץ על כך **גאב"ד מישקאלץ** הגאון החסיד בעל **יגל יעקב** זיע"א, מגדולי תלמידיו של רבינו ה**אמרי יוסף** זיע"א, תירוץ נפלא, בשם הגה"ק **רבי אברהם יקיר** זיע"א (חתנו של רבינו האמרי יוסף זיע"א). ואלו דבריו (שו"ת יגל יעקב אבה"ע סי' יז):

'הנה המהרש"א בחידושי אגדות בבא בתרא (סז. ד"ה עפרא) **הקשה גם כן, אמה שאמר אברהם אבינו ע"ה** (בראשית יב יא) **'הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את', ממימרא דרב יהודא** (קידושין מא.) **דאסור לקדש אשה עד שיראנה, ואברהם אבינו ע"ה קיים כל התורה כולה אפילו מידי דרבנן. ותירץ ב' תירוצים... עיי"ש.**

ולענ"ד היה נראה לתרץ, על פי מה שראיתי בילדותי כד הוינא טליא כבר ט"ו, תשובה אחת מאלוף נעורי הרב הגאון הצדיק קדוש יאמר לו מו"ה אברהם יקיר ז"ל, שנקטף ל"ע באביב ימיו ר"ל, שהשיב על הקושיא של הפלאה בהא דשלח אברהם ויצחק לאליעזר לקדש לו את רבקה שלא בפניו, והרי אסור לקדש עד שיראנה. ותירץ, דכיון דכל הטעם הוא שמא יראה בה אחר כך דבר מגונה, והא תינח אם בדעתו להסתכל בה אחר נישואין, אבל יצחק אבינו לא היה בדעתו להסתכל בה גם אחר נישואין והיה בדעתו לילך בדרכי אביו אברהם שאמר 'הנה נא ידעתי' וכפרש"י שם, א"כ **ממילא אין חשש שמא יראה בה דבר מגונה, וכההוא דמסכת שבת** (נג:) **באדם אחד שלא הכיר בה עד יום מותו, עיי"ש, אם כן בכהאי גוונא לא שייך איסודא דרבותינו ז"ל, ע"כ דפח"ח'.**

קדושתו הנוראה עד אין חקר של רבינו הקדוש האמרי יוסף זיע"א

ומוסיף שם ה**יגל יעקב** להעיד על רבינו הקדוש ה**אמרי יוסף** וזה לשונו:

'וגם בדור האחרון, בימי ובזמני, שמעתי וראיתי כן ממורי הקדוש זללה"ה בעל אמרי יוסף, שלא היה מסתכל באשתו ואפילו בבתו כשהיה מדבר עמם, כמו שראיתי בעיני. ושמעתי נאמנה, שבהיותו אברך צעיר לימים, כשנשא זיווג ראשון בבאראשא, פעם אחת כשבא מתפלת שחרית ואשתו לא היה אז בביתו, רק אחותה היה שם עובר ושב,

המשך בעמוד ג'

לאור הגליון

אילו פינו מלא שירה כים... אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלוקינו ואלקי אבותינו, על הזכות העצומה שנפלה בחלקנו, להתעסק בקדשים - בדברי הקדושים אשר בארץ המה, הלא הם הצדיקים הקדושים שהאירה הארץ מכבודם, ועד היום הזה מתעלים לאורם הגדול יהודים רבים, בהם אדמורי"ם ורבנים חשובים, מורי הוראה מפורסמים, אברכים מסולאים ובעלי בתים חשובים, וכל עמך בית ישראל.

יעזרנו השי"ת שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה יותר ויותר.

בגליון זה הבאנו מעט ממה שמתחולל בציון הקדוש של מרן רבינו הקדוש האמרי יוסף זיע"א בענין זיווגים, ההרגשה היא ש'נפתחו שערי שמים' לרווחה בזכות הצדיק הקדוש. אלפי יהודים מעידים על ישועות מופלאות שראו בענין זיווגים.

נביא את דבריו של חתן יקר שמתכונן לקראת נישואיו בשעה טובה ומוצלחת:

זמן רב ציפינו לישועה, והלה בושש לבוא. הגיע היום, והוצעה הצעה שנראית מתאימה ונכונה, השידוך התקדם בשלבים איטיים, אך לקראת הסוף הכל 'נתקע', כל הנוגעים בדבר ניסו 'לשחרר את הפקק', זה בכה וזה בכה, אך מאומה לא הועיל, והיה נראה שאפשר לשכוח מהשידוך.

לאחר שהפנמתי את המצב, קמתי ועליתי אל המקום המסוגל לכל הישועות, ציון הקדוש של האמרי יוסף זיע"א, ושפכתי את ליבי בתפילה נרגשת. זמן קצר לאחר תפילה זו, למרות כל התחזיות שלא נתנו שום סכוי, 'השתחררו' כל המניעות, ותוך שעות ספורות התקיימה מסיבת לחיים בשעה טובה ומוצלחת!

בגמר השידוך למזל טוב, קבלתי שיחה מאחד שהיה מעורב במהלך השידוך, והוא שואל אותי - נסער כולו, 'תגיד לי, מה עשיתם? איזה פעולות נקטתם לקדם את הצעת השידוך למרות כל המניעות?' התשובה היתה מוכנה בפי 'אתה יודע מה עשינו? התפללנו בציון האמרי יוסף!...'

אכן גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, ויהי רצון שיוושעו כל המצפים לישועות בכל הענינים, ובקרוב ממש נזכה לישועת הכלל והפרט, אמן כן יהי רצון.

הנסיונות של האבות, מצילים את הבנים

נסיונות, טילטולים, בלבולים, המה חלק מדרך הילוכו של העובד השי"ת, עד אשר מגיע אל השלימות, אל העבודה הנכונה והראויה. ועד הגיעו אל המנוחה ואל השלווה בעולם הזה.

אמנם גילוי נפלא מגלה לנו רבינו הקדוש ה**אמרי יוסף** זיע"א, כי נסיונות שנתנסו בהם אבותינו הקדושים, ועמדו בהם, מועילים להבנים, וכן לתלמידים, שלא יצטרכו חלילה גם הם לעבור אותם הנסיונות הקשים.

הנסיונות, הם אשר מנשאים את האדם ומרוממים אותו יותר וייתר, כמו שפירשו 'נתת ליראיך נס להתנוסס' (תהלים ס ו). אבותינו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, הגיעו למדרגתם הקדושה והנשגבה על ידי הנסיונות הקשים והמרים שנתנסו, ועמדו בהם. וכדאיתא בגמרא (סנהדרין קז.) שאמר דוד המלך ע"ה: מפני מה אומרים, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, לפי שהקב"ה ניסה אותם, ועמדו בנסיונות בגבורה ובאמונה, על כן קרא הקב"ה שמו עליהם.

הוי אומר: הנסיונות שהאדם עובר, והוא נלחם בעוז ותעצומות באמונה עזה ויוקדת, מביאה לכך שהקב"ה קורא את שמו עליו, וזוכה להתקרב אל השי"ת יותר ויותר.

אמנם כאן מגלה לנו רבינו הקדוש, כאשר אבותינו ורבותינו הקדושים נתנסו בנסיונות קשים ומרים, ועמדו בהם באמונתם היוקדת באהבה גמורה, הרי זה הועיל שבניהם לא יצטרכו לעבור חלילה אותם נסיונות וייסורים קשים.

ולכן הזכיר אברהם אבינו את ענין הליכתו מבית אביו 'ה אשר לקחני מבית אבי', להזכיר את הנסיון שנתנסה בו, עת צווהו השי"ת לעזוב את בית אביו, ובזה בטוח היה אברהם, שבנו יצחק לא יצורך להתנסות בנסיון הגלות, לפי שהוא כבר נתנסה בזה.

ומוסיף רבינו ומגלה 'וכן מרב לתלמיד', שגם לתלמידים מועיל נסיונות רבותיהם, ולאו דווקא מאב לבנו.

ללמדך, עד כמה מועיל שהולכים בדרכי אבותינו ורבותינו הקדושים, כמה צער וייסורים נסיונות נוראים נחסכים מאיתנו בזכות ההליכה בדרכיהם, עד אין שיעור!

וראה דברים קדושים שכתב רבינו הקדוש ה**פרי הארץ** זיע"א לתלמידיו שנשארו בארצות הגולה, אחר שעלה לארץ ישראל במסירות נפש, ונתייסר בייסורים נוראים וקשים שאין המקום להאריך כאן. בתוך דבריו מלמד את היסוד הנזכר, שייסורי האבות מועילים לבל יצטרכו הבאים אחריהם לסבול גם הם ייסורים, וזה לשונו (אגרת הקודש אגרת ד):

...יודע אני בבירור גמור, שכל היסורים שעברו עלינו זה שלש שנים, הם יסורי ארץ ישראל. ...אבל לדעתינו, סבלנו יסורים כל כך, עד שכל עובדי ה' נפטרו ביסורים שלנו, ומובטחני אם ירצה השם, שבזו השנה תהיה לנו ידיעה מזה. ולכן כל אחד ואחד מאוהבי, אשר בדעתו לגשת אל הקודש פנימה, ולהתיישב בארץ הקודש יכתוב ידו אלי, ואם ירצה השם בשנה הבאה, אודיע בבירור אם ירצה השם. ואלולא הנסיונות, כמה אני משתוקק שיבואו אנשי גילי ידידי אחי ורעי לארץ הקודש, ונתוועד יחד בשמחה וגיל ברעדה לעבודתו יתברך. אבל בתחלה אין סומכין על הנסיונות לעמוד עליהם... ומובטחים אנחנו בהשם, שכבר אכלנו שני חזקה בארץ הקודש, ודי הוא לנו היסורים שעברו עלינו בעד כל הרוצים להסתפח בנחלת ה' באמת!

ושמענו מצדיקי דורנו, שרבינו ה**פרי הארץ** לא צמצם את דבריו לאנשי דורו בלבד, אלא כתב 'כל עובדי ה' נפטרו ביסורים שלנו'... וברכה זו ממשכת ופועלת עד עצם היום הזה...

עוד לימוד גדול ונורא עד מאד נלמד מדברי רבינו.

כאשר אדם מישראל עומד בשעת נסיון, ומתעצם באמונה טהורה, ולא מרשה לעצמו להיכנס לייאוש חלילה, אלא לוחם בכל כוחו, ומתפלל לסייעתא דשמיא, עד שזוכה לעמוד כראוי בנסיון. הרי מלבד מה שגרם נחת רוח עצום לאביו שבשמים על ידי העמידה בנסיון הקשה, הוא ממשיך גם כן כוחות עצומים ונשגבים לזרעו אחריו ולתלמידיו, למען יוכלו לעמוד באמונתם בעוז ותעצומות, וממילא לא יצטרכו להתמודד כל כך בנסיונות אלו, אלא יוכלו לנצח בקלות בזה, ולא יעברו את הדרך הקשה שעבר הוא.

הבה נתבונן בזה, יתכן שיעמוד יהודי יקר, ובפתע פתאום יתרגשו עליו נסיונות שונים ומשונים, והוא לוחם בכל כוחו ביגיעה עצומה לא להכנע, ומחדיר בלבו עוד ועוד אמונה זכה, ומעתיר ומפציר בתפילה להשי"ת עוד עוד שיעזדנו לעמוד בנסיונות הקשים, ובסייעתא דשמיא עמד בכל הנסיונות. וכתוצאה מכך, יכולים יהודים רבים לאין מספר, להתאזר עוז ולחיות חיים טהורים בזכות השמירה הגדולה של אותו אדם, וכל זה בעוד שאותו האדם לא תמיין כלל לעצמו מה יכול לצאת ממעשיו, ועד כמה הציל אלפים ורבבות שיוכלו לעמוד בעוז ותעצומות בזכות התגברותו בנסיונותיו!

בא וראה דברים נוראים בענין זה, מתוקים מדבש ונופת צופים, שנחקקו באותיות של אש בזוהר הקדוש בפרשתן (קכב:):

תרגום הזוהר: בא וראה, כשבאה חוה לעולם, נתדבקה בהנחש וטיהל בה זוהמה [שהגביר בה כח היצר הרע להמשך אחר הגשמיות], ועל ידי זה גרמה מיתה לעולם כולו ולבעלה. כשבאה שרה, וירדה למצרים ועלתה [משם בטהרה], ולא נתדבקה [בטומאת מצרים, על ידי ששמרה על קדושתה]. ולפי שאברהם ושרה לא התדבקו בטומאה, לכן זכתה שרה להמשיך חיים עליונים וטהורים לה, ולבעלה, ולבניה אחריה עד עולם. וזהו מה שנאמר (ישעיה נא א) 'הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם' [המדמה להביט וללמוד ממקור שנחצבנו משם - דהיינו אברהם ושרה, שעל ידי ששמרו על קדושתם המשיכו חיים עליונים וטהורים לכל הדורות].

מה נפלאים הדברים, 'הביטו אל צור חוצבתם'! קוראים לנו מן השמיים, התבוננו מה היה בראשית העולם, עת עמדו אבותינו הקדושים וחצבו וסללו את הדרך לעם ישראל לדורות עולם. וכשנתבונן היטב בדרכי האבות הקדושים, נלמד ונדע את הדרך הנכונה והראויה בעבודת השי"ת, ואיך אפשר להתקיים בעולם הזה כראוי.

מלמדנו הזוהר הקדוש: הבט וראה מה היה כשרה אמנו עמדה בנסיון כראוי ולא פגמה בקדושתה, בעמידתה האיתנה משכה והביאה על עצמה, ועל כל הדורות, חיים טהורים, נקיים ועילאין!

הזוהר הקדוש מאיר לנו: כשעומדים בנסיון ונשמרים בקדושה בכל תוקף לא לפגום חלילה, לא רק שנמשכת על האדם טהרה וקדושה עליונה, אלא אף ממשיך לעולם חיים טהורים ונקיים לכל הדורות הבאים אחריו, וממשיך כוחות עצומים ונשגבים שייסעו לצאצאיו ותלמידיו להתגבר ולעמוד בנסיונות כראוי.

חיזוק עצום נלמד מדבריהם הקדושים, הן כל אחד יודע כמה נסיונות מתרגשים ובאים על בני אדם בדורנו - עקבתא דמשיחא, בשעת נסיון יתבונן האדם ויפנים, כי עמידתו האיתנה בנסיון באמונה זכה וטהורה, תסייע לו ולזרעו אחריו לדורות עולם שיוכלו להתאזר גם הם בעוז ותעצומות בנסיונות הזמן, באמונה עזה, ולא יצטרכו להאבק בנסיונות כה קשים שנתנסה הוא ואבותיו.

איתא מצדיקים פירוש נורא בענין זה. הנה נודע שיוסף זכה למלכות, ולמדרגתו הנשגבה והעליונה, בזכות ששמר על קדושתו מכל משמר, כדאיתא זוהר הקדוש (מקץ קצו.).

והנה בעת הנסיון הגדול שניסתה אותו אשת פוטיפר איתא במדרש שכמעט היה נכשל חלילה לגודל הצרות שעשתה לו, אך בא לפניו דמות דיוקנו של אביו ובזה התגבר והתעצם בקדושתו הגדולה. ופירשו צדיקים ענין 'דמות דיוקנו של אביו' שהקדושה הגדולה של יעקב אביו, ששמר על קדושתו בכל הטלטולים שעבר, ולא פגם מעולם (ראה רש"י בראשית מט ג בשם המדרש), **היא זו שסייעתו ליוסף בעת הנסיון הגדול שנתנסה בו יוסף, ונתנה לו כוחות עצומים להתגבר.**

וזהו מה שנאמר (בראשית לז יא) **'ויקנאו בו אחיו, ואביו שמר את הדבר'. שנתקנאו אחיו על מה שנתגלה להם שיוסף יעלה למלוכה, וראו ברוח קדשם שיזכה לכך בזכות עמדו בנסיון הקשה. אך הם טענו שכל מה שיוסף עמד בקדושתו הוא בזכות 'ואביו שמר את הדבר' - שיעקב אביהם שמר על קדושתו ועמד בכל הנסיונות כצור החלמיש, ונמצא שזהו זכותו של יעקב אביהם, ולא של יוסף...**

יעזרנו השי"ת שנזכה לילך בדרכי אבותינו ורבותינו הקדושים, ובזה נזכה לעלות בית קל בדרך הסלולה ששללו הצדיקים על ידי ההתגברות הנשגבה שלהם, ואמונתם היוקדת בכל עידן ועידן. ובזה נזכה לעמוד אף אנו באמונה טהורה, ונזכה לחיים קדושים וטהורים, אמן כן יהי רצון.

וגל יעקב

ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי וגו'. פירוש רש"י ידוע, שבעת שלקחו מבית אביו היה נקרא רק אלקי השמים. אבל עדיין יש לדייק, למה הזכיר 'ומארץ מולדתי'. גם היה לו להקדים 'מארץ מולדתי' ל'מבית אבי' כמו שנאמר בפרשת לך 'מארצך וממולדתך' ואחר כך 'מבית אביך'.

ויתבאר על פי ששמעתי ממורי הקדוש בעל **אמרי יוסף** זללה"ה, שכל צדיק צריך לסבול נסיונות ויסורין ח"ו עד הגיע אל שלימותו. אכן לפעמים, אם האב כבר נתנסה, אין צורך להבן עוד להתנסות, וכן מרב לתלמיד.

והנה ידוע ש'לך לך מארצך' היה אחד מהעשרה נסיונות של אברהם אבינו ע"ה, ועל כן כאן ששאל אליעזר 'אולי לא תאבה' וגו', 'ההשיב אשיב את בנך' וגו', וזה בוודאי גם כן גלות וצער ליצחק, שיצטרך לעזוב ארצו וממולדתו, על כן השיב לו אברהם, שהוא בטוח ב'אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי' כפירוש רש"י, וגם 'מארץ מולדתי', שהוא כבר נתנסה בזה הצער לעזוב ארץ מולדתו, על כן הוא בטוח בזה ש'ישלח מלאכו' וכו', שלא יצטרך יצחק עוד להתנסות במה שכבר נתנסה הוא.

ומה שהזכיר מקודם 'מבית אבי', הכוונה כפירוש רש"י שלא היה שמו רגיל בפי הבריות, וזה היה מאוחר לצאתו מארצו וממולדתו, רק בצאתו מבית אביו גם כן, אז הוחל לקרוא בשם ה', ואחר כך הזכיר 'מארץ מולדתו' להזכיר נסיונו שכבר נתנסה הוא, ולא יצטרך יצחק לסבול צער זה, אפילו אם יהיה הזיווג אחר מותו של אברהם, כמו שחשב בעיקר השליחות של אליעזר, שאז לא היה הצער על פרידתו מבית אביו, רק על פרידתו מארץ מולדתו לבד, וא"ש.

(יגל יעקב, חיי שרה)

ברכת הצדיק מצילה עירה שלימה ממגפה קטלנית, לחיים טובים ולשלום!

במסעו להתרים יהודים יקרים לצורכי מצוות ומעשים טובים, נהג רבי משולם להסתובב בעיירות ויישובים מרוחקים, שם התגוררו יהודים רבים, שאמנם היו לפעמים דלים בידיעות תורניות, אך ליבם חם וער בכל הנוגע לאידישקייט.

רבי משולם היה מלהיב את לבבם לעבודת השם, וכשהיה מבחין בדבר הצריך תיקון, כבר מצא את הדרך לתקן בלא שאף אחד ייפגע. והללו השיבו לו בנדבות הגונות.

ביום סגרירי וגשום, הגיע רבי משולם לעיירה מרוחקת, שם התגוררו בעיקר יהודים זקנים ומבוגרים. רבי משולם נקש על דלת, ואין קול ואין עונה. 'כנראה אינם בבית' הרהר רבי משולם לעצמו, ופנה לדפוק על הדלת הסמוכה, אך גם שם לא התייחס איש לדפיקותיו. כשגם בבית השלישי לא נענו, הבין רבי משולם שיש איזה סיבה כלשהי שהוציאה את כל דיירי העיירה מביתם.

שיטוט קצר בבית הכנסת העלה שדיירי העיירה אינם שם.

שם רבי משולם פעמיו אל בית החיים, אולי ימצא שם איש שיסביר לו מה התרחש בעיירה.

כבר מרחוק ראה המולה כלשהי בבית החיים, כשהתקרב הבחין בדבר מעניין: קבוצה שלימה של זקנים באים בימים, נמצאים סביב קבר אחד.

בהכנסו לבית החיים הסביר לו אחד מהנמצאים, כי במחוזותיהם נהוג להקדיש יום אחד בשנה לכבוד האם, לאות הכרת הטוב על שגידלה אותם במסירות ובאהבה. בימי חיותה על הארץ עורכים לכבודה מסיבה, ואחר פטירתה מתכנסים סביב מקום מנוחתה.

ניחא, מנהג מצאו להם... תמה רבי משולם, אך מה ההסבר שקבוצה המונה יותר מארבעים זקנים בני אותו גיל סובבים קבר אחד?!

אכן כך, נענה זקן מן החבורה, כולנו נחשבים בניה של 'שרה'!?

הסכת ושמע פשר הדבר.

❧

זכתה העיר בנעדיקאוויץ, שרבינו הגאון הקדוש **רבי אהרן** זיע"א, בעל **מדרש אהרן**, שימש ברבנות בעיר. רבינו היה אחיו ותלמידו של רבינו הקדוש **האמרי יוסף** זיע"א, והיה מתבטל אליו כתלמיד לרבו, והיה נודע כצדיק וקדוש ובעל מופת מפורסם.

את ביתו של רבינו היתה פוקדת מדי יום ביומו אשה יהודיה כשרה והגונה ששמה שרה, והיתה עוזרת רבות בנאמנות ובמסירות. פעם ארע ובמשך כמה ימים לא הגיעה שרה לבית הרב, התעניין רבינו אודות העדרה של האשה. בני הבית לא ידעו לענות, ושליח דחוף עשה את דרכו אל ביתה, לדעת מה זה ועל מה זה.

הגיעה שרה אל בית רבינו, ואמרה 'הן רבינו יודע כי ל"ע מסתובבת מחלה קשה בין הנערים, ובניי גם נדבקו בזה, ולא אוכל לעזבם פן יוחמר מצבם!'

נענה רבינו ואמר לה, אל תיראי! שובי לעזור בביתנו, ובניך יתרפאו ויאריכו ימים, ושום מחלה לא יזיקם!

נענתה שרה ואמרה 'תיכף כאשר בניי יתרפאו, אשוב לעזור כבימים ימימה'. וכן הוה! תוך זמן קצר נתרפאו כל בניה, ושוב לא באה מחלה בגופם.

❧

שנים חלפו, מלחמת העולם השניה הפכה את העולם לתוהו ובוהו, מדינות שלימות נתרוקנו מיושביהם, רבבות רבבות גלו ונדדו למקומות שונים ומשונים. גם שרה הגיעה לאמריקה במנוסתה לחיים, והשתקעה בעיירה מרוחקת.

ביום מן הימים, פקדה את העיירה מגיפה קשה וילדים רכים נעדרו ל"ע. הרב, שהיה מאמין בקדושת הצדיקים ובכוח ברכותיהם, כינס את כל יושבי העיירה, ונשא בפניהם משא נרגש, וכה היו דבריו:

כאשר נמצאים בזמן קשה, וכל אחד מחפש עצה ותושיה למלט את ילדיו היקרים מגורל מר ל"ע, ברצוני להציע עצה יקרה מפז, היכולה להציל נפשות ממיתה לחיים.

מצויה בינינו אשה חשובה בשם 'שרה', אשר בידה ברכה נדירה מהצדיק הקדוש בעל המדרש אהרן זיע"א שבניה יהיו בריאים, וכל מחלה לא תשלוט בהם. הצעתי, שכל בני העיר ימכרו את ילדיהם לשרה, ומעתה תחול הברכה גם עליהם, בהיותם בניה!

דממת תדהמה שררה בבית המדרש לשמע הדברים הנרגשים.

מעטים זלזלו, אך רוב הציבור קיבל בהתרגשות רבה את דבריו. אך דא עקא, שרה היתה אשה עניה אשר הפרוטה אין מצויה בידה, ואיך תקנה את הילדים?

מיד עמדו הקהל, וכל אחד הרים נדבת לבו, ושלחוה לשרה, שלקחה את הסכום שנאסף. ו'קנתה' את הילדים מכל מי שביקש ממנה. כל הילדים שנמכרו לשרה חלה עליהם ברכת הצדיק, ופרשו לחיים ולשלום, ואלו שזלזלו... ויהי לפלא.

דע! אמר הזקן לרבי משולם שעמד נדהם ומשתומם למשמע אזניו. אנו הילדים שקנתה לשרה, ואנו נחשבים לבניה, ובזכות הברכה שהיתה מצויה בידה ניצלנו. ועל כן ביום שמודים להאם התאספנו כולנו סביב מקום מנוחתה של שרה אמנו ומצילתנו...

(סיפור נורא זה שמע הרה"ח רבי יהושע גרינוואלד שליט"א מארה"ב מהרב בעל המעשה הנזכר)

לאור המעשה
נקודה למחשבה

לא ידוע האם יש **תוקף הלכתי** לקניית ילדים...

אך **אמונתם היוקדת** בברכת הצדיק, משכה עליהם ברכה וחיים, וניצלו לחיים טובים ולשלום!

• לאורו של צדיק • המשך מעמוד א' •

והמתין זמן מה שיתנו לו סעודת שחרית כמו שהיתה רגילה תיכף בבואו מהתפלה, וכשראה שאין נותנין לו היה תמוה בעיניו, וחשב שזאת אשתו ושאל אותה בתימה 'למה אין את נותנת לי לסעוד'. וכמדומה לי, שגם כשהייתי אני דר בבאראשא, שמעתי גם כן שמספרים כן ממנו ז"ל' (ועיין עוד שם בהמשך דבריו מה שהוסיף על כך).

הבט וראה עד היכן גבהה קדושת הצדיקים!

ונסמיך לדברים אלו מה שכתב רבינו הקדוש ה**חקל יצחק** בענין זה (עשרה מאמרות מאמר ג אות ו):

'נתקיים בו מאמר הרמב"ם (איסורי ביאה פכ"א הכ"ד) **'חסידים הראשונים וגדולי החכמים ...ומהן מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו, מפני שלבו פונה מדברי הבאי לדברי האמת שהן אוחזות לבב הקדושים' עכ"ל הקדוש. ובין והתבונן בהם.** ועיין שם במגיד משנה שציין מקורם מהש"ס (שבת נג: קיח:).

וכן אמר לי אאמו"ר זצ"ל הכ"מ, שבכל משך זמן היותו בבאראשא, לא הכיר את אשתו בצורתה, רק בטביעת עינא דקלא ודלבושא, ועל כן אירע לו כמה פעמים, כשהיה צריך לבקש איזה חפץ מאשתו, לא היה יודע ממי לבקש.

ומוסיף עוד החקל יצחק להביא ענינים נוראים מקדושת רבינו האמרי יוסף, עי"ש. ומסיים: **'ומזה מובן גודל דביקותו בהתורה הקדושה ובהשם יתברך'.**

עם קדושה נוראה כזו, אין זה פלא לחולל מופתים מופלאים!

וכבר הבאנו מה שהיה אומר האי גאון וצדיק, החסיד הנודע **רבי מאיר מגיד** זצ"ל, שהיה דבוק עד מאד בספרי רבינו הקדוש האמרי יוסף זיע"א. והיה מרגלא בפומיה לומר על רבינו האמרי יוסף ועל שאר הצדיקים, שבעיקר יש לספר על קדושתם ועבודתם, ולא על המופתים שלהם. לפי שכששומעים את קדושתם הגבוהה והנשגבה עד מאד, אַ פלא אז מען קען פועל'ן אַזאלכע מורא'דיגע מופתים?! [וכי פליאה היא שאפשר לחולל מופתים נוראים?!].

ובעקבות הצדיקים הקדושים ניסע ונלך, ואף שאי אפשר להגיע למדרגתם ממש, מכל מקום לפחות 'נגיעה' כלשהי, 'מתי 'יגיעו' מעשי למעשי אבותי'... ובזה נזכה להתקדש ולהטהר יותר יותר. ויהי רצון שנזכה לישועות גדולות בכל הענינים, אמן ואמן.

ישועות מופלאות בציון רבינו הקדוש האמרי יוסף זיע"א

סיפרה רבנית חשובה תליט"א:

כאשר בתי החשובה התלוננה על כאבים, לא דאגתי יותר מדי, כבר הכרתי את הסגנון... רק כשהתלונות הפכו לתדירות יותר ויותר, כבר חששתי מי יודע, אולי קרה משהו?

בהמשך היא ממש התפתלה על הארץ בכאבים עצומים, לא היה מנוס, והוכרחנו להתפנות לבית-חולים לבדיקות רפואיות.

התוצאות לא איחרו להגיע, שנים עשר! אבנים בכיס המרה, כשאבן אחת משוטטת לה בחופשיות. הרופאים קבעו כי יש לנתח בהקדם האפשרי ולהוציא את האבנים. לאחר כמה ימי אשפוז שוחררנו מבית החולים, עם תור לניתוח, ובמקביל רשימה ארוכה של הנחיות עד הניתוח, איזה סוגי מאכלים אסור לאכול, ומה מותר, וכדומה.

בלילה לפני הניתוח מתקשרת אחות מבית החולים 'יש לנו אירוע חירום הדורש ניתוח דחוף ביותר, לכן נאלצנו לדחות את הניתוח שלכם...'

נו, מה אפשר לעשות, אם יש אירוע חירום מוכרחים לחכות. אך כשסיפור הדחייה נשנה וחזר על עצמו, כבר הבנתי שיש פה איזה בעיה...

ניסינו לערב עסקנים רפואיים, הללו הפעילו את כל קשריהם, ועבדו על כך שעות רבות במסירות, אך ללא הועיל, יום לפני הניתוח המיועד בוטל ונדחה למועד אחר.

עסקן חשוב שעבד שעות נוספות בתיק זה, הצליח לסדר תור בבית-חולים אחר ממה שציפינו, הנחשב פחות מומחה מהראשון בניתוחים כעין אלו, אך מה נעשה? וכי נחכה ונחכה?

אך מה שבעיקר העיק על הלב היה התאריך שנקבע - יום רביעי כ"ז אלול תשפ"ו - ממש לפני ערב ראש השנה. לאחר הניתוח דרוש לפחות אשפוז יום, מה שאומר שנחזור לבית מעיר מרוחקת בערב ראש השנה עצמו. אך זה היה התאריך הפנוי המוקדם ביותר.

לאחר שכבר ראינו כמה וכמה ישועות בציון האמרי יוסף זיע"א, התפללנו שנוושע בזכות הצדיק. וקיבלנו על עצמנו שבאם יתאפשר לבצע את הניתוח בבית החולים שבו המליצו לנו המומחים לכתחילה, בתאריך מוקדם יותר מהתאריך שנקבע, ניסע להודות בציון האמרי יוסף בנסיעה המאורגנת על ידי מוסדות 'היכל יצחק' ספינקא, ביום שני בערב, אור לכ"ו אלול.

במוצאי שבת התקשרו אלינו מבית החולים 'מחר הניתוח, אתם מגיעים היום, כן?' בשמחה רבה השבנו שאנו מתארגנים ויוצאים מיד.

הניתוח בוצע במומחיות רבה על ידי הרופאים שהתמחו לכך, וביום שני כבר הגענו הביתה בשעה טובה. גם ההחלמה עצמה הייתה קלה מהרגיל, למרות אזהרות הרופאים שהיא יכולה לקחת זמן ממושך. וכמובן שביום שני בערב כבר נסענו להודות בציון האמרי יוסף...

מה שלא יכלו העסקנים הגדולים, סידר רבינו על הצד הטוב ביותר...

כשרבינו מסדר את הניתוח על הצד הטוב ביותר...

סיפר אברך חשוב מירושלים עיר הקודש:

אני אישית כבר ראיתי בציון האמרי יוסף ישועות רבות. אך על של עתה באתי, לספר מה שקרה בימים האחרונים:

הימים הקדושים התקרבו בצעדי ענק, ועימם נלווים הוצאות רבות ברוך ה', כמנהג ישראל קדושים. וכסף מנלן?

כמנהגי אני משתדל להצטרף לנסיעות לציון הקדוש של האמרי יוסף, וגם עתה בימי הסליחות החלטתי לנסוע אל הציון, ובוודאי אוושע בזכות הצדיק הקדוש.

באמצע הדרך מצלצל מכשיר הפאלפון, יהודי מחוצה לארץ מתקשר ומספר על רצונו להעביר לי סכום נאה ביותר עבור הוצאות הימים טובים, כשההעברה מבוצעת תיכף ומיד...

פתיחת שערי פרנסה בהרחבה בציון רבינו!

טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע! בדרך לציון כבר נושעתי!

כעין זאת מספר אברך מופלג המקושר בלב ונפש לציון האמרי יוסף זיע"א:

בענין הפרנסה - כמו בעוד הרבה ענינים - ראיתי ישועות גלויות על ידי התפילה בציון האמרי יוסף. אפשר לספר מזה במשך שעות ארוכות... כעת אספר דבר מופלא שחזר על עצמו כמה וכמה פעמים:

בהתקרב יום השבת קודש, וברצוני לכבד את יום השבת כראוי במאכל ומשתה כיאה וכנאה, אך לא היתה פרוטה בכיסי. מה עשיתי? שמתי פעמי לעבר הציון הקדוש של מרן רבינו האמרי יוסף זיע"א והעתרתי שם בתחינה ובקשה. כשחזרתי הביתה כבר היה הכל, בכל מכל כל!

אכן, בציון רבינו האמרי יוסף נפתחים כל השערים, ושערי פרנסה ברווח בתוכם...

לודמיר

מקושרים לצדיק מאז ועד היום

להפצת משנתו ותורתו הבהירה של
קודש הקדשים רבי שלמה מקארלין זי"ע
סיפורים ותולדותיו, ותולדות זרעו אחריו

הכנסת אורחים
לודמיר
סמוך לציון קודש הקדשים
רבי שלמה מקארלין זי"ע

| גליון 305 |
פרשת חיי שרה תשפ"ז

אורו הקדוש

שאלות ותשובות בחיי היום יום
במשנת רבינו הקדוש

שאלה

אחד מילדיי מאתגר אותי מאוד. קשה לי להכיל את התנהגותו, ואני מוצא את עצמי שוב ושוב מעיר לו וכועס עליו. אילו הביאו הדברים תועלת חינוכית, ניחא; אך אני מרגיש שלא תמיד הכעס וההערות נובעים מתוך שיקול של חובת החינוך, אלא מתוך תסכול וקוצר רוח. כיצד אוכל להתאפק ולהימנע מלכעוס עליו?

תשובה:

שאלתך מרשימה מאוד. אי אפשר שלא להתפעל מחשבון הנפש האמיתי שאתה עושה. לא הרבה הורים זוכים להביט במראה בפיכחון כזה, ולהבחין בדקויות שבין גערה המושתתת על טובת הילד לבין תגובה הנובעת מתוך קושי אישי או כעס. עצם ההכרה בכך היא כבר מחצית הדרך אל התיקון.

זאת ועוד: אפילו במקומות שבהם אכן נדרשת תוכחה חינוכית, חובתנו לזכור שאין לעשות זאת מתוך כעס וחימה.

כפי שהיטבת להגדיר בעצמך, אין זו שאלה חינוכית על הדרך לחנך את הילד, אלא שאלה הנוגעת לעבודה אישית ופנימית: כיצד אתה, כאבא, יכול להתמודד עם עצמך, לכבוש את הכעס ולנהוג בסבלנות.

לפעמים, כדי לשנות התנהגות שאינה טובה, עלינו להבין מה אנו עצמנו מרוויחים או מפסידים ממנה. גם כאן, כדאי להתבונן כיצד התנהגותך כלפי בנך משליכה ישירות עליך עצמך.

תאר לעצמך שאתה חוזר לביתך בסיומו של יום, ומצפה לראות שאחד מבניך השלים מטלה חשובה שהטלת עליו. כשאתה נכנס, אתה מבחין שהמטלה כלל לא בוצעה. באופן טבעי, כעס מתחיל להצטבר בתוכך. אך באותו רגע ממש נשמטת מידו של ילד אחר כוס קפה לוהטת. הכוס נשברת ברעש גדול, והקפה נשפך לכל עבר. הילד הקטן נבהל עד עמקי נשמתו ועומד חסר אונים.

והנה, דווקא אחיו - אותו ילד שהיה אמור לבצע את המטלה ולא עשה זאת - ממהר לגשת לעזרתו. הוא מנקה את הלכלוך, אוסף בזהירות את שברי הזכוכית ומרגיע את אחיו הנבהל: "אל תפחד, זה לא נורא, זה יכול לקרות לכל אחד".

כאשר אתה צופה במחזה הזה מן הצד, סביר להניח שבבת אחת יתמוסס כל הכעס שהצטבר בך על המטלה שלא בוצעה. הנהגתו של בנך ריככה את הקפדתך עליו.

לכולנו, ללא יוצא מן הכלל, יש חובות ומטלות רבות שהוטלו עלינו כלפי שמים. בלשון המעטה נאמר שלא תמיד אנו מבצעים אותן בשלמות. כולנו מייחלים ומבקשים כי הקדוש ברוך הוא ינהג עמנו לפנים משורת הדין, בחסד ובארך אפיים.

והנה, הקדוש ברוך הוא מעניק לך הזדמנות פז לעורר בעצמך הנהגה זו כלפיך!

ברגע שבו ילדך מאתגר אותך, ואתה בוחר להתאפק, לכבוש את הכעס ולנהוג עמו במידת הרחמים - אתה מעורר מן השמים את אותה ההנהגה כלפיך.

יסוד מופלא זה אמר הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע בפירושו לפסוק: "וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה'" (ישעיה נד, יג):

"רוצה לומר, דבההנהגה שאדם מתנהג עם בניו, הוא מלמד בזה כביכול את ה' שיתנהג כן גם עם בניו. וכשהאדם מתנהג עם בניו באהבה וחסד וסבלנות, ואף אם חטאו נגדו מוחל להם ועושה עמהם חסד, הוא מעורר בזה שהשי"ת יתנהג כן עמו ועם כל ישראל".

כאשר תזכור בשעת ניסיון כי בכוח סבלנותך כלפי בנך אתה כביכול "מלמד" את ה', ומעורר רחמי שמים עליך ועל כל עם ישראל, בוודאי יקל עליך לעמוד בניסיון ולהתגבר על עצמך.

למסירת שאלות, הערות או הארות למדור זה, ניתן לפנות לקו לודמיר: 02-30-111-22 שלוחה 99
או לדואר אלקטרוני: A023011122@gmail.com לתשומת לבכם: בחירת השאלות לפרסום נעשית על פי שיקול דעתם הבלעדי של חברי המערכת. אין המערכת מתחייבת לבחור או להשיב לכל שאלה שנשלחה.

שבוע של חיים

מתורתו של רבינו ותלמידיו הק'

פרשת חיי שרה

וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל (כד, א).

ובגמרא (ב"ב טז:): מאי בכל? רבי שמעון בן יוחאי אומר: "אבן טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא".

בתו של הרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע חלתה פעם בחולי אנוש. באותו זמן הגיע לביתו הרה"ק מקאברין זי"ע, והזמינו הרה"ק רבי אהרן לסעוד על שולחנו, והזהיר לבל יספרו לו את חומרת מצבה. תוך כדי הסעודה הזכיר לפניו את בתו הזקוקה לרפואה.

לאחר הסעודה נכנס אליה הרה"ק מקאברין לבקרה ואמר לה: "איתא בחז"ל: 'אבן טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא'. ומהי אבן טובה? זו מצות הכנסת אורחים, והיא המרפאת תחלואי חולים. ועכשיו אביך מקיים בנו מצות הכנסת אורחים, הרי האבן הטובה תלויה על צווארו. הסתכלי נא על אביך ותתרפא". וכן היה.

(מזקנים אתבונן)

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֵה נָא לְפָנַי הַיּוֹם (כד, יב).

אמר הרה"ק רבי משה מקוברין זצוק"ל: על 'ויאמר' יש טעם שלשלת, וכן על 'ויתמהמה' אצל לוט יש גם כן שלשלת, וכן אצל יוסף על 'וימאן' יש שם הטעם גם כן שלשלת.

כי שלשלת לשון התקשרות: אליעזר עבד אברהם היה מקושר לאברהם, אבל לוט היה מקושר אצל ממונו, כפירוש רש"י ז"ל, ויוסף הצדיק היה מקושר להשם יתברך, ולכן וימאן.

(אמרות משה)

וַיִּסַּף אַבְרָהָם (כה, א).

בעבודות השייך להשי"ת אין לעמוד על מקום אחד, רק יוסיף ויחזור ויוסיף.

(בית אהרן)

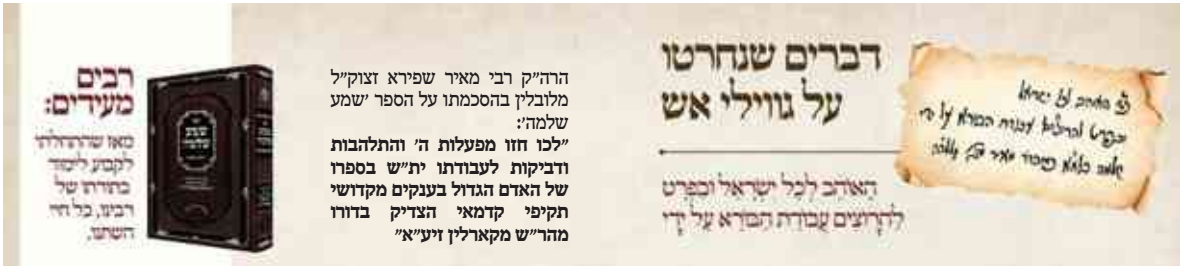

סיפור מאילנא דחיי

רבינו הקדוש • צדיקי דורו • הדבקים בחיים

צדקה תציל ממוות

מדי שבוע בשבוע, לקראת סוף השבוע, ניצב היה הצדיק רבי צבי הירש מרימנוב על פתח ביתו, מאחורי שולחן עץ כבד שהונח על מפתן הבית. בחוץ כבר התאסף והמתין קהל רב, הקבועים מדי שבוע, לצד חדשים שבאו לראשונה, לקבל את מתת ידו ונדבת ליבו הטוב של הרבי רבי צבי הירש, אוהבן של ישראל, עמוד החסד שנודע בצדקת פזרונו למען אחיו.

במתינות ונינוחות התנהל מעמד החלוקה השבועי. איש איש ניגש בסך לפני הרבי בתורו, וקיבל לידיו חופן רובלים מרשרשים, והרבי מאיר פניו לכל אחד בברכת "א פרייליכן שבת". משם פנה לו לדרכו כל אחד מהנצרכים הנזקקים, בסיפוק ובתחושת רווחה, לאחר מכן יצאו לקנות את מיטב המאכלים והמעדנים לכבוד השבת: חלות ריחניות, דגים טריים, בשר טוב, יין משובח ומיני מתיקה.

כך התנהלה חלוקתו השבועית של הרבי ר' צבי הירש ימים רבים ושנים, כאשר בכל שבוע פיזר הרבי לצדקה סך של לא פחות משלוש מאות רובלים כסף.

היה זה באחד השבועות, אור ליום חמישי. כדרכו וכהרגלו התיישב הרבי הקדוש בחדרו והחל להכין את שטרות הכסף בתיבה המיוחדת, לקראת החלוקה. ספר הרבי את השטרות בחיבה של מצווה ובפנים מאירות, וקולו הקדוש התנגן בחמימות בחלל החדר, בעודו מונה את השטרות.

סיים הרבי לספור את השטרות, אך סכומם לא הגיע לכדי הסכום הרצוי, והיו בהם רק מאה וחמישים רובל בלבד. הסכום אינו מספיק, ויש להשיג עוד מאה וחמישים נוספים.

ובעיר רימנוב היה יהודי נכבד ועשיר גדול, ור' יעקב שמו. עסקים ומסחר משגשגים היו לו בעיר פעסט ההונגרית, שהתנהלו על ידי פקידים ומשרתים דרי המקום, כאשר ר' יעקב הגביר נוסע לשם לפרקים לפקח על התנהלות העסקים ולבדוק את סדר החשבונות.

אוהל ציון קדשו של הרה"ק רבי צבי הירש מרמינוב זצוק"ל

צדקנית ובעלת חסד הייתה מרת צפורה, אשת ר' יעקב הגביר, בתו של הגביר החסיד המפורסם ר' לייביל'ה די מומילים מלעמבערג. והייתה הצדקנית עומדת לצידו של רבי צבי הירש מרימנוב בכל פעלי הצדקה הברוכים, בכל עת בנפש חפצה, וכשהיה צורך, היתה מלווה לצדיק לצרכי מעשי החסד. ותנאי הציב הצדיק לר' יעקב ורעייתו לבל יללו לו יותר מאלף וחמש רובלים.

כשסיים הרבי תפילת ערבית ועדיין לא נוספו כספים כלשהם על הסכום הקיים, פנה אפוא אל משמשו הנאמן והורה לו:

"אבקשך, כי באם לא יזדמן לי הכסף החסר עד חצות לילה, תלך נא אל אשת ר' יעקב ותלווה ממנה את הכסף החסר לי..."

הגיעה שעת חצות הלילה, והסכום בתיבתו של הצדיק עדיין עמד על מחצית מהדרוש לחלוקה הגדולה ביום המחרת. קם הגבאי ויצא אל הרחוב האפלולי, התעטף היטב במעילו העב, כשעששית מרצדת בידיו. דממה עמוקה עטפה את בתיה הנמוכים של רימנוב. תושבי העיר, אשר זכו שהצדיק קודש הקודשים רבי הירש שרוי ומתגורר בתוכם - נמים כעת שנת ישרים ערבה ונעימה.

נקש הגבאי על הדלת המגולפת בהדר, בביתם המפואר של ר' יעקב הגביר ורעייתו. פתחה בעלת הבית את הדלת ומיד נענתה ברצון ושאלה במה תוכל לעזור ולסייע לצדיק רבי צבי הירש, והגבאי פרס את בקשת הרבי להלוואה בסך מאה וחמישים רובל.

ותען מרת צפורה, אשת הגביר, כי לדאבון ליבה אין כעת ביכולתה למלאות בקשת הרב, כי ממש כעת שב בעלה ממסע ארוך ומייגע מפעסט הרחוקה.

"גם הוא בעלי היקר כעת שינה עמוקה בחדרו, עם המשרת, ולקחו עימם את מפתחות תיבת הכסף. דלתם סגורה ונעולה, ואין ביכולתי להיכנס. מצטערת ומיצרת אני מאוד על שלא אוכל לקיים את רצון הרבי..."

שב המשמש וסיפר לרבי צבי הירש את הדברים, ויאמר הרבי בקול מצווה ונחרץ: "חזור נא במהירות אל הבית, וראה להקיץ במהרה וללא שהות את ר' יעקב ומשמשו. רוץ מהר ואל תתמהמה!"

מיהר השמש ומסר לבעלת הבית את הוראת הרבי. מיד דפקו השמש ובני הבית על דלת החדר הנעולה, שבו ישנו ר' יעקב ומשרתו, אולם אין קול ואין עונה. שוב דפקו בחוזק גדול, ולבסוף מוכרחים היו לשבור הדלת. ומה רבה הייתה הבהלה בראותם את המראה הנורא והמזעזע לעיניהם.

ר' יעקב ומשרתו שכבו במיטותיהם חסרי רוח חיים, וכל החדר אפוף עשן סמיך ומחניק שעלה והיתמר מתנור החימום.

צעקה גדולה נשמעה בעיר. עד מהרה הובהל למקום רופא אשר הצליח להשיב את רוח המשרת, אשר היה עוד איש צעיר. אבל ר' יעקב הגביר, שהיה בן שבעים שנה ואיש חלש בגופו - לא היה בו כח לעמוד נגד העשן, ולמרבה הצער, התדהמה והכאב, נקבע מותו, רחמנא ליצלן.

מנהג היה בעיר רימנוב, ע"פ צוואת הצדיק רבי מנחם מענדיל, רבו של הרבי הנוכחי, רבי צבי הירש, לבל ילינו את המת. לקיים את דברי המנהג, באו אנשי חברת המתעסקים בחסד של אמת, להתעסק בצרכי המת. ראתה מרת צפורה את אנשי החברא קדישא נכנסים לבית, ומיד יצאה מן הבית בחפזון לעבר ביתו של הצדיק רבי צבי הירש.

"רבי! הושיענו!" פרצה בבכי מר ובדמעות שליש.

צער גדול עלה על פני הצדיק הרחום, והוא קרא בקול:

"קבלו על עצמכם לנדב סך קפ"ב דינרי זהב, כמנין שמו של ר' יעקב, ואז אלך בעצמי, אף כי כהן אנוכי, ואברך את המת שיקום ויתהלך כבראשונה!"

בעצם אף הטיחה אשת הגביר לנדב את הסכום לצרכי השבת לנזקקי העיר, והצדיק יצא לעבר הבית.

נכנס הרבי לחדר שבו היה המת מוטל, ומיד פקד על אנשי החברא קדישא לעזוב את המקום ולחזור לביתם. לאנשים אחרים שהגו במקום ציווה הצדיק להושיב את ר' יעקב המת ולהחזיקו בידיהם. אז פתח הצדיק והחל לברך בברכת כהן, ואחר כך ציוה להניח מים חיים על ראשו.

חלפו שתי שעות, ורוחו של ר' יעקב שבה אליו. חי ר' יעקב הגביר ממיתתו, קם והלך ברגליו ככל אדם, וארכו ימיו ושנותיו עוד שש שנים'

◆◆◆

לרגל 180 שנה להסתלקות הרה"ק **רבי צבי הירש הכהן מרימנוב** בן רבי יהודה לייב, שהיה (לאחר פטירת רבו) מרועי פניו ובאי היכלו של הרה"ק **רבי אורי מסטרליסק**, תלמידו הגדול של מרן הקדוש **רבי שלמה מקארלין** זי"ע ועכ"א.

(מכת"י ספר מגדיל ישועות מלכו ח"ב)

החיים בלודמיר

החיים בלודמיר בעבר ובהווה

מצבה מבית החיים החרב

במסגרת הפעילות לשימור מורשתה של יהדות לודמיר ושרידיה, הגיעה לידי בית הכנסת האורחים מצבה עתיקה מבית החיים החרב בעיר - עדות דוממת לחיים היהודיים שפיכו בה.

אנו מביאים בפני הקוראים את פענוח המלל החרוט על גבי המצבה:

פ"נ איש ישר ונכבד מ' ישראל ב"ר אלי' דוב נפט' ג' ניסן תרמ"ז ת נ צ ב ה

מי היה רבי ישראל, שנטמן תחת מצבה זו? האם נותרו צאצאים למשפחתו, או שמא השתמר זכרו ברשומות ובמסמכים?

המצבה העתיקה מבית החיים בלודמיר

אנו פונים אל הקוראים בבקשה לסייע בזיהויו. כל פרט על אודותיו ועל משפחתו עשוי לפתוח צוהר נוסף לתולדות יהודי העיר ולהשיב זיכרון לשמו.

למסירת מידע ניתן להשאיר הודעה בקו לודמיר: 02-3011122, או לשלוח למייל: a023011122@gmail.com.

יַלְדֵי רַבֵּנוּ שְׁלֹמֹה // חִידַת הַשָּׁבוּעַ

הֵיכָן נִמְצֵאת הָ'אֶבֶן טוֹבָה' שֶׁהֵיְתָה תְּלוּיָה עַל צַוָּארוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ וְרִפְּאָה אֶת הַחוֹלִים?

הַפְּתָרוֹן מוּפִיעַ בָּעֲלוֹן זֶה.

בְּכְדֵי לַעֲנוֹת יֵשׁ לְחַיֵּג לְקוֹ לוֹדְמִיר 023011122 לְהַקִּישׁ 0 וּלְפַעֵל עַל פִּי הַהוֹרָאוֹת.

נִתָּן לַעֲנוֹת עַד לְיוֹם רִאשׁוֹן פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

בֵּין הָעוֹנִים נְכוֹנָה, יָגֹרֶל זְכוּי לְרֹכִישַׁת מַתָּנָה בְּסַךְ 50 ₪

הַזּוֹכֶה לְפָרָשַׁת לְךָ לְךָ: מֹשֶׁה אַהֲרֹן מֶנְדֶּלוֹבִיץ, יְרוּשָׁלַיִם.

רַבִּי הִירְשׁ הַכֹּהֵן מֵרִימְנוֹב

רַבִּי צְבִי הִירְשׁ מֵרִימְנוֹב, הַמְּכֻנֶּה ר' הֶערְשׁ מְשֻׁרָּרְ, נוֹלַד בִּשְׁנַת תקל"ח לְאָבִיו ר' יְהוּדָה לֵיב בְּעִיר דְּמְבְּרוֹבְה, וְנִתְיַתֵּם מֵאָבִיו וּמֵאִמּוֹ בִּילְדוּתוֹ. בְּתְחִלָּה נִמְסַר לֵבָן דּוֹדוֹ בְּדֵי שֶׁיְּגַדְּלוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְסָרוֹ לִהְיוֹת עוֹזְרוֹ שֶׁל הַחָיִּס. כָּל הָעֵת הִתְנַהֵג בְּיִרְאָה וּבְקְדֻשָּׁה, וְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה עֲצוּמָה. הוּא הָיָה קָם בַּלֵּילוֹת לַעֲרֹךְ תִּקּוּן חֲצוֹת בִּבְכִי וּבְדִמְעָה.

בְּהַמְשֵׁךְ נָטַע לְהִסְתּוֹפֵף בְּצִלּוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּי מְנַחֵם מֶנְדֶּל מֵרִימְנוֹב, שָׁם הָיָה תַּלְמִידוֹ וּמְשָׁרְתוֹ שֶׁל הָרַבִּי. וּלְאַחַר פְּטִירַת רַבּוֹ הַקָּדוֹשׁ מִנּוּחוֹ, לְמֹרוֹת הִתְנַגְּדוּתוֹ, לְמִנְהִיג עַל הָעֵדָה, וְזֹאת לְאַחַר הַכְּבוֹד הַגָּדוֹל שֶׁנּוֹכְחוּ לְרֹאוֹת שֶׁכְּבָדוֹ רַבִּי אוּרִי מִסְטְרֶעלִיסְק, תַּלְמִידוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל מָרָן רַבֵּנוּ שְׁלֹמֹה מִקָּאַרְלִין. וְהָיָה רַבִּי צְבִי הִירְשׁ לְמְנַהֵיג וְרוֹשֶׁה נֶאֱמָן לְהַמּוֹנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאַף כָּל צַדִּיקֵי גָּלִיצְיָה עָלוּ וּבָאוּ לְחַסּוֹת בְּצֵל קָדְשׁוֹ.

בִּשְׁעוֹתָיו הָאַחֲרוֹנוֹת לָחַשׁ וְאָמַר לְסוֹבְבָיו:

"מֵעוֹלָם לֹא פָּגַעְתִּי בְּשׁוּם יְהוּדִי! מִלְּבַד פַּעַם אַחַת בִּלְבַד! הָיָה זֶה בְּאַחַת הַשַּׁבָּתוֹת, בְּזְמַן הַנַּעֲלָה שֶׁל רַעְוָא דְּרַעְוִין, כְּשֶׁרָאִיתִי שְׁנֵי אֲנָשִׁים מְשׁוֹחֲחִים בְּדְבָרִים בְּטֵלִים. בְּאוֹתוֹ רֶגַע דְּחָפַתְנִי מַעַט אֶחָד מֵהֶם וְנָפַרְתִּי בּוֹ: נו! רַעְוָא דְּרַעְוִין!!! אֲבָל דְּעוּ לָכֶם, אֵינְנִי מִתְחָרֵט עַל כָּךְ!..."

קוֹל ה' בֶּהָדָר. כְּשֶׁהוּא 'קוֹל ה'', פָּרוּשׁ בְּלִי פְּגָם - הוּא 'בֶּהָדָר', הוּא נָאֶה.

מַרְגָּלִית מְתוּרְתִּי
שֶׁל רַבֵּנוּ שְׁלֹמֹה מִקָּרְלִין:

מורשת אור החיים הק'
הוצאת ספריו וכתביו הק' ומפעלים להפצת תורתו

בס"ד

תורת אור החיים הקדוש

פרשת חיי שרה תשפ"ז

פניני אור החיים

בש"ם בעל"א - ליע"ע
הרה"ח רבי מישה שמואל
ב"ר בעל"א ז"ל

גֵּר וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם (כג ד).

קשה, למה הוסיף לומר שהוא "גר", הרי עיקר הטעם שמבקש מהם כיון שהוא "תושב" עמהם. ויש לפרש, **"כי חשש לומר על עצמו 'תושב' בעולם הזה, שהוא היפך מדת הצדיקים".**

וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם הָאָרֶץ לִבְנֵי חֵת (כג ז).

קשה, מדוע אברהם השתחווה אליהם רק עכשיו ולא בתחילת דבריו. ויש לפרש, דהיות שהם אמרו לו "נשיא אלוקים אתה בתוכינו", לכן השתחווה וגילה להם היפך דבריהם, כי אינו מחזיק עצמו נשיא להם, אלא שהם אף מכובדים למעלה ממנו.

וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ... וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם לַאֲחֻזַּת קָבֶר (כג יט).

קשה, שהרי כבר כתוב מקודם "ויקם שדה עפרון לאברהם למקנה", ומדוע כפל זאת הפסוק. ויש לפרש, על פי מה שכתבו הפוסקים דישראל הקונה קרקע מגוי בכסף, הקרקע יוצאת מבעלות ורשות הגוי, אבל עדיין השדה הפקר ואינו נקנה לישראל לגמרי עד שיחזיק או שיכתוב לו הגוי שטר. אם כך, יוצא שכאן אברהם אבינו קנה את השדה גם בממון שנתן, שעל ידי כך יצא מרשות עפרון, ובקנין נוסף, חזקה בקרקע על ידי הקבורה. לפיכך חוזרת התורה ואומרת שוב "ויקם השדה", כי דוקא אחרי הקבורה נשלמה הקניה לגמרי.

וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתֹּת (כד יט).

לכאורה היה צריך לכתוב "ויכל לשתות". עוד מדוייק, למה אמרה לו רק עכשיו "גם לגמליך אשאב". ויש לפרש, דהיות שמי שהוא עייף מהדרך ושותה הרבה הרי זה יכול להזיקו ולסכנו, ולכן היא נתנה לו לשתות רק בשיעור המספיק שלא יזיקו, וזה הפירוש "ותכל להשקותו" - כמות מוגבלת לשתיה.

ולצד זה, כדי שלא יחשוב שהיא עושה כך מחמת שאין ברצונה לטרוח הרבה, לזה הוסיפה ואמרה "גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות", שלגמלים הוא תתן לשתות הרבה עד שיכלו לשתות, ומזה ילמד שמה שנהגה איתו כן, היה לצד הרחמנות והאהבה, ולא מעצלות.

וַיָּבֹא אָל הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַגְּמַלִּים עַל הָעָיִן, וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ ה' לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ (כד ל-לא).

קשה, דהרי סדר הדברים נראה הפוך, דמקודם ראוי לומר - "למה תעמוד בחוץ", ואחר כך - "בא ברוך ה'". ויש לפרש, בהקדם מה שאמרו חז"ל, דהיות שאליעזר ראה שלבן רץ לקראתו להזיקו, תיכף הזכיר והוציא בפיו שם המפורש, והעמיד את הגמלים באויר, והוא היה עומד על הגמלים. לכן אמר לו "בא ברוך ה'", שיירד מהאויר ויבוא לקרקע, ואחר כך אמר לו "למה תעמוד בחוץ", שיכנס לביתו.

עוד יש לפרש, דלבן אמר לו שהטעם שהוא קורא לו לביתו, לא כדי שיתאכסן אצלם ויאכל וישתה בביתם, רק נותן לו מקום כדי שלא יעמוד בחוץ, אבל הוא צריך לדאוג בעצמו לצרכיו, והודיע הכתוב בזה **"כי עיני רשעים תכלינה".**

החיבור שלך לרבינו 'אור החיים' הקדוש זי"ע והפצת תורתו הק'

- **שיעורים יומיים קצרים וברורים בספה"ק אור החיים באידיש ובעברית**
- **הדפסת וחלוקת ספרי האור החיים הק' המסוגלים לשמירה והצלחה**
- **תפילות והזכרת שמות בציון רבינו הק' ע"ו ראש המכון בכל שבוע**
- **הוצאת והפצת גליון שבועי במשנת רבינו הקדוש לזיכוי הרבים**
- **כולל להוראה "כנסת ישראל", כשמו ובדרכו של ישיבת רבינו הק'**
- **כולל "ליל שישי" ללימוד ספה"ק "אור החיים" על הפרשה**

לפרטים והשתתפות במפעלות הקודש בקו מורשת אור החיים: 0733713620

פניני חסידות
על פי דברי רבינו

צדיק שכל ימיו חפץ בטוב ולא השלים ימיו, מקבל שכר כאילו חי כל אותן שנים

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה (כג א):
וְלָמָּה שִׁפְרְשָׁתִי שֶׁעַל יְדֵי סִבַּת הַבְּשׂוֹרָה עָלְתָה חַיֶּיהָ פָּחוֹת מִמֶּה שֶׁהָיוּ, יְבִנוּן לְהוֹדִיעַ מִשְׁפַּט הֶחָסֶד אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִידִידָיו, כִּי כָּל צַדִּיק שֶׁלֹּא הִשְׁלִים יָמָיו לְסִבָּה יְדוּעָה, לֹא יִגְרַע ה' מִצַּדִּיק מָה שֶׁהָיָה מְרַוִּיחַ אִלּוּ חֵי שָׁנָיו שְׁלֵמִים, וְיַשְׁלִים לוֹ שְׂכָרוֹ עַל הַשָּׁנִים שֶׁלֹּא פָּעַל בָּהֶם דָּבָר, כִּי יֹאמַר אַלְיָ אִלּוּ הָיִיתִי חַי תַּאֲוָתִי הָיְתָה לְסַגֵּל דָּבָר טוֹב. וְהוּא אוֹמְרוֹ "שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה", בְּנִין אַב הַשָּׁאר שֶׁכָּל שְׁנוֹתֶיהָ הָיוּ חַיִּים מְמֻנֶּה וְהָאִידוּ מְכֻבָּדָה.

בספה"ק **ישמח משה** הביא דברי רבינו, והערה מקורם בדברי המדרש (תנחומא תשא ג): "מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל" (קהלת ה, יא), אמר רבי לוי, משל למה הדבר דומה, למלך שישכר פועלין למלאכתו, עם שהן עושין נשל המלך אחד מהן וטייל עמו. לערב באו הפועלין ליטול שכרן, בא אותו פועל שטייל עם המלך ליטול עמהן שכרו, ושמא יכול המלך לומר לו אתה לא עשית עמהם אלא שתי שעות טול כפי מה שעשית, אף הוא יכול לומר למלך אלולי אתה שבטלתני וטיילתני עמך היה שכרי מרובה.

וכך הקב"ה יתברך שמו. 'המלך' זה הקב"ה, והפועלין אלו עמלי התורה. מי שיגע בתורה חמשים שנה ומי שיגע בתורה עשרים או שלשים, יכול לומר **אלולי שסלקתני הייתי עוסק בתורה**, לפיכך אמר שלמה "אם מעט אם הרבה יאכל", שמתוך שכרן שוה, עכ"ל. ועי"ש בישמח משה שנשא ונתן במשל זה.

ובספר **חסידים** (סי' רכ"ב) כתב: ואותן הנהרגים [על קידוש ה'], עודפים עליהם שכר, כנגד חיי עוה"ז שלא קבלו. ועולה מדת הדין לטעון כנגד הרשעים, אם היה מביאן לידי מחשבה ונסיון, שלא היו יכולים לעמוד, ולקבל פורעניות כנגד הנסיון שלא יוכלו לעמוד, ויכולים לומר הצדיקים שיש להם שכר, גלוי וידוע לך, **אם היינו באים לידי נסיון, היינו יכולים לעמוד** ולא היינו חוטאים, עכ"ל.

ובמגדנות אליהו (רובינשטיין, גליונות האוה"ח) הסמיך לדברי רבינו ממה שכתב הט"ז (יו"ד סי' שד"מ סק"א), על מה שכתב השו"ע שם, שבהספד על המת אסור להפליג בשבחו יותר מדאי, אלא מזכירין מדות טובות שבו, ומוסיפין בהם קצת, רק שלא יפליג.

והקשה **הט"א**, מה לי שקר מעט מה לי שקר הרבה. ותירץ, שדבר מסתבר הוא שכל מי שעושה איזה מצוה, כגון צדקה וכיוצא בה, באיזה שיעור, בודאי אם היה בא לידו דבר הצורך קצת יותר, ודאי לא היה מניח מלעשות גם אותו השיעור, כי לא היה משחית בעבור דבר מעט יותר, וע"כ נחשב לו כאלו עשאו ואין כאן עדות שקר עליו. והוא **כדברי רבינו** [אלא שבאמת פשוט משערים שהיה עושה קצת יותר מכ"ש הט"ז, ואילו בצדיקים לפי מעלתם משערים שהיו עושים הרבה והרבה יותר, כמ"ש רבינו].

והוא ע"ד שאמרו חז"ל (ברכות ו, א) **חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.** וכ"ק אדמו"ר בעל **ה'שפע חיים' מצאנו זצ"ל** (דרוש פסח שני תשמ"ג) הסביר בזה את שיטת הפוסקים שצדיקים אינם מטמאים במיתתם, דכיון שנחשב להם כאילו ממשיכים לקיים מצוות, הרי הם ממש כחיים, ולא נאמר בהם "במתים חפשי" - כיון שמת אדם, נעשה חפשי מן המצוות (שבת ל, א), והאריך בזה. ולפי זה מתוקק היטב לשון רבינו 'שכל שנותיה היו חיים ממנה', שגם שנים אלו נחשבים כאילו היא חיה ממש. וראה בשערי אורה (תשע"ג) מה שהביא בזה בשם כ"ק אדמו"ר בעל **ה'דברי יואל' מסאטמר זצ"ל.**

וראה עוד **בדברי רבינו** בפר' כי תשא (לא, טז): 'וכפי זה, איש ישראל שישמר אפילו שבת אחת ומת, אין מנכין לו משכר העולה לו אם היה שומר לדורות עולם'. עכ"ל. ולפי הנ"ל הרי כוונתו מבוארת, שאכן יקבל שכר כאילו שמר כל השבתות של כל ימי עולם.

עיתון העהדורה החדשה של הספר "כל הכתוב לחיים"
לזכות הפטרון יהודה בן שרה ערים, וכל עישל

כמה הערות בדיני דבר מצרא במערת המכפלה

וַיִּתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה וגו' (כג ט):
עוֹד יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְעָרֵרוּ אַחַר הַמֶּכֶר **מִדִּין הַמָּצָר**, אוֹ שֶׁיֵּצֵא אַחַר כָּךְ שְׁטַר שִׁעְבּוּד עַל הַקַּרְקַע הַהוּא וְיִטְרְפוּהוּ מַיָּד אַבְרָהָם, לָזֶה נִתְחַכֵּם לְתַקֵּן כָּל זֶה וְאָמַר לְשׁוֹן מַתָּנָה וּמֶכֶר, הַכְּפוּלָה בָּזֶה, שֶׁיַּעֲשֶׂה אֹפֶן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵיהֶם וְהוּא הַחֲלִיפִין.

רק בשדה העומדת לזריעה איכא בר מצרא:

בספר אילת השחר עה"ת (להגראי"ל שטיינמן זצ"ל) העיר יפה ע"ד רבינו, מדברי התוס' (ב"מ קח, ב ד"ה ארעא) ד'דינא דבר מצרא' הוא דוקא בשדה העומדת לזריעה ולא בבתים, מהאי טעמא דבשדה יכול לטעון ולומר דיכול לחורשה כולה בבת אחת. ולכאורה גם במערה העומדת לקבורת מתים לא שייך דינא דבר מצרא, כיון דלא שייך טענה שרוצה בית קברות סמוך, ולמה אברהם חשש מטענה דבר מצרא.

ויש לתרץ: **א.** אין הכי נמי דעל מקום קבורת שרה ליכא טענת בר מצרא, מ"מ הא איכא טענת בר מצרא על שאר השדה שקנה אברהם. **ב.** רבינו אזיל אליבא דהילכתא דלא קיי"ל כהתוס' (עיין בחו"מ סי קע"ה).

בקונה מעכו"ם ליכא דינא דבר מצרא:

בברכת שמעון העיר, מדברי הגמ' (ב"מ קח, א) דכשישראל מוכר לעכו"ם, ליכא עליו טענת בר מצרא, כיון דעכו"ם אינו בגדר החיוב "ועשית הישר והטוב". אם כן, מפני מה חשש שיטענו עליו מכח דין בר מצרא. ותירץ, שאברהם אבינו היה לו כבר דין ישראל עכ"פ לחומרא.

אמנם, יש להעיר עוד מדברי הגמ' שם, דגם בישראל הקונה מן העכו"ם ליכא דינא דבר מצרא, דיכול לומר לו שעשה לו טובה שהבריח את העכו"ם מגבולו, והרי הוא כמו שהבריח את הארי משדהו, ואם כן כשקנה אברהם מעפרון נמי ליכא דינא דבר מצרא.

והאמת שרבינו גופיה מתייחס לזה בפרשת ויחי (מט, לב) בביאור דברי יעקב שאמר "מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני חת", וזל"ק: אחר שרמז להם הקנאת זכות המערה לו לבדו, חזר על פרט אחד שישנו בערעור על המערה, והם בני חת שיכולין לערער מדינא דבר מצרא, ויוציאנה מידם. והגם שכפי הדין אין דין המצר בלוקח מן הנכרי, זה דוקא אם המערער ישראל, והטעם כמו שאמרו בש"ס (ב"מ קח, ב) דאמר ליה אריה אברחי לך ממצרך, אבל במציאות שלפנינו אין טעם זה צודק, והנכרים יטענו דין המצר להוציא מיד בני יעקב. לזה אמר "מקנה השדה מאת בני חת", באופן שאין להם דין בר מצרא. ועיין מה שכתבתי בפרשת חיי שרה. עכל"ק.

והיינו, דכשהמערער הוא גוי, איכא שפיר דינא בר מצרא, דאין גוי אחר נחשב אצלו כארי שיוכל לומר לו שהבריח לו ארי מחצרו.

הרי אברהם שילם הרבה יותר מהמצרנים:

בספר חשוקי חמד (ב"מ שם) הקשה על רבינו, שהרי אברהם אבינו שילם הון עתק על המערה, ואם כן גם בעל המיצר יצטרך לשלם לו סכום זה ומסתמא לא יעשה זאת, וכשהמצרן אינו חפץ לשלם הסכום שהלוקח חפץ לשלם ליכא להאי דינא, ואם כן מה חשש אברהם מטענת בר מצרא. ותירץ, שכל פרטי ההלכות של בר מצרא לא נאמרו ולא שייכים **לאומות העולם**, שאינם מוזהרים כי אם בעיקר הדין ולא בכל הפרטים, ולכן היו המצרנים מעכבים גם אם לא היו משלמים כמותו. וציין ללשונו של התרומת הדשן (סי' של"ח) 'ובדיניהם נמי נוהגים דיני דבר מצרא במקצת'. ועיי"ש באריכות בענין זה.

במוכר לתלמיד חכם ליכא בר מצרא:

בספר **שפתי צדיק** (אות ו') העיר, דמבואר בשו"ע, דבמוכר לתלמיד חכם ליכא דינא דבר מצרא. והטעם, דבודאי יהיה להם טובה מזה. והנה הם אמרו לאברהם "נשיא אלקים אתה בתוכנו", ומוכח שודאי ידעו בערכו הרם [וכמו שפירש רבינו], וא"כ לא יכלו לטעון טענת מצרא.

אם כי יש להעיר, דאברהם לא נתיישב לדור שם, שהרי מיד אחר קבורת שרה חזר לבאר שבע, כמ"ש הרמב"ן (פס' ב'), וא"כ לא היה להם מתי ללמדם, ולא שייך הסברא שיהנו ממנו. אך עדיין י"ל, שדרך הוא שאדם בא לפרקים לבקר ולשהות אצל נכסיו, ושפיר קשיא קושיית השפתי צדיק.

ותירץ, דכל השינוי אצל תלמיד חכם, היינו דווקא כיון שהוא ילמד אותם תורה שהיא יקרה ושווה מכל, וכאן לא שייך טעם זה, כיון דאסור ללמד תורה לעכו"ם, ושפיר איכא בר מצרא.

אולם, יש לציין מדברי התוס' (חגיגה יג, א ד"ה אין מוסרין) שאת השבע מצוות שיש להם, מותר ומצוה ללמדם, א"כ הרי יש גם לעכו"ם הנאה משכנותו של ת"ח שילמדם השבע מצוות. וי"ל, דמ"מ אצלם אין התורה שוה ויקרה מכל, שהרי אינם משיגים כלל ערך התורה, שהרי כולם פה אחד מיאנו לקבלה בשעה ששאלם הקב"ה בשעת מתן תורה.

"פלאי החיים"
חידות בפלאות בעישתע של האור החיים הקדוש

ערוך על ידי הערישפיל,
הרה"ג ר' דוד נחצאי שווארץ שליט"א,
עח"ס יד הערישפט, ווי"ר ערכון 'פלאי התורה'

להזמנת דרשות מהמשפיע שליט"א: 0527156981

חידוד א'

ידוע הדין של חזקת ג' שנים, דמי שמחזיק בשדה של אדם אחר במשך ג' שנים עם טענת מכירה או מתנה, והאחר לא מיחה, הרי השדה שייכת לו גם בלי שטר. איך יתכן, אדם החזיק בשדה של אדם אחר במשך ג' שנים כדת וכדין, ואף על פי כן אין לו חזקה ?

מקור לתשובה: אור החיים הקדוש בפרה"ש עה"פ וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם וגו'.

חידוד ב'

איך יתכן, אדם שעשה הרבה מצוות במשך חמישים שנה, ובשמים ישלמו לו שכר גם על שנים אלו, וגם על קיום מצוות של שנים רבות נוספות שבאמת לא עשה אז שום מצוה ?

מקור לתשובה: אור החיים הקדוש בפרה"ש עה"פ ויהיו חיי שרה וגו' שני חיי שרה.

בין כל המשיבים תשובה נכונה לאחת החידות, בפקס 15388556981 או בדוא"ל מכון 'מבאר הפלאות' q222678q@gmail.com יוגרלו:

2 זכיות בסך 100 ₪

2 זכיות בסך 50 ₪

2 זכיות על הספר החדש 'מאור החיים' עה"ת
שלא היה ניתן להשיג שנים רבות וניצא כעת במהדורת מפוארת על ידי המכון

שימו לב: על כל תשובה נוספת נכנסים להגרלה פעם נוסף.

נא לכתוב את התשובות בכתב ברור וקריא, ולציין שם, וכתובת מגורים, ומספר טלפון לחזרה.

מורשת אור החיים הקדוש
הוצאת ספריו וכתביו הק'
ומפעלים להפצת תורתו

בס"ד אנו נמצאים בשלבי עריכת
פרוייקט ענק על
ספה"ק "אור החיים"
עם הרבה גילויים והוספות נפלאים.

מי שיש בידו איזו הערה, הוספה, קושיא וכדו' בדברי רבינו, מתבקש לשלוח אלינו לזיכוי הרבים, ויפורסמו בעלון ובספר, לפי הענין.

פרטי המכון
כתובת: סוקולוב 9 כניסה ב ב"ב
פקס: 03-5796398
מייל: torat6398@gmail.com

עיתון הספר 'מאור החיים' - דרשות רבינו האור החיים הק' בלימודנו
שנכתבו ע"י תלמידו הרבני עשה ב"ר שלמה פראנקו ס"ט ז"ל
בתענית עקורות הרחבות, בשילוב והשוואה מהספר הקדוש אור החיים

מאור החיים

חיי שרה

הרמיז בתיבת ויחיו, ושלא נאמר ימי, ובתיבת שנה

ויהיו חיי שרה מאה שנה וכו' (כג, א). הדא הוא דכתיב (תהלים לו, יח): **יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה** (בראשית רבה פרק נח, א).

יש לדייק, למה לא אמר כמו שאמר במקום אחר **אלה ימי שני חיי**[1] ואמר כאן **ויהיו**[2]. ועוד יש לדייק, למה גם כן לא אמר **'ימי' חיי שרה**. ועוד, היה לו לומר **מאה 'שנים'**.

אבל יש לומר בתחלה, אמר **ויהיו**, שהיה לו לומר 'אלה חיי שרה', ומה שנשנה כאן ואמר ויהיו שמשמע שעדיין היו, לרמוז לנו, שכמו ששרה אמנו ע"ה היתה צדקת בתכלית,[3] זכתה ללמוד ממנה מה שאמרו חז"ל[4] (ברכות יח, א) **'צדיקים במיתתם קרויים חיים'**, והיא עודנה קיימת, וזהו ויהיו לשון הויה.

ומה שלא אמר **'ימי' חיי שרה'**. הטעם, משום שהצדיקים במעשיהם, הם נותנים חיים לימיהם. לא כן הרשעים, שימיהם נותנים להם חיים[5]. והשתא **אתי שפיר חיי שרה ולא 'ימי'**.

ומה שלא אמר **מאה 'שנים'**. מלבד מה שדרשו רז"ל. רמז לנו התורה מוסר, שלא יהא אדם גבה רוח, ומפני זה, **במאה** שהוא מספר גדול, אמר **שנה** שהוא מספר קטן[6]. והבן.

'ויהי' חיי שרה – מאה שנה היו בעצר

פירוש אחר בזה הפסוק של **ויהיו חיי שרה**. לשון 'ווי'. שהיה לו לומר 'אלה' **חיי שרה**. [אלא] רצה לומר, 'ווי' **חיי שרה מאה שנה**, שכל אלו השנים היו בעצר. מאחר שעד תשעים שנה לא ילדה, וחשובה כמתה, כהא דאמרינן **הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי**[7]. ומשילדה ליצחק, עד שהיה לו עשר שנים[8], היתה גם כן בעצר, מפני ישמעאל בן אברהם בעלה, שמאחר שהוא רשע, לא היה יכול להדבק עם יצחק.

ואמרו רז"ל[9], שביקש ישמעאל אופנים להרוג את יצחק, וראתה שרה בעיניה בשעה שהולך ישמעאל לצוד ציד בקשת, ויום אחד ראתה שרה כְּשֶׁעָבְרָה הקשת, הפך קשתו ליצחק ונגע בו, ולולא ה' צבאות ששלח מלאך להצילו, היה מת, ומצטערת אמו. וכעת[10] אמרה לאברהם **גרש האמה הזאת ואת בנה** (בראשית כא, י), תלתה הפגם על האמה[11]. **וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו** (שם פסוק יא), אמר אברהם, את תלית בהגר, ואני בי[12], ומאחר שהוא בני, איני רוצה לגרשו, שלא יאבד לגמרי[13]. ויאמר אליו ה'[14] **כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה** (שם פסוק יב), ומשום כבוד שניהם אמר **על הנער ועל אמתך**, לא כמו שאמרה שרה[15], ולא כאברהם, אלא סתם **על הנער** וכו'.

באופן שכל אלו הימים היו בעצר. וזהו שאמרה התורה 'ווי' **חיי שרה מאה שנה. ועשרים שנה ושבע שנים**, אלה היו **חיי שרה**[16]. ודוק.

---

1. "ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי, מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים" (בראשית כה, ז).

2. ובאור החיים הקדוש: צריך לדעת, למה אמר **ויהיו**, ולא אמר כסדר האמור בכל הצדיקים **ויחי אדם** (ה, ג), **ויחי שם** (יא, יא). או יאמר **אלה שני** כסדר האמור באברהם.

3. הנה גם.

4. בגמרא שם: צדיקים שבמיתתן נקראו חיים, שנאמר וכו' "בן איש חי" (שמואל ב' כג, כ), אטו כולי עלמא בני מתי נינהו, אלא "בן איש חי", שאפילו במיתתו קרוי חי.

5. ובאור החיים הקדוש: ואומרו **חיי שרה**, כי הצדיקים מחיים ימיהם, והרשעים ימיהם מחיים אותם.

ובספר 'אור המאיר' (דרושים לפסח ד"ה ורב כמו שנאמר) מאריך לבאר, שראשית העבודה בחיי האיש הישראלי היא "לקשור החכמה והמדע אל פרטי עובדותיו, להכניס הבינה בהם ולעשות הכל בהתקשרות, ולעבוד בכל חלקי ימיו את הבורא ב"ה לערך הזמן, ואזי גורם באמצעות כשרון פעולותיו, חיות והארה לפרטי עתיו, להיות להם במה להתפאר בצדקות הצדיק העובד בהם עבודת בוראו", עי"ש שמבאר כל זה באריכות. ומסיים: "ומצאתי ראיתי דומה לדברי בספר אור החיים (פרשת חיי שרה ד"ה או ירצה), בקיצור דבריו, ויהיו חיי שרה מאה ועשרים שנה ושבע שנים, וביאר, שהצדיקים מחיים את הזמן, והרשעים מקבלים חיות מן הזמן, וזהו ויהיו חיי שרה מאה שנה, כלומר, בצדקות הצדיקות שרה החיה בעולם מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. ובמאמרינו הנ"ל, **יתכן לך להבין את דבריו המועטים המחזיקים מרובים**".

6. מקור הדבר בזוהר הקדוש (חלק א' קכב, ב): והכי פתח רב מתיבתא, מאן דאיהו זעיר - איהו רב, ומאן דאיהו רב - איהו זעיר. דכתיב ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, מאה דאיהו חשבון רב - כתיב ביה שנה, זעירו דשנין חד, אזעיר ליה. שבע דאיהו חשבון זעיר - אסגי ליה ורבי ליה, דכתיב שבע שנים. [פירוש הסולם: וכך פתח ראש הישיבה. מי שהוא קטן, הוא גדול. ומי שהוא גדול, הוא קטן. שכתוב, ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. מאה, שהוא חשבון גדול, כתוב בו שנה, המיעוט ביותר של שנים, עד לאחת הקטין אותו. שבע, שהוא חשבון קטן, הגדיל אותו והרבה אותו, שכתוב שבע שנים, לשון רבים].

7. "ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה, ותאמר אל יעקב הבה לי בנים, ואם אין, מתה אנכי" (בראשית ל, א). ובגמרא (נדרים סד, ב): אמר רבי יהושע בן לוי, כל אדם שאין לו בנים, חשוב כמת, שנאמר הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי.

8. מכאן משמע, שאברהם גירשו לישמעאל כשהיתה שרה בת מאה שנה בדיוק. ולפי זה, היה אז ישמעאל בן כ"ד שנה, שכן הוא נולד בהיות אברהם בן פ"ו (כדלעיל טז, טז), ואז היתה שרה בת ע"ו, ואכן כך איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל): ובן עשרים וארבע שנה היה ישמעאל כשיצא מבית אברהם, ויצחק בן עשר שנים היה. [ועיין מה שהעיר והוסיף שם הרד"ל בזה. ואגב, מכאן נמצא מקור נפלא למאן דאמר בגמרא (קידושין ל, א), דחובת חינוך של "חנוך לנער על פי דרכו" (משלי כב, ו), הוה עד שנת כ"ד, ופירש רש"י שם, 'מכאן ואילך לא, שמא יבעט'. והנה כי כן למדנו זאת מישמעאל, שבהיותו בן כ"ד שנה, שילחו אברהם, מפני שיצא לתרבות רעה, כדפירש רש"י על הפסוק "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו" (בראשית כא, יא), 'ששמע שיצא לתרבות רעה'. חזינן שבהגיעו לשנת כ"ד, סבר שכבר אין לו להוסיף ולייסרו].

אולם, במדרש (בראשית רבה פרק נג, יג) איתא, שישמעאל היה בן כ"ז שנה כשיצא מביתו של אברהם אבינו, והיה אז יצחק בן י"ג שנה. ואכן, באור החיים הקדוש כאן דקדק בזה וכתב: ומתשיצים עד מאה "**בקרוב**". והיינו לאו דווקא מאה, שכן נמצא דהיתה שרה אז בת ק"ג שנה. וכן ביאר ב'סגולת משה' שם. [ועדיין היה מקום לומר, דעם כל זה החשבון מדוייק, כיון דיש לחסר משנות צערה של שרה ג' שנים הראשונים, כי בהיותה תינוקת - לא היה לה צער, ורק מג' שנים הגיעה לקצת הבנה ונודע לה כבר אז שהיא עקרה, כי אפילו בית מטרון לא היה לה, כדאיתא ביבמות (סד, א). ובצירוף אותן ג' שנים, יחד עם כ"ד שנים לאחר שיצא ישמעאל מביתה, סך הכל היו לה עשרים ושבע שנים שלא בצער].

9. על הפסוק (בראשית כא, ט) "ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם **מצחק**", איתא במדרש (בראשית רבה פרק נג, יא): שהיתה אמנו שרה רואה את ישמעאל וכו'. רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אין הלשון הזה 'צחוק' אלא לשון שפיכות דמים וכו', אמר ליה ישמעאל ליצחק, נלך ונראה חלקינו בשדה, והיה ישמעאל נוטל קשת וחצים ומורה כלפי יצחק.

עוד איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל): ישמעאל נולד בקשת ונתרבה בקשת, שנאמר (בראשית כא, כ) ויהי רובה קשת. והיה נוטל קשת וחיצים והיה יורה אחר העופות. ופעם אחת ראה את יצחק יושב לבדו וירה עליו חץ להרגו, ראתה שרה והגידה לאברהם כדה וכזה עשה ישמעאל ליצחק, אלא עמד וכתב ליצחק כל מה שנשבע הקדוש ברוך הוא לתן לך ולזרעך. חייך שאין בן האמה הזה יורש עם בני עם יצחק, שנאמר (שם פסוק י) ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה וגו'. אמרה שרה לאברהם כתב גט גרושין ושלח את האמה הזאת ובנה מעלי ומעל בני, מן העולם הזה ומן העולם הבא. ומכל הרעות שבאו על אברהם, היה קשה ורע בעיניו הדבר הזה מאד, שנאמר (שם פסוק יא) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו. ע"כ.

10. באותה שעה.

11. להבנת הדברים להלן, יש להביא דברי רבינו באור החיים הקדוש בפרשת וירא (שם פסוק יא): עוד ירצה **על אודות בנו** - אשר ייחסה אותו שרה להגר, כאומרה **האמה הזאת את בנה** וגו' **בן האמה** (שם פסוק י). ובא הקדוש ברוך הוא והצדיק דברי שרה, ואמר לו **כל אשר** וגו' **שמע בקולה**, ואל תחשוב אותו 'בנך'. והוא אומרו על הנער וגו', עקר לו שם 'בנו' ואמר לו **כי ביצחק יקרא לך** וגו' (שם פסוק יב), ובן זה - על שם אמו יקרא, והוא אומרו (שם פסוק יג) **וגם את בן האמה** וגומר [לגוי אשימנו, כי זרעך הוא]. ותמצא שחזר אברהם והודה לדבריה, דכתיב (שם פסוק יד) **וישכם אברהם** וגו' **ואת הילד** וגו', ולא אמר **ואת** 'בנו', כי העיד הכתוב על אברהם.

12. כלומר, שישמעאל אינו רק בן האמה הגר, אלא בנו הוא.

13. באור החיים הקדוש שם: **על אודות בנו**. פירוש, לבל יצא לתרבות רעה וישתקע באמונות רעות בצאתו מבית אביו, וסוף כל סוף בנו הוא.

14. "ויאמר אלקים אל אברהם, אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך, כל אשר" וגו'.

15. שהיא תלתה את ישמעאל בהגר, כפי שאמרה **האמה הזאת ואת בנה**.

16. שאותן עשרים ושבע שנים, כבר היו שלא בצער.

וכן הוא באור החיים הקדוש: עוד יתבאר הכתוב על זה הדרך, **ויהיו חיי שרה**, פירוש, 'בצער' היו **חיי שרה מאה שנה**, כי בכולן היתה בצער. עד תשעים שנה והיא בחבלי לידה שלא ילדה לאברהם, וצא ולמד מה שאמרה רחל (ל, א) הבה לי בנים ואם אין מתה וגו'. ומתשעים עד מאה בקרוב, שהיה ישמעאל רודף את יצחק להורגו, כמאמרם ז"ל (בראשית רבה פרק נג), והיתה מצטערת על הדבר, הרי **מאה שנה. ועשרים שנה ושבע שנים**, לאלה יחשבו **שני חיי שרה**, כי אז בטחה בבנה, כי כבר גירש אברהם את ישמעאל.

עיתך הספר "מעיני ופקדי חפץ ה' לדעת" הפטרון יואל בן עורם שורה, וכל עישך

עבודת ה'

שלא יבטח אדם על מעשיו הטובים

והאמר להו רבי ינאי לבניו, בני, אל תקברוני לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים לבנים, שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין אבלים.

אם בארזים נפלה שלהבת וחוש המיחוש[1], מי יעלה בהר י"י, מה יעשו צעירי הצאן, ולא שביק חיי לכל בריה חס ושלום. אלא הטעם הוא, להודיע את בני ישראל שלא יבטחו על מעשיהם הטובים, כי לגבי קודשא בריך הוא מי יאמר זכיתי לבי[2], ויהיו מוכנעים ומצפים להתעדן בסוד הצדיקים מצד חסדי ה' הטובים, כי כל מעשה האדם אשר יעבוד את אדונו בעולם הזה הוא על צד החיוב, כעבד לפני רבו ברוך הוא, כרוב חסדיו גומל טובות[3].

שבת קיד, א

---

1. רבינו מליץ בלשון קדשו ע"פ המושג חוש המישוש 'חוש המיחוש' - שחושש על טיב מעשיו.

2. ע"פ לשה"כ משלי כ, ט. ועי' לרבינו באור החיים הק' ר"פ עקב: כי אין לאדם לשמוח אלא כשישמור לעשות את כל אשר צוה ה' לעשות, אז ישמח לבו ויגל כבודו, אבל כל עוד שיחוש שחסר אחת מכל מצות ה' בין מצות לא תעשה בין מצות עשה עליו אמר שלמה ולשמחה מה זה עושה. והוא אומרו והיה, שמחה תהיה לך עקב תשמעון, פירוש עקב הוא סוף ותכלית, כדרך שמצינו שישתמשו חז"ל בלשון זה, בלשון המשנה (סוטה מט:) בעקבות משיחא וגו', כי בגמר זמן ביאתו יקרא עקבות, כמו כן אמר עקב תשמעון את המשפטים ושמרתם ועשיתם אז הוא זמן השמחה, וכל שלא הגיע לזה אין לו מקום לשמוח וכמאמר חסידי ישראל (חובת הלבבות שער הפרישות, רישׁ פרק ד) שהפרוש אבלו בלבו וצחלתו בפניו, כי אין נכון לשמוח מי שהוא עתיד לעמוד בבושה וכלימה לפני מלך הגדול, ואין צריך לומר מי שמחויב ראשו למלך, וכפי זה שיעור עקב הוא סוף שמיעת כל המשפטים. עוד נתכוון לומר, שאין שמחה לאיש אלא בסוף השמיעה, וכל עוד שלא גמר אדם עבודתו לא יאמין בצדקות מעשיו, על דרך אומרו (איוב טו, טו) הן בקדושיו לא יאמין, עכ"ל.

3. וראה דברי רבינו באור החיים הק' פר' כי תבא (כו, ה): כי בערך מה ששוה עולם העליון כל מה שיסגל אדם בעדו לא יגיע לחלק מאלף אלפים משוויו, ולזה אמר נותן לך בתורת מתנה, ע"כ. ובהמשך דבריו שם כתב: פירוש לפי שכל אשר יעשה האדם מהטובות בעה"ז אין די לרצות מלך עליון, צא ולמד ממה שאמרו רבותינו ז"ל (ערכין יז, א) אם יבא במשפט עם אברהם יצחק ויעקב אינן יכולין לעמוד לפניו כי מה יצדק אנוש.

ובראשון לציון (יהושע א) כתב רבינו: ולהשכילך בענין כמצטרך אערכה לעיניך מה שפירשתי במקרא ד'ועבד חפשי מאדוניו' (איוב ג, יט). דהנה תמצא דברי רז"ל דאם יבוא ה' ברוך הוא לעמוד בדין עם אברהם יצחק ויעקב אינם יכולין לעמוד לפניו, פירוש, דכל אשר יעשה ה' עם הנבראים הוא מצד שהוא דן אותם בהשוואה עמו לא כפי ערך גדולתו יתברך, שמצד הדין כל העובר על דברו אפילו בשוגג יתחייב ארבע מיתות בית דין ואין קץ לענושו, אלא בחסדו יתברך שמשלם לאיש כמעשהו לפי ערכו, ואשר לזה אמרו אם יעמוד הוא בדין לפי גדלתו יתברך אינן יכולין כו', ולערך זה אין אדם נכנס לעולמו אלא מצד חסדי האל.

עיתך "זמירות שבת קודש - עטרת אור החיים" לדעת הפטרון עישה יואל בן רחל, וכל עישך

נשמה יתירה

"נשמה יתירה" באה ממקום הנקרא "גנזי המלך"

וענין נשמה זו היתירה רמזו מקומה רבותינו באומרם מתנה טובה בבית גנזי, **וידוע הוא מקום הנקרא "גנזי המלך" שהוא בחינת עולם עליון, ונשמה זו מחצבה שם הוא, ולזה תיקרא שבת, כאומרם ושבת שמה, כשם העולם שממנו היא, שנקרא "עולם שכולו שבת"** (ראש השנה לא א).

כי תשא לא טז [יד]

העונג והשמחה בשבת כדי לעשות ל"נשמה יתירה" כסדר עולם שבא ממנו

ועולם זה [שהנשמה יתירה באה ממנו] אין בו עצבון, ועליו לא בא כדבריהם בו אלא עונג ושמחה, **ולזה צוה ה' להרחיק ביום שבת כל אותם בחינות החול המלאכה והעינוי, כי באחת מהנה תגעל הנשמה משבת בקרב איש.** ולזה תמצא שעיקר איסור אזהרת מלאכות שבת באר ה' שהם במחשבה, כאומרם (ביצה יג א) מלאכת מחשבת אסרה תורה, ואפלו דיבור של חול אסור (שבת קיג ב) דכתיב (ישעיה נח יג) "ממצוא חפצך ודבר דבר", **והכל לצד תוספת נשמה העליונה לעשות לפניה כסדר עולם שבאה ממנו.**

כי תשא לא טז [יד]

אי אפשר לעלות לעולם העליון אם לא השיג ענף "נשמה יתירה" בעולם הזה

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת". והוא מה שצוה ה' באומרו "ושמרו בני ישראל את השבת", פירוש, נשמה הנקראת 'שבת', ותכלית שמירה זו היא השגת עולם ששמו שבת, והוא אומרו "לעשות את השבת". **ותדע כי מן הנמנע החלטי שישיג אדם עלות לעולם העליון, זולת באמצעות השגת ענף ממנו בהיותו בעולם הזה, ולזה אם לא ישיגו ישראל בחינת נשמה זו, אין בהם יכולת לעמוד בגדר עליון,** והוא אומרו "לעשות את השבת", פירוש שבאמצעותו תעשו לכם את השבת **שתוכלו השג עמוד שם ולהתענג נפשם בגנזי עליון.**

כי תשא לא טז [יד]

"הנשמה יתירה" היא בגדר מתנה

"ושמרו בני ישראל את השבת". עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל (ביצה טז א) שאמרו **שביום שבת באה נשמה יתירה לישראל,** כרמוז באומרו "שבת וינפש", והוא סוד הנעלם שלא גלהו ה' לאומות, כאמרם ז"ל (שם) נשמה יתירה לא אודעינהו... ונראה כי לזה נתחכמו רבותינו ז"ל ואמרו (שבת י ב) **מתנה טובה וכו', פירוש, כי אין דבר זה אלא בגדר מתנה אשר נתרצה ה' לתת לעמו,** ואינו שכר שיבואו בטענה האומות כנזכר, כי אין דרך לומר למה לא נתת לנו מתנה גם אנחנו. עוד תמצא כי כבר קבלו ישראל עליהם שמירת שבת קודם נתינת נשמה יתירה, ומעתה ענוש יענשו כל האומות על השבת ועינינו רואות.

כי תשא לא טז [יד]

ספרי מכון "מורשת אור החיים הקדוש"

בראשות הרה"ג משה שווארץ שליט"א

מורשת אור החיים הקדוש
הוצאת ספרי יכהבי הק' ומעגלים להשגת תורתו

פרי תואר:
על יורה דעה - ה' כרכים (סימן א - כח, סא - קכב), עם ביאורים והרחבות, ומדור 'פסקי פרי תואר'

כל הכתוב לחיים:
ילקוט אלפי ביאורים והערות מגדולי הדורות על ספר אור החיים הק' - ב' כרכים, עם ממתחות.

כתבי אור החיים הקדוש:
גליונות ואגרות מכתבייד רבינו הק' ותלמידיו, עם ליקוטי שמעות מכתבי תלמידי רבינו.

סידור עם פירושי אור החיים הק'
לחול ולשבת: נוסח ספרד - ב' כרכים, ונוסח עדות המזרח - בכרך אחד.

זמירות לשבת קודש עטרת אור החיים
[גם בנוסח ע"מ]: פניני אור החיים על סדר הזמירות, ופרקים נרחבים על מנהגי והלכות רבינו בענייני שבת קודש.

ראשון לציון:
על ש"ס, ג'ך ויורה דעה- ה' כרכים, עם ביאורים והרחבות. וכרך מיוחד 'פסקי ראשון לציון'

שיערי 'אור החיים':
ביאור רחב על הקדמת אור החיים, ופרקי מבוא וכללים ללימוד פמה"ק אור החיים.

נר המערבי:
פרקי חיים ותולדות רבינו בעל אור החיים הק', עם מפתים וגיליונים נדרים, 700 עמ', כולל מפתחות מורחבים.

תהלים עטרת אור החיים:
אוצר פנינים ויסודות האור החיים משולבים בפרקי התהלים, עם כותרות ומפתחות.

פניני ופסקי חפץ ה':
אוצר פנינים אגדה ופסקי הלכה, שנלקטו מהספר הקדוש חפץ ה' על מסכתות הש"ס, עם ביאורים והוספות נפלאים.

להשיג בקו המורשת 0733713620, או בנדרים פלוס קופת 'מורשת אור החיים'.

או במייל: torat6398@gmail.com | הפצה: ש. פרנקל 0534153889

להצטרפות לקבלת הגליון, במייל המערכת: g0774904173@gmail.com

צדיק יסוד עולם

לרגל יומא דהילולא קדישא של הרה"ק ר' עקיבא סופר זיע"א, בעל 'דעת סופר' מפרעשבורג.

הגאון הקדוש רבי עקיבא סופר זי"ע בעל הדעת סופר נולד בשנת תרל"ח בפרשבורג בבית אביו בעל **השבט סופר** זי"ע אשר האציל מהודו עליו, בבית מדרשו ספג לתוכו את תורתו ויראתו של אביו הגדול ובכשרונותיו הנעלים עלה ונתעלה, עוד בשחר טל ילדותו עד ששמו יצא לתהלה בין בחורי הישיבה הגדולה שהיו כולם אריות בתורה, שקדן עצום היה רבינו מעודו עוד בנערותו היה כל רגע יקר לו מלבטלו בשקידתו הגדולה .

בצעירותו

עוד בילדותו עלה על כל בני גילו, רבינו העיד על עצמו כי אביו מרן השבט סופר אמר לו פעם בצעירותו שלא יבטל אף רגע מהיום, ואת ההפסקה ינצל ללמוד הלכות שחיטה ובדיקה והשחזת הסכין וכו', וכן עשה, ובהיותו בן ארבע עשרה שנה קיבל תעודת שחיטה מהשוחט של העיר ר' עמרם קורצווייל זצ"ל.

קדושת הבחור וטהרת נפשו

ובעניין זה מסופר שכאשר בא כ"ק **אדמו"ר הרה"ק מסאטמאר זי"ע** לביקור בארה"ק סר לבקר אצל רבינו, רבינו סיפר לו מהידוע שכאשר היה אסיפת רבנים בשנת תרנ"ו בפרשבורג השתתף שם זקינו בעל **הקדושת יו"ט זי"ע** שהיה מראשי ועד הרבנים, ומרן השבט סופר הזמינו לסעוד על שולחנו, אך הקדושת יו"ט הקפיד שלא לאכול בשר אא"כ בדק מקודם בעצמו את סכין השחיטה, אך אמנם בפרשבורג היה תקנה קדומה ממרן החתם סופר זי"ע שלא להראות את הסכין לשום רב לבד מהאב"ד ובית דינו, ע"כ הציע מרן השבט סופר את בנו רבינו שהיה אז בחור צעיר שלמד שחיטה עוד בנערותו, וכיון שאינו שוחט של הקהילה לא חל עליו התקנה, וממילא הקדושת יו"ט יבדוק מקודם סכינו ואח"כ הוא ישחט בשבילו, והיה לרצון לפני הקדושת יו"ט, ואכן שחט רבינו לפניו, וישבו הצדיקים יחדיו לאכול לפני ה', והוסיף רבינו שכאשר רצה למסור הסכין להקדושת יו"ט לבדיקה נענה הקדושת יו"ט ואמר: שאין צריך.

אח"כ הביאו מיני תרגימא לכבודו, וכאשר האדמו"ר מסאטמאר חילק שירים להסובבים פשט רבינו את ידו שיתן בידו שירים. לאחר יציאת האדמו"ר מסאטמער מבית רבינו פנה למלויו ואמר להם: **'מה דעתכם מפני מה שינה אבי הקדוש הקדושת יו"ט ממנהגו ולא בדק את הסכין, שמא תאמרו מפני כבוד מרן השבט סופר, לאו, אין זה סיבה מספקת שאבי ישנה ממנהגו, הסיבה לכך הוא שראה את קדושת הבחור וטהרת נפשו אמר לזה אי"צ בדיקה'.**

החל משנת תרנ"ח בהיותו בן עשרים שנה התחיל להרביץ תורה ליד אביו בישיבה הרמה, מאז התפרסם בכוחו הגדול בתורה, בזכרונו הנפלא ובחידושיו החריפים שנבנו על יסודות נאמנים בהבנה עמוקה, ובסברא ישרה, הן בהלכה, בסוגיות הש"ס החמורות בהן צלל במים אדירים והעלה פנינים יקרים, והן באגדה בדרושים נעימים מתוקים מדבש, ותוך זמן קצר קנה לו שם למרחקים, כה עמד ליד אביו הגדול עד שנת תרס"ז עת שקעה שמשו של אביו מרן השבט סופר זי"ע.

פטירת מרן השבט סופר זי"ע

בהלוייה הכריזו מיד גאוני ישראל שנוכחו על רבינו כממלא מקום אביו הגדול, דודו **הגאון ר' שלמה סופר זצ"ל** אב"ד בערגסאז בעל חוט המשולש שנשא הספד תמרורים ארוך ונפלא על אחיו מרן השבט סופר לפני מיטתו, בירך ברכת מזל טוב את אחיו המנוח מרן השבט סופר, ואת בן אחיו הגאון הצעיר ה"ה רבינו, ואת כל הקהל הקדוש לרגל עלות רבינו על כסא הרבנות, כשכולם ענו אחריו **'יחי אדוננו מורנו ורבנו'** בהתרגשות רבה התייצב אז רבינו להספיד את אביו הגדול הספד גדול בהתעוררות עצומה כשכל העם גועה אתו יחד בבכיה רבה.

בטוח אני באלה האנשים הנאמנים ובזכות שלושת אבות

זקני תלמידי אביו מרן השבט סופר וגדולי הרבנים שהיו באותו מעמד הכירו בו מיד את כל הסגולות של יורש למלכות רבנות פרשבורג, והם יחד עם ראשי ופרנסי הקהל קיבלוהו עליהם לרבם ומנהיגם, לאחר כלות השבעה התקיים מעמד ההכתרה, קהל עצום מילא את היכל בית הכנסת הגדול, רבינו נבחר פה אחד והוכתר כרב ואב בית הדין, הוא הופיע באסיפה ונשא את דבריו אשר בהם השמיע את אמרתו הידועה: "בטוח אני באלה האנשים הנאמנים ובזכות שלושת אבות" מרן החתם סופר, ומרן הכתב סופר, ומרן השבט סופר זי"ע, שהשם יתברך יהיה בעזרי למלא תפקידי בנאמנות, משגמר רבינו את דרשתו ניגש אליו **הגאון רבי לייב פרידמן זצ"ל ראב"ד פרשבורג** ונשק את ידו, בן עשרים ותשע היה רבינו כשהוכתר לממשיך שלשלת הרבנות של שלשלת אבותיו הרועים הגדולים.

המלכות בפרשבורג

את המלכות ההוד וההדר שהיו נוהגים כלפי רבינו בעירו פרשבורג בפרט ובמדינה בכלל זהו דבר שקשה לתארו בכתב, כאשר רבינו היה עובר ברחוב עמדו כולם או עברו לצד השני של הרחוב מתוך יראת הכבוד, פשוטי העם הורידו את הכובע לפני רבינו [כמקובל אצל נימוסי הגוים לפני שריהם], גם הגוים היו נעמדים ביראת הכבוד, אלו שביקרו בארמונות מלוכה ידעו להעיד שכל גינוני הכבוד שנהגו שם להבדיל אלף אלפי הבדלות לא הגיעו לכבוד ולמלכות שנהגו ברבינו, וכינו אותו מלך היהודים גם רבינו נהג נשיאותו ברמה בדרכי אבותיו הקדושים, אמנם כל מי שבא במגע עם רבינו ידע להעיד על ענוותנותו ושפלות רוחו, כי רבה הוא עד שהעידו גדולי דורו שהוא יחיד בענוה ומידות טובות.

צדיק יסוד עולם

לרגל יומא דהילולא קדישא של הרה"ק ר' עקיבא סופר זיע"א, בעל 'דעת סופר' מפרעשבורג.

ודור רביעי ישובו הנה

בעיצומה של מלחמת העולם השניה עלה רבינו לארץ ישראל, בשנת ת"ש בהגיעו לירושלים מאס רבינו בהכל ורצה לחיות בא"י כיהודי פשוט, עוד ברדתו מהאוניה לנמל חיפה במעמד תלמידיו שבאו לקבל את פני קדשו, הפך את כל כיסי מעילו וניערם לים הגדול, באומרו: הנני זורק לים את כל העבר שלי בגולה מעתה הנני איש ירושלים עיה"ק ומתנהג אני ככל אנשי ירושלים. בנמל חיפה קבלו את פני רבינו מנהלי כולל שומרי החומות, ואמר להם רבינו: 'ודור רביעי ישובו הנה', שלושה דורות מרן החתם סופר, מרן הכתב סופר, מרן השבט סופר, נשאו בעולה של ארץ ישראל בהיותם בחו"ל, ואני הדור הרביעי זכיתי לשוב לארץ ישראל חונן עפרה.

במחיצתם של גדולי ישראל

סיפר תלמיד רבינו **הגאון רבי שמואל אונסדורפר זצ"ל** שכשהיה בחור התכונן ליסע עם עוד בחור ל**הרה"ק מבעלזא** לשהות שם בימים הנוראים, ולפני הנסיעה החליטו רבי שמואל וחבירו שיכנסו לרבינו להיפרד ממנו, וכן עשו. אמר להם רבינו א"כ אתן לכם קוויטל שתתנו להאדמו"ר. כתב רבינו קויטל, והבחור השני (חבירו של רבי שמואל) לקח את הקויטל ממנו. בהגיעם לבעלזא היה דחיפות גדולה מאנשים שחיכו להיכנס אל הקודש פנימה להתברך לקראת ימים הנוראים, חשב אותו בחור שהיה לו הקויטל, שיגיש להמשב"ק ויאמר לו שיש לו קויטל של הפרשבורגר רב וככה אולי יוכל להיכנס לפני כולם, וכך הוה!! מיד נתנו לו ליכנס אל האדמו"ר!!. גם בכל הטישין שערך האדמו"ר בימי הימים הנוראים הקריא המשב"ק לשיריים את הבחור שהביא את הקויטל מהפרשבורגר רב שיגש לקחת שיריים. וסיפר רבי שמואל שהיה לו מזה עגמת נפש שהרי בעצם הוא היה מי שקיבל מעיקרא את הקוויטל מרבינו אלא שחבירו לקחו הימנו ואילולי כך היה הוא זוכה לכל הקירוב הנ"ל.

סיפר **ר' יהודה קרפפן זצ"ל:** נתלויתי לרבינו כאשר הלך אל **הרה"ק מבעלזא זיע"א.** היה זה בעשרת ימי תשובה. הביקור נועד לשעה 8 בערב וסיפרו המשב"ק של הרה"ק מבעלזא, שהרה"ק מבעלזא כל היום ביקש שלא ישכחו להזכיר לו לפני השעה 8 וכל היום היה עסוק בזה 'פרשבורגרער רב' 'חתם סופר'. לפני שעה 8 ביקש הרה"ק מבעלזא שיביאו לו בגד מיוחד ליום הקדוש ויצא לחוץ לפני דלת הכניסה וישב והמתין לבואו של רבינו. רבינו הגיע עם קבוצה של מלוים, והרה"ק מבעלז הגיש כיבוד לרבינו וביקש מרבינו שיטעום תחילה אך רבינו נענה שקודם הבעלז'ר רב יטעם ואח"כ הוא. והרה"ק מבעלזא נטל והכניס לפיו ללא ברכה והטה עצמו לצד פיו ופלט ואח"כ טעם רבינו. אח"כ ביקש הרה"ק מבעלזא מרבינו שיברכו, אך רבינו סירב ואמר שבא לבעלזא רק לקבל ברכה, עד שהרה"ק הרכין את ראשו שרבינו יברכו הניח יד אחת על ראש הרה"ק מבעלזא אך הרה"ק מבעלזא הרכין ראשו לפני רבינו וביקש שיברכו ב2 ידיו. אחר שסיים רבינו הגביה הרה"ק מבעלזא את ראשו והבקיטשע שעליו ברכו היה רטוב מדמעות.

סיפר **חתדב"נ רבי יצחק ליב בלאו זצ"ל:** כידוע הייתה ידידות גדולה בין הרה"ק **הבית ישראל** מגור עם רבינו. בערך כשבועיים לפני הסתלקות רבינו בא הרה"ק הבית ישראל מגור זיע"א לבקר את רבינו בביתו אבל הוא הסתובב למטה בחצר הבית ככל הנראה מפני שהבין שאי אפשר להיכנס לרבינו מחמת חולשתו הגדולה אבל למרבה הפלא לפתע פנה רבינו ושאל את בני ביתו: **'געהרער רבי איז דא'?** (האם האדמו"ר מגור פה?) והשיבוהו בחיוב, מיד הורה רבינו לקרוא לו להיכנס פנימה ומרן הבית ישראל נכנס לחדר רבינו והסתגר עמו דקות ארוכות. וסיפר רבי יצחק לייב שהיה נוכח שם בשעת מעשה, וכשנפתחה דלת החדר מצאו את רבינו ואת מרן הבית ישראל יושבים ובוכים. לכשיצא הבית ישראל אמר למקרוביו: 'מדארף אנרייסען וועלטן' (צריך לבקוע רקיעים) לרפואתו של רבינו.

המונקאטשער רב בעל המנחת אלעזר אמר פעם לתלמידי רבינו, שמפחד מאוד להתווכח עם הפרשבורגער רב 'וויל הער מיינט דאס הערליך'. ופעם הלך הרה"ק ממונקאטש לבקר חולים את **הגאון רבי חיים דוד סופר זצ"ל** בן הסופר מהיר זיע"א (חמיו של רבינו). והרבנית (אחיה) הייתה נוכחת שם וכשאמרו למונקאטשער רב שהרבנית מפרעשבורג נמצאת, קם לפניה מלוא קומתו ואמר: אשת חבר!!!

הזהרו בגחלתן

הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל סיפר, שבהיות רבינו על כסא ממלכתו בעיר פרשבורג, היה פעם ביוה"כ בעת תפילת יזכור שהופיע עורך דין יהודי פושע ישראל כשהוא נעול במנעלי עור בחללו את קדושת היום וקדושת ביהכ"נס ביום הק'. הגבאים נגשו אליו באמרו לו מעדנות יוה"כ היום וע"פ תורתינו אסורים בנעילת הסנדל!! אבל האיש סירב לשמוע ולא רצה לחלוץ את מנעליו. קרא אליו רבינו והיסביר לו חומר הענין, והיהודי החציף, ובעזות פנים השיב כי אין בדעתו לחלוץ מנעליו. הראה לו רבינו באצבעו על כסאו ואמר 'הסכת ושמע בכסא זו ישב זקיני איש אלוקים מרנא החתם סופר ולאחריו זקיני הק' בעל הכתב סופר ולאחריו אבי הק' בעל השבט סופר, שתדע שאתה **משחק באש!!'** ענה האיש בחיצפתו מה לרב לעסוק בזוטות כאלו. ורבינו לא השיב לו וכעבור כמחצית השעה הוציאהו את הכהנים מבית הכנסת שאותו עז פנים נפח נשמתו ומת.

אהבת ישראל

כאשר עלה רבינו לארץ ישראל עזב את כל גינוני רבנות בטענתו שרוצה להיות כאנשי ירושלים. אך בהתקבץ העם לשאול בדבר ה' ולשפוך את ליבם לא נח ולא שקט עד אשר היו ממש יומם ולילה לא ישבות. כשקם אחד מו המקורבים ותלה מודעה של זמני קבלת קהל צוה תיכף ומיד להורידו באמרו: 'וכי כל אחד יכול לכתוב על דלתו מתי אפשר לבוא ומתי לא מי זה שיאמר ליהודי מתי לדפוק???'.

פעם בתו מרת קיילא גיטל בלאו ע"ה כיבסה את בגדיו של רבינו ומצאה כתם אדום על כותנתו, נבהלה וניגשה לדעת פשר הדבר. אך רבינו סירב לה לענות, אחר הפצרות סיפר לה רבינו שהזמינהו לשמחת נישואין והיות שחשש מפני כשרות המקום וכדי שלא לבייש את המשפחה עשה עצמו כמי שאוכל והכניס את הליפתן לתוך מעילו.

צדיק יסוד עולם

לרגל יומא דהילולא קדישא של הרה"ק ר' עקיבא סופר זיע"א, בעל 'דעת סופר' מפרעשבורג.

צדיק גזר

פעם נחלה **הרב חיים יודא גרינוואלד הי"ד** מעיר פרשבורג והיה בסכנה גדולה. וביום השבת רופאים מומחים מבית החולים הגדול בפרשבורג החליטו פה אחד שרק מומחה אחד בוויען הסמוכה יכול למצוא תרופה למחלתו, ועצתם שחיש מהר יסיעו אותו לוויען בעצם שב"ק כי ממש בסכנת חיים. מהרו לשלוח שליח לרבינו כדת מה לעשות ורבינו השיב שאין צריך להוליכו לוויען ויהיה לו רפואה שלימה. רבינו ראה שבנו רבי שמחה בונים עומד בתמהון על תשובתו השיב בזה"ל: "אתמול חלמתי על ר' יודא גרינוואלד שהולך בשוק חזק ובריא ולכן ברור לי שיהיה לו רפואה שלימה ואין צריך לחלל שבת בשבילו". וכך הוה אחרי ימים אחדים נתרפא לגמרי מחליו.

היה תלמיד בשם ליברמן יום אחד תקפוהו כאבים עזים בבטן והלך לדרוש ברופאים מומחים לאחר בדיקות החליטו הרופאים שצריך לנתחו דחוף אשפזו אותו בביה"ח כאשר התכונן לקראת הניתוח נזכר שלא קיבל את ברכת רבינו מיד נשמט מבית חולים ורץ לבית רבינו כאשר שמע זאת רבינו אמר שאין הוא מסכים לניתוח ואז שלח אותו לרופא שהיה מתגורר בבנין רבינו והרופא בדק אותו והחליט שזה רק תולעים נתן לו איזה טיפול והלה הבריא לחלוטין.

סיפר **הרב אונגר מחוג חת"ס** שבלווית הרבנית ע"ה אשת רבינו התמסר הנ"ל בנשיאת הארון וכשנודע לרבינו קרא להנ"ל בימי השבעה והבטיח לו שכשיהיה בעת צרה ויצטרך לרחמים יחשוב ממנו ויושע ע"כ ואמר הרב הנ"ל שיוכל להגיד שהבטחתו של רבינו נתקימה במלואה ממש

סיפר **בנו רבי יצחק ליב זצ"ל** בהיותם בפרעשבורג היה פעם עצירת גשמים ואמר שזוכר שרבינו היה מאוד נבוך בזה והסתפק האם היה נחשב לרוב הציבור צריכין לו וכו' ולאחר יומיים השיב בטלגרם רצון יראיו יעשה ואמר שכשהגיע הטלגרם למקום מועדו התחיל לרדת גשמים אדירים מאוד...

מספר הרב שלום ליברמן ז"ל: הייתי נוכח כאשר בא אחד להזכיר לפני רבינו שבנו שהיה בחור אושפז בפרעשבורג והוא במצב קשה והרופאים לא מוצאים את סיבת מחלתו הלה הגיש לרבינו את שם החולה ורבינו נכנס לחדר פנימי עקבתי אחר רבינו וראיתי שהדליק נר והתפלל באותם רגעים ממש מצאו הרופאים את סיבת המחלה והעלו ארוכה למחלתו וחזר לבריאותו.

עמך בית ישראל בתפילת רבים לישועת הכלל והפרט

התחזקות וביטחון
במשנת ה'זרע שמשון'

בעל ה"זרע שמשון" רבי שמשון חיים בן רבי נחמן מיכאל נחמני זיע"א
הבטיח ברכות וישועות מופלגות לעוסקים בתורתו וכך כתב בהקדמה לספרו:
" ועינכם תחזינה בנים ובני בנים כשתילי זיתים סביב לשולחנכם
בתים מלאים כל טוב גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם"

"רעד א שידך - תציע שידוך"

שיעור מס' 297 | פר' חיי שרה תשפ"ז

ערכתי קנייה בנוי יורק בסופרמרקט הסמוך לדירה בה התארחתי, המוכר האדיב שאל אותי לכתובתי שכן הוא רוצה לעשות עבורי משלוח חינם אין כסף (Delivery). העובד ההיספני ארז את המוצרים בקרטונים, כשעליהם מתנוסס הכיתוב באידיש: "רעד א שידך" - "תציע שידוך"

הפרסומות הנ"ל שרווחות בהרבה חנויות בארה"ב הן חלק מקמפיין גדול לעודד בקהל הרחב את הצעות השידוכים, הרעיון העומד מאחורי הקמפיין היא הסטטיסטיקה המוכחת, שככל שיהיו יותר הצעות - כך בס"ד יסגרו למזל"ט יותר שידוכים. פעמים רבות שידוך שאדם דוחה אותו בהשקפה ראשונה, אך כשההצעה חוזרת שוב ושוב ממקומות שונים - זה מעורר לחשיבה מחודשת, לעיתים מתברר שרב ההתאמה על השוני, והשידוך יוצא לפועל למזל"ט.

אחד הקוראים הנכבדים שם בארה"ב שיתף בכאב רב אודות מצוקת השידוכים, מצוקה הכואבת עד דכדוכה של נפש שעולה מבתים רבים ובוקעת רקיעים הוסיף הלה ואמר אולי מטרת המצוקה הקשה הזו אכן לבקוע רקיעים אולי כוונתה לעורר אותנו, להציע כביכול לקב"ה את השידוך שלו - להחזיר לחיקו את עם ישראל רעייתו. אולי והלוואי אם נציע לו ית' כביכול את שידוכו שוב ושוב אזי ישוב וימהר לגאול עמו ויחזיר אהבתו כבראשונה!

הלא הרי זוהי עצתו וסגולתו המפורסמת של רבינו ה"זרע שמשון" זיע"א, שהדרך הראויה להתפלל על שידוך היא להתפלל על "הזיווג העליון". וכשאדם מתפלל כך, מובטח לו כי ימצא את זיווגו. וכה דברי רבינו בפרשתנו: "המבקש רחמים על זיווג עליון לפי הכוונה שזכרנו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה למען יזכה לאתערא מתתא להיות שושבין לעילא" מביא רבינו בשם הרב מנחם עזריה זצוק"ל, בפרשתנו, מוסיף רבנו ואומר: וזהו הפירוש הפסוק ב"אשת חיל" "רחוק מפנינים מכרה", שהמכר שלה בא ממקום רחוק שנקרא "פנינים", שהרי תלוי ועומד בזיווג העליון. ומי שמתפלל על זה הזיווג, שהוא זיווג נעלם של הפנימיות לפני ולפנים בקודש הקודשים, אז דווקא יזכה בה! מגלה רבנו את הסוד את הדרך הנכונה והבטוחה להתפלל על שידוך וכלשונו הק'- הוא נענה תחילה!!!!

בסיפור שלפנינו שיתף ידידי הר"ר יצחק זלצמן הי"ו כפי ששמע מפי פה מפיק מרגליות הרב בנימין קובלסקי שליט"א המוכיח שתפילה הבוקעת ממעמקי הלב בתמימות פותחת שערי זיווגים

בחורה ילידת צרפת, שהייתה רחוקה מדת ישראל החלה להתקרב טיפין טיפין, בביקורה בישראל ראתה אצל קרובת משפחתה בנתיבות תמונות משמחת החלקה של בנה בן השלוש. אותה בחורה הרגישה שלבה מתפלץ מקנאה וצער: הן היא כבר נושקת לגיל ארבעים, ורק כעת התחילה להתקרב! האם לא נזכרה מאוחר מידי? האם היא עוד תזכה להקים בית בישראל? תהתה

קרוב משפחתה הציע לה הרי כאן בנתיבות מתגורר רבי יששכר מאיר זצוק"ל, יהודי גדול בתורה ובחכמה לכי לבקש את ברכתו בביתו של הרב, הסבירה לה המתורגמנית את דברי הרב "במשך חודש ימים, מידי בוקר תפני ישירות בתפילה מלב אל לב לבורא עולם, תבכי לפניו תבקשי ותתחנני לפניו אני רוצה לזכות לבנות בית. המשיך הרב ואמר בסיום התפילה תאמרי את פרקי תהילים ח', י"ג, כ"ב, נ' ". היא ביקשה מהמתורגמנית שתכתוב לה על פתק בצרפתית את דברי הרב.

לאחר כחודש, נשמעו דפיקות בביתו של רבי יששכר מאיר. בדלת ניצבת אותה בחורה. הרב לא חש בטוב באותו יום, היום לא ניתן להיכנס לרב. "אני באתי לבשר לרב כי התארסתי בזכותו! אני בטוחה שהבשורה הטובה תנסוך בו כוחות חדשים". אכן היא צדקה; הרב כה שמח מהבשורה שקם ממיטתו וביקש לשתות "לחיים" לכבוד האירוסין.

כשיצאה, שאלה אותה הגבאית-המתורגמנית: "האם אמרת את פרקי התהילים כפי שהרב הורה לך?". "בוודאי", ענתה. "אני לא מבינה כיצד, הרי את לא יודעת כלל לשון הקודש!". " לא מבינה את שאלתך", ענתה הכלה בתמימות, "קראתי את הפתק שכתבת לי מידי יום ואמרתי מילה במילה את המילים: פרק ח', פרק י"ג, פרק כ"ב, פרק נ' ". נראה שבשמים צירפו את המילים, הכוונות, הצרופים והשמות העולים מתמימות יהודית טהרה לשירת המלאכים שם במרומים, בבקשם יחד את הזיווג העליון. תפילות אשר הביאו ממרחק את מכרה, ויחד הקימו בס"ד בית נאמן בישראל.

להלן סיפור מפעים מעדות אישית של בעלת המעשה גב' ש' ה', במעט שינויי עריכה מתבקשים:

הייתי אז בגיל שלושים. החברות שלי כבר מזמן התחתנו, חולפת לה עוד שנה ועוד שנה, עוד הצעה ועוד הצעה, ובסוף לצערי הכל יורד. משפחתי וחברתי הקרובה לא הרפו להלקות את מצפוני: מספיק להיות כזו בררנית, צריכים להתפשר, הרכבת נוסעת ואת נשארת מאחור". האמת שהקשבתי לעצות, ניסיתי להתפשר על הדברים הפחות עקרוניים, אך לצערי את השידוך שלי לא מצאתי. הרגשתי שאט אט שאני נופלת ישירות לזרועות הייאוש והמרמור הצעות השידוכים כבר התמעטו, כמעט פסקו, והתת-מודע החל לשכנע אותי כי נגזר עלי לא להקים בית בישראל למרות כי הרבתי בתפילות רבות ובמעשים טובים.

באותה תקופה השתלמתי בתורת ה-NLP (ניתוב עצבי לשוני - Neuro-Linguistic Programming), שפה ושיטה פסיכולוגית המלמדת את האדם לשנות דפוסי חשיבה המפריעים וחוסמים אותו מלהתקדם, השיטה מלמדת כיצד להפוך את החשיבה לחיובית, כפי האמרה היהודית המפורסמת: "תחשוב טוב - יהיה טוב".

החלטתי לאמץ את השיטה על עצמי, לצד התחזקות בשיעורי ביטחון ואמונה בבורא הכל-יכול. החלטתי שאני לא מתייאשת מלבנות את ביתי ויהי מה, להפך - אני עושה עם עצמי פעולות להחדיר את האור, השמחה התקווה והחשיבה החיובית לתוך נימי נשמתי ליבי ומוחי

לשם כך יום אחד רכשתי במיטב כספי גביע כסף מהודר לבעלי העתידי. תקופה לאחר מכן אני מוצאת עצמי רוכשת טלית יוקרתית עבורו. גילית התעניינות רבה בכל צרכי החתונה, כאילו זה משהו שאמור לקרות בקרוב.

שנה אחת, בהתקרבי לגיל ארבעים, החלטתי שאני רוכשת לבעלי העתידי את ארבעת המינים. לא הרחק ממקום מגוריי באזור מודיעין, ישנו זוג מבוגר המוכר תשמישי קדושה, ובערב חג הסוכות גם סטים של ארבעת המינים. בשנה הראשונה שהגעתי לרכוש סט יוקרתי לבעלי העתידי, מאוד התביישתי. "היכן בעלך?", שאל המוכר המבוגר. "גם אני עדיין שואלת", עניתי בבושה. "אז איך את רוכשת עבורו? כתוב 'ולקחתם לכם' - משלכם!". האמת שאת הפרט הזה לא ידעתי. "טוב, אז מה עושים? את יכולה להיות שליחה שלו", הציע לי המוכר. קיבלתי את עצתו הלמדנית ואמרתי "אני שליחה של בעלי לרכוש עבורו ארבעת מינים מהודרים". המוכר ורעייתו החליפו מבטים והסתירו חיוך. המוכר הגיש לי במאור פנים סט פשוט וזול כאילו לצאת ידי חובה, התעקשתי וסרבתי: "אני רוצה את הסט הכי יקר ומכובד, כראוי לבעלי העתידי!". שילמתי עליו מחיר מפולפל. כך מידי ערב סוכות קיבל אותי המוכר המבוגר במאור פנים, והכין לי מבעוד מועד סט יוקרתי ומהודר עבור בעלי.

בערב חג הסוכות תשפ"ו בהגיעי לגיל ארבעים וארבע, נכנסתי לחנות, חיכיתי כבר למאור פניו של הזקן אך מצאתי שם רק את נכדו, שאמר לי בצער, סבא נפטר השנה ל"ע. הצטערתי מאוד לשמע הבשורה. ציער אותי בכפליים שכבר לא נשארו עבורי סטים מהודרים, רק סטים זולים. הרגשתי סוג של טריקת דלת, אכזבה עמוקה מילאה את ליבי, הנה אבדה תקוותי! נשברתי ופרצתי בבכי מר.

"ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה". אודות הטעם מדוע הכ"ף קטנה (זעירא), מסביר רבנו הזרע שמשון זיע"א את המובא במעבר יבק, שההספד למת הוא תועלת גדול, כי על ידי הדמעות ייפתחו למת שערי דמעה המסולקים מן הדין, כאמרם: "שערי דמעה לא ננעלו". אמנם צריך שיהיה הבכי לתועלת הנפש ולא לתועלת החומר (ע"כ). מוסיף רבנו כדי לרמוז שהבכי של אברהם היה לתועלת הנפש ולא לתועלת החומר - הניח הכ"ף זעירא, כדי לומר שמיעט בבכייתו, שלא בכה כלפי החומר אלא מחמת ההספד לתועלת הנפש. ומשום הכי אמר "לספוד לשרה" ורק אח"כ "ולבכותה".

הבנתי שכרגע לתועלת בריאות הנפש שלי עלי להמעיט בבכי, אסור לי לאבד את התקווה והאמונה גם בשעה קשה כזו, בעת שנראה לי שנטרקה בפני הדלת. למרות השעה המאוחרת יחסית, החלטתי: עוד הלילה אני ממשיכה במסע האמונה והתקווה, ויוצאת לירושלים לרכוש את ארבעת המינים עבור בעלי העתידי!

ביקשתי מאחי הירושלמי שיתלווה אלי. לקראת חצות לילה נכנסנו לאחד משווקי ארבעת המינים בירושלים. אחי לקח אותי לאחד הדוכנים, למוכר יר"ש אותו הכיר. אחי סיפר לו בקצרה את העניין רכשתי שם סט יוקרתי ומכובד. שילמתי ומיהרתי חזרה לדרכי.

בחג הסוכות מתקשר שדכן ומספר: מוכר האתרוגים ששמע את הסיפור המוזר, אומר שיש לו אח חשוב ומבוגר, הלומד בכולל כמה שנים טובות כאחד האברכים למרות היותו בחור, נראה לו שהשידוך מתאים. בס"ד נסגר השידוך למזל"ט בחסד עליון כי גמל עלי.

בשנה הבאה תשפ"ז לויתי את בעלי החשוב הי"ו לרכישת ארבעת המינים, בעודי ממתינה לו בחוץ מנענעת את עגלת התאומים שנולדו לנו למזל"ט המבשרים ואומרים: **לעולם אל תפסיקו להאמין בה' ולחשוב טוב, או אז בסוף הכל יהיה טוב - ועוד יותר טוב.**

להצטרפות ולשליחת סיפורים hbzs3587@gmail.com

© כל הזכויות שמורות

תפארת ישראל

שביבי אור ממשנתו ופעליו של האי גאון וצדיק פאר מקדושים

כ"ק הרה"צ בעל 'עזרת ישראל' אבד"ק סערט ויזניץ ירושלים זצוק"ל

◆ במלאות שנה להסתלקותו - ג' כסלו תשפ"ו ◆

הכנה לתפילה בתשובה שלימה

הנה כתב **מרן החת"ס זי"ע** בפרשת ויקרא לפרש הכתוב (ויקרא א, ב) 'אדם כי יקריב מכם לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם', אליבא דר"ע בחגיגה (ד:) דערל פטור מלהקריב קרבן ראיה דדינו כטמא, שהסיבה היא כי המילה היא קרבן מגופו להשי"ת, ואינו מן הדין שיקריב בהמה בטרם הקריב מעצמו, וזהו 'אדם כי יקריב מכם' דהיינו מעצמו, ואז 'מן הבהמה' וגו' יוכל להקריב גם מבהמותיו, עכד"ק. **ועפי"ז יש ללמוד מכאן חובת עשיית תשובה קודם התפילה,** שהנה תשובה גם היא בבחי' מילה, עדה"כ (דברים ל, ו) 'ומל ה"א את לבבך' וגו', ותפילה כנגד תמידין תקנום (ברכות כו:).

וזהו הרמז בקרא **'אדם כי יקריב מכם',** שיקריב תחילה מעצמו, שימול את ערלת לבבו לשוב בתשובה שלימה לפני ה', ואז **'תקריבו את קרבנכם'** דהיינו להתפלל להשי"ת שהיא במקום עבודת הקרבנות.

(וישלח תשע"ב - שלום זכר לנכדו הב' יצחק אייזיק הגר' נ"ו)

בעסקו בהרמת קרן התורה יזכה לזרע בר ה'

מטו משמיה **דהחת"ס** ששאל פעם את תלמידו הגה"ק רבי **דוד דייטש** זצ"ל, שהיות והוא עסוק כל היום בהרבצת תורה ובחסד וכו', וחינוך הילדים מה יהא עליו? ענה לו התלמיד: קרא מפורש הוא בתהלים (תהלים לז - כו) **'כל היום חונן ומלווה', אם אביהם עסוק כל היום בתורה וחסד, מבטיחו הקב"ה 'וזרעו לברכה'.**

ועל משקל זה נראה לי להוסיף דהנה כמו"כ המקים עולה של תורה, הרי הוא טרוד ביותר לפנות לנדיבי לב כדי לרומם קרנה של תורה, ודואג בקרבו לאמר איך יזכה לגדל בניו לפקח על מעשיהם ולחנכם לתורה, אלא שזוכה הוא לברכה מיוחדת שעקרת הבית תזכה לכח וברכה מרובה להשלים את מחסורו, וישראה רוב נחת מכל צאצאיו.

וזהו הרמז בקרא (תהלים) **'להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו',** אם הוא עסוק כל העת ונמצא אצל נדיבים כדי שיהא די הצורך להחזקת פעולות אלו, מבטיחו הקב"ה **'מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה',** יתן ה' כח לעקרת הבית לגדל ולחנך את הילדים כראוי. (ר"ח טבת תשס"ה)

בעקבתא דמשיחא יש להתאזר בעוזות דקדושה

כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות (ישעי' נו, א).

נראה לפרש, דהנה נודע גודל מעלת עבודת השי"ת בהצנע לכת, כדברי הנביא (מיכה ו, ח) 'הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך', כי בעבודתו בפרסום עלול לבוא לידי התנשאות כאשר יפארו בני אדם על כך.

אמנם יש לומר שכל זה היה שייך בעיקר בדורות הראשונים, משא"כ בעקבתא דמשיחא אשר חוצפא יסגא כאמז"ל (סוטה מט ע"ב), אין להסתיר את מעשיו הטובים, דביון שפורקי העול אינם בושים ומחציפים במעשיהם הרעים בראש כל חוצות, הרי צריך כנגד זה להתגבר בעבודת ה' בחציפה דקדושה ובפרסום.

וזהו שאמר ישעיהו הנביא, **'כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות',** כלומר בעת עקבתא דמשיחא שהוא הזמן של **'קרובה ישעותי לבוא',** אז שפיר לקיים **'וצדקתי להגלות',** לעשות צדקה ומשפט בגלוי לעין כל, וכאמור.

ושמא יאמר האדם הרי עלול הוא להגיע על ידי כך להתנשאות ויוהרא, על זה אין לחשוש, כיון שגם בזה ניכר מאד החוצפא יסגא, וכמו שאמרו שם 'והאמת תהא נעדרת', ואין איש שם על לב להחשיב ולפאר כראוי דברים שבקדושה.

ע"י הרבצת תורה לאחרים יזכה לאריכות ימים

כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם (אבות פ"ד מ"ה).

צריך ביאור מדוע חמור כל כך ענין זה. ונראה לבאר עפ"י מה שפירש **מרן החת"ס זי"ע** בספה"ק **תורת משה** (משפטים ד"ה 'את מספר' הג') עה"פ 'את מספר ימיך אמלא', וזל"ק, 'יש לפרש עפ"י מה שכתב הרמב"ם באגרת לבנו, אשרי אדם שכלה ימיו במהרה, וכבר כתבתי שאם יש לו בנים או תלמידים שלומד עמהם תורה ומדריכם לעבודת השי"ת, אז אם גם השלים עצמו בכל מכל כל, מ"מ צריך שיחיה הרבה שנים לגדל בניו ותלמידיו לת"ת וללמדם דרך ה' אחריו, אמנם אם כבר יש לו תלמיד כמותו אשר יוכל ללמד רבים דעת את ה' ומה גם בניו שהמה גם תלמידיו וכבר הגיעו לתכלית השלימות, שוב הרי הוא בכלל אשרי מי שכלה ימיו במהרה, אבל באמת זה אינו, דכל העובד ה' שלא על מנת לקבל פרס רק מצד אהבת ה', אין קץ לחייו וכל שמוסיף חיים מוסיף עבודת השי"ת. והנה חכז"ל (בבורות מד ע"ב) דרשו בפסוק 'לא יהיה עקר' דקאי גם על תלמידים, שלא יהיה עקרה בתלמידים, וכן יש לפרש **'לא תהי' משכלה'** דקאי על תלמידים שלא הגיעו להוראה כמו"ר, דעליו דרשו חכז"ל (סוטה כב סע"א) 'כי רבים חללים הפילה', וזה לא תהיה משכלה. ואם כן, כיון שלא יהי' לו עקר ומשכל בתלמידים, אלא יהיו לו תלמידים ראוים להורות לעם ה' דרכי ה' אשר ראוים למלאות מקומו, בכל זאת את מספר ימיך אמלא', עכל"ק.

וידוע מה שפירש בספה"ק **פנים יפות** (פר' האזינו ד"ה כי לא דבר ריק), שהנה התמר עושה פירות איך אינו צומח לגובה רב, משא"כ ארז אינו נותן פירות אך צומח לגבהים. וע"ז אמר הכתוב שאם יהיה בבחי' תמר שמלמד לאחרים ונותן פירות, אע"פ שזה על חשבון התעלותו שלו עצמו, שאינו צומח לגובה רב, הכתוב מבטיחו ש'כארז בלבנון ישגא', שיצמח מעלה מעלה, ומפרש הכתוב האיך, ע"י 'עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו', הקב"ה יאריך ימיו ושנותיו, וגם יהיו באופן של 'דשנים ורעננים', כזקני תלמידי חכמים שכל זמן שמזקינין דעתן מתיישבת עליהן. עכת"ד.

ועד"ז ראיתי מרגניתא טבא בספר **שפתי עני** להגה"צ רבי **מנחם מענדיל שניבאלג** זצ"ל **'באב"ד מאנטשעסטער',** שפירש בזה מה שמתו תלמידי ר"ע קודם זמנם מחמת **'שלא נהגו כבוד זה לזה'** (יבמות סב ע"ב), וכבר נתחבטו בזה רבים וטובים, מדוע פגעה בהם מדת הדין באופן חמור כל כך, על מה שלא נהגו כבוד זה בזה. אלא יש לומר הכוונה עפ"י אמז"ל (אבות ו, ג) ש'אין כבוד אלא תורה', וזהו 'שלא נהגו כבוד זה בזה', כלומר שלא רצו ללמד את זולתו תורה, ומשום הכי השלימו שנותיהם במהרה ולא היתה להם סיבה לאריכות ימים, עכ"ד ושי"ת.

ובזה יתפרש מה ששנו חכמים בלשון המשנה, **'כל הנהנה מדברי תורה',** הכוונה שנהנה רק לעצמו ואינו מהנה אחרים מתורתו, זאם הוא צדיק גמור שכבר השלים מעשיו לטובה בהאי עלמא, הרי זה **'נוטל חייו מן העולם',** כי אין סיבה מדוע יאריכו ימיו ושנותיו. (תשס"ה)

קבלת התפילות מתעכבת ע"י השיחה בשעת התפילה

הן נודע כי ע"י השיחה בשעת התפילה מתעכבת רח"ל קבלת התפילות, ולדאבוננו אנו רואים הרבה אנשים 'מאמינים' שאינם יכולים לעצור ברוחם מלדבר בשעת התפילה, אע"פ שגם הם יודעים לכאורה

את הנזק הנגרם ע"כ... זכבר פירשתי זה מכבר בדרך צחות מכאיבה כלפי אלו המשוחחים באמצע התפילה והלימוד: מדוע עשו את הכרובים פרצוף תינוק? כי תינוקות אינם יכולים עדיין לדבר. **אילו יכלו, היו משוחחים אפי' בקודש הקדשים...!**

ועפי"ז יש לפרש המסורה בפר' תולדות **'ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי', 'ועשה כרוב אחד מכאן וכרוב אחד מכאן מזה',** איך אפשר לעשות מטעמים לקוב"ה כאשר אהב, שהתורה והתפילה יהיו כראוי ויעלו לריח ניחוח לפניו? אם יעשה האדם את עצמו בבחי' 'כרוב אחד מכאן מזה וכרוב אחד מכאן מזה', כתינוק בן יומו, לא שיחות בטלות ח"ו באמצע התורה והתפילה, **ואז יעלו התפילות לרצון לפני אדון כל.** (תולדות תשע"ג)

עיקר העצה להתגבר על היצה"ר הוא עסק התורה הק'

אמרו חז"ל (שבת קיח.) **א"ר יוחנן כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנא' אז תתענג על ה' וברכתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך, לא כאברהם וגו', ולא כיצחק וגו', אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה צפנה ונגבה.** ויש לדקדק, מפני מה רק יעקב אבינו ע"ה זכה שנחלתו היא בלי מצרים.

ונראה בהקדם דברי הגמ' (ברכות ה.) **לעולם ידגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא' רגזו ואל תחטאו, אם נצחו מוטב ואם לא יעסוק בתורה שנא' אמרו בלבבכם, אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש שנא' על משכבכם, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכיר לו יום המיתה שנא' ודומו סלה,** ע"כ. והקשו המפרשים, אם העצה של זכירת יום המיתה בטוחה יותר לנצח היצר, שהרי לא אמרו אחריו 'נצחו מוטב ואם לאו וכו', אם כן למה לא ישתמש בעצה זו תיכף זמיד, ומדוע עליו להקדים אתה העצות של תורה וקרי"ש אע"פ שאינם סגולות בטוחות כמותה.

ונראה לבאר עפ"י מה שכתב **זקיה"ק זי"ע** בספה"ק **צמח צדיק** לפרש הכתוב (בראשית מח, יז) **"וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו וגו'"**, [וכדבריו כתב גם **דו"ז הרה"ק משינאווא זי"ע** בספה"ק **דברי יחזקאל**]. וזה לשון קדשו: "ענין הויכוח של יעקב ויוסף יש לומר על דרך זה, דהנה כתיב (ירמיה ד, ג) נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים, ופירשו ז"ל (שער הליקוטים תהלים ג, טו) דהאדם צריך להיות קודם בבחי' סור מרע ואחר כך ועשה טוב, כי אם אינו בבחי' סור מרע יש ח"ו ניקה להחיצונים מהמצות ומעשים טובים שעושה, כיון שנפשו עדיין לא מטוהרה. אמנם בדורות הללו ובפרט באנשים כערכנו, אם ירצה להמתין שלא להיות עשה טוב עד שיהיה קודם בבחי' סור מרע, אזי יבלה ימיו ושנותיו ולא יעשה מצוה, כי מי יאמר זכיתי לבבי', וזה אמור גם בצדיקים, כמבואר לעיל בדברי קדשו. אלא קחבו נא אלי ואברכם, קח את הילדים לדרך התשובה שלי שמקדימים בחי' עשה טוב ואז אברכם.

ובזה יתפרש מאמר הגמ' (תענית ה:) **"יעקב אבינו לא מת"**, דהיינו ע"י דרך העבודה של יעקב אבינו שחידש שאפשר לשוב בתשובה ע"י הקדמת עשה טוב ואח"כ ע"ז לסור מרע, ע"ז 'לא מת', ויש תקוה לבני ישראל גם בדורות הללו, כי בזה אנו מחזיקים עצמינו בגלות, כי בחי' יוסף הוא טוב רק לבעלי מדרגה.

ובזה מובן שפיר מדוע אמרו חז"ל שלא ישתמש מיד בעצה של יזכיר את יום המיתה כדי להרגיז יצ"ט על יצה"ר, כיון דעצה זו הוא בחי' סור מרע, ואילו העהות של יעסוק בתורה ויקרא קריאת שמע, הם בחי' עשה טוב, להרבות בתורה ומצוות, אף שעדיין לא תיקן מה שקלקל, יראוי לאחוז תחילה בדרך העשה טוב, כי בזה נקל יותר להגיע לתכליתו.

ובזה אתי שפיר מה שהקשינו מדוע רק 'נחלת יעקב' היא 'בלי מצרים', כי מדריגתו של יעקב שחידש דרך העבודה בהקדמת בחי' עשה טוב, הרי היא בלי גבול ומצרים, כי התורה והמצוות אוכוסת מני ים, ועל ידיהם ישיג מדריגות רבות ונפלאות. (ויחי תשנ"ח)

למען אשר יצוה את בניו

הנה ידוע ומפורסם והחוש מוכיח, שעיקר ההשפעה בחינוך הבנים לתורה וליראה טהורה, הוא **התנהגות** ההורים כלשעצמם, כי כשהבן יראה את הוריו הולכים בתורת ה' ולא יסורו ממצוותיו ב"ה, הרי זה משפיע על לבם יותר מאלפי דברי מוסר ותוכחה, וגם כי יזקין לא יסור ממנה. וכפי שהביא **זקיה"ק מרן המקור ברוך זי"ע** (עמ' צח) מה שפירש הבינה לעיתים (דרוש סד) מאמרם ז"ל (ברכות ו ע"ב) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין, היינו מבלי שיצטרך לדבר כלל, כי אם על ידי מעשיו דבריו נשמעין. ובזה פירש זקיה"ק זי"ע (שם) מאמר הכתוב (שמות כז, כ) 'ואתה תצוה את בני ישראל', פירוש, 'ואתה', על ידי עצם מעשיך, תשמש ציוי לבני ישראל לדעת את המעשה אשר יעשון לפני ה' תמיד, עכד"ק.

ועל דרך זה נראה לפרש הכתוב האמור אצל אברהם אבינו ע"ה (בראשית יח, יט) **כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה',** דכיוון שפסוק זה יצא גם ללמד לדורות כי עיקר חיבתו ית"ש אלינו הוא כשאנו מצוים אף את בנינו אחרינו ללכת בדרך התורה והמסורה. ועפי"ז יש לפרש אומרו 'ושמרו דרך ה'' דקאי על האבות, כלומר שהכתוב מפרש איך יצוה אדם את בניו ואת ביתו אחריו, הוא ע"י 'ושמרו דרך ה'', היינו שההורים ישמרו את דרך ה' וידקדקו קלה כבחמורה, ממילא ישפיעו על בניהם אחריהם.

ולשון 'ושמרו' מורה גם הצפיה והתשוקה, מלשה"כ 'ואביו שמר את הדבר', ורצה לומר, שלא זו בלבד שיקיימו מצות ה' כמצוות אנשים מלומדה, כי אז לא יהיו מעשיהם משפיע אורם לזרעם, אלא יקיימו המצוות בשמחה בחשק ובטוב לבב, ובכל עת יצפו מתי **תבוא** המצוה לידיהם, אז בוודאי יעשו הדברים רושם בלב בניהם לאהבה וליראה את ה'. (במדבר תשס"ט)

מכל עמלי (מא, נא), הוא יהיה הבכור, ויעקב אבינו ע"ה ראה באספקלריא המאירה שלו שבדורות האחרונים יהיו אנשים כערכנו שמוכרח להיות אצלם עשה טוב קודם, לכן הקדים לאפרים שרומז על עשה טוב על דרך כי הפרני אלקים (מא, נב).

וזה שאמר יוסף 'לא כן אבי', פירוש חכמת התורה הקדושה, כי החכמה נקרא אב (זוה"ק ג, רצ.), אינו אומר כן, כי מנשה הבכור, שצריך להיות בחי' סור מרע קודם. והשיב יעקב 'ידעתי בני ידעתי' אשר לו משפט הבכורה, 'אולם אחיו הקטן יגדל ממנו', שעל ידי עשה טוב יזכה לתשובה כנ"ל, ובמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד (ברכות לד ע"ב).

והנה גם הצדיקים גמורים מוכרחים להיות בבחי' עשה טוב קודם סור מרע, שעל ידי עשה טוב שמוסיפין תמיד עובדין טבין ומתקרבים יותר להקדושה, מכירין שפלות עצמם וגדלות הבורא ב"ה יותר בכל פעם וכו', ואם כן גם אצלם בחי' עשה טוב קודם סור מרע וכו', עכל"ק ועיי"ש.

ועפ"י דברי קדשו יומתק לפרש גם הפסוקים לעיל מיניה (מת, ח-ט), **וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה ויאמר קחם נא אלי ואברכם.** פירש רש"י 'מי אלה - מהיכן יצאו אלו שאינן ראוין לברכה'.

דהנה מ"י גימ' נ', רומז לנ' שערי בינה שהוא עולם התשובה כנודע (זוה"ק ח"א עט:), אלה רומז על סחי' סור מרע ע"ד מאמז"ל (בר"ר יב, ב) 'אלה פוסל את הראשונים'. ולכן אמר יעקב ליוסף, מי, שהתשובה היא ע"י אלה סור מרע, ולכן אינם ראויים לברכה, כדברי הצמח הק' שכדי להגיע לתשובה שלימה ואמיתית יש להקדים ב'עשה טוב', כי "אם ירצה להמתין שלא להיות עשה טוב עד שיהיה קודם בבחי' סור מרע, אזי יבלה ימיו ושנותיו ולא יעשה מצוה, כי מי יאמר זכיתי לבבי", וזה אמור גם בצדיקים, כמבואר לעיל בדברי קדשו. אלא קחבו נא אלי ואברכם, קח את הילדים לדרך התשובה שלי שמקדימים בחי' עשה טוב ואז אברכם.

ובזה יתפרש מאמר הגמ' (תענית ה:) **"יעקב אבינו לא מת"**, דהיינו ע"י דרך העבודה של יעקב אבינו שחידש שאפשר לשוב בתשובה ע"י הקדמת עשה טוב ואח"כ ע"ז לסור מרע, ע"ז 'לא מת', ויש תקוה לבני ישראל גם בדורות הללו, כי בזה אנו מחזיקים עצמינו בגלות, כי בחי' יוסף הוא טוב רק לבעלי מדרגה.

ובזה מובן שפיר מדוע אמרו חז"ל שלא ישתמש מיד בעצה של יזכיר את יום המיתה כדי להרגיז יצ"ט על יצה"ר, כיון דעצה זו הוא בחי' סור מרע, ואילו העהות של יעסוק בתורה ויקרא קריאת שמע, הם בחי' עשה טוב, להרבות בתורה ומצוות, אף שעדיין לא תיקן מה שקלקל, יראוי לאחוז תחילה בדרך העשה טוב, כי בזה נקל יותר להגיע לתכליתו.

ובזה אתי שפיר מה שהקשינו מדוע רק 'נחלת יעקב' היא 'בלי מצרים', כי מדריגתו של יעקב שחידש דרך העבודה בהקדמת בחי' עשה טוב, הרי היא בלי גבול ומצרים, כי התורה והמצוות אוכוסת מני ים, ועל ידיהם ישיג מדריגות רבות ונפלאות. (ויחי תשנ"ח)

ע"י עונג שבת מתעלה חשיבותו על כל מעשה בראשית

ומניח בקדושה לעם מדושני עונג זכר למעשה בראשית

(תפילת מגן אבות)

יש לפרש, עפ"י מה שהאריך הרה"ק בעל **באר מים חיים** בפר' תזריע (ד"ה 'אדם כי יהיה'), שכשאדם מנצל את מתנותיו הגשמיות של הקב"ה, העושר והכבוד וההצלחה והכשרונות וכל כיו"ב, שלא לשם עבודתו ית' הוא מהפך ח"ו מינו"ג לנג"ע, ותקנתו היא שיהפוך וישתמש בכל אלו הדברים לשם שמים ולעבודת ה', ואז בבחי' 'מי יתן טהור מטמא'. ע"ש באורך. ועפי"ז פירש **הרה"ק מסאטמאר** זצוק"ל בספרו **דברי יואל** (ד"ה אדם כי יהיה) את המדרש (ויק"ר טו, ד) 'כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, אמר להם משה: אל תתיראו! אלו לאומות העולם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח', והוא פלאי. אך עפ"י הנ"ל יבואר, שבזכות שמענגים את השבת וכיו"ב ומשתמשים בענ"ג לעבודתו ית', אזי מהפכים את הנג"ע לענ"ג ושוב אין להם ממה להתייירא.

ובזה פירש גם המדרש (שם יב, א) **'זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך'**, שהנה נשמות ישראל קדמו לבריאת העולם כדאי' מחז"ל, אף גופו של אדם נברא באתרונה. ואם זכה וגופו משועבד לנשמתו, אזי נשמתו היא העיקר וגופו נסרך אחריה, א"כ אומרים לו 'אתה קדמת לכל מעשה בראשית', אך אם חלילה לא זכה, ונשמתו נאלצת להכרך אחר גופו, אזי 'אומרים לו יתוש קדמך'. עכת"ד.

ולפי זה יש לפרש **'ומניח בקדושה לעם מדושני ענ"ג'**, הלא המה בני ישראל, שמקדשים את העונג לשמו ית', וזהו **'זכר למעשה בראשית'** שאז אומרים לו 'אתה קדמת לכל מעשה ב"ראשית'. (תזריע תשס"ג)

"שעה אחת של קורת רוח"

אמרו חז"ל (אבות פ"ד מי"ז) **"יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה"**, מימרא זו עולה בראשי בעת שאני נזכר מאותם ימים בהם זכיתי לגור בתוככי ירושלים עיה"ק ולהתפלל מידי יום ביומו תפילת שחרית **בביהמ"ד 'מקור ברוך' במחיצת האי גברא רבא כ"ק הגאון הצדיק ה'סערטע רב' זצוקללה"ה**, אשר למרות שכבר עברו מאז שנים רבות עדיין עומד לנגד עיני אין ספור ענייני תורה והשקפה והדרכה שזכיתי לדלות ממנו בשעה זו. אכן שעה של 'עולם הבא' שבו שכחו 'מכל חיי עולם הזה'!...

כעת כאשר כמעט כלתה ועברה לה שנה מעת שנשבה ארון הקודש בחטף, אמרתי להעלות על הכתב ניצוצי אורה מאותם שעות מלאי זיו שזכיתי להם במחיצתו, ואע"פ שבוודאי יותר ממה שאכתוב לפניכם כתוב כאן, וניתן למלאות גליונות ודפים רבים מקורות חייו ופעליו הנשגבים של הרב זצוק"ל, אך תפסת מרובה לא תפסת, ואתמקד לעת עתה בחלקים בהם נוכחתי אני וחבריי מתפללי בית המדרש במנינו הקבוע מידי יום ביומו. ואידך פירושא אזיל גמור...

לפני ה' ישפך שיחו

האמת היא כי גם מי שהיה נקלע באופן ארעי לתפילת שחרית במחיצת הרב זצ"ל, היה לו הרבה מה ללמוד. בראש ובראשונה את עצם עבודת התפילה, כאשר היה מרונו הרב נכנס לביהמ"ד מתוך כובד ראש והכין עצמו לתפילה בלימוד התורה ואמירת תהלים וכו', כבר הורגש בחלל ביהמ"ד ה'ערנסטייקט' של 'דע לפני מי אתה עומד'. מעולם לא איחר מלבוא לפני התפילה וליגש אליה כראוי וכיאות. גם כאשר היה לו אמש שמחה משפחתית עד עלות השחר... הרי בשעה 7:30 בדיוק נשמע קולו בקודש באמירת 'ברכות' בקול רם ובהתלהבות שהיה נשמע היטב עד לרחוב העיר... דבר זה הכניס 'ערנסקייט' נפלא בכל המתפללים כולם, על המשמעות של תפילת שחרית של יומות החול.

כל התפילה היה נשמע קולו בקודש בהתלהבות ובחיות, במתינות מילה במילה עם ה'ברענעדיגע ויז'ניצע נוסח', וכל זה השפיע על כלל המתפללים ובית המדרש, עד שכל מי שנכנס הרגיש מיד שיש כאן 'א גישמאקע חסידישע דאוונען', מה שלא מצוי כ"כ במניני שחרית של ימות החול. לא בכדי היו אברכים שלמדות היה להם סמוך לביתם ביהכ"נ אך מטעם הנ"ל העדיפו להתפלל דווקא עם הרב זצ"ל.

הרב זצ"ל גם עמד בתוקף על כך שלא ישוחחו כלל וכלל מתחילת התפילה ממש ועד סופה, כשקרה לעתים רחוקות שהבחין במישהו שפורץ גדר בענין זה לא נמנע מלהעירו על כך, גם כשמדובר היה בידידו ומכריו שהיה משתעשע עמהם רבות. כמה פעמים שמעתי ממנו שמביע קורת רוח מרובה שב"ה הצליח במגמתו שהתפילה כאן תהיה כראוי ונכון, וכי כל המתפללים במנינו הינם יראי ה' וחושבי שמו היודעים את משמעות עבודת התפילה.

שפתותיו שושנים

פרק מיוחד במינו היה השעה שלאחר התפילה, "חסידים היו שוהין שעה אחת אחר התפילה", הרב זצ"ל לאחר שסיים את עבודת קדשו, היה מתעכב בביהמ"ד ושוחח בנעימות עם המתפללים שלא אצה להם הדרך, כשהוא שואל בשלומם ודורש טובתם, התענין והקשיב, והכל בפשטות ובענוות חן, אמרותיו המחכימות שהיו בהם הרבה חכמה ומוסר, נסכו חיות ושמחה בקרב כל שומעיהם.

היו שם שיחות תורניות עם רבנים וראשי ישיבות שקבעו מקום לתפילתם במקום קדוש זה, שיחות תלמידי חכמים מלאים זיו ומפיקים אורה של תורה וחסידות, נשאו ונתנו בעניינים שונים בהלכה ומנהג, וגם בדברי החולין שלהם היו חכמה ומוסר הרבה.

מידי פעם התאספה לה באופן טבעי א גישמאקע פאברענג עם חסידשע יונגלייט שנתנו אזנם כאפרכסת לשמוע מפ"ק פארצייטישע מעשיות מקורות חייהם של אבותיו הק' וחסידי קמאי.

חלק בלתי נפרד מאותה שעה של קרות רוח היה השיחות הנפלאות של מורנו הרב זצוק"ל עם אחד מהמיוחדים ממתפללי ביהמ"ד הקבועים החסיד הישיש ר' **בנימין כהן** ז"ל, נכד הגה"ק ר' מאטיל סלאנימער זי"ע, שזכה לצקת

בשמחת אירוסיו - אייר תשל"א
מימין לשמאל: חותנו כ"ק אדמו"ר מסוליצא, דודו כ"ק אדמו"ר החכמת אליעזר, מורנו הרב, אביו כ"ק הברכת משה זצוק"ל

מים על ידו. הרב זצ"ל היה מתמוגג בכל עת מסיפורי ר' בנימין אודות זקינו הק' הרמ"ח ועל צדיקי וחסידי סלאנים, שהיה מספרם במתק לשון ובטוב טעם מיט א פארצייטישע השגה... ולעומתו היה הרב זצ"ל דולה ומשקה סיפורים ועובדות קודש מצדיקי וחסידי בית ויזניץ ודזיקוב ועוד, ומפליא היה לראות כיצד מתמזגים ועולים בקנה אחד כל העובדות, שהצד השוה שבהם היה אמונה ויראת שמים עם חכמה וישרות.

כשלמדתי פעם את דברי ה"נועם אלימלך" בפר' שמות שכתב: "סימן טוב לאדם. כשהוא שומע מספרים ממעלות הצדיקים ועבודתם בקדושה לשמו יתברך באמת אם באותו הפעם לבו חושק ומתלהב מאד מאד שיזכה גם הוא לעבוד השם יתברך באמת זה הוא סימן טוב שהשם עמו וזה דבר ה'"... נזכרתי ממה שהייתי רגיל לראות אצל הרב זצ"ל, איך שהיה מתלהב ומתרגש ביותר כשהיה שומע או מספר עובדות קודש מצדיקי וחסידי קמאי!...

מקורו ברוך

ומענין לענין, יש לציין את **גודל דביקותו בזקינו הק' מרן המקור ברוך זי"ע, שהיה ממש באופן שאין לתאר**. מי שזכה לשהות הרבה במחיצתו לא שייך שלא הכיר בכך. למרות שכדרכו תמיד הוא לא עשה 'רעש' ו'מצב', כלל משום ענין, אך כשהתחיל לדבר מזקינו הק' ראו מיד שבוער בקרבו 'א פלאם פייער', ראו את ההתרגשות בעיניו, שמעו זאת בקולו. מאמר של ה'מקור ברוך' היה בעיניו כשלל רב! והיה אצלו תורה מסיני ממש. ומפליא הדבר כי בהסתלקות המקור ברוך היה הרב זצ"ל היה לפני הבר מצוה, איך שבילדותו כבר נתקשר בעבותות של אהבה וקשר עליון לאותו צדיק, ושעד זקנה לא מש מדביקותו בו בכל עוז.

מנהג ישרא"ל תורה

דעתו היתה מיושבת וברורה בכל עת מצוא בדעת תורה והשקפה הטהורה עפ"י המסורה. שום רוח, סערה ככל שתהיה, לא בלבלה אותו ושום תעמולה לא סדקה מאומה בעמדותיו המוצקות המושתתות על אדני חכמת התורה ומסורת האבות.

עצתו היתה אמונה ונאמנת ביותר. שקול ומדוד בחכמה ובתבונה. היה מורגש בעליל את כוונתו להטיב עם העומד לפניו.

בכל דבר וענין שעלה על הפרק היה נראה כאילו קורא מתוך ה'שלחן ערוך' שקיבל מאביו הק' הברכת משה, זקינו המקרו ברוך, ודודו האמרי חיים זצוק"ל ועל פיו פסק הלכה למעשה. תוך כדי שמדמה מילתא למילתא מהנהגתם ואורחות חייהם המלאים זיו ומפיקים נוגה.

כששאלתי אותו לפעמים על ענינים שונים שלא נהגו בהם אבותינו אך יש בהם הידור ומעליותא, ומדוע שלא נוסיף להתעלות בהידורי מצוה ומנהג?!... נענה ואמר כי **ההידור הגדול ביותר הוא השמירה והדקדוק ב'מסורת האבות'! "ההקפדה על כך** - היה הרב זצוק"ל מסביר אין ספור פעמים - **היא ערובה גדולה על גחלת היהדות!...** לפעמים אף יתכן שכל התתעוררות להידור וכו' הוא מעשה הבעל דבר, כדי שעי"כ יפריש את האדם ממסורת אבותיו ורבותיו, ועי"ז יסור מדבריהם וישפוט כל דבר לפי דעתו ושכלו, שזהו הוא 'אב נזיקין' בכל עניני עבודה"י, וכענין שאמה"כ 'לא תוסיפו' - 'ולא תגרעו', אלא **צריך להיות בטל לדעת הראשונים גם בדברים שנראה לכאורה שאנחנו מוסיפים עליהם ומהדרים"...**

"כבר אמר הכתוב **"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך"**, וכי מה צריך לשאול הרי את האבות, הרי התורה נתונה לאבותינו ולנו?! - תמה הרב וביאר - אלא הכוונה למנהגי ישראל שהם צריכים להיות מבוססים על מסורת האבות, ולא כל אחד יבדה מליבו ענין או מנהג וסגולה עפ"י מה שראה כאן או שם"...

המשיך הרב והסביר: "מה שאנו רואים שגדולי וצדיקי הדורות שינו מאבותיהם ומרבותיהם, אכן זהו דבר המסור לגדולים, שיכולים בדעת קדשם לחדש ולהנהיג ענינים שונים שבזכות ענייהם משיגים שכן צריך לנהוג, אבל אנשים כערכינו צריכים 'להדר' בענין שמירת המסורת ומנהג אבותינו"!

אוצר המנוצר

התנהגותו בפשטות ובענוות חן היתה בצורה כל כך טבעית ואמיתית עד שכלל לא עלה בדעת מי מכריו להבחין שיש כאן משהו מיוחד... הוא לא עשה מעצמו כלום, אלא כך הרגיש באמת בעצמו, לא עשה עסק מעצמו בשום ענין ותחום. כל מעשיו היו בהצנע לכת ובתכלית הפשטות. התרחק מן הפרסום כמטחי קשת. זכיתי לשוחח עם הרב זצ"ל הרבה מאד, שמעתי הימנו סיפורים אין ספור, אך לעולם לא 'על עצמו', על מעשיו, על פעליו...

דיבוריו עם הבריות 'בגובה עיניים', "כקטן וכגדול תשמעון" - כך עם נכבדי הקהל וכך עם צעירי האברכים והבחורים ללא שמץ של התנשאות, באופן מדהים ביותר. כל דרכיו והליכותיו עם זולתו היו בישרות ובנאמנות מופלגת כ'ספר מוסר' חי.

הקפדתו בכבודם של רבנים ותלמידי חכמים היה מאלף במיוחד, כשהוא בעצמו דואג למקום הראוי לפי כבודם וכיו"ב. ולא רק מי שכבר יצא להוראה, אלא אף ניכר היה רחשי יותרת הכבוד שרחש כלפי אברכים העמלים על התורה, ובהזדמנויות שונות שיבחם בפניהם ובפני אחרים על שבח מעלתם הנשגבה.

צדקת ישראל

באותה תקופה היה לו להרב זצוק"ל גמ"ח של סכומי כסף אותם היה מלווה למי שהיה זקוק להם לפי שעה. גם אני אישית נזקקתי לכך פעמיים, ולמדתי אצלו כמה וכמה הלכתא גובראין... למרות שמדובר היה לכאורה בסידורים טכניים בלבד של הלואה ורישום פרעון וכו', אך למעשה אצל הרב זה כלל לא היה כך, **היה זה גמ"ח שכולו 'לב'!** כשנגשתי אליו פעם אחרי התפילה ושאלתי אם יש בגמ"ח סכום כסף להלוואה, ראיתי והרגשתי מיד את הרצון העז שבו לסייע לי, ויבקש ממני ליצור עימו קשר טלפוני בצהריים, למעשה בצהריים היה הוא זה שהקדמני והתקשר אלי להתנצל שאין כרגע כסף בגמ"ח, ורק בעוד שבועיים אמור לחזור ממישהו, אך בד בבד החל לברר אצלי על אפשרויות נוספות שאולי יכולים להועיל לי... כעבור שבוע הוא ניגש אלי לפני התפילה ובישר לי בשמחה שיש לו כבר את הכסף עבורי... מלבד הפשטות האופיינית

שלו שכאמור כלל לא עלה בדעתי בשעת מעשה שיש כאן איזה 'גדלות' של 'עניוות'... הרי היה כולו התעניינות בטובת הזולת ורצון להטיב ולהשפיע יותר מכפי יכלתו... וכיוצא בזה היה עם עוד הרבה אנשים שפנו אליו בכגון דא ועוד.

יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן... כי כאמור לא באתי בזאת להקיף את קורות חייו ומפעלותיו, אלא אך להזכיר ולהזכר מזכרת קודש של 'שעה אחת בעולם הבא', עם טעם גן עדן בעולם הזה, ואידך פירוש אזיל גמור...

ידועים דברי חז"ל "מה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש", בטוחים אנו כי בוודאי ממשיך הוא בפעליו הכבירים לסייע ביד כל הממשיכים את דרכו בקודש להגדיל תורה ולהאדירה, ולהשפיע לבריות טובה וברכה, ויה"ר שיחד עם אבותיו הק' דבק בהם בלב ונפש בחיים חיותו, ימליץ טוב בעדנו שנזכה לראות בטוב ה' בארץ חיים, ונזכה להדבק בדרכיו המאירים ולהנחילם לדורות הבאים.

זעיר"א

יסודי העולם

מדשן ביתם של הני צדיקים יסודי העולם זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל
ששתלם הקב"ה בדורינו אחר המבול
להקים את עולם התורה והחסידות אחר המלחמה

מרן הרה"ק האמרי חיים מויז'ניץ זיע"א

הישיבה בגרויסווארדיין לאחר המלחמה - חשון תש"ו ח"ב
רשימות הרה"ח ר' שלמה קליין

גם כי יזקין לא יסור ממנו

התלמידים מהתקופה ההיא, הרגישו בכל השנים יחס מיוחד מאת רבינו ה'אמרי חיים', אשר הרעיף עליהם אהבה וחיבה אין קץ, אף יותר מאהבת אב לבן.

סיפר אחד התלמידים, הרה"ח משה שרייבר ז"ל, שלמד אז בישיבה ונסע לאחר-מכן לאירופה, שם השתקע, כי במשך עשרים וחמש שנה מאז, לא היה לו כל קשר עם רבינו זי"ע. בשנת תשל"א ביקר בארה"ק, והגיע אל השולחן הטהור בליל ש"ק. כאשר הוכרז שמו בעת חלוקת היין: משה שרייבר, תיקן רבינו זי"ע מיד את המשב"ק, משה אהרן... עד כדי כך היו התלמידים האלו חרוטים על לבו הטהור.

כעין זה סיפר הגה"ח ר' ישראל דוד נייוונר ז"ל מירושלים, שלאחר שנים רבות בהן התגורר בארה"ב, הזדמן לו לשלוח 'דורון' לרבינו זי"ע - קלטת עם ניגון שהלחין בעצמו. השליח שהביא את הקלטת הגיע אל בית רבינו זי"ע, אך לא הורשה להיכנס אל הקו"פ, היות ולא היתה אז שעת קבלת הקהל. בינתיים הכניס המשב"ק את הקלטת אל הטייפ, ברצותו לשמוע את הניגון. לפתע צלצל רבינו זי"ע בפעמון, המשב"ק נכנס מיד, ורבינו זי"ע אמר לו: "שמעתי את קולו של ישראל דוד!"...

ועוד סיפר באותו ענין - פעם הגיע לארה"ק אחר שלא ביקר בה משך חמש עשרה שנה. רבינו זי"ע שהה אז בצפת ור' ישראל דוד נסע לשם, בהגיעו נאמר לו כי רבינו זי"ע נח כעת, על-כן נשאר להמתין בחוץ ושוחח עם רביה"ק ה'שועות משה' זי"ע. לאחר רגע כלשהו נשמע צלצול הפעמון, ורבינו ה'אמרי חיים' שואל את המשב"ק: 'ישראל דוד כאן? תן לו להיכנס!' בהיכנסו אמר לו רבינו זי"ע: 'באמצע השינה הרגשתי כי אתה כאן'...

רנה וישועה באהלי צדיקים

באותו חורף היו תלמידי הישיבה עדים למפעל ההצלה והשיקום ברוחניות ובגשמיות שפעל ועשה רבינו יום יום ושעה שעה. פעולות חובקות זרועות עולם לקומם הריסות ולהציב גבולות אלמנות ועגונות, להקמת בתים נאמנים לד' ולתורתו, לעודד ולחזק נדכאי רוח ושבורי לב ולהציל מטיט היָוֵן ומלתעות היאוש, עי' ש"ת 'מנחת יצחק' (ח"א סי' צב) תשובת הגרי"י וייס זצ"ל - אז ראב"ד גראסווארדיין, "ע"ד העגונה שרה ב"ר אלי' יודא ויזל אשת ר' ישראל גליק מאפשע", שביקשו רבינו ה'אמרי חיים' לחוות דעת איך להתירה מכבלי העיגון, והגביית-עדות נעשתה ביום ה' נח תש"ו בגרויסווארדיין, עיי"ש. אגב, יצויין כי הגרי"י וויס שפעל ועשה בימים ההם גדולות ונצורות עבור תקנת העגונות מימי המלחמה, השתמש רבות עם תלמידי הישיבה לצורך גביית העדות וכדו', כשהוא נכנס מפעם לפעם אל הישיבה ומבקש מכמה בחורים לבוא עמו ולהצטרף יחד כחברי 'בית דין' בכדי לשמוע את דברי העדות.

גם בעת ערכית השולה"ט בליל ש"ק היה משתתף בדרך כלל, ולפעמים בא גם להתפלל ביום ש"ק בבית מדרשו של רבינו זי"ע. גם בנו הרה"ח ר' ישכר בעריש וייס זצ"ל שהתגורר באותם ימים עם אביו בגראסווארדיין, בא תמידין כסדרן אל הישיבה ללמוד בצוותא עם התלמידים, והיה לו לחברותא התלמיד הרה"ח ר' שלמה פנחס הויאר ז"ל.

כמעט מדי שבת בעת עריכת השולה"ט נערכה שמחת נישואין לזוג פליטים שרבינו זי"ע זכה לשדך ביניהם, והוזיל ממון רב מכיסו לממן את הוצאות ביסוס הבית בתקופה הראשונה. כדי לחסוך בהוצאות, נערכה החופה בדרך כלל ביום שישי ערש"ק, ושמחת החתונה - בליל שב"ק בשעת עריכת השולחן. רבינו זי"ע טיפל בעצמו בכל הענינים מהחל ועד כלה, ופעמים רבות גרשם שמו הק' בשטר התנאים כעומד מצד החתן או הכלה.

בליל שב"ק פר' ויצא תש"ו התקיימה שמחת נישואי הרה"ח ר' יוסף שטיינמעץ ז"ל עב"ג בת הרה"ח ר' ברוך הערלינג הי"ד, ובמוצש"ק וישלח - עם תום השבע ברכות כבר ערך רבינו זי"ע את התנאים לאחות הכלה - עב"ג הרה"ח ר' יוסף אריה כץ ז"ל מסעקלהיד, כשרבינו זי"ע דואג באופן אישי לכל השתלשלות הענינים ופועל מאחורי הקלעים לגְמַר השידוך ע"צ היותר טוב. בשטר התנאים נרשם רבינו זי"ע כעומד מצד הכלה, והחתן כעומד מצד עצמו.

מרן הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זיע"א

האם התייבש הים?

במכתב ששלח לאחד שהזכיר עצמו כי הרופאים אומרים שצריך לעבור ניתוח, כתב רבי איציקל וזה לשונו: "מברך אני אותך ברפואה שלמה בלא ניתוח, והרבונו של עולם יתן בלבך עצה טובה איך להתנהג. אין אני לומד תורה לשמה כדי ליתן עצות, אך אכתוב לך מעשה שהיה".

"כמה שנים סבלתי מפוליפין (חולי באף), והלכתי לרופא בעיר יעריסלוב, ואמר לי שצריך להוציאם בניתוח, כי אם לאו יפריעו לנשימה. שאלתי את הרופא: שמא אפשר שיתייבשו הפוליפין מאליהם ולא נצטרך לניתוח? כעס עלי הרופא ואמר: וכי רוצה אתה שהים יתייבש ותעבור בתוכו?!"

"נסעתי לעיר בערלין לעשות הניתוח אצל רופא גדול, ושהיתי שם כמה שבועות. עד שהחלטתי כי כיוון שמגיע יום ההילולא של זקני הרה"ק רבי אלימלך זי"ע, אלך לציונו הקדוש להזכיר עצמי. נסעתי מברלין ישר לליזענסק, ואחר כך נסעתי גם להזכיר עצמי על ציון הרה"ק מציעשינוב זי"ע, והרגשתי הטבה במצבי".

"בדרכי לביתי, חזרתי אל הרופא ביעריסלוב. הביט הרופא פנימה ותמה מאד, אמרתי לו בחיוך: נו, הלא הים באמת התייבש?"

"כותב אני זאת לכם בתורת עצה, רק בתורה ובתפילה, וכשיטב המצב יהיה בצנעא (בלא פרסום), ויקבל על עצמו שכאשר יתרפא יתן סכום גדול לקופת רבי מאיר בעל הנס".

היא עוד תוליך את כל ילדיה תחת החופה

באנטווערפן דרה משפחה חשובה ולה שמונה ילדים. יום אחד לא חשה האם בטוב, והרופא קבע כי חלתה האם הצעירה במחלה הידועה רח"ל, ונתן הערכתו כמה זמן תוכל עוד לחיות. אין צריך לומר שהדבר הרעיד את כל המשפחה, כי כל הילדים היו עדיין בבית ולא זכתה להשיא אף אחד מהם.

באו להזכירה לפני רבי איציקל וסיפרו לו גודל הצרה. כששמע דברי הרופא, החל רבי איציקל לפסוע בחדרו אנה ואנה, ואמר כמתמיה לעצמו: "מה אומר הרופא?" ושלש פעמים כפל דבריו: "מה אומר הרופא?" ואחר כך אמר: "הם יש להם מה לומר? לנו יש מה לומר! היא עוד תוליך תחת החופה את כל בניה ובנותיה!"

וכן הווה. האשה חיה עוד שנים רבות וזכתה להשיא את כל צאצאיה. קודם שהשיאה את בנה הצעיר כבר נסתלק רבי איציקל לבית עולמו, ואז חלתה האם שוב. אמרה אז האם לילדיה: "ילדי, שוב אין לי את ה'רופא' שלי (רבי איציקל) שיוכל לרפאותני כעת". אך הברכה נתקיימה במלואה, שזכתה להוליך גם את בנה הצעיר תחת החופה, וזמן קצר אחר כך נפטרה לבית עולמה.

מרן הרה"ק הדבר חיים מנדבורנא זיע"א

רבנו נהג לשגר משלוח מנות אל הרב הקדוש רבי אהרן מבעלזא זי"ע, שהיה מורה לתן סכום כסף לשליח, וגם היה משיב משלוח מנות, בעת שרבנו ערך את שלחנו הטהור בשושן פורים. היה לרבנו קשר אמיץ עם צדיק זה. לפני חתנת הרבי ה'באר יעקב' בחדש תמוז, במוצאי שבת כשעמד הרבי מבעלזא לנסע לירושלים, עלה רבנו יחד עם חתניו: רבי דוד משה מקרעטשניף-רחובות, רבי צבי הירש מקרעטשניף מכפר אתא, הרבי ה'באר יעקב' והמשמש ר' שמעון זלצמן, ובאו להזמין את הרבי מבעלזא לחתנה, האדמו"ר מבעלזא בקש שיזכירו אותו בחתנה.

*

באחת מעצרות התפלה שקיימה היהדות החרדית בארץ הקדש בהשתתפותם של גדולי וצדיקי הדור השתתף גם רבנו זי"ע, והנה מרחוק ראה רבנו את הגרי"ז מבריסק (ה'בריסקער רב') זצ"ל - מגיע גם הוא לעצרת, רבנו זי"ע שכלל לא ראהו, ולא הכירו קדם לכן, נענה ואמר למקרבו: "מי הוא היהודי הזה שפניו זורחות כל כך מאור התורה"...

*

באחת מהשמחות שהיו במעון רבנו , הגיע ה'אמרי חיים' מויז'ניץ זי"ע לחפה. רבנו קבלו בחם כדרכו בקדש. לאחר החפה נפרדו ה'אמרי חיים' ורבנו, כאשר רבנו מאחל ל'אמרי חיים': 'ויז'ניצר רבי! עוד יהיו לנו הרבה נכדים משתפים', לאחר מכן חזר ה'אמרי חיים' לרקוד המצוה טאנץ.

*

המקבל הנסתר רבי יעקב משה הכהן רביקוב זי"ע, הנודע בתאר 'הסנדלר - דער שוסטער', היה מגיע אל רבנו מדי ערב ראש השנה ומגיש קויטל עם פדיון נפש, ובכל הזדמנות שנפגש עם רבנו הבעו אותות חבה מיחדים הדדיים. רבנו התבטא אודותיו: 'ער האט א לעכטיג פנים' (יש לו פנים מאירות), ופעם אף בקשו לבוא ולברך ברכת כהנים בישיבה. הוא אמר על רבנו: "בדורנו הוא פוקד העקרות", והיה שולח אליו אנשים להתברך בזרע של קימא.

*

רבנו היה בידידות נפלאה עם כ"ק אדמו"ר מלובלין - הרב הקדוש רבי אברהם איגר זי"ע, שברב חביבותו אף היה מגיע בקביעות להשתתף בעריכת השלחן הטהור של רבנו ביפו.

*

פעם שאל רבנו את אחד התלמידים, שהוריו היו מחסידי קארלין, האם שמע דבר מה אודות הרב הקדוש מקארלין. התלמיד השיב בשלילה. כעבור מחצית השעה שב ושאל כזאת, ולמחרת נודע שבאותה שעה נסתלק בארצות הברית הרב הקדוש רבי יוחנן זי"ע.

*

באחד מבקוריו של ה'בית ישראל' אצל רבנו, נסובה השיחה בענין הטבילה במקוה, וה'בית ישראל' אמר: איתא בספרים הקדושים כי במקום מקוה אפשר ללמד 'א שטיקל זהר'. נענה רבנו ואמר: 'אין הכי נמי שנתן לצאת ידי חובת מקוה בלמוד זהר, אך מה אעשה, איככה אוכל ללמד שטיקל זהר בלי מקוה'...

*

כעין זה אמר רבנו להגאון רבי יהודה סג"ל לפני שהתקבל לכהן כראש הישיבה שאלו רבנו שתי שאלות: האם מקפיד על טבילה במקוה, והאם לומד באשמרת הבקר. הרב השיב, אשר אמנם משכים הוא קום ולומד, אך אינו טובל מדי יום. נענה רבנו: אינו דומה הלמוד לפנות בקר ללא מקוה, כלמוד לאחר טבילת מקוה!

*

כשחזר פעם מהמקוה לפני התפלה, התלוה אליו אברך צעיר, (שלימים היה אחד מראשי הישיבות בדרום), ושאל אותו מהו המקור ללכת לפני התפלה למקוה. הרבי ענה לו שזה רמב"ם. הלה, שהיה בקי מאד ברמב"ם, אמר לו שלא זכור לו רמב"ם כזה. הרבי ענה לו שהגמרא אומרת (ברכות יט ע"א): "אם ראית תלמיד חכם שעשה עברה ביום, אל תהרהר אחריו בלילה שמא עשה תשובה", והרמב"ם אומר שבעל התשובה צריך לטבל, אם כן כיון שבלילה חזרנו בתשובה, צריך בבקר לטבל...

מרן הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא (השני) זצוק"ל

בעוז ובגאון

כל אותם שנות גלות בתחילת שנות השלטון הרשע ברוסלאנד לא נח ולא שקט, אינו נותן תנומה לעפעפיו, עושה ומעשה בכל יכולתו כדי להחזיק את לימודם של ילדי ישראל, מחזר אחר נדיבי עם ומפציר בהם שישאו אתו במשא כבד זה, ולא היתה דרכו סוגה בשושנים, אלו שלדאבון לב כבר התרחקו ממורשת אבותיהם זלזלו בו ובזו לו, ואילו אחרים פשוט לא האמינו שיוכל לעמוד בזה, אלו וגם אלו שחקו עליו בפניו באמרם, וכי מדמה הנך שתוכל לעמוד בזה, וכי יוכל 'בחור בטלן' שמימיו לא יצא מכותלי בית המדרש ואין לו בעולמו אלא תורה ותפילה להחזיק בדבר גדול כזה, חזור לך למקומך ואל תלך בגדולות ובנפלאות... אחרים ניסו להניאו מדרכו בהזהירם אותו בהצטדקות על הסכנה הגדולה האורבת תחת רגליו, טענו לו, וכי אכן חושב אתה להשתמט מדינא דמלכותא, הרי לא לעולם חוסן, ועד מהרה תהיה חבוש בין כותלי הכלא באשמת חתרנות נגד הממשלה... אך רבינו עמד איתן בדעתו, לא בוש מפני המלעיגים ולא נבהל מן המאיימים, לאלו ואף אלו עונה הוא בתקיפות ובנחישות שלא יתכן להפקיר כך את צעירי הצאן שהם דור העתיד של כרם בית ישראל...

אירע ורבינו נכנס לחנותו של יהודי וביקש הימנו תרומה הגונה למען התלמוד תורה, החל הלה לצחוק עליו כדברים הללו "הלא אתה בחור צעיר, וכי מדמה הנך שביכלתך ללחום נגד שלטון הרשע"... אולם רבינו לא נרתע מדבריו אלא אדרבה התלהב והחל להלום על השולחן בעוז והכריז: **"אני אומר לך שעוד יקום כאן תלמוד תורה והילדים ישבו וייעסקו בתורה!"** והזדעק בחובתו של כל יהודי **"הלא צריכים לעשות למען התורה והיהדות, ולא להפקיר את צעירי הצאן"!**[א]

אמנם, לאמיתו של דבר, פחדם ואיומיהם של אלו לא היה לשווא, ממשלת הרשע החדירה מאות מרגלים בין ציבור שומרי הגחלת, והיו סוכנים שתולים אלו מתהלכים בין בתי ישראל ומעבירים אל השלטונות כל בדל של ידיעה על כל "חתירה תחת אושיות השלטון" דהיינו "הפצת התורה והטפה ליהדות", ואכן את אשר יגורו בא, כאשר נודע לארגון הנ.ק.ו.ד. על פעולותיו הכבירים של רבינו עקבו ובלשו אחריו ובעוד רבינו מתהלך ברחובה של עיר ופועל כדרכו למען הרבצת התורה תפסוהו קבוצת שוטרים בשעת מעשה והורו לו חד משמעית שיפסיק מפעולותיו למען הרבצת התורה תוך שהם מאיימים עליו לרצחו נפש באם יסרב להם, רבינו לא נבהל מהם ובעזות דקדושה פתח את כפתורי מעילו ואמר להם "**הנה אני לפניכם, הנכם יכולים לירות בי כרצונכם, אינני מפחד מכם כלל**"!! מול דיבורי העוז והגבורה שנאמרו בתקיפות נאלמו הללו דום, נבהלו וברחו לנפשם...[ב]

*

עובדא דומה המוכיחה גם היא על תעצומות נפשו ועוז רוחו נגד כל המשטינים ושליחי השלטון ששוטטו באותה תקופה נמצאת חרותה על יומן זכרונותיו של אחד מיוצאי ניקאליעוו, שבלכתו פעם ברחוב ראה כמה אנשי חיל מסרדיוטי השלטון הקומוניסטי עוצרים את רבינו ושואלים אותו שאלות שונות בגין הנהגותיו ותהלוכותיו, אולם רבינו שלא הבין את שפת המדינה, וביקש מהכותב שבדיוק עבר אז ברחוב שיפרש לו את דבריהם, וכשמסר לו האיש שיש להם טענות על מעשיו והליכותיו, והם מחכים לתשובתו, ציוה עליו רבינו שיאמר להם בזה הלשון: "**איך האב נישט מיט זיי, זאלן זיי נישט האבן צו טאן מיט מיר**"... (אני לא מתעניין במעשיהם, ואף הם אל יתערבו במעשיי). פחד האיש מלומר להם דברים כאלו מאחר וזה היה כרוך בפיקוח נפש ועלול להסתיים בשפיכות דמים רח"ל, אך רבינו הורה לו במפגיע שיענה להם כדבריו, ואכן הלה מסר את תשובתו, ובשמעם זאת אירע הנס המופלא והם עזבוהו לנפשו[ג].

א. מפי כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע - ארה"ב ששמע מפי הרה"ח ר' צמח גורביץ ז"ל מחסידי חב"ד שהיה עד ראיה להתרחשות זו. אמרות טהורות דברים עמ' תכו.

ב. מפי כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע - ארה"ב ששמע מפי אחד מחסידי חב"ד שהיה עד ראיה להתרחשות זו. אמרות טהורות דברים עמ' תכו.

ג.מפי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ששמע מאחיו הרה"צ ר' נחמן יוסף שליט"א ששמע מבנו של כותב היומן.

ומוסיף מרן אדמו"ר שליט"א לבאר, כי כאשר מראים לקליפות שאין נכנעים לפניהם אין להם שליטה עלינו, וזהו מוסר השכל כאשר הבעל דבר מבלבל את האדם יענה לו: אין לי אתך מאומה, ובאופן כזה אין לו שליטה, ואין להתווכח עמו, כמבואר באוה"ח הק'.

מרן הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זיע"א

בס"ד טובות זכרונות שנשמעו מפ"ק של כ"ק אדמו"ר מסקאליא שליט"א (ח"ב):

ו] באמצע הטיש אצל רבינו כאשר ראיתי 'טאמעטאס' (עגבניות) על שולחנו, חשבתי לעצמי מה לכזה מאכל בין מאכלי שבת? ותיכף נענה אמר, אני פשוט סובל על המעיים וזה מועיל.

ז] רבינו סיפר לי שהוא זוכר את זקיה"ק רבי דוד יצחק אייזיק מסקאליא זי"ע בהגיעו לעשות את השבת בקארקא, וערך אז גם שוה"ט לכבוד ראש חודש. ושאלתי אותו על כך שמספרים שהיה שם ציבור גדול שבאו לחזות ולהסתופף בצל קורתו, ואמר לי שאכן היה זה חידוש בגאליציע שהגיע לשם צדיק שהיה נכד הבעש"ט הקד' זי"ע ולכן באו הרבה חסידים כדי לראותו. ואמר לי 'ס'איז געווען אזא עוילם מ'האט זיך געהאנגען אויף די פענסטער', ואמר לי עוד על זקיני זי"ע 'ער האט גאהט א שיינע צורה, ער האט געדרט א שיינע תורה'.

[שאלתי את רבינו באיזו שנה זה היה, כי רציתי לדעת האם הכוונה לזקיני זי"ע או לאבי זקיני ה"ה הרה"ק רבי ברוך פנחס זי"ע ועניה ביי די פיי"ן [- בשנות הפ'], והנה זקיני רב"פ נלב"ע בשנת תר"פ, ולא היה באותה שנה בקראקא, והיה זה הרה"ק רבי דוד יצחק זי"ע. באותם שנים התגורר רבינו בקראקא].

ח] רבינו ראה את זקיני זי"ע גם בשנת תשי"ט בתל אביב כאשר ביקר שם וערך את שולחנותיו הטהורים ביבנה שוהל. רבינו חקר אצלי את כל פרטי ההנהגה של זקיה"ק זי"ע, וחשבתי לעצמי שכנראה רצונו לקרב אותי וע"כ מתעניין כ"כ, אך תיכף התבטא ואמר: "אכן אני רוצה לדעת את הנהגתו"...

אחד מבאי ביתו של רבינו היה הרה"ח ר' בנימין וואנג ז"ל שהיה פולישע איד א שטארקע סקאליא חסיד, ועלה מוי"ען לארה"ק והתיישב בת"א והתפלל בביהמ"ד של רבינו, הוא היה שולח מכתבים לזקיה"ק בתדירות, ביניהם גם ציין את רבינו זי"ע.

ט] בהיותי בשוה"ט כאשר רבינו דיבר בקודשו באמצע האכילה הרהרתי לעצמי הלא איתא דאין משיחין בשעת הסעודה, תיכף פנה אלי ואמר, שהסכנה בשיחה בשעת הסעודה זה רק שמא יקדים קנה לושט, אך אני לא בולע את האוכל.

י] פע"א אחר הטיש ניגש אלי כ"ק אדמו"ר רבי אלתר מלעלוב זצוק"ל ואמר לי: "גיי זיך אפשפרעכן פון א גוט אויג", כדי לבטל עין הרע מאנשים, והוסיף לומר שמגיעים לכאן הרבה פעמים אנשים גדולים ביותר, ואביו רבינו כמעט לא מסתכל עליהם וכאן היה עסוק כל הטיש עמכם, אבל לא עשיתי כלום. והנה ביום ראשון באותו שבוע הלכתי ברחובות ירושלים בשכונת גאולה ולא זוכר מה היה, אך לפתע מצאתי את עצמי בבית החולים בהדסה, היה זה כפי שסיפרו לי לאחר תאונה ושמעתי מדברים שם בבית הרפואה שכבר מזה שלש ימים שאני שוהה במקום במצב לא טוב, אך בעת שהתעוררתי כבר היה לפנו"ב ומיד ירדתי מהמיטה והנחתי טלית ותפילין. והתחיל הרופא לצעוק: "מי הוריד אותך מהמיטה" ואמרתי שניסיתי בעצמי לבד והצלחתי, נענה הרופא ואמר: "הדתיים יש להם מבנה גוף שונה"... כנראה שלפי מצב בריאותי לא הבינו בכלל איך אני יכול לזוז בכלל...

יא] פעם שאל אותי רבינו זי"ע אצל איזה צדיקים זכיתי לבקר בארה"ב, ופירטתי כמה וכמה צדיקים וכשהזכרתי את שמו של הרה"ק מסאטמאר זי"ע, נענה ואמר: 'אה, ער איז געווען א גרויסע גרויסע רבין', ודיבר בשבחו של אותו צדיק.

התודה והברכה
למכון 'באר חיינו' סקאליא ולמכון 'אשל אברהם' לעלוב
על סיועם הרב בהכנת המדור.

מרן הרה"ק בעל השפע חיים מצאנז זיע"א

פעולות צדיק של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע למען תיקון המקוואות כדת ח"ה

מטפס ועולה

בשנים מאוחרות, כאשר נרכש ה'קעמפ' של מוסדות צאנז באמריקה ובנו שם מקוה טהרה, טרח מרן זי"ע באמצע הבניה וטיפס בעצמו על הפיגומים כדי לרדת משם אל בור הטבילה ולמדוד בדיוק את עומקו, לדעת אם יש בגובה מימיו שיעור מקוה כנדרש, למרות שהוא עמד אז בימי התאוששות והחלמה שרוי בחולשה מופלגת אחרי שעבר זה מקרוב ניתוח לב מסובך, עם כל זאת טרח במסירות נפש לטפס ולבדוק את הכל בעצמו מבלי להסתמך על זולתו, גם צרף אז אליו את אחד מזקני הרבנים שכיהנו בבד"צ קהל 'יסודי-התורה', זה האחרון בתשישותו היסס אם יוכל לרדת אל עומק הבור, אולם מרן זי"ע זרזו שיעשה כמוהו "אם אני מסוגל לטפס כאן, גם אתם תוכלו---" קרא לעברו.

הקמת "קרן" להקמת מקוואות כשיטת הדברי חיים

וכבר הכריז כ"ק מרן זי"ע לימים בתוך דבריו בשיעור חומש ורש"י וישב תש"מ, על תוקף רצונו לסייע בסיוע של ממש לכל המבקש לבנות מקוה כשיטת הדברי חיים, וכה היו דבריו בימים ההם: "בראותי עד היכן הדברים מגיעים, גמרתי אומר ונדברתי עם היהודים המסייעים עמדי, להקים למטרה זו "קרן", והנני מוכן ומזומן על אף חולשתי **לסייע בסכום הגון כפי ערך עלות המקוה לכל קיבוץ מאנ"ש שירצו לבנות מקוה כפי שיטת הדברי חיים**, כדי שיוכלו להשלים הדבר בהקדם. בכל אתר ואתר יקימו מיד 'וועד מקוה', ויבחרו אדם שיהא מוכן ומזומן להתעסק בזה, ותקוותי שאנ"ש אשר בוודאי מבינים שמקוה הוא הדבר הראשון בעניני היהדות ובלעדיו לא יתכן להיות יהודי בכל העניינים, יסייעו בבניית מקוואות אלו, שלא אהיה בבחי' (ע"פ אבות ה, יג) יתן ולא יתנו אחרים".

"יודעני שאנשי שלומנו אינם עתירי ממון, וברובם הם עמלים קשות למחייתם ובקושי יש להם לחם צר, וקשה עלי להכביד על הציבור, בכל זאת אין לי עצה אחרת, וגמירי דציבור לא מיעני (ירושלמי גיטין ג, ז). אין מן הצורך לבנות מקוואות דווקא בתכלית הפאר וההדר ולהוציא על כך ממון רב, וגם אין עלינו עתה לדאוג עבור כל ישראל, אלא אנו לעצמנו נבנה מקוואות לאנ"ש, בבחינת (יהושע כד, טו) אנכי וביתי נעבוד את ה', נעשה מקוואות כאלו שלדורות ידעו איך היה נראה מקוה של הדברי חיים".

(מתוך קונטרס 'כשרות המקוואות בשיטת רבוה"ק לבית צאנז' מאת הרה"ג ר' אברהם בנימין מאיר בוים שליט"א)

דברי אלוקים חיים

מידת הגאוה היא אבות הטומאה רח"ל והכתוב אומר תועבת ד' כל גבה לב וכן נאמר מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח שהשראת השכינה היא רק על מי שהוא בבחינת דכא.

ומדת הדין אין לה שליטה על איש ישראל כשהוא מתנהג בענוה לכן על האדם לדעת שהוא כאין וכאפס ותמיד יאמר לעצמו חטאתי עויתי ופשעתי, ויהא שרוי בהרהורי תשובה והכנעה לקיים מה שנאמר כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד.

ויל"פ מאמר התנא באבות אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת ר"ל שלא רכשת זאת לבדך בכוחות עצמך אלא כך יצרך בוראך מבטן והוא שחננך בכשרונות ברוכים ונתן בך נשמה גבוהה.

ובכך בדק אליעזר את רבקה ובקש ממנה השקיני נא מעט מים והיה אם תמהר לשאוב מים בעבורי ותאמר שתה אדוני בחשבה לעצמה הלא אני בג' שנות חיי מי יודע כמה הספקתי כבר לחטא להשי"ת אבל האדם הזה הוא אדם הגון ויאה לי לשרת אותו וגם לגמליך אשקה כי גם הבעלי חיים הללו טובים ממני שהרי הם עושים רצונו של מקום וממלאים היעוד שלמענו נבראו ואילו בי אין גם מידה זו - אז אדע כי היא הראויה.

ואמר הכתוב ואברהם זקן אף שהיה זקן ויושב בישיבה בכל זאת הרגיש עצמו כאילו הוא רק בא בימים כאילו הוא בא רק בימים ספורים ואיך הגיע לידי מחשבה כזו אלא וד' ברך את אברהם בכל שהיה תולה שאין לו מצד עצמו ולא כלום והכל מברכת ד'.

(מתוך שפע חיים רעוא דרעוין מאמר ח' תשמ"א)

מרן הרה"ק החלקת יהושע מביאלא זיע"א

וַיִּמֹּל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ - ענייני ברית מילה [ב]

ראשית הנהגת רבינו במצות החיתוך

ראשית דרכו של רבינו בקיום מצוות המילה בעשיית החיתוך היה בתמוז תשכ"ה, בברית של נכדו, כשהסבא השני היה מוהל וכבר היה בא בימים ועדיין אחז במלאכת המוהלות, חשש רבינו שמא ידיו רועדות, וצוה לכבדו בסנדקאות, ובעצמו לקח חיתוך, מאז היה עושה חיתוך עם סנדקאות יחדיו.

לעומת זאת הג"ר **יוסף לרנר** ז"ל [שמשמש כשו"ב של רבינו בב"ב, וגם היה בעל קורא בשבת במנחה ומג"ש בגמרא בשטיבל בב"ב], שהיה מוהל עוד בחוץ לארץ, כאשר נתכבד במוהלות אצל נכדו ר' **דוד ויינר** שיחי' ביום ב' אייר תשל"א, רבינו שהיה אז בבני ברק נתכבד בסנדקאות, רבי יוסף המוהל - שכבר החל להזדקן - הרגיש שידיו רועדות מהתרגשות ואין לו שליטה עליהם - שאל את רבינו אם ישמש כמוהל, ענהו רבינו: **כשאני סנדק אתה יכול להיות המוהל!** ואכן עשה את הברית, והכל עבר בשלום. [באותו הברית שהה בבני ברק גם **רבינו המבשר טוב**, רבינו ז"ל צווני לתת לו כיבוד כראוי, שאלתי, אם "עמידה לברכות טוב", והשיבני שכן. קודם לכן עוד ציווני להכין דג לסעודת הברית לרבינו המבשר טוב, רבינו ז"ל נשאר - שלא כדרכו - להשתתף בסעודה - רבי **יצחק ויינר** שליט"א].

רבי **אברהם פנחס רוטרמן** שליט"א

בקיאותו בעשיית כל תהליך הברית

בבריתו של **ר' יעקב צבי יסרמן** נ"י [נכדו של החסיד ר' יחמיאל יסרמן ז"ל] שהתקיימה בב"ב ביום כ"ג חשון תש"ל היה רבינו ז"ל הסנדק, והרב ר' **חכם צבי הלברשטאם** ז"ל היה המוהל. בקשתי מהמוהל שימסור את מצות החיתוך לרבינו. אמר המוהל, איני יודע אם הרבי יסתדר עם זה, ואפשר לא ידע לעשותו כדבעי. אמרתי לו, חיתוך יודע הרבי לעשות היטב. המוהל נכנס אל רבינו לשאול איזה שאלה בהלכות הברית, ושוחחו כרבע שעה. כשיצא אמר לי המוהל רבי חכם צבי: טעות בידך, אתה סובר שהרבי יודע לעשות חיתוך היטב, נוכחתי לראות שהרבי מבין ויודע היטב את כל תהליך הברית בעצמו, ויכול לערוך את כל הברית לבדו. [רבינו גם היה עושה חיתוך **בשבת קודש**].

רבי **מרדכי יפה** שליט"א

הסנדקאות תקח בעצמך ותחשוב שאני הסנדק

הַסַּנְדְּקָאוּת תִּקַּח אַתָּה בְּעַצְמְךָ כִּי בְּרִא כָּרְעָא דַּאֲבוּהָ, וְיַחֲשֹׁב כִּי אֲנִי בְּעַצְמִי, כִּי מִי יִתֵּן לִי אֶבֶר כֵּיוָנָה, אַךְ מַה אֶעֱשֶׂה הַגּוּפִים רְחוּקִים וְהַלְּבָבוֹת קְרוֹבוֹת. הַמּוֹהֵל יֵלֵךְ לְמִקְוֶה, וְהַמְּצִיצָה בְּפֶה וּבְיַיִן. וְכַאֲשֶׁר יַגִּיעַ תֹּרַךְ הַגְּמוּל אִי"ה תַּגִּיד: בָּרוּךְ הַבָּא אֵלְיָהוּ מַלְאַךְ הַבְּרִית, וְתָכֵון [הַשֵּׁם] "מ"ט" וְהַשֵּׁם "ת"כ" מ"ץ". וְתַגִּיד כַּמָּה פְּעָמִים אֵלְיָהוּ מַלְאַךְ הַבְּרִית. וְכַאֲשֶׁר יָנִיחוּ הַיֶּלֶד עַל הַכִּסֵּא שֶׁל אֵלְיָהוּ תַּגִּיד בְּפֶה מָלֵא: זֶה הַכִּסֵּא שֶׁל אֵלְיָהוּ זָכוּר לַטּוֹב, וּבְשָׁעַת בְּרִית הַיֶּלֶד תְּבַקֵּשׁ מֵהַשי"ת עַל כַּמָּה דְּבָרִים הַנְּחוּצִים לְךָ, כְּמוֹ לְגַדֵּל הַיְלָדִים הַיְקָרִים לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְלִירְאַת שָׁמַיִם.

אגרת לבנו **הברכת צבי** ז"ל

ועדיין עושין אותה בשמחה

כאשר נולד בני ר' **יעקב** נ"י, נערכה הברית בבית מדרשו של רבינו ז"ל בכ"ב אלול תשל"א, הייתי טרוד וקצת בדאגה עקב בעיה בכיבודים, והיה חסר לי בשמחה. רבינו נכנס לברית, וראני, תפס בידי ואמר: מיכאל, **ועדיין עושין אותה בשמחה**, לְאָמִיר צו גְּיין בְּרִית בְּשִׂמְחָה. רבינו היה סנדק ועשה חיתוך.

רבי **מיכאל גולדברג** שליט"א

לערוך הברית בבית

בשב"ק כ"ב טבת תשי"ט שבת רבינו בשטיבל ברח' רבי יהושע בב"ב, ונשאר ליום ראשון להשתתף בבריתו של הג"ר **אשר זעליג יסרמן** שליט"א שהתקיימה בבית ר' פינטשע יוסטמן ז"ל, רבינו היה סנדק, [אני שמשתי ולויתי אז את רבינו], ביציאתינו שאל את רבי יחמיאל: **מדוע הוצאת את השמחה מביתך?** התנצל רבי יחמיאל שביתו קטן ולא יוכל להכין את הקהל. מזה למדתי שצריך לעשות את הברית בבית, ואכן את הבריתות של בניי ערכתי בבית, וזכיתי שרבינו בא בצל קורתי להשתתף בבריתות.

רבי **יצחק צבי פרידמן** שליט"א

שליחו לסנדקאות

שמחת הברית שלי התקיימה בכ"ה מנ"א תש"מ, אבי הג"ר **אביש אייזען** ז"ל [שמימש רבות בשנים כבעל תפילה בליל שני דר"ה אצל רבינו ז"ל, ולאחר מכן אצל רבינו המבשר טוב ז"ל עד לפטירתו בשנת תשפ"א], ביקש את רבינו שיתכבד בסנדקאות, אכן עקב מצב רפואי מיוחד - לא יכל רבינו באותם ימים לשמש כסנדק, רבינו ז"ל תפס ביד אבי ואמר [דיבורו עלה לו בקושי גדול], אף פעם אינני מסרב לסנדקאות, אולם עתה, **תהי ידך בידי, ואתה תהיה סנדק בשליחותי**. אבי קיים את פקודת רבינו, אף שהמנחת יצחק ז"ל השתתף בברית ועוד כמה גאונים, נטל בעצמו את הסנדקאות, לקיים פקודת רבינו ז"ל.

רבי **יהודה אייזען** שליט"א

מרן הרה"ק רבי חיים זאנוויל מריבניץ זיע"א

ענייני זיווגים

בא לפני רבינו בחור בן עשרים ושתים וביקש ברכה לזיווג הגון, ואמר לו רבינו שעדיין יש לו זמן. והבחור נבהל מעט מדברי רבינו. ואמנם לבסוף בגיל שלושים נשא בתולה בת שש עשרה. ונתברר אז ראיית רבינו למרחוק[א].

בחור התלונן לפני רבינו כי עברו זה מכבר שנות בחרותו, והיה באותה עת באמצע שידוך, וביקש מרבינו ברכה שיגמר הדבר בכי טוב, ואמר לו רבינו 'דיא וועסט גיכער אחתן ווערן' [אתה תהיה חתן במהרה], והיה משמע מלשונו שהשידוך שבו עסק לא יצליח, וכן היה שבאותו שידוך לא התרצו מצד הכלה, ותכף לאחר מכן דיברו בו שידוך אחר שקם והיה לשעטומ"צ[ב].

מעשה בבחור שעמד בפרק האיש מקדש, ואבי הבחור שאל לרבינו על אודות הצעה עבור בנו מארץ הקודש, ורבינו ענה לו שזיווגו הוא מכאן [היינו מחו"ל]. ענה אבי הבחור לרבינו שהשידוך המוצע הוא שידוך חשוב ויש לו נטיית הלב לשידוך זה. ענה לו רבינו שיכול לנסוע ויסובב בזה שיתקרב הזיווג האמיתי ביתר מהירות. אותו בחור אכן נסע לארץ הקודש ואכן אותו שידוך לא בא לידי גמר ואף שידוכים אחרים שהציעו לו בארה"ק לא באו לידי גמר, כאשר חזר הבחור ניגש אבי הבחור אודות ב' הצעות שהציעו לו מארה"ב ושאל פי רבינו באיזה מהן יבחר, ועיין רבינו בהם וענה, שבדרך כלל הוא רואה אך עתה כאשר רוצה לראות ישנו כמו מסך המבדיל ואין מניחין אותו לגלות אותו מסך. לבסוף הכריעו המשפחה על דעת עצמם לאחת מאותם הצעות וניגשו אל רבינו והסכים עמם[ג].

כאשר היה רבינו בארה"ב נסע אחד ממקורביו לארה"ק אודות זיווג, ובכל יום היה אומר רבינו למקורביו מה נעשה עם הבחור בארה"ק והיכן הוא עומד[ד].

שאלה נערה לפני רבינו על שידוך שהציעו לה אם תשתדך עימו ורבינו שאל אם אינו מגלח זקנו בתער, ובדקו כי אכן כן הוא הדבר, ונתברר להם על ידי כן עוד ענינים שאינם רצויים. והניחו השידוך[ה].

נכנסו לפני רבינו כלה עם אמה וביקשו ברכה שתזכה הכלה להיות 'אשת חיל' ורבינו ראה ברוח קדשו כי הכלה היא מאותן שלא נזהרו שלא להיפגש עם החתן בתקופה שבין סגירת השידוך לנישואין, ונענה רבינו ואמר 'אשת חיל מי ימצא, אויב צו זיין א 'אשת חיל' וואס דארף מען זיין טרעפן' [אם רצונה להיות 'אשת חיל' למה לה לימצא עם החתן][ו].

פעם כאשר טייל רבינו בחצרו עם בחור שהיה מקורב אליו אמר לו רבינו 'והלא החסידישע בחורים שמגיעים אלי כסדר חפצים להינשא בצעירותם', ואתה הלא לא שאלת ממני אף פעם שהינך חפץ להינשא. וענה הבחור כי בוודאי רוצה להינשא, ושאלו רבינו לגילו, וענה שהוא בן שמונה עשרה וחצי, ורבינו המשיך לטייל ובאמצע אמר לו בלשון קדשו 'וייסטע וואס, איך וועל דיר כאפן אפייגלע' [יודע מה, אתפוס בעבורך ציפור] ואמר זאת עם חיוך, לאחר זמן התחתן עם נערה עם נערה ששמה פייגא [ציפור][ז].

ברוסיה הגיעה נערה לפני רבינו להתברך קודם נישואיה, ובירר רבינו מי יהיה המסדר קידושין בחתונה, והשתמטה מלהשיב באומרה שכאן ברוסיה אין המקום והזמן מניח לסדר חופה וקידושין כראוי, ואמר לה רבינו שתאמר לו מקום החתונה ויסע שם ביום המיועד ויסדר הקידושין בחופתה, ודאג רבינו שתדע הכלה ההלכות הנצרכות. גם שאל רבינו האם תהיה סעודה אצל החתונה והשיבה כי תהיה סעודה אך לא יהא שם בשר כשר, חזר רבינו ושאלה מה הכינו לצורך הסעודה ואמרה שיש להם חמש עופות לצורך החתונה, ואמר לה רבינו שיכולה להשאיר את העופות החיים לעצמה, והוא יבוא לשם ויכין עופות אחרים לצורך החתונה. ביום המיועד נסע רבינו לאותו המקום עם העופות שהביא עימו, ושחטם, וניקרם וניקם ומלחם בידיו כדת, ונתן להמבשלים, ועמד על גבם עד שהיה האוכל מוכן, וגם סידר קידושין שם כדת משה וישראל ושימח אותם על החתונה[ח].

הזכירו לפני רבינו שמו של בחור שהיה צריך להיוושע בענין הזיווג, ואמר להם רבינו 'מזאל אויס ערארן וואס דער שוואגר זאגט' [צריכים לשמוע דבריו של הגיס] ולא הבינו פשר דברי רבינו, ובאותו זמן היה אברך אחד שהיה מדבר בעדם את אחות אשתו, והם לא חפצו בשידוך זה, ולאחר תקופת זמן חזר ונתעורר אותו השידוך ואז נגמר הדבר בשעה טובה[ט].

א. מפי הר"ר ר' אברהם מנדלוביץ'. **ב.** מפי הר"ר ר' יעקב חיים רוטנר. **ג.** מפי הר"ר ר' משה לייב רוטנר. **ד.** מפי הר"ר ר' משה לייב רוטנר. **ה.** מפי בעלת העובדא. **ו.** מפי בעל העובדא. **ז.** מפי בעל העובדא. **ח.** מפי הגה"צ ר' זלמן לייב מייזלש, ששמע מיהודי מעולי הוסיה. **ט.** מפי הר"ר שמואל ווסרמן.

משה עבד ה'

במשנתו של האי צדיק הרה"ק
בעל ישועות משה מויז'ניץ זי"ע ועכי"א

"שַׁבָּת קוֹדֶשׁ, נַפְשִׁי חוֹלַת אַהֲבָתֶךָ"---

תבערת קדושת השבת בהיכלו של רבינו (ד)

ברכת הבנים

כהקדמה והכנה לכל מעשה מצוה מיוחדת וזמן נשגב, נהג רבינו לטבול במקוה. אם לפני תקיעת שופר ואם לקראת קריאת המגילה, אם לפני צאתו לשאיבת 'מים שלנו' ובדיקת חמץ ואם לפני הדלקת נרות חנוכה. בכל זמן מעין זה, פנה בזריזות מפליאה אל בור הטבילה וטיהר עצמו בסילודין, בעוד שפתותיו ממללות בשרעפי קודש **"להמשיך עלי קדושה וטהרה, להמשיך עלי קדושה וטהרה"---**

ולא זו בלבד. כל זמן התעוררות - הרי אין מטרתו כי אם להתעלות אל ה' ולהתקרב אליו יותר, 'מחייב' הוא אפוא טבילה לפני כן, שיהיו האיברים יותר מזוככים... כך, נחפז רבינו אל המקוה גם לפני אמירת הסליחות הראשונות במוצאי מנוחה, טרם התקדש ימי ההילולא של אבותיו הקדושים, ואף גם לפני חופות צצאציו.

חרדת קודש זו ליוותה כל מעשה וכל פועל. על המצוות שנכונו לו דבר יום ביומו, הקדיש מחשבה מיוחדת בטבילה בראשית היום. לפני הליכתו למקוה ביקש לדעת אם תתקיים אצלו ברית מילה באותו יום, וכן היה ידוע כי הוא מכוון על קידוש הלבנה בימים המיועדים.

לפלא היה, כי בין כסא לעשור שנת תש"נ, בימים בהם ישב 'שבעה' על הסתלקות אחותו ע"ה, **באו לפניו נכדיו בליל שבת אחר התפילה להתברך בברכת הבנים כמנהגו, אך רבינו ביקש שיואילו לבוא לפניו בערב יום כיפור.** "לא הייתי היום במקוה, מפני האבלות", נימק בקצרה. והנוכחים נרעדו להוודע עד היכן הדברים מגיעים.

ספר "בדחילו וברחימו" לתולדותיו של רבינו, חלק א, שער "וטבל במים איש טהור", פרק א

"ואשנה ואשלש להעיד על כוסי"

רבינו זי"ע השתדל בכל שבוע ושבוע שאורח יסעד על שולחנו בסעודת ליל שב"ק.

רשימות ספרא רבא הרב שלמה קליין שליט"א, מפי החסיד הישיש רבי דוד ברנדס ע"ה

*

זמן זה של ההכנה לקידוש היה זמן נשגב מאוד אצל רבינו.

הוא היה מסתגר בחדרו על מגעול ובריח, אין יוצא ואין בא, והוגה בספרים הקדושים באין איש עמו.

בצאתו מן החדר היו פניו מפיקות יראה עילאה, עד שהיה פחד לעמוד במחיצתו וסביביו נשערה מאד.

מאמר "א שבת ביים רעבין", גליון "היכלות", ויזניץ

*

בכל השנים לא נתן רבינו לעקוב אחריו, ובמיוחד אחר סדר לימודיו. לפני ה'טיש' בליל ש"ק ישב בחדר סגור ומסוגר. לפעמים עלה בידינו לעמוד מעט על סדר הלימוד, כמו בליל חג הסוכות שהיה מבקש להעלות אל הסוכה ערימת ספרים בהם הגה למן סיום התפילה ועד תחילת זמן עריכת הטיש. ראינו אז שלמד 'קדושת לוי', 'אהבת שלום', 'צמח צדיק', 'אהבת ישראל' ו'אמרי חיים', וספרים נוספים.

מפי חתנו הגה"צ רבי מנחם ארנסטר שליט"א, ראש ישיבת ויזניץ

"מחזה נורא מאד"

מעיד מרן אדמו"ר שליט"א מויזניץ:

בעינינו ראינו הפלגת עבודתו של אאמו"ר הק', השבת היתה אצלו עבודה גדולה ונשגבה במאוד מאד, צרוב בזכרוני עוד משנות הילדות שגב עבודתו באמירת הקידוש בלילי שבתות, יעדער קידוש איז געווען פייער.

הוא היה מתכונן טרם אמירת הקידוש בתנועות מאוימות ומתנועע עצמו מצד לצד בלהבת שלהבת, נורא נוראות ממש, כאשר מחשבותיו שרעפים ושפתותיו ממללות שוב ושוב 'לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה'...

מתוך דברות קדשו בשולחן הטהור ביומא דהילולא כ' אדר תש"פ, בביתו נאוה קודש - עקב הנחיות הרשויות בעקבות המחלה המדבקת ה"י שפשתה באותם ימים

*

עוד מפי מרן אדמו"ר שליט"א מויזניץ:

משה רבינו ראה 'מטבע של אש', א"ש נוטריקון א'ת ש'בתות'. אצל אבי הקדוש ראינו אש של שבת, א קאך, א פייער.

עוד בהיותנו ילדים קטנים, איש לא היה בבית מלבדנו ואבי הקדוש ערך את סעודות שבת קודש עם בני המשפחה, ועד עתה חקוק בקרבי המחזה הנורא של ההכנה לאמירת קידוש מדי שבוע בשבוע. זה היה מחזה נורא מאד.

מתוך דברות קדשו בשולחן הטהור, ליל שבת פרשת כי תשא תשע"ד

*

צאצאי רבינו הבחינו, כי הוא קבע לעצמו סדרי לימוד ב"עשרה מאמרות" להרה"ק ה"חקל יצחק" מספינקא זי"ע שבהקדמת ספרו של אביו הרה"ק ה"אמרי יוסף" זי"ע, ששורותיה מלאות מזן אל זן בדברי התעוררות נמרצים לתשובה וחשבון הנפש, ועיין בהם בזמני התעוררות מיוחדים - הן **בלילי שבתות לפני קידוש** והן בימי הרחמים והסליחות.

(יצוין לדברי צאצאי ה'חקל יצחק' בדברי פתיחה למהדורה מיוחדת של ההקדמה,

שהוציאוה לאור כספר בפני עצמו:

"ידוע כי מאמרי קודש הללו נעשו לכלי אומנתם של חסידים ואנשי מעשה אשר נהגו להגות בהקדמה זו בימי רצון ובפרט בחודש התשובה, ורבים העידו על כך כי התלהבו מאד מאמרות קדושים וטהורים אלו ועלו במעלות היראה והתשובה בהשפעתם").

ספר "בדחילו וברחימו" לתולדותיו של רבינו, חלק א, שער "הכון לקראת אלקיך", פרק ב

*

זמר 'מנוחה ושמחה'

"הרה"ק מבעלזא הרים גבות עיניו והביט בהשתאות"

מספר כ"ק **מרן אדמו"ר מערלוי שליט"א:**

לפני קרוב ליובל שנים שמעתי מיהודי נכבד, חסיד בעלזא, שבתקופה שהרבי ה"אמרי חיים" מויזניץ זי"ע שהה בגולה במהלך מסעיו לטובת הקמת השיכון בבני ברק, **היה בנו - לימים הרבי ה"ישועות משה" זי"ע - מגיע לשולחנותיו של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, מדי שבת בשבתו.**

ותיאר בפני אותו חסיד, שהרה"ק מבעלזא היה מכבדו לשיר "מנוחה ושמחה" הויזניצאי, ובהגיע הישועו"מ לפסקאות מסוימות - לדוגמא בפיסקא 'במצוות שבת' - היתה התלהבותו גואה ועולה ביותר, **והרה"ק מבעלזא זי"ע היה מרים גבות עיניו העבותות בידיו הטהורות ומביט בהשתאות בעבודתו הנלהבת של הישועו"מ!**

מרשימות תלמידיו

*

"ניתן היה להבחין במבטי ההערכה של ה'דמשק' בשעה שזימר 'במצות שבת'

עוד בחודשי החורף תש"ו, כשרבינו היה יושב צמוד לדודו הגדול מרן ה'דמשק אליעזר' זי"ע בשולחנותיו הטהורים, ראינו שאש להבה מפעמת בקרבו ומאיימת לפרוץ בכל רגע. **כל מילה של זמירות שבת קודש, ביטאה אש פנימית**

המדביקה את העומדים סביבו. ניתן היה להבחין גם במבטי הערכה של מרן ה'דמשק אליעזר' זי"ע, בעת שזימר את המילים 'במצות שבת'...

לפני עיני ראיתי ואני עדיין רואה את האברך הצעיר (כלומר: רבינו זי"ע) שר בהתלהבות את המילים של 'מנוחה ושמחה', בפרט כשהגיע לקטע 'במצות שבת', אוי וויי - אוי וויי - אוי וויי - אוי וויי - ב-מ-צות שבת... הרגעים האלה, כשזועקים מנהמת הלב: אוי וויי אוי וויי במ-צ-ו-ת שבת, רוחצים ומטהרים, ואח"כ כששרים ומתפללים: 'קום קרא אליו יחיש לאמצך' מתרוממים למקומות גבוהים, בהם חושבים שהקבלות שמקבלים אז, יוכלו להתקיים כל רגע עד השבת השניה, ואז אין פרץ ואין צווחה, רק קדושה וטהרה בקרבנו. השפעה זו היתה לי באותה שעה והיא עדיין מפעפעת בי עד היום.

מתוך יומן רשימותיו של החסיד הותיק רבי קלמן שטעקל ע"ה,
נדפסו בספרו "אהבת קדומים"
בעריכת ספרא רבא הרב יוסף מאיר האס שליט"א

פרפרת נאה מהגאון החסיד רבי משה ווייס זצ"ל

בעניין מנהג הצדיקים בקידושא רבא להשאר מעוטף בטלית,

בתוספת עובדא מפי בנו הגאון הנודע רבי אשר ווייס שליט"א, בעל "מנחת אשר"

בקונטרס "זכרו תורת משה", בו קובצו חידושי תורה מופלאים מאוצר חידושיו של הגאון החסיד רבי משה ווייס זצ"ל, נדפס סימן קצר - "בענין קידוש שבת בבוקר עם הטלית", וכדלהלן:

(הגה"ח רבי משה ווייס איש ותיק וחסיד היה, שריד לדור דעה וגאון עצום בכל מכמני תורה. נתגדל במחיצת רבו המובהק הרה"ק בעל ה"חקל יצחק" מספינקא זי"ע, ובהתגעש עולם, כאשר שתה את כוס תרעלה במחנות המוות בשנות השואה האיומה, נפגשה דרכו עם הרה"ק בעל "שפע חיים" מצאנז זי"ע ומני אז נכרך אחריו ודבק בו בכל נימי נפשו.

בשנותיו המאוחרות נזדמן במחיצת רבינו, ונרגש למצוא רבי בעל שיעור קומה כאחד הענקים כפי שזכה לראות לפני שנות דור. הוא השתדל לחסות בצל רבינו בהזדמנויות רבות, בפרט בימי שהותו בערד למנוחה, ואף רבינו הראה לו חיבה יתירה בראותו בו איש כלבבו גדול בתורה מתוך טהרה ומופלג בחסידות, והָרבה להשתעשע עמו בדברי תורה ולטייל יחדיו ארוכות במרחבי התלמוד מתוך ריתחא דאורייתא, זה מקשה וזה מתרץ זה בונה וזה סותר, כאשר איוותה נפשו תדיר.

כו"כ פלפולי דאורייתא עם קושיות ומהלכים מרבינו במשאו ומתנו התורתי עם רבי משה, הועלו על מכשב הדפוס בקונטרסו זה).

הנה מנהג חסידים המבוסס על מנהגם של קדושים וטהורים גדולי החסידות לדורותיהם זצ"ל, לקדש בקידושא רבה עם הטלית, וראיתי מי שאמר שכך הוא מנהג שיכורים! אולם לא כך מדברים אודות מנהגם של גדולים וטובים.

והנראה לבאר מנהג זה, דהנה בברכות דף נא. איתא אמר רבי זירא אמר רבי אבהו ואמרי לה במתניתא תנא, עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, טעון הדחה ושטיפה, חי, ומלא, עיטור ועיטוף, נוטלו בשתי ידיו, ונותנו בימין, ומגביהו מן הקרקע טפח, ונותן עיניו בו, ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו. אמר רבי יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד - הדחה שטיפה חי ומלא. ופירשו בגמ' ענין עיטור, רב חסדא מעטר ליה בנטלי ופרש"י כוסות, היינו שסביב כוס של ברכה היה ממלא כוסות נוספים מסביב.

ובשערי תשובה הביא בשם תפארת שמואל בהגהת הרא"ש, וזה לשונו שם: נראה לי אפי' מאי דלא עבידנא האידנא, מכל מקום לא עבדינן נגד מה שעשו חכמים הראשונים, ומשום הכי נראה דלא יאי עבדי אותן שמניחין הכלים ריקים עומדין על השולחן בשעת ברכת המזון, נהי נמי דלא מעטרינן להו, וכי בעבור זה עבדינן איפכא? וכן שמעתי שגדולים היו נזהרים בזה שלא להניח שום כלים ריקים בשעת ברכת המזון, עכ"ל (יעו"ש ס"ק ל).

הרי שכתב שהגם שאין אנו נוהגים בכל העשרה דברים ובכללם עיטור, מ"מ אין לעשות להיפך.

ונראה דה"ה לגבי עיטוף, שגם הוא אחד מעשרה דברים של כוס של ברכה, **שאם מגיע לביתו לעשות קידוש והוא מעוטף בטלית, אין לו להסירו כשבא לעשות קידוש בכוס של ברכה, שהרי אין לעשות להיפוך מהעשרה דברים, כמו שכתב התפארת שמואל לגבי עיטור.**

ע"כ מקונטרס "זכרו תורת משה".

ומספר **הגאון הגדול רבי אשר ווייס שליט"א**, בנו של רבי משה ובעל ספרי "מנחת אשר", שכאשר הירצה אביו זצ"ל חידוש זה לפני רבינו זי"ע, נענה ואמר בהתפעלות: **אלו הם דברים על דרך האמת!**

שיחות קודש בענייני השקפה נכונה במאורעות הזמן

מלוקט משיחות הגה"צ המשפיע רבי יצחק משה ערלענגער שליט"א

מאמר א'

מתוך שיעור בספה"ק "פרי הארץ", כ' תמוז תשפ"ד

ידוע מחז"ל הקדושים (ומובא בספר חפץ חיים) שכל זמן שהיו מדריגות נבואה, היה לעומת זה יצה"ר של ע"ז, כיון שבטלה יצר ע"ז בטלה נבואה, וזמן רב היה לי קשה הלא נמצאים אנו בדור תהפוכות מלא נסיונות שלא שיערום אבותינו, ועל כרחך מוכרח להיות שיהיה לעומת זה ריבוי קדושה כמו שהיה מדריגת נבואה כנגד נסיון ע"ז, והיכן הוא הריבוי קדושה הזה. עד שבאתי למסקנא שאכן רואים את ריבוי התורה בישיבות וכוללים וכו' עניינים נפלאים שלא היו בדורות קודמים, הרי ברור שזהו הלעומת זה של ריבוי הטומאה בעולם.

אמנם א"א להתעלם מן הנסיונות המתחדשים, והקשה מכולם הוא בענייני טכנולוגיה, אולם ישנם נסיונות נוספים לא פחותים מזה, אשר הרבה מקהילות החרדים אינם משימים על לבם כלל שניסיון הוא. בגמ' סנהדרין אמרו חז"ל היכי דמי אפיקורוס כגון הני דאמרי מה אהני לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו, פירוש שתולים התקנות שמתקנים רבנן שבכל דור כאילו משתמשים בהם כקורדום לחפור בה ואין כוונתם לשמים. אלה שאין שומעים בקול רבנן משום שחכמים הם בעיניהם יותר ממנהיגי הדור, המה האפיקורסים שבדור, משום שעל פי האמת כל מה שגודרים חכמי כל דור ודור הוא נגזר מאור התורה והחכמה שמאיר הקב"ה בלב המנהיגים לפי צורכי הדור, וכמו שאומרים "זאת התורה לא תהא מוחלפת", הרי שגם החובה לציית לתקנות חכמי הדור שייכים גם בדור הזה, וגם הכלל הזה של היכי דמי אפיקורוס חי וקיים בזמנינו.

לפני שנים כשהחלו לגדור גדר בענין הטלפונים הכשרים, הייתי קרוב מאד לאחד מחברי הועד והכרתי את מפעלם מקרוב, ראיתי אז בחוש את דברי חז"ל היכי דמי אפיקורוס שאומרים מאי אהני ליה לרבנן לדידהו קרו לדידהו תנו, כאשר ריננו עליות דברים שיש להם רווחים בחברות שמייצרים הטלפונים הכשרים וכדומה לזה עליות שווא ומדוחים לתלות כל מיני טעמים וסיבות כאילו רצונם להוציא לאור מכשירים כשרים משום שהם נוגעים בדבר, וכן הוא בכל נסיון שמתחדש.

ובימים אלו כאשר עבדי ה' נרדפים ע"י הערב רב המבקשים להמיר הדת היהודית ע"י רדיפת לומדי תורה והתבוללותם חלילה בצבא המדינה, יצאו חכמי הדור באזהרה כנגד כל תחבולות אנשי הצבא אשר כמו פרעה בזמנו גם הם באים בפה רך, ומחדשים תוכניות לימודים לאברכים בכמה מיני שמות וכינויים (כמו קדקוד וכדו'), ומדברים על לב אברכים מתי תעשה לביתך להביא טרף, ולהם גייסים לבושים כאנשים ממחנינו המדברים על לב אברכים כי כוונתם רק לסייע בפרנסה, ולאזהרות חכמי הדור אינם שועים באמרם מאי אהנו ליה רבנן שאינם יודעים מה מדברים. ושמעתי מאחת הנשים שבעלה חסידישע יונגערמאן עם כל הדקדוקים הלך לשם ללמוד אומנות לפרנסה ולעבוד תחת שליטתם, וכל חייו הרוחניים נשתנו לבלי הכיר.

ועתה שוו בנפשכם כי על מה שרודפי הדת מהמדינה עושים, שמושיבים בחורים ואברכים בבית האסורים, ע"ז עולות הזעקות השמימה ונעים אמות הסיפים, בעת שביושבם שם בבית האסורים הם הוגים בתורת ה', והגזירה היא על החיים הגשמיים שהם רחוקים מביתם וכו', ואילו על הגזירה הרוחנית שמהפכים נפשות של אברכים יקרים שהיו עד אתמול אברכי כולל, ומפתים אותם להיכנס למקומות חושך תחת שלטון ערב רב כדי ללמוד אומנות להביא פרנסה, ע"ז אין זועקים, ורבים אינם יודעים כלל שגזירה יש כאן, וגם הרבנים שכן קוראים בקול גדול אין קולם נשמע.

צריך להבין את מה שהיה ברור לכל ירא ה' מאז ומתמיד, כי צבא המדינה הוא הזרוע הכי חזק שלהם להעביר על הדת ולמחוק האמונה, וכמו במלחמה גשמית אותם מנהלים בצבא ישנם תחבולות מלחמה, כך אמר שלמה המלך ע"ה על המלחמות הרוחניות "בתחבולות תעשה לך מלחמה" (משלי כ"ד ו'), והם מומחים בתחבולות ועושים תחבולות ללכוד תחת שליטתם את לומדי התורה יראי ה', כאשר היום באים בהצעות פיתוי שונות שיוכלו להישאר עם הלבוש ועם ההנהגות המתאימים לחרדים לדבר ה', רק להיות משועבדים תחתם בלימוד האומנות שהם מציעים, ומוסיפים לחזק פרנסת הבית על ידי זה, כאשר כל כוונתם להכניס הנשמות היקרות האלו תחת שליטתם, ואחרי שיהיו אזוקים תחתם מבלי יכולת לחזור, יעשו מה שלבם חפץ חלילה. והמכניסים עצמם בידיים למקומות אלו, כמוהם כמשחקים עם נחש ארסי ומשתעשעים עם יופיו...

מי שזוכר מה שעשו הרשעים האלו כל השנים מיום שהקימו המדינה, מה שהחלו לעשות עם כל יהדות ספרד, אשר בשנים קדמוניות היו הם חלק מקיום התורה לדורותיה, ממרן ה'בית יוסף' עד ה'בן איש חי' בדור האחרון, ולולא העמיד להם הבורא שריד ופליט הגר"ע יוסף עם כמה חכמים שעלה בידם להציל ככל יכולתם את יהדות ספרד, מי יודע אם היה נשאר שריד ופליט. ועתה מבקשים להמשיך כן עם יהדות אשכנז, ואנשים מתוכינו תמימים וקצרי רואי סבורים שנשתנו הכוונות ומה שהיה עשרות שנים מיום קום המדינה עד היום השתנה לטובה כאילו היום כוונתם רק להרבות פרנסה בישראל, וכל החששות הם רק המצאה של הקנאים... ובאמת אמרו כן גם לפני כמה שנים כאשר החלה גזירת הגיוס, ישבתי כמה פעמים בישיבות של ראשי ישיבות ועסקנים, והיו שם מי שהזהירו והזהירו מפני צרת הגיוס הקרובה לבוא, אולם רוב הנוכחים שחקו עליהם אם בפה אם בלב ואמרו כי הכל דמיונות שווא, אך עם חלוף הזמן אט אט יצא המרצע מן השק ונוכחו לדעת כמה צדקו אלו שהם כינו בשם "קנאים" בעלי דמיונות...

והנה דברים אלו מפורשים ממש בזוהר הקדוש פ' ויצא (ח"א קמ"ח ע"א), "נוקבא דס"מ נחש אקרי, אשת זנונים, קץ כל בשר וכו' קשיטת גרמה בכמה תכשיטין כזונה מרחקא, קיימת בריש אורחין ושבילין לפתאה בני נשא" (נוק' דס"מ מתקשטת בכמה תכשיטין ועומדת בפרשת דרכים לפתות בני אדם), "שטיא דקריב בהדה, אתקיפת ביה ונשקת ליה, מסכת ליה חמרא דדורדיא דמרורת פתנים, כיון דשתי אסטי אבתרה", (האדם השוטה מתקרב אליה, והיא משקה לו יין משומר מחמת פתנים והולך אחריה), "לבתר דחמאת ליה סטי אבתרה מאורחא דקשוט, אפשיטת גרמה מכל אינון תקונים דהות מתתקנא לגבי דההוא שטיא וכו', מה עבדת שבקת ליה נאים בערסא, וסלקת לעילא ואלשינת עליה, ונטלא רשו ונחתא, (אחרי שרואה לאדם השוטה שהלך אחריה, מסירה מעצמה כל קישוטים ונותנת לו לישון במיטתו, ועולה לשמים להלשין עליו וללמד עליו חובה, ומקבלת רשות משמייא לרדת לעשות בו דין), "אתער ההוא שטיא וחשב לחייכא בהדה כקדמיתא, והיא אעדיאת תקונהא מינה, ואתהדרת

גיבר תקיף קאים לקבליה, לביש לבושא דנורא מלהטא, בדחילו תקיף מרתתא גרמא ונפשא וכו' מלייא דעיינין דחלן, חרבא שננא בידיה, טיפין מרירן תליין מההוא חרבא, קטיל ליה לההוא שטיא, וארמי ליה לגו גיהנם" (כשמתעורר ההוא שוטה כסבור שתחייך בו כבתחילה, אולם היא עומדת עליו כגיבור תקיף בלא תכשיטים, לבושה בלבוש של אש לוהט, וזה השוטה אופפת את גופו ונפשו רעד וחלחלה מאימת הדין בראותו המלאך שלפניו מלא עיניים וחרב משונן בידו עליו שוכנות טיפות מרות, בו נוטל את נפשו של השוטה הזה ומורידו לגיהנום).

הנה זהו תיאור חי ממש ממה שמתרחש לפני עינינו, אלא שזה הנוקבא דס"מ לובש צורה ופושט צורה כפי הנסיונות שבכל דור, והלימוד הברור הוא שצריך לבחון מיהו העומד לפניו, האם ההצעות המפתות באין מאנשים נאמנים או מנוק' דס"מ, ובענייננו אין מי שמסתפק שההצעות באות מאותו רוח טומאה דס"מ אנשי הצבא וראשי הערב רב, וכיון שיודעים מקור הפיתוי, כבר אינו משנה האם הפיתוי עצמו עומד בגדר ההלכה או השכל, משום שתוצאותיה לא ישורון ואין יודעים מה יארע לבתר כאשר כבר יהיה שבוי בידיה בחדרי חדרים או אז תסיר הקלי' קישוטיה שמפתה בהם לאמר לנו כי רק פרנסת ביתנו לנגד עיניה ולא נצטרך לוותר על קוצו של י', ואז תופיע בלבוש אש לוהט, אשר היצר השוכן במקומות האלו היא אש לוהטת אשר בהסרת חומה אחת קטנה כבר אין אפוטרופוס לעריות, ומי ערב להם שמה שמציגים להם היום יהיה גם מחר, וכיון שכבר יהיו אחוזים בפנים לא ישובו עוד אחור.

החובה מוטלת עלינו להוקיע כל ההצעות האלו, ולהעמיד נגד עינינו את כוונת הוגי הרעיונות האלו ואת אשר על לבבם באמת, ולהבין התחבולה שעושים לנו אנשי התחבולות להטעות אותנו, וכל אשר מדבר "פיהם דובר שקר", כי רצונם הוא פשוט לעשות לנו את אשר עשו ליהדות תימן וספרד ושאר פרשיות השמדות שעשו לנו, ומי שטומן ראשו בחול ואינו פותח עיניו לראות מה שקורה סביבו, מכנהו הזוה"ק בתואר שוטה, "שטיא סטי אבתרה".

ובאמת מי שפותח עיניו לראות את ביטויי ראשי הצבא והמדינה במשך כל השנים, איך שפתותיהם נוטפות מרורות על ראשי עם קודש ואומרים בפה מלא שהצבא הוא מקום החילון להשיל את היהדות ולהפוך לאנשים חדשים, וכמה גדול החשש שלהם מפני ריבוי היהדות הנאמנה עד שמוכרחים להכריחם לצבא כדי לעצור התפשטות היהדות החרדית, מבין מה שעומד מאחורי כל הפיתויים, רק מי שהוא שטיא דקריב בהדה סותם אזניו ואומר כי רק כמה ראשים טפשים מדברים כך אולם באמת כוונתם רק לסייע לנו... שטיא סטי אבתרה.

וקח לך ראיה כי אמת דיברנו, שרואים היום איך כל עוקרי הדת הכי גרועים שיש במחנות השמאל, היו תחילה גנרלים בצבא, הם אלו אשר הגו את כל הרעיונות על פיהם פועלים כיום בצבא, המה בעלי התחבולות המבקשים תחבולות להמיר את דת היהדות הנאמנה, המה כל ראשי הצבא למיניהם אשר בעת שיושבים בצבא אינם מגלים את צפונות ליבם, אולם אחרי שיוצאים משם נותנים דרור להגות לבם ואז רואים כמה נורא הוא.

באמת קשה מאד עלי הדיבור בזה, אולם מי שרואה איך לפני כמה שנים היו מי שעמדו וצווחו שיש גזירת הגיוס, ורובא דעלמא שחקו מהם, ואמרו כי זו המצאה של הקנאים, וכהיום כבר אין שאלה בכלל האם יש גזירה כזו אם לאו... צריכים להיות חכמים ולתפוס עצמינו קודם שנכנסים לצרה, כי להיות חכם לאחר מעשה אינו חכמה כלל. באמת מה שנדרש לעת כזאת, מי שבידו היכולת צריך לקיים "קראו עצרה", לקבץ כל מנהיגי הקהילות חסידים ושאינם, ספרדים עם אשכנזים כולם בלי מחיצות של קנאות או לא קנאות, לזעוק את זעקת התורה ולתקן עצה אמיתית באחדות שלימה, להיקהל ולעמוד על נפשם.

במאודעות הזמן

בשבועות האחרונים הגיע אלי אברך שמתקשה בפרנסה ואינו מוצא דרך להביא טרף לביתו, ועלה בדעתו שהצבא מלמד כיום מקצוע בפרנסה והרבה אברכים חסידיים הולכים שם, ובא להתייעץ אודות כך. מזה למדתי כמה עמוק חדר הדבר הזה לתוך מחנינו, וצריך לדבר ולהתריע בלי סוף.

היה יהודי בשם ר' פנחס פארקאש שסיפר לי שהיה בפעסט בעת המלחמה, ונכנס לשאול את הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע ששהה אז שם, שאומרים שהדייטשן ימ"ש מגיעים ומה עליו לעשות, ואז היה מדובר שאם יירשמו ברשימות של המדינה וכדו' יש צד להינצל, ובעצם היה זה תחבולה לגרום ליהודים להירשם כדי למצוא אותם אח"כ. השיב לו הבעלזער רב: למסור עצמך בידיים לרשעים? חס ושלום!, וקודם שיצא משם, אמר לו הבעלזער רב שידע, שלפעמים אפשר לקיים ד' כוסות עם תפוחי אדמה... ובאותו זמן לא הבין כלפי מה דברים אמורים, אמנם לשנה הבאה היה במצב של המלחמה בלא יין ומצות רק עם תפו"א והתחזק בזה...

ובעצם זהו הנסיון כיום, שמפתים לאברכים למסור עצמם בידיים לרשעים, בתחבולות בפה רך שהכל יהיה כראוי מצד יידישקייט, ואחרי שיהיה בידיים שלהם אין מי שיודע מה שיעשו מחר. ואם יש מי שמפתה אברכים להיכנס לשם, מוכרח שהוא עיוור ממש, וכי אינו רואה מה שהיה עד היום מעת קום המדינה מה היה כל מגמתם, ואיך בכל מה שנגעו הזיק ליהדות, ומה שהיה הוא שיהיה, המציאות לא השתנתה, רק המסכה השתנה... חייבים לפרסם השקרים שלהם, שמבטיחים שיוכלו לילך בבגדי חסידים, אולם מה יהיה אח"כ, יכניסו ביניהם נשים כמו שכבר היה, ועם בגדי החסידים זורקים אותו לגוב אריות של נסיונות, ומוטב שיהיה שוטה כל ימיו, ועני כל ימיו, ולא להימסר לידיים של אלו.

ומשום מה, הלוחמים שבקרב מחננו מרגישים עצמם אבודים כנגד הטענה שהוא במענה פיהם באמרם, וכי אנו ניהרג בשבילך ואתה תשב ותלמד? ובאמת אינו טענה כלל וכלל, הלא רואים כמה נהרגו בצבא רק מחמת חשבונות של כבוד שמפקדים עושים חשבונות כבוד מה שטוב להם ולא מה שטוב לחיי הפקודים שתחתם, ואחד הרבנים נשאל פעם ע"י אחד המנהיגים במדינה כמה אחוז מהחרדים שוכבים בבית הקברות הצבאיים, והלה השיב, אם בפניו או לא, "וכמה אחוז מהשוכבים שם נהרגו בלי שום סיבה וצורך אמיתי"... נמצא שמלבד הטענה של חבלה בכרם בית ישראל, יש כאן צד של מאבד עצמו לדעת למסור עצמו לידיהם.

והנה דרכינו לראות טוב בכל אחד, ואין דנים על פלוני מדוע אינו מוחה ועל אלמוני וכו', אמנם על עצם הדבר מוכרחים לדבר לזעוק ולהתריע. וקח לך ראיה שאין לך מי ששקוע בכלים הטמאים של הטעכנולוגיה שלא הוזק, וסיפר לי אחד שהיה בועד של השגחה על הכלים והיה מוכרח לבדוק איזה דבר וראה בטעות קטע של כפירה שמפריע לו עד היום, והוא אחד מהרבנים... הוא הדין בדבר הזה שהוא מקור הטומאה וכל מי שמקשר עצמו למקום שלהם, תוצאותיו מי ישורון. (מתוך שיחה, אלול תשפ"ו)

שמשון משמעון

גליון ל"ח | פרשת חיי שרה | תשפ"ד

פנינים ואמרים נפלאים מאוצרות וכתבי תורתו של מורינו הגה"ח רבי שמעון הירשלער זצ"ל

שה לבית

פנינים וחידושים על סדר הפרשה

הטעם שנזכרו אברהם מלהספיד את שרה

וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ (כג, ב).

בספה"ק **'תפארת שלמה'** מבאר, דאברהם אבינו אמנם בא להספיד לשרה ולבכתה, אך לא נאמר בפסוק שעשה כן בפועל. והטעם לכך, משום שהיה רואה את מלאך המות מתריס כנגדו, כדאיתא במדרש (ב"ר נח, ו).

ומבאר ה'תפארת שלמה', דהנה זהו כלל גדול במעלות הצדיקים המתהלכים לפני אלקים בתמים: אף אם חלילה באה אליהם מדת הדין לאיזה יחיד או רבים ח"ו, לא יתנו לבם להתבונן במהות הצרה ההיא ר"ל, ולא יפול לבבם להקשות 'מדוע עשה ה' ככה לארץ הזאת'. זאת משום שלבם נכון ובטוח בה' כי צדיק וישר הוא, א-ל אמונה ואין עול; ונהפוך הוא, כי מפי עליון לא תצאנה הרעות, אלא כולן מכוונות אך ורק לטובה.

והנה כן הדבר היה אצל אברהם אבינו ע"ה. כשבא לספוד לשרה, ראה את מלאך המות מתריס כנגדו - דהיינו, שהיצר הרע ניסה להכניס בלבו להקשות על מעשי ה' מתוך צער האבל. לכן, כשראה זאת, מיד פירש מן ההספד ולא הספידה, אלא **"וַיָּקָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ"** והתחיל לדבר דברים אחרים (עיי"ש).

ואמר לי ידידי נ"י, ששמע מאברך אחד, אשר שמע מזקינו שהיה מסתופף אצל ה'**תפארת שלמה**', ונכח שם בעת שאמר ה'תפארת שלמה' את דברי התורה האלו. וסיפר, שבשעה שתיאר זאת, קרא ה'תפארת שלמה': **"אַוּוּעק מיט דִירז!"** (הסתלק מכאן!). ועשה תנועת ביטול חדה בידיו כדי להמחיש את גירוש היצר הרע.

דאגת השדונים – הברכה המיוחדת של אברהם שלא היתה לו בת

וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל (בראשית כד, א).

עיין **רמב"ן** שהביא את דברי חז"ל (בבא בתרא טז, ב) על פסוק זה, שרבי מאיר דרש שלא היתה לו בת, וזו לברכה; כי לא היה יכול להשיאה אלא לבני כנען הארורים, ואם ישלחנה לארצו, גם כן תעבוד שם עבודה זרה כמותם וכו', ואברהם לא יחפוץ שיצא זרעו הכשר משרה אשתו חוצה לארץ, ואף כי יעבוד עבודה זרה.

ויעוין ב'**כתב סופר**' שהביא מה שכתב **הרמב"ם** בארת לבנו, שבתו' מלבנת שערותיו בשביל דאגה לשדך אותה לפי כבודו הראוי לו. וכן מציין לדברי הרמב"ן הנ"ל, ומפרש בזה על דרך צחות את הפסוק **"וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל" - שלא היתה לו בת**. שאילו היתה לו בת, אף שהיה לו כל טוב, היתה זקנה קופצת עליו והלבינו שערותיו מפני דאגת הבת (עד כאן דבריו).

והוא לפלא, שגם להרמב"ם היו קשיים בעניין שידוך לבתו, עד כדי כך שהלבינו שערותיו מזה.

בחירת האבות בסוג הרוחני על פני כל הן דעלמא

וְאִשְׁבִּיעֲךָ בַּה' וגו' אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי (כד, ג)

אצל זיווגי האבות מצינו דבר נפלא. כשאברהם אבינו אמר לאליעזר למצוא זיווג ליצחק, הוא מתחיל בתיבות **"אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי"**, ורק אחר כך אמר לו **"כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי"**. וכן להלן בסוף פרשת תולדות (כה, א), כשיצחק שלח את יעקב למצוא זיווגו, התחיל באמירת **"לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן"**, ורק אחר כך אמר לו **"קוּם לֵךְ פַּדֶּנָה אֲרָם בֵּיתָה בְתוּאֵל אֲבִי אִמֶּךָ וְקַח לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה"**. והרי אין זו דרך העולם בשידוכים, שכן בדרך כלל מתחילים לדבר במה שרצונם ליקח, ואין מתחילים בחלק השלילי.

אלא יש לומר שדבר גדול מרומז כאן. כי יש אנשים אשר בוחרים בשידוך אף על פי שאינו הגון ורצוי להם כל כך, מתוך מחשבה שמכל מקום 'הכסף יענה את הכל'..., ומתפשרים עבור בצע כסף או עבור יחוס וכדומה. אבל אצל אבותינו הקדושים לא היה דבר כזה. אלא מה שאינו הגון, היה אצלם בבחינת דבר פשוט של **'לא תקח אשה משם'** בכל הון דעלמא בשום פנים ואופן. ולכן רק לאחר שהציבו את היסוד השלילי המוחלט, התחילו לחפש את הדבר המתאים להם.

דבר בעתו

פנינים וביאורים בענייני דיומא

הַהַפְכָּפוּת כשורש הרשע

וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי וגו' (בראשית כג, י).

הנה חז"ל במדרש דרשו את עפרון לגנאי, וכך כתב רש"י כאן בכמה מקומות. וכן מצינו **בתוספות** (מגילה י: ד"ה רבה בר עופרן) שאין לקרוא בשמו משום שרשע היה.

ולכאורה יפלא במה חטא, ולמה זכה לתואר הזה? הלא בתחילה רצה ליתן לשדה לאברהם בחינם, אלא שאברהם לא רצה, ורק אחר כך כשראה שאברהם רוצה ליתן את מלא שוויה, אמר לו עפרון את האמת שהיא שווה אצלו כך וכך. ויתרה מזו קשה, דהרי בשדה זו הייתה מערה חשובה מאוד, כי שמה היו קבורים אדם וחוה כמו שאמרו חז"ל (ומובא ברש"י בפסוק ב'), ואבינו אברהם חפץ מאוד בשדה זו דייקא לגודל חשיבותה, כמאמר הכתוב "וּפִדְיוֹן לִי בְּעֶפְרוֹן" וגו'. אם כן, מה טענה יש על עפרון שמכרה בדמים מרובים?

ובעיקר הדבר יש להבין, למה האריכה התורה כל כך בסיפור המכירה הזו? הרי היה לה לכתוב בקצרה: **"ויקן אברהם את שדה עפרון אשר במכפלה בכסף מלא"**, ומה לימוד יש לנו מכל ארוכות הכתובים?

אכן נראה שיסוד גדול רמזה לנו התורה"ק כאן. ובזה גילו לנו חז"ל את דרך הרשע: **לאו דווקא מי שעושה מעשה רשעות בפועל הוא הנקרא רשע, אלא אף אדם שהוא הפכפך כזה, שברגע אחד מתחיל לראות לפניו רק את תאוות הממון, ואז שוכח מכל ענייני נימוס ואנושיות - זהו גם כן רשע גמור.**

וזאת מצינו בעפרון, שמתחילה רצה ליתן את שדהו בחינם ובוש לבקש ממון בהבינו את גודל חשיבות הדבר. שהרי שרה אמנו הייתה חשובה מאוד בדורה, עד שכל בני חת באו לגמול עמה חסד, וגם אברהם אבינו היה מכובד מאוד בעיניהם כאמרם **"נשיא אלקים אתה"**, וכן דרשו חז"ל (מובא ברש"י פסוק י) שבאותו היום מינו את עפרון לשוטר עליהם מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו. ואכן בתחילת דיבורו אמר עפרון (פסוק יא) לעיני כל באי שער עירו, בלשון נחרצת: "לא אדני" - לא תקנה אותה בדמים (רש"י), "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה, לעיני בני עמי נתתיה לך קבר מתך". שלוש פעמים חזר על כך שהוא נותן את הכל במתנה בלי דרישת דמים.

אולם, בראותו שאברהם אבינו הציע לו מצידו שייקח ממנו את כסף השדה ושוב אינה בושה לקחת ממנו הדמים, פתאום הפך עפרון את פרצופו לחלוטין, ותבע מאברהם אבינו סכום מוגזם של "ארבע מאות שקל כסף". דהיינו, בו ברגע שראה שיש לו את ההזדמנות לרכוש כסף, איבד את שכלו ושיקול דעתו ושכח עם מי הוא מדבר - עם חשובו של עולם, אדם כזה שכל אומות העולם באו לעמק השווה והמליכוהו עליהם (רש"י לעיל יד, יז), אדם שניצח את ארבעת המלכים שהכו את מלכי סדום ועמורה וכו' ויכם (שם, טו). נדלקה בקרבו תאוות ממון אדירה כל כך, עד שלא התבייש לחזור בו לעיני כל בני חת ממה שאמר לפני רגעים אחדים, ולדרוש סכום מופקע כזה על חלקת שדה קטנה שלא הייתה לו שום תועלת ממנה, כמש"כ **באור החיים** בשם חז"ל שעפרון מימיו לא ראה במערה דבר זולת החושך והבהלה.

התהפכות כזו היא יסוד הרשע: תיכף כשנדלקת בקרבו תאווה, הוא שוכח הכל בראותו לפניו אך ורק את הממון. וכן בכל מצב תאווני, עלול האדם להתהפך מהיותו איש חסד ונדיב לבעל תאווה נמרצה. ולכן האריכה התורה בכל הסיפור הזה, כדי ללמדנו להתבונן בכוח ההפכפכות.

ומידה רעה זו מצינו גם אצל עשו, שנקרא **'אדום'** על שם אומרו **"הלעיטני נא מן האדום האדום הזה"** (להלן כה, ל). ועיין בספר מדריגת האדם **להגר"י מנובהרדוק** (מאמר דרכי החיים פ"א) שמבאר, שאף על פי שהיה זה מאכל עדשים המעורר לאבלות - כי העדשים דומות לגלגל, והאבלות גלגל החוזר בעולם - אך את ההערה הזאת ייקח לעצמו רק בר דעת שמתבונן בכל דבר. אבל עשו הרשע לא ראה את האבלות במאכל, אלא מיד בראותו את הברק הראשון של אדמימות העדשים, גבר עליו טבעו הרע ונפל בבולמוס התאווה, ובלי שום שאלה פתח פיו להלעיטו.

ואפשר להוסיף על כך את דברי **הבית הלוי** (פ' תולדות) שכתב, כי עשו התבייש בעצמו שהוא נמצא בבית אבילות והוא להוט אחר אכילה ושתיה כדרך הזוללים. על כן עשה עצמו כאינו מכיר כלל בתבשיל שהוא עדשים, אלא רואה רק שהוא אדום, ולכן אמר **"האדום האדום הזה"**. ומשום כך לא רצה לאוכלו כדרך בני אדם, שאם יאכל בכף מהקערה, יהיה לו להרגיש שהוא עדשים; לכן החליט לבקש מיעקב שישפוך מהקדירה לפיו, ובמרמה נתן טעם **"כי עיף אנכי"**, ואין בי כוח לפשוט ידי לפי (עיי"ש).

נמצא, שאף על פי שידע עשו היטב שאין דרכו של יעקב היושב אוהלים לבשל נזיד, ובפרט נזיד עדשים שהוא מאכל אבלים, והיה לו להבין ברגע קט את זרות הדבר וממילא לא היה מתנהג כפי שהתנהג - אלא מוכרח לומר, שכשחזר מן השדה עיף וצמא וערב הוא לא חשב על כלום. נאבדו לו כל חושיו לגמרי, עד כדי כך שאמר "הלעיטני נא" כדי שיוכל לתרץ עצמו שאינו רואה את נזיד העדשים. זוהי מציאות של גוי: **יתכן שיהיה בעל חסד ובעל נימוס, אבל ברגע שיש לפניו תאווה, מיד הוא שוכח את כל הכללים, ומראה התאווה בולע את הכל, ולכן נקרא 'אדום'**. והבן היטב.

מפי השמועה

פנינים נפלאים שנשמעו מפי סופרים וספרים

שתחיה עד מאה כ-עשרים שנה...

וַיִּהְיוּ חֵיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים (כג, א). **וברש"י בת ק' כבת כ' וכו'.**

שמעתי מהרב **רבי חיים ליברמן** מב"ב שבימי בחרותו שימש את האדמו"ר בעל **אמת מגור** זצ"ל. דמה שנהוג לברך לחבירו שיחיה **"עד מאה ועשרים שנה"**. באמת יש לברך ולומר עד **"מאה כ-עשרים שנה"** דהיינו שבן מאה יהיה כבן עשרים, כמו שכתב רש"י כאן, ודו"ק.

ופעם איחלתי כן **למו"ר הגאון בעל 'שבט הלוי' זצ"ל** ונהנה מאד וממש זרחו פניו. וכן איחלתי פעם את **הגרי"ש אלישיב זצ"ל**. ואף שלפי זה מאחלים רק עד מאה שנה ולא עד ק"כ שנה, אל יהי זה תמוה כי כבר נאמרו בספרי האחרונים דברים בזה ליישב נוסח התפלות שמוזכר בהם **'עד מאה שנים'**, שבימינו יש להתפלל כן, על דרך המשנה באבות (פ"ה משנה כ"א) בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם.

שְׁמַע בְּנִי

פנינים ודיעיונות על סדר התפילה.
החל מהשכמת הבוקר ועבודת היום

והערב נא – להסיר את טעם הדברים הבטלים

וְהַעֲרֶב נָא ה' אֱלֹקֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ.

שמעתי מפי **הג"ר שמאי צאהן מגייטסהעד**: לכאורה הלא כבר נאמר על התורה **"וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים"**, ואם כן איך שייך לבקש על כך?

משל למה הדבר דומה, למי שמבקש שירגיש את מתיקותו של הדבש. ותירץ על פי משל: עני מרוד שכל מאכלו בכל יום ויום הוא פת קיבר עם בצלים, ומעולם לא הרגיש טעם מאכל אחר. פעם אחת עשה הגביר שבעיר חתונה, והזמין את כל העניים לסעודת החתונה בלילה. כל אותו היום צם העני ולא אכל לחם, אלא בצל לבד כדי שיהיה לו תיאבון לאכול בלילה. וכשבא בלילה ואכל מכל מעדני הסעודה, לדאבון לבו לא הרגיש שום נעימות ומתיקות בכל מה שאכל. אמרו לו: כיוון שאכלת רק בצלים, כל מה שאכלת היה מוטעם בטעם בצלים. לכן ילך ויקיא כל מה שאכל וירחץ את פיו, ואז ירגיש בטעם האוכל.

וכן הוא בכל אדם, יתכן שמאס פיו בדברים בטלים, ואז אינו יכול להרגיש בטעם התורה. ולכן אנו מבקשים **"והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו" - שיתנקה הפה ונוכל לחוש במתיקות.** וזו כוונת רש"י **"כל התחלות קשות ומכאן ואילך יערב לכם"**, ועי' **תוס'** כתובות (דף קד.).

מדוע מתפללים רק על צאצאי צאצאינו?

וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי צֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל

אצל עצמו אומר האדם **"וצאצאי צאצאינו"**, כי בני בנים הרי הם כבנים, ודעתו של אדם עליהם. אבל אצל אחרים, אומר רק **"וצאצאי עמך בית ישראל"** ואינו מרגיש על בני בניהם, אלא רק על בניהם, כי דרכו של אדם להאהב את בני ידידיו, אבל לא את בני בניו. ולא תקנו חכמים תפילה אלא בעניין הנרגש לאדם ולא יותר, כדי שלא יהא ח"ו משקר בתפילתו. ועי' בש"ס נדרים (כב., רש"י ד"ה הרי זה יכול) שלפעמים נותן אדם מתנה לבן חבירו, כדי לכבדו, ע"ש.

ההבדל בין שכל אנושי לדעת תורה

וְנִהְיֶה כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ לִשְׁמָהּ.

צ"ע איך נכנס לכאן הענין של **"יודעי שמך"**, הלא אנו מתפללים על לימוד התורה? יתכן דקאי על השם שמזכירים בסוף הברכה "ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל", שהקב"ה נקרא **'מלמד תורה'**.

והכוונה היא שבעת שלומדים תורה מוכרחים לדעת שזו תורת ה', ומבלי ידיעה זו אין זה נקרא לימוד התורה. וכמו שאחז"ל שאין ללמוד חכמה יוונית, כי חכמת יוונית מבוססת ומיוסדת על חכמה ושכליות אנושיות, אבל תורת ה' היא למעלה מן השכל והטעם. ומי שלומד בחכמה יוונית רוצה שהכל יוסבר על פי שכל אנושי, וזה אי אפשר בתורת ה'. רק על ידי הכרה בשמו יתברך, שהוא היה הוה ויהיה - שזה למעלה מן השכל והזמן - על ידי הקדמה זו נוכל להבין קצת בתורת ה'.

וזה מה שמתפללים בברכת **'אתה חונן'**: חננו **"מאתך"** דייקא חכמה בינה ודעת, היינו שמבקשים שהדעת שתינתן לנו תהיה מאת ה', ולא דעת ושכל אנושי. ועל כן צריכים להתרגל לכפוף את דעתנו לתוה"ק ולא ח"ו להיפך. כפי שמובא ב**סמ"ע** (חו"מ סימן ג') שדעת בעה"ב היא היפך דעת תורה.

ואל תתמה ולומר, דהלא גם הבעה"ב הוא למד בישיבה ויודע את ההלכה ולמה חשבינן דיעותיו כסתירה לדעת תורה, כי אעפ"י שהוא יודע את הדין, אמנם את דיעותיו הוא מקבל מן ה'צייטונג' (העיתון) ו'הראדיו' ומדעות סביבותיו כיוצא בו, ולכן דעתו היפך דעת תורה.

נִשְׁמֵי בְּרָכָה

שמועות טובות
מגדולי וצאצאי ישראל

ש"ב הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל – גאב"ד פרעשבורג

ב' בסלו תש"כ

מאן מלכי רבנן

סיפר לי הרב **שמחה בונם שרייבער** מלוגאנו, בנו של ה'דעת סופר', כי כשנכנס פעם בחיי אביו אל הרה"ק בעל **הבית ישראל מגור זצ"ל**, שאל אותו הרבי: האם אתם מכירים את אביכם? **אביכם הוא בבחינת 'מלכות'...**

ועוד סיפר לי, שבהיותו לפני כמה שנים באמריקה, אמר לו אחד ממשמשי **מרן הרה"ק מבעלזא זצ"ל**, שכשהגיע הרה"ק מבעלזא לארה"ק, ביקר אצל **הרב הרצוג** ואצל **הרב מפרעשבורג**. וכשהעירו לו מקורביו שיש לבקר עוד רבנים גדולים וחשובים, ענה להם שקבלה אצלו שלא לבקר כי אם את המרא דאתרא ולכן ביקר את הרב הרצוג. וכששאלוהו: אם כן למה ביקר אצל הרב מפרעשבורג? השיב: **הפרעשבורגער רב הוא בחינת מלכות...**

מזרז ביותר מפני הדרת כבודו

סיפר לי **הרה"ג ר' משה דייטש זצ"ל**, בן **הרב מקטמון [הג"ר יהושע דייטש] זצ"ל**, שכשהגיע עת דודים של אחותו הגדולה, הזמין אביו את **גאב"ד טשעבין** ואת ה'**דעת סופר**'. וביום החתונה הלך הוא עם מונית ('טעקסי') להביא את שני הגאונים לחתונה. מקודם נסעו לקחת את הגאון ה'דעת סופר' מביתו, ואח"כ בא אל בית הגאון מטשעבין. והם חיכו לו קצת זמן עד שיצא מביתו ונכנס למונית. וכשהבחין הגאון מטשעבין בהגאון מפרעשבורג, התחיל להתחנן לו שימחול לו. ושאל הגאון מפרעשבורג על מה ולמה? השיב הגאון מטשעבין: הלא לא ידעתי שכבודו מחכה ב'טעקסי', **ואילו ידעתי הייתי מזרז ביותר מפני הדרת כבודו.**

אין לי עסק בנסתרות

שמעתי מנכדו **הרה"ג ר' צבי שרייבער שליט"א**, ששמע בשם זקינו ה'דעת סופר', אודות מה שכתב **החתם סופר** בתשובותיו **'אין לי עסק בנסתרות'** (עיין **שו"ת חת"ס** או"ח סימן נה, ק, קנ"ט, חיו"ד סי' רפ"ז, רצ"ד, ועוד). אמר ה'דעת סופר', שאי אפשר לפרש את דבריו כפשטן, כי הרי החת"ס היה ידוע בגודל בקיאותו בחכמת הנסתר, וגם ספרין הקדושים מלאים בתורת הח"ן. אלא ביאר שהפירוש בדבריו הוא: **איך מאך נישט קיין עסק (ביזנעס) פון תורת הנסתר!...** [אינני עושה רווחים מתורת הנסתר]. כידוע שבעוונותינו הרבים הרבה מן המסתתרים בנסתרות כוונתם מחמת דרדא דממונא, וד"ל. ודפח"ח.

ובענין זה, עיין מש"כ ה'דעת סופר' בהסכמתו על הספר **זכרון למשה** להג"ר יוסף הכהן שוואַרץ (שהו"ל לרגל מלאת מאה שנה לפטירת החת"ס), וד"ל: סיפר לי גיסי הגאון המנוח מו"ה אח"ד סופר זצ"ל מבאריסלאוו, שבהיותו ב'בעלז' אצל הגאון הקדוש רבי ישכר בער זצ"ל, **אמר לו שפסק הלכה של זקנו בעל החתם סופר מכוון גם כן על פי הקבלה.**

שיעור הכוס של החתם סופר לחומרא – רק לעצמו

שמעתי בשם **מו"ה הגר"ש וואזנער זצ"ל**, ששמע הוא בעצמו מה'דעת סופר', ששמע מזקנתו הרבנית של ה'**כתב סופר**' זצ"ל, שזכתה להיות כמה פעמים בליל הסדר אצל **מרן החתם סופר זצ"ל**. והיא סיפרה, שראתה שליד ה'חתם סופר' היה כוס בשיעור גדול מאוד כמין צנצנת כשיטתו להחמיר בענין השיעורים. אולם לכל המסובין, ואף אצל מקום בנו ה'כתב סופר', היה כוס כשיעור הרגיל כמו שנוהגים העולם.

התמנותו לנשיאות קהילות 'סלובקיה'

מיד לאחר מלחמת העולם הראשונה, נתמנה הרב לנשיא ארגון הקהילות החרדיות בצ'כוסלובקיה שמנה כשלוש מאות קהילות. הארגון הזה נתייסד בשנת תרע"ט, כשהציונים ושאר הכתות החפשיות למיניהן התגברו והתפשטו, והיתה צפויה סכנה רוחניות לקהילות החרדיות ולדור הצעיר בצ'כוסלובקיה. ולכן נקראה אסיפה כללית של רבני הקהילות לשום יסוד רשמי של האורתודוקסיה במדינת סלובקיה.

האסיפה היתה בראשות **הגה"ק רבי שמואל רוזנבערג - 'הרב מאונסדארף'** שהיה כבר באחרית שנותיו. והיה 'הרב מאונסדורף' נרגש מאד על שנזדמן לו לארח את הרב מפרעשבורג זצ"ל. ולמרות שה'דעת סופר' היה אז צעיר לימים, ואילו הגה"ק מאונסדארף היה זקן גאוני המדינה, בכל זאת ציוה הרב מאונסדארף שישב בראש האסיפה.

וברוב התלהבות הכריז 'הרב מאונסדורף' בפני קהל עם ועדה: **ברוך ה' שזכיתי לראות את נכדו של מורי הקדוש ה'כתב סופר', ממלא מקום אבותיו בתורה וביראה.** ואז התמנה על ידו להיות ראש ומנהיג הקהילות החרדיות, וחיזק ועידד אותו לקראת תפקידו להיות ראש ומנהיג אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ולנהלם על מי מנוחות.

מתוך יומן הנכתב בכת"י של זקיני הג"מ רבי שמעון הירשלער זצ"ל - אבד"ק מאדרע, וחבר בי דינא בעיר פרעשבורג:

אח"כ בא בשבת קודש פ' מקץ חנוכה מארץ הקודש מוועד העיר האשכנזי מכתב ארוך שנחוץ שאסע שמה להיות באי כוחם ולהדגיש מעמדינו, כדי שלא תרשה האגודה ולא תסכים לב' קהלות חרדיות היינו וועד העיר האשכנזי תחת דגל הרהגמ"ק ר' יוסף חיים זוננפעלד מצד אחד וקהלה חרדית מצד חסידי גור פולין ואזי יספחו גם אליה קצת מהליטא, ושתיהם יהיו חוסות בצל האגודה ותחת סמכותה, כי זה סכנה להיהדות החרדית בעולם, כי ע"כ בכל קהלה בחו"ל יהיו ב' כתות חרדיות לשני קהלות נפרדות, ותחת להתאחד וללחום נגד משמאילים ילחמו וינהגו מחלוקת והתנגדות אחת לחברתה והמשמאילים יגברו.

*אבל היות כבר היה הזמן מאוחר בלתי אפשר ליסע עוד כי התעודות הנצרכות לא היו מוכנים, הלכתי עם **מו יעקב יואל בורגן** עורך העיתון 'יודישע פרעסטע' ומזכיר הכללי של האגודה אל **הגאב"ד דפה הג"ר עקיבא סופר** לישא וליתן אודות הדבר, כדי שמר בורגן אשר נסע ל'בערלין' יקח הוראה מצדינו כדי לעמוד על עמדתינו בדבר, ולהשתוממותי הרבה גם הרה"ג דפה לא ראה סכנה בזה, כי לדעתו טוב שיהיו מפורדים כי א"א לאחד דיעות חלוקות בקהלה אחת, והאנשים ממדינות שונות לא יסתפחו תחת דגל אחת, על כן לדעתו ששתיהם יהיו בלתי תלויות מ'וועד הלאומי' ומקהל 'רב קוק', אבל יסדרו ענייניהם כל אחד בפני עצמה סמכות האגודה, ואין לחשוש ולדאוג פן תפרוץ יסוד הקהלות הרבות בעיר אחת בחו"ל כי פה כבר נתאגדו ונסדרו בקהלה אחת ע"כ א"א לחלקם בלי הכרח, אבל התם כשהכל נסדר מחדש והם בני ארצות שונות וטיפוסים שונים א"א לדמות ולהקיל הענינים זה לזה, ולכן אם בקושי להשוות הדעות טוב כי ילכו איש לדרכו ויסדרו חיי הקהלה כל אחת כפי רצונו.*[2]

א. כן כתב ה'דעת סופר' בעצמו על ספרו דמר אביו השבט סופר 'שיערי שמחה' שנתן לי'דורון דרשה' לכבוד הבר מצוה של - אבי המחבר ז"ל - הרב רבי בונם זובולן הירשלער ז"ל, ולאות חביבות כתב לו ב'שער בלאט' בזה"ל: **דורן דרשה לבר מצוה ולבר חכים הב' המשכיל והבנון ר' בונם זובולן נ"י בן ידיד נפשי תלמידי ש"ב הרב הג' המאוה"ג וכו' כש"ת מו"ה שמעון הירשלער נ"י דיין מצויין דפק"ק. הברכה אחת לאב ולבן ירוה נחת מכל י"ח הי"ו ישכילו ויצליחו בכ"ד אכי"ר. כאו"נ ונפש החותם בברכה ס"ב 'זה הדבר אשר צוה ד' תעשו וירא אליכם כבוד ד' תרצ"ב לפ"ק. הק' עקיבא בהגמהרשל"ס זצ"ל.**

ב. וכידוע כן היתה דעתם של כמה מגדולי ישראל שבאותה הדור, ולכמה שנים התווכחו הצדדים לכאן ולכאן, עד שלבסוף נתגלגלה הדברים והאגודת ישראל בארה"ק נפרדה לשתים, וכל אחד ניהל כפי דרכו והשקפתו של ראשיו ומנהיגיו, ואכמ"ל בקורות הדברים.

להערות והארות, וכן לקבלת הגליון מדי שבוע למייל: s3004070650@gmail.com (המספר בשם המייל הוא 'ש-מ-ע-ו-ן')
כמו כן הננו פונים לכל מי ששמע מהמחבר ז"ל סיפורים ועובדות מכלי ראשון, או שיש תחת ידו הקלטות מדברי – נודה לו מאוד אם יואיל לשלוח את החומרים לכתובת המייל המופיעה כאן.
חדש!!! מספר טלפון (אנגליה): 44+ 7475395664 (להשאיר הודעה)

הארי חזי

פנינים נפלאים מתורתו של

המהרא"ל צינץ

הגאון רבי אריה לייב צינץ זי"ע מפלאצק

גיליון שצ"ה, פרשת חיי שרה תשפ"ז

מכון להוצאה חדשה ומפוארת
של ספרי מהרא"ל צינץ זיע"א

ת.ד. 3498 אשדוד 77134
טל': 08-8648989
פקס: 08-8648686
tzintz@tzintz.org

הכמהות רבינו, מי שישתדל בהדפסת ספריו יהיה לו המחבר למליץ

ברכתו השלמה של אברהם לעת זקנתו

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל (כד, א).

בדרך כלל הזקנה נחשבת לחיסרון, כפי שאמרו חז"ל (שבת קנב, א): "סיבותא - כלילא דחילפא" (=זקנה - עטרת של קוצים), וכן מובא בערכין (יט, א): "סבא בביתא - פחא בביתא" (=זקן בבית - שבר בבית). אולם אצל אברהם אבינו, אף על פי שהיה זקן, לא חלו בו החסרונות המסתעפים מן הזקנה.

יתרה מזו, הרי אמרו שכל השרוי בלא אישה שרוי בלא ברכה (יבמות סב, ב), ואם כן אצל אברהם היו 'תרתי לריעותא' - גם היה זקן, וגם היה שרוי בלא אישה (לאחר פטירת שרה אמנו). אף על פי כן, הברכה הייתה שרויה עמו במלואה, כנאמר "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל".

והטעם לכך הוא, שכל סיבת חסרון הברכה במי ששרוי בלא אישה היא מפני שהיצר הרע מתגרה בו; אולם באברהם לא שלט היצר הרע כלל. ולכן נאמר "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל", להורות שלא שלט בו היצר, כפי שדרשו חז"ל במדרש רבה (נט, ח) על התיבה 'בכל', וזה לשונם: "'בכל' - שהוא שליט ביצרו".

(מלא העומר)

מעבד לאיש - כיצד נעשה אליעזר שליח ליצחק?

וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וגו' (כד, כב).

ויש להבין, מדוע שינה הכתוב כאן וקראו 'איש', ולא 'עבד' כפי שנקרא עד כה?

ונראה לבאר זאת, כי לכאורה הנזמים שנתן לה אליעזר היו לשם קידושין בשביל יצחק. והנה באמת קיימא לן בגמרא (גיטין כג, ב) שאין עבד כנעני יכול להיעשות שליח לקידושין, מפני שאינו שייך בתורת גיטין וקידושין. ואם כן קשה, איך נעשה אליעזר העבד שליח קידושין ליצחק?

אך אמרו במדרש (ב"ר ס, ז): אליעזר על ידי ששימש את הצדיק באמונה, יצא מכלל עבד כנעני (מכלל 'ארור' לכלל 'ברוך') ואם כן מובן, שלאחר שכבר התאמץ בשליחותו זו באמונה, יצא מכלל עבד כנעני ונקרא מעתה 'איש', ולכן היה כשר להיות שליח לקידושין.

(מלא העומר)

פניני דרוש

עומד על הגמלים - אזהרתה הסמויה של רבקה וחשדותיו של אליעזר

וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיָּרֶץ לָבָן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעָיִן (כד, כט). **ופירש רש"י: למה רץ, ועל מה רץ? "וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם" כו', שנתן עיניו בממון.**

ויש להבין את המשך הפסוק: **וּכְשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַגְּמַלִּים עַל הָעָיִן. וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ ה' לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים** (שם פסוקים ל-לא).

ויראה לומר, מאחר שכבר נתן אליעזר שבח והודיה לה', שהנחהו לבית אחי אדוניו, מה לו אפוא לעמוד בחוץ? הרי היה לו לילך מיד פנימה אל הבית. ואמנם, לפי שהיה אליעזר נראה כעשיר גדול, הוא הוצרך להיות במקומם של אנשים נאמנים, ולזה שאל תחילה (שם פסוק כג): **הֲיֵשׁ בֵּית אָבִיךְ מָקוֹם לָנוּ לָלִין**. אך אם כן, לאחר שכבר השיבה לו שיש מקום ללין - מדוע בכל זאת נותר לעמוד בחוץ ולא הלך מיד שמה?

אלא שיש לדייק בלאו הכי, שרבקה ענתה לו יותר ממה ששאל. שהרי הוא שאל ממנה רק לינה אחת, והיא השיבה לו לינות הרבה, כמבואר ברש"י (שם פסוק כה). וכיון שאין זה מדרך ארץ להזמין אדם ליותר ממה שביקש, שמא לא ירצה להתעכב, כיצד הציעה לו לינות הרבה? מכאן שרבקה בצדקתה ידעה ואחיה אנשי רשע הם. ולכן, כאשר שאל אליעזר "הֲיֵשׁ בֵּית אָבִיךְ מָקוֹם לָנוּ לָלִין" - היינו, אף שלא יהיה מקום מיוחד לי לבדי, אלא "לָנוּ" ביחד עם בני הבית כדרך עוברי דרך - נתחכמה רבקה. שהרי ידעה שהם רשעים וחשודים על הגזל, כדאיתא במדרש (ילקוט שמעוני רמז קט) שנתייעצו להורגו, ולכן השיבה לו: **גַּם תֶּבֶן גַּם מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם מָקוֹם לָלוּן** (שם פסוק כה), ולא אמרה "לָכֶם". בשינוי לשון זה רמזה לו שטוב יעשה אם יבקש מקום מיוחד לעצמו, והזהירה אותו שיישמר מפניהם.

לפיכך מקדים הפסוק ואומר: "וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן", שהיה מפורסם ברשעותו, ועל כן נתחכמה להזהירו. מסיבה זו, כשראה לבן את הנזם והצמידים ושמע את דברי אחותו "כֹּה דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ" (שהיו לשון של רמז), הוא הבין שכוונת העבד הייתה שיתנו לו מקום מיוחד ומשומר מגניבה.

והנה, בתחילה רץ לבן החוצה מפני שחשד שהאיש כבר הלך אחרי רבקה משהשיבה לו שיש מקום ללין, ולכן מיהר להקביל את פניו בטרם ייכנס. אולם אליעזר, כששמע את הרמז מדברי רבקה, נזהר והמתין עד שידע בבירור שיש מקום בטוח ומשומר עבורו. ולכן מצאו לבן כשהוא ממתין בחוץ: "וַיָּבֹא אֶל הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַגְּמַלִּים". ופירש רש"י "עַל הַגְּמַלִּים - לשומרן". וכאשר הבין לבן שהם חשודים בעיני אליעזר, התחכם אף הוא ואמר "לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ" מיראה שמא יפגעו בך בני הבית? הרי "וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים" - הכנתי מקום מיוחד שיהיה משומר מכל נזק.

וזהו גם עומק כוונת לבן באומרו "בּוֹא בְּרוּךְ ה' לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ": הוא הבין שאליעזר חושש מנזק והפסד מידי אנשים שאינם מהוגנים. על כך רמז לו לבן, כפי שאיתא במדרש נשא (במדבר רבה יא, ה) על הפסוק (במדבר ו, כד) "יְבָרֶכְךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ" - שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשומרו מכל אדם, אולם הקב"ה הנותן, הוא גם השומר. ואם כן, טען לבן, מאחר שאתה "ברוך ה'" ויש לך שמירה עליונה כזו, הרי שאין לך לחוש מפני נזק כלל.

(מלא העומר)

חדש!

ניתן לשמוע בכל שבוע דבר תורה מרבנו המהרא"ל צינץ על פרשת השבוע,

מפי המשפיע הרב הגאון רבי ברוך שוורץ שליט"א
מרבני המכון ומו"ץ באוצר הפוסקים

08-8648989 שלוחה 5

הזדמנות

דרושים שותפים להדפסה נוספת של הסט המפואר

חמשה חומשי תורה וחמש מגילות ו' כרכים

עם פירוש "מלא העומר" מאת רבינו המהרא"ל צינץ זי"ע

שיחולק חינם בעז"ה לבתי מדרש והיכלי תורה

קחו שותפות בהדפסה זו

ותזכו בסגולה הגדולה, ולהבטחת המחבר

"שיהיה למליץ למשתדלים בהדפסת ספריו"

08-8648989

פניני ישועות

ישועה כפולה: הכסף התקוע השתחרר ולמחרת קיבלו 2,000 יורו מראש

התמודדות עם עיכובים כספיים ממושכים וכספים שאינם משולמים היא מועקה קשה שמדירה שינה, יוצרת חוסר יציבות ומכבידה על התנהלות הבית. אישה יקרה חוותה זאת על בשרה כאשר סכום משמעותי ביותר של 2,500 יורו, שהגיע למשפחתה בדין, נתקע מסיבות שונות והפך לסאגה ממושכת ומייאשת. במשך תקופה ארוכה, כל הפניות, הניסיונות וההשתדלויות בדרכי הטבע לשחרר את הכסף העלו חרס, והתשלום נראה רחוק ובלתי מושג מתמיד.

כאשר הבינה כי ככלות כל הקיצין השערים הרגילים נראים נעולים לחלוטין, היא החליטה לעשות מעשה ולפנות לכוח שמעל הטבע. היא יצרה קשר עם משרדי המכון וקיבלה על עצמה שותפות קבועה באמצעות חתימה על הוראת קבע בסך 72 שקל לחודש למען הוצאת ספרי רבנו המהרא"ל צינץ זי"ע. היא כיוונה בתחינה שזכות תורתו של הצדיק תעמוד לה לפתוח את שערי השפע ולהסיר את החסימות הכלכליות שהעיקו על משפחתה תקופה כה ארוכה.

התשובה משמיים הייתה מיידית, עוצמתית ומעוררת השתאות. מיד לאחר חתימת הוראת הקבע וקבלת השותפות, ממש באותו היום, הוסרו כל המניעות באורח פלא. אותו סכום מעוכב של 2,500 יורו שהיה "תקוע" זמן כה רב, הופקד לפתע בחשבון הבנק שלה במלואו. אולם כאן לא תמה מסכת הפלאים של אותם ימים. כבר למחרת היום, נפתחו שערי ברכה נוספים, והמשפחה הופתעה לקבל תשלום בלתי צפוי נוסף של 2,000 יורו שניתן להם מראש ועל החשבון.

ניתן להזמין חינם את ספרי רבנו לבתי מדרש וישיבות

להשתתפות בהדפסת הספרים לקיום צוואתו של הגאון זי"ע ולזכות בהבטחתו

08-864-89-89

ארה"ב: 718-2592395

באמונתו יחיה

דברי תורה ממורינו המשגיח זיע"א

פרשת חיי שרה תשפ"ז | גליון קנג | יו"ל ע"י בית המדרש אמונת ישראל

חודש חשון לע"נ הר"ר יונה מאיר ב"ר חיים אלכסנדר זיסקינד בלומנפרוכט נלב"ע ט"ז מרחשון

אמונת הפרשה

חברון: מקום הברית מילה - המפתח בירושת ארץ ישראל

מובא במד' (פרקי דר"א) שכשהיו המלאכים אצל אברהם אבינו וביקש להכין עבורם את בן הבקר, נדמה לו המלאך לבן הבקר והתחיל לרוץ ואברהם רץ אחריו עד שהגיע למערת המכפלה, ואז נגלה לו יקרת המקום הזה ונכסף אליו. ולכאורה הרי לא קנה את השדה עד שמתה שרה שזה היה ל"ח שנה לאחר מכן. ומה ענין שנגלה אליו המקום בעת ההוא.

בזוה"ק (ח"א דף קכ"א) איתא שלכך נקראת מכפלה לפי שמקום זה הוא מכפלה לירושלים. שבחינת ירושלים נכפלת שם. ועוד טעם אמרו שם לפי שבשעה שקנה אברהם אבינו את המערה קיפל הקב"ה כל א"י במקום ההוא ונכפלה תחתיו. וצ"ב.

ונראה בביאור הענין עפ"י הידוע שכל אחד מישראל יש לו קנין בקרקע א"י. ולפי המבואר (בס' **ערבי נחל**) שכל חלק שבא"י מכוון הוא לחלק מיוחד בתורה. והנה, **אברהם אבינו נשמתו שייכת למצות מילה שהיא בריתו של אברהם אבינו.** והיא מצוה ראשונה שנצטווה בה. ומצוה זו היא בחי' ראשית שהיא מצוה ראשונה לכל אחד מישראל. והיא שייכת לאברהם אבינו שהוא הראשית של עם ישראל. **ומבחינת מקום נראה שהעיר חברון היא המכוונת למצות מילה.** ולכן ניתנה שם המצוה לאברהם ושם קיים את המצוה.

וכבר ביארתי שלפיכך זכה ממרא שנתן עצה לאברהם על המילה כי להיות שהוא היה הבעלים של הקרקע שמצות מילה שייכת אליה זכה להשיג עניני המצוה. וזהו שאחז"ל שנגלה הקב"ה **בחלקו** דייקא. ששם הוא חלקו המיוחד בתורה. שהוא מצוה מילה. ולאחר מכן זכה אברהם אבינו לקנות בכסף מלא שדה המכפלה בחברון כי היא שייכת למצות מילה שהוא חלק התורה השייך לשורש נשמתו של אברהם אבינו. ורמז לדבר, **ברית"ו ש"ל אברה"ם אבינ"ו.** בגימ', **קרי"ת ארב"ע הי"א חברו"ן.**

והנה בפרשת צווי המילה לאברהם אבינו נאמרה לו ההבטחה לירושת הארץ, שירושת הארץ תלויה עם מצות מילה כמ"ש במדרש. ולכן לפני שנכנסו ישראל לא"י הוצרכו להימול. כי בלא קיום מצות מילה א"א לרשת הארץ. וכמ"ש "וכרות עמו הברית לתת את הכנעני" וגו' וכל זה הוא במדרש.

ולכן כשקנה אברהם אבינו את מערת המכפלה השייכת למצות מילה נכפלה כל א"י תחתיו. **כי ע"י מצות מילה זוכים לירושת הארץ. ונמצא כי שם הנקודה הכוללת את כל א"י.** ולכן מערת המכפלה היא המכפלה של ירושלים כדרשת **הזוה"ק** כי כמו שירושלים היא מקום הנקודה של כל א"י כמו כן מערת המכפלה שבחברון היא מקום הנקודה הכוללת את כל הארץ. וכ' **בעלי התוס'** עה"ת, **המורי"ה** עולה בגימ' **חברו"ן**. [וע"ד שנכתב בספר דברי הימים דה"ב ג.א "המוריה" מלא]. ויש להוסיף על זה כי **עוב"ר לסוה"ר** בגימ' **א"ל אר"ץ המרי"ה.**

וזה ענין שכָּלֵב הלך להשתטח במערת המכפלה כשרצה להנצל מעצת מרגלים. כי לפי שבאו הם למאוס בירושת הארץ לכן הלך למקום הנקודה של ירושת הארץ כדי להתחזק נגדם.

וכבר ביארנו במק"א שגם העיר שכם חלקו של יוסף שייכת לברית מילה. ונמצא ג' מקומות שהם, ירושלים, חברון, ושכם, הם בחי' הברית שהם הנקודה של א"י. ולכן ג' מקומות אלו דייקא נקנו בכסף מלא. מערת המכפלה ע"י אברהם, ושכם ע"י יעקב, וירושלים ע"י דוד המלך שקנאה בכסף מלא. ולכן במקומות הללו מתחזקת קליפת הערלה. ואומה"ע מערערים עליהם ביותר.

המשך בעמ' ב'

אמונת השבת

בשבת זו - יוצאים מארור לברוך

בפרשה זו מצינו שיצא אליעזר **מכלל ארור לכלל ברוך** כדאי' במד'. ולכן יש כח **לכל המתקשר בעניני הפרשה** לצאת **מכלל ארור לכלל ברוך.** וביותר שענין היציאה מארור לברוך מצינו בפרשה זו בג' הבחינות של **זמן ומקום ונפש.** כי **אליעזר** הוא בבחי' **נפש,** וכן אצל רבקה מצינו שהיה נר שבת דולק עד ערב שבת, וזה יציאה מארור לברוך בבחי' **הזמן** שהשבת הוא היום המבורך [כמ"ש ויברך אלהים את יום השביעי, ואי' במד' ברכו בנרות], וברכה זו נמשכת לימי החול שהם בחי' ארור ונהפכים להיות ימי אורה ודולק בהם נר שבת, וגם בבחי' **מקום** מצינו **במערת המכפלה** שיצא מיד עפרון ליד אברהם והיתה לו תקומה ויצא מארור לברוך.

(חיי שרה, תשנ"ב)

פ' חיי שרה: נרות שבת קודש - אור מיום שכולו שבת

פרשת חיי שרה היא שורש כל הזיווגים בחי' יחוד קוב"ה ושכינתיה והיא **שבת של חתן וכלה** ומובא בענין שלש תפילות של שבת, שברכת אתה קדשת מכוונת לשבת בראשית וברכת ישמח משה מכוונת לשבת של מתן תורה, וברכת אתה אחד וגו' ומי כעמך ישראל גוי אחד מכוונת לשבת של **לעתיד לבוא.** יחוד קוב"ה עם כנסת ישראל, **יום מנוחה וקדושה לעמך נתת,** בחי' יום שכולו שבת ומנוחה.

ושורש זה הוא **בנר שבת של שרה ורבקה** שבפרשה זו. **שב"ת חי"י שר"ה** בגימ' **יו"ם שכול"ו שב"ת ומנוח"ה.**

(חיי שרה, תשס"ו)

פ' חיי שרה - שורש הזיווגים

והנה פרשת חיי שרה היא פרשת שורש הזיווגים. וכמו שהביא **הרבינו בחיי** את **המנהג שקורין פרשת "ואברהם זקן" לחתן.** וכן המנהג אצל הספרדים. **ובפרשה זו מושרשים כל הזיווגים.**

(חיי שרה, תשנ"ד)

המשגיח זצ"ל היה רגיל לעורר לתלמידיו, להימנע מקריאת ספרים או גליונות בעת התפילה

אמונת הפרשה

המשך מעמ' א'

ולכן אחר שנימול אברהם אבינו תיכף בסעודת שלישי למילתו נגלה אליו המקום של מערת המכפלה שהיא המקום השייך לשורש נשמתו ע"י מצות מילה המכוונת למקום ההוא. כי ע"י המילה זכה לארץ ישראל, ונגלה אליו הנקודה שכל א"י מקופלת תחתיו.

(חיי שרה, תשנ"ה)

בפרשיות אלו: נפגשים עם האבות - ומסוגל הזמן להתעורר ולהתעלות

וכתב **השפת אמת** על מה שאחז"ל (תדב"א רבה כ"ה) ש"חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי". כי בכל אחד מישראל מושרש נקודת האבות בקרב לבו. ומצד זה כל אחד מישראל מוכרח לשוב לשרשו ולא ידח ממנו נדח כי תיקונו מוכרח. וזהו שאחז"ל (בראשית רבה מח,ח) שאברהם אבינו יושב בפתח גיהנם ואינו מניח לשם מי שנימול. וזהו מצד שאברהם אבינו הוא הנקודה הפנימית של כל אחד מישראל ואינו מניח לשום אחד מישראל להיות נדחה ח"ו.

וזאת חובת האדם לעורר עצמו שיגיעו מעשיו לנקודת אברהם יצחק ויעקב שבפנימיות לבו. שהנקודה הזו תתגלה ותצא לפועל. וזאת הכוונה מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי. היינו לנקודת אבותי הנמצאות בקרבי עכת"ד.

ואיתא **בזוה"ק** אם הנפש זוכה עוברת דרך מערת המכפלה בדרכה לג"ע ושם היא פוגשת באבות הקדושים. והצלחה גדולה היא לנפש שזוכה להפגש בשורשו עם האבות הקדושים. והנה אף שנאמרו הדברים בפגישה לאחר פטירת האדם מן העולם, **אמנם גם בחיים יכול האדם להפגש עם האבות.** והוא לפי שתורתנו הקדושה תורת חיים היא, וכאשר עוסקים בתורה באיזה ענין הרי זה כאילו חיים עתה בזמן ההוא ובמקום ההוא.

ומעתה, כאשר לומדים ספר בראשית אנו חיים בתקופת האבות, ואנו נפגשים עמהם בחיים חיותינו. וכל ספר בראשית נקרא על שם האבות כמ"ש חז"ל עה"פ (יהושע י') "הלא היא כתובה על ספר הישר". ספר אברהם ויצחק ויעקב הישרים. ובלמדנו ספר בראשית עלינו להתבונן בפרשיות האבות ולהתלוות אליהם על דרכם במשך כל ימי חייהם. ואז אנו נפגשים עמהם. אשר כפי הנ"ל הצלחה גדולה היא לנפש.

ובאמת בכל שבת באים אלינו האבות הקדושים, כפי המבואר שג' סעודות השבת מכוונים לג' האבות. ובליל ש"ק בסעודת חקל תפוחין קדישין מופיע בחי' יצחק אבינו ומתלוים עמו אברהם ויעקב. ובסעודת עתיקא קדישא ביומא דשבתא מופיע בחי' אברהם ומתלוים עמו יצחק ויעקב. ובסעודה שלישית מופיע בחי' יעקב ועמו אברהם ויצחק. ואז היא עיקר התוקף שמתוועדים כל השלשה אבות. "אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינוחו בו" ואנו נפגשים אז עמהם כדרך שנפגשים עמהם במערת המכפלה שבחברון. ולכן תיבות אלו, **אברה"ם יג"ל יצח"ק ירנ"ן יעק"ב ובני"ו ינוח"ו ב"ו.** הם בגימ', **באילנ"י ממר"א אש"ר בחברו"ן.** וגם, **אברה"ם יצח"ק יעק"ב.** בגימ', **דבי"ה רעו"א דרעוי"ן.** וכמו שאמרו **בזוה"ק** שאם הנפש זוכה, יכול להפגש עמהם בעת רעוא דרעוא ביושבו עם בני היכלא דכסיפין.

ובפרט בפרשיות אלו של ספר בראשית. הרי הפגישה בסעודות השבת הם ביתר שאת. ואנו זוכים לשבת מסובין בהאי תכא תחת העץ של אברהם אבינו אשר שם השפיע האמונה לבאי עולם. כן אנו ניזונים מסעודתא דמהימנותא, כפי' **החי' הרי"ם** שנזונין בהם מאמונה. **תח"ת העי"ץ.** בגימ', **לדו"ר ודו"ר אמונת"ך.** שמשם השפיע אברהם האמונה לדורות. ותיבות, **השענ"ו תח"ת העי"ץ.** בגימ', **במנחת"א בחדות"א דזעי"ר אנפי"ן.**

ובהתעמקות בספר בראשית בפרט בפרשה זו היא כהשתטחות על מערת המכפלה. כדרך שבא כָּלֵב להשתטח שם לבקש על נפשו שינצל מעצת מרגלים. כן ראוי לנו להתפלל על נפשנו שננצל מעצת מרגלים, ולשפוך שיח ולבקש מאת אבינו שבשמים שנזכה להגיע למעשי אברהם יצחק ויעקב, היינו לגַלות הנקודה הפנימית המושפעת בנו. **ולעלות תמיד במדריגות העבודה בשיפור מעשינו, ולא להיות מרוצים במדרגתנו.** כמו שאמר **הרה"ק מקאברין**, שהדבר הגרוע ביותר הוא כאשר "סאיז איהם רעכט אזוי ווי סאיז". ואינו דורש מנפשו התעלות ושיפור.

(חיי שרה, תשנ"ה)

צדיק באמונתו

הרה"ק הרבי ר' הערש מרימנאב זי"ע
ל' מרחשון תר"ז

א) הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע לא הגיע ממשפחת צדיקים, אלא אביו היה יהודי פשוט שהיה חייט.

אמר הרה"ק רבי יהודא'לי מדזיקוב זי"ע בשם זקינו הרה"ק האהבת ישראל מויזניץ זי"ע, ששמע מחותנו הרה"ק האמרי נועם מדזיקוב זי"ע שאמר, הערש'ל שניידער הפך את החומר לצורה, היינו שהפך את גופו לקדושת הנשמה.

ב) הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע אמר, שמעודו לא פגע בשום איש יהודי, מלבד פעם אחת, בה הוצרך לדחוף איש יהודי בחזקה, וזאת היה באמצע סעודה שלישית כאשר ראה יהודי אחד משוחח עם חבירו, ועל כן בכדי למונעו מלשוחח הוצרך לדוחפו, ונתן לו דחיפה הגונה, וסיים הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע ואמר, שאינו מתחרט על הדבר.

(שבת אחים פרשת תולדות תשע"ב)

ג) סיפר הרב רבי מרדכי הערש קרעמער ז"ל ששמע מיהודי חסיד צאנז בא בימים, שעוד נסע אל הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, ואמר, שכדאי היה אריכות טלטולי הדרכים בכדי לראות כיצד הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע פוסע את שלושת הפסיעות שאחר תפילת שמונה עשרה, ולראות כיצד יהודי מבטל את עצמו בתכלית לפני השם יתברך.

ד) פעם אחת מחסידי הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע שהגיע להסתופף בצילו, נפל לחולי, עד שנפלה עליו תרדמה, ובחלומו ראה כיצד הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע אומר דברי תורה על הפסוק (במדבר יט, יח) 'ולקח אזוב וטבל במים איש טהור', ואמר כי הטעמים על 'ולקח אזוב' הוא קדמא ואזלא, וזה מרמז שאם האדם מתבונן לראות מאין בא, שהוא עניין קדמא, וכן מתבונן לידע לאן הוא הולך, שהוא עניין אזלא, או אז נעשה האדם לאיש טהור.

לאחר שהתעורר משינתו, הוטב חוליו, על כן נכנס לבית המדרש, וסיפר לחבריו את ששמע בחלומו דברי תורתו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע. והנה לאחר מכן ביום השבת בסעודה שלישית, שמעו כיצד הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע אומר דבר תורה זה, כמובן שנעשה מהומה בבית המדרש בין החסידים.

כשהבחין בכך הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע שאל את העומדים אצלו, מה פשר ההמולה שנעשתה בבית המדרש, משאמרו לו כי חסיד אחד סיפר כבר באמצע השבוע שראה אותו אומר את דברי התורה האלו בחלומו, השיב הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע ואמר, כי בוודאי כל מה שהוא אומר בא לפני כן בשמי מעלה להסכים על דבריו, ואכן חסיד זה שמעו כבר בשמי מעלה.

(שבת אחים פרשת תולדות תשע"ה)

ה) הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע שידך את עצמו עם הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, ובמנהג היה בשעת גמר השידוך, שהיו הצדדים מכריזים את ייחוסיהם, על כן נעמד הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע ומנה את ייחוסו הגדול, שאביו היה הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהביטש זי"ע שהיה בן הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, בנו של הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע.

לאחר מכן אמר להרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, שימנה אף הוא את ייחוסו, אז אמר הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, כי אביו היה חייט פשוט, והוא גם כן משתדל לתקן את הבגדים הישנים, ושלא לקלקל את הבגדים החדשים.

ו) פעם אחת שבת הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע על שבת קודש בצל הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, ונוכח לראות כיצד הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע ממעט מאד באכילתו, וכמעט לא היה אוכל רק על קצה המזלג.

שאל אותו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, מדוע אינו אוכל יותר מאכילה מועטת זו, שהרי רואה הוא את רבו הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנאב זי"ע אשר אוכל כרגיל, ואינו ממעט באכילתו. אמר לו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, כי הטעם שהרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנאב זי"ע יכול לאכול כהרגלו, הוא כי זכה שיש לו משרת כמו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, ואמר הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, שאף הוא אם היה לו משרת כמוהו, היה יכול גם כן לאכול כהרגלו.

(שבת אחים פרשת חיי שרה תשע"ו)

המשך בעמ' ד'

גם אתה רוצה להרגיש עונג שבת אמיתי
מצטרפים לאלפי בתים בישראל ברחבי תבל שמענגים את שולחן שבת עם גליונות וספרי מעדני אשר ומעידים שביתם נהפך לבית של תורה

מעדני אשר

פרשת חיי שרה - שנת תשפ"ז . גליון אלף 122
שנה 24 לממלכת התורה מעדני אשר

שאלות וחקירות בענייני פרשת השבוע

יו"ל ע"י מכון "מעדני אשר" בית שמש

האם יש חיוב לאב או לאם לחתן את הילדים?

בפרשתן כ"ד ב' **ויאמר אברהם אל עבדו וגו' ולקחת אשה לבני יצחק וגו'**

איתא במשנה קידושין כ"ט ע"א **דהאב חייב להשיא את בנו.**

וכתבו הפוסקים: דלא רק עצם ההתעסקות לחפש שידוך לבנו, אלא גם צריך להוציא ממון כדי שיוכל הבן להתחתן, כך כתב במהרי"ט יור"ד סימן כ"ז, וכן כתב בראב"ן בשו"ת בסוף הספר דף קמ"ט, וכן הביא ברוח חיים סימן כ"ז אות ג'.

ובשו"ת בנין ציון לבעל הערוך לנר חלק א' סימן קכ"ה **וכן בצפנת פענח** הלכות איסורי ביאה פרק כ"א הלכה כ"ה, **וכן בספר יפה** ללב סימן א' אות ג', **וכן בשפע חיים** ענייני נישואין סימן ג' ס"ק ד' תמהו מדוע לא הביאו הרמב"ם והש"ע הלכה זו.

ותרצו: דהרמב"ם לא השמיט הלכה הנ"ל, אלא סמך על הא דכתב איסורי ביאה פרק כ"א הלכה כ"ה מצות חכמים שישיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפרקן.

וכתב הר"ן דה"ה בתו מחויב להשיא, **וכן כתב בספר המקנה.**

ובעזר מקדש אבהע"ז סימן א' ס"ק א' **כתב דמהא דקתני במשנה דעל האב להשיא אשה לבנו, משמע אף שהוא כבר גדול, שהרי בן שמונה עשר לחופה, ואפילו הכי יש חיוב על האב להשיאו,** ואפילו כשאינו סמוך על שולחן אביו יש חיוב על האב, והטעם כיון שהבחור או הנערה מתביישים, משא"כ בזיווג שני אין חיוב לאב, כיון ששוב כבר אינו מתבייש.

וכן במנחת חינוך מצוה ב' ס"ק ד' כתב דלהשיאו אשה, ודאי גם בגדלותו חייב האב להשיא את בנו.

ובגמ' קידושין ל' ע"ב **ילפינן מהא דכתיב ישעיה נ"ה וקחו לבניכם נשים.**

ובירושלמי קידושין פרק א' הלכה ז' **ליף דחייב האדם להשיא את בנו,** מהא דכתיב והודעתם לבניך ולבני בניך, אימתי אתה זוכה לבניך ולבני בניך בשעה שאתה משיא את בניך קטנים, ובקרבן העדה מסביר דרוב העולם אינם מאריכין ימים כל כך.

וכתב הר"ן קידושין ל' ע"ב **שבמצוה זו לא שואלת הגמ' מנלן שאשה לא מצווה,** משום דכיון דדברי קבלה נינהו, סברא היא דכי היכא דאשה פטורה מללמד את בנה ומלפדותו, כיון שהיא אינה מצווה בכך, פטורה נמי מלהשיאו, כיון שאינה מצווה על פרו ורבו.

וכן בתוספות יו"ט קידושין פרק א' משנה ז' **כתב** דלענין חיוב האב להשיא את בנו, אין צריך מיעוט למעט נשים, כיון דבפסוק דמשם ילפינן כתוב קחו לבניכם נשים.

אבל בשו"ת הרד"ך בית י"ז חדר ז' כתב דגם אשה חייבת להשיא את בתה, כיון שיש לה מצוה של שבת.

ובגליוני הש"ס קידושין ל' ע"ב תמה עליו: א"כ מדוע לא כתב מהאי טעמא שחייב להשיא את בנה.

גרוש או אלמן שיש לו ילדים לחתן למי צריך לחפש שידוך קודם לו או לבנו?

איתא במדרש רבה בראשית פרשה ס' ט"ז **אמר רבי יודן למדך תורה שאם יהיה לאדם בנים גדולים יהיה משיאן מתחלה, ואח"כ הוא נושא אשה, ממי אתה למד מאברהם, בתחלה וביאה יצחק האהלה שרה אמו, ואח"כ ויוסף אברהם ויקח אשה.**

וכן כתב בספר חסידים סימן אלף קט"ז בתחילה השיא אברהם לבנו יצחק אשה, ואח"כ נשא קטורה.

ומקשה בספר חסידים: מהא דאמרינן בגמ' קידושין נ"ט ע"א **רבין חסידא אזיל לקידושי ליה איתתא לבריה, קידשה לנפשיה, הרי שהוא קודם לבנו.**

ומתרץ: לפי שלא היו חפצים לתת לבנו אלא לו, ואמר כיון שחפצים לתתה לי אקחנה, ושמא לא כנסה עד שהשיא אשה לבנו.

ומסיק הספר חסידים: אבל אם האב מצא אשה לבנו והאב חפץ להשיאה לו, והבן אינו רוצה, הרי האב יקח לו אשה, ואם ארס הבן אשה וחפץ האב לעשות נישואין לבנו, ואין הבן רוצה להכניס, אז יקדים האב כיון שהבן פושע.

יש לתמוה: מהא דכתב רש"י כ"ד ס"ב על הפסוק "ויצחק בא מבוא באר לחי ראי" וז"ל שהלך להביא הגר לאברהם אביו שישאנה, וקשה הרי אמרינן דצריך להשיא קודם לבן, כך מקשה בשפתי חכמים

ומתרץ: דכיון ששלח את אליעזר הויא ליה כאילו השיא את יצחק.

יש להקשות: מהא דאיתא בתוספתא בכורות פ"ו ה"ג הוא לישא ובנו לישא, הוא קודם לבנו, כך מקשה בהגהות הרד"ל על המדרש רבה, וכן בתורה תמימה, וכן בשפע חיים נישואין סימן ד'.

איכא כמה תרוצים

א. אם האב קיים כבר מצוות פריה ורביה, בנו קודם, ואברהם אבינו כבר קיים מצות פריה ורביה, אבל אם האב עדיין לא קיים המצוה, כגון שאין לו בת, בכה"ג חייו קודמים והוא קודם, כך תירץ בחידושי הרד"ל על המדרש רבה הנ"ל.

ב. יש ב' סוגי קדימה, יש קדימה בזמן, כלומר במי לעסוק תחילה בשידוכי האב או הבן, ובזה יש להקדים את הבן, ויש קדימה, כגון שאפשר לקיים רק אחד מהם, כגון שצריך מעות כדי לישא אשה, ויש לו מעות רק או לו, או לבנו, בכהאי גוונא האב קודם, כך תירץ בספר חבצלת השרון בפרשת חיי שרה לידידי הגאון רבי מרדכי קרליבך שליט"א.

בחזון יחזקאל הקשה על התוספתא, שפשוט שהוא קודם, שהרי מצות פריה ורביה שלו הוא מדאורייתא, ולהשיא לבנו אשה אינו מצוה עליו אלא מדברי קבלה, דכתיב 'וקחו לבניכם נשים', אמנם בכתובות נב ע"ב מבואר שהוא דאורייתא, אך בשיטה מקובצת כתב בשם הריטב"א שהכוונה היא מדברי קבלה, עי"ש מה שתירץ.

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב **שמואל יעקב לידר** שליט"א ירושלים
לעילוי נשמת אביו
איש חי ורב פעלים מסור לכלל ולפרט
עמד על המשמר לשרת בקודש בקריבה אמיתית במסירות ובנאמנות למרן הדברי יציב זצוק"ל
וכמים פנים לפנים זכה לכך שמרן אדמו"ר זצ"ע סמך עליו במאוד מאוד
ואין מוסד אחד בצאנז שמסר עליו נפשו מרן הדברי יציב זמוק"ל
שלא היה לו יד בהקמתו וכמו שהעיד מרן האדמו"ר מצאנז שליט"א בהספדו
ידידינו הרב החסיד **חיים גרשון לידר** בן הרב **לוי יצחק** ז"ל
מנכ"ל בית חולים לניאדו - ומחשובי עסקני בית צאנז
נ.ל.ב.ע כ"ה חשון תשפ"ו
הונצח לרגל היארצייט הראשון
ת.נ.צ.ב.ה

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב **שמואל יונה ליסיצין** שליט"א בית שמש
לרגל שמחת נישואי בנו
הבה"ח המופלג בתויר"ש ידידינו
כמר **גבריאל יוסף** נ"ר
עב"ג בת ידידינו הרב **יעקב נתן כץ** שליט"א
וברכת מזל טוב לסבים
הרב **משה יצחק ליסיצין** שליט"א
הרב **אברהם פרקש** שליט"א
הרב **יוסף ברנשטיין** שליט"א
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

לע"נ אשתו"ר הגה"צ **חיים יעקב מנחם** הכהן"צ בן הרב **עזריאל** ז"ל נ.ב.ב.ע כ"ו כסלו תשפ"ג – בעל חיים יעקב | לע"נ מחותנו האשה החשובה והצדקנית מרת **פרידא גילה רייך** ע"ה בת הרב **יצחק אייזיק** הי"ד

איך יכול להיות שהברכה של אברהם היה שלא היה לו בנות איזה מין ברכה זה?

בפרשתן וה' ברך את אברהם בכל

איתא בגמ' ב"ב ט"ז ע"מ ב' **רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת, וכו'**

יש להקשות: איזה מין ברכה זה לאדם שאין לו בנות, ונקרא שהתברך בכל, כך מקשה הרמב"ן בפרשתן, וכן בכתב סופר.

איכא כמה תרוצים

א. כי לא היה יכול להשיאה רק לבני כנען הארורים, ואם ישלחנה לארצו גם כן תעבוד שם עבודה זרה כמותם, כי האשה ברשות בעלה, ואברהם לא יחפוץ שיצא זרעו הכשר משרה אשתו חוצה לארץ, ואף כי יעבוד עבודה זרה, כך תירץ ברמב"ן בפרשתן.

וכעין זה כתב באברבנאל פרשת נח פרק ו' שלכן לא הוליד נח בנות, כי יהיו נשואות לזרים והאשה תלך אחרי בעלה בדעותיה ובמדותיה ולכן בנות לוט הנשואים מתו בסדום עד שמפני זה דרז"ל וה' ברך את אברהם בכל שלא היתה לו בת.

מעדני אשר: נראה להוסיף ע"פ מה שכתב מרן השפע חיים בדרשות חומרש"י פרשת ויצא שנת תשמ"ב ששמע מיהודי מדוע נקרא חתן עדים איזה מין עדות יש כאן אלא אם אתה רוצה לדעת מי זה השוער אתה יכול לראות לפי איזה חתנים שהוא לוקח ואם לוקח אינו ראוים זה עדות שהוא נמי לא ראוי, ואם לוקח חתנים ראוים וכשירים זה עדות שהוא נמי כשר ושלם, לכן אברהם אם היה לו בת ולא היה חתנים ראוים זה היה מזיק גם לו.

ב. על דרך צחות יש לומר ע"פ מה שאמרו ז"ל ב"ב ט"ז ע"מ ב' לפי שיטת רבי מאיר מה הכוונה שבירך אותו בכל שלא היה לו בת, על דרך שכתב הרמב"ם באגרת לבנו שבתו מלבנת שערותיו בשביל דאגה לשדך אותה לפי כבוד הראוי לו, והיינו שאמרו ז"ל וה' ברך את אברהם בכל, שלא היה לו בת דאילו היו לו בת גם שהיה לו כל טוב היתה זקנה קופצת עליו והלבינו שערותיו מפני דאגת הבת, כך תירץ בכתב סופר בפרשתן.

ג. נראה לומר בדרך צחות שמחת חתן וכלה דרך העולם כל החיים להניח כסף בצד אומרים חז"ל מתי נשאר לך כל הכסף זה רק כשאין לך בת, אבל אם יש לך בת ואתה צריך לקחת חתן אז אתה לא נשאר בכל הכסף כי אתה צריך לשלם נדן לחתן, וזה כוונת הגמ' וה' ברך את אברהם בכל איך בירכו בכל ולא היה חסר לו כסף אומרת הגמ' שלא היה לו בת ולא היה צריך לקחת חתן אז נשאר לו הכסף, מעדני אשר.

ובזה אפשר לומר בדרך צחות: מדוע נקרא חתן עדים הרי הוא רק אחד, אלא דמבואר בחז"ל דעד אחד אינו יכול להוציא ממון, העד אחד היחיד שיש לו כוח להוציא ממון זה חתן מחמיו שנתנו לו כח כמו שני עדים כדי להוציא ממון מחמיו, **מתוך דרשה באמצע שמחת נישואין בפני כ"ק מרן האמו"ר מבעלזא שליט"א שמאז נהנה.**

האם אסור להספיד ב' אנשים יחד דאין עושין מצוות חבילות?

בפרשתן ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה

יש לחקור האם אסור להספיד ב' אנשים ביחד דאין עושין מצוות חבילות

הנה החתם סופר בתורת משה על הפסוק "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" כ' זעירא עפי"ד הגמ' ב"ב ט"ז ע"ב וה' ברך את אברהם בכל, דלאברהם היה בת ושמה בת כל ומתה, וכל זמן ששרה חיה לא הרגיש בחסרונה, אבל כשמתה שרה הרגיש ג"כ בבת, וכתב שם דאם נקח הכ' מולבכותה ישאר ולבתה, וזה הפירוש ויבא אברהם לספוד לשרה ולבתה, שעכשיו בכה והספיד שניהם כאחת, א"כ יש ראיה דמותר להספיד ב' אנשים יחד.

מעדני אשר: נראה להעיר, דווקא אם ובת מותר שזה הספד אחד שלכן גדלה כזה בת, בזכות שהיה לו אמא צדקת וחיננה אותה, אבל אין ראיה מכאן שאפשר להספיד שאר שני אנשים יחד

ובשו"ת דברי מלכיאל ח"א יור"ד סימן ס"ט תמה ע"מ סמכו העולם להספיד ב' אנשים יחד, הרי אין עושין מצוות חבילות.

ותירץ: דשאר מצוות אין עושין יחד משום דנראה כמשא, אבל בהספד אין נראה כמשא דאדרבה מעורר לב השומעים יותר שכיון שנפטרו ב' ביחד ובפרט ב' צדיקים ומציע שבחם וגדלם, הכאב גדול מאוד, ומתעוררים יותר אל הבכי ואל התשובה, שזה תכלית ההספד, ואגרא דהספידא דלווי כמבואר ברכות ו' ע"ב,

האם מותר לבן לבקש מאביו או מאמו שיביא לו חבילה מחוץ לארץ?

בפרשתן כ"ד ב' ויאמר אברהם אל עבדו וגו' ולקחת אשה לבני יצחק

יש להקשות: איך היה מותר ליצחק לשלוח את אביו שיקדש לו אשה, הרי קימ"ל בגמ' קדושין מ"ה ע"מ ב' דלא חציף איניש לשווי לאבוה שליח, וליכא למימר שאכן לא יצחק שלחו אלא אברהם מעצמו שלח את אליעזר, דאם כן כיצד נתקדשה עבור יצחק, כך מקשה בפנים יפות בפרשתן, וכן בחכמת שלמה.

ומתרצים: ע"פ מה שמבואר שם בגמ' שאם הבן גילה דעתו לאביו שחפץ לישא אשה, והאב קידש עבורו מקודשת, וזה אינו אסור דרק לעשותו שליח להדיא אסור, לפי הנ"ל אתי שפיר דיצחק גילה דעתו בפני אביו שרוצה להתחתן, ושלח אברהם את אליעזר שיקדש אשה עבור יצחק.

הנה בספר וישמע משה חלק ב' ע"מ ר"ט שאל את מרן הגרי"ש אליישיב זצ"ל האם יש איסור לבן לבקש מאביו שיביא לו חבילה מחוץ לארץ, וכתב לו דאסור ע"פ גמ' הנ"ל דלא חציף איניש לשווי לאבוה שליח.

ומסיק: אבל אם אין עושה אותו שליח רק מרמז שיש לו חבילה מותר, כמו דמבואר בגמ'.

מעדני אשר: הנה ראיתי חידוש בתשובות הרא"ם ח"א סימן י"ט שכתב דלא אמרו דלא חציף איניש לשוויה לאבוה שליח אלא לאב, ולא לאם, דלאם חציף וחציף, מפני שהבן אצל האם הוא רגיל לעשות כן, דהכי אמרינן בגמ' קדושין ל' גבי איש אמו ואביו תיראו, הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם לפי שהבן מכבד את אמו יותר מאביו לפי שהאם משתדלתו בדברים, לפי הנ"ל יוצא שלאמא מותר לעשות שליח.

ובספר דרך שיחה פרשת יתרו כותב הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי זצ"ל שכשהדפיס את ספרו השם אורחותיו על ספר ארחות חיים להרא"ש היה מגיהו והוצרך לשלחו לדפוס, ואביו בעל הקהלות יעקב זצ"ל נכנס אליו, וסיפר לו שהולך עתה למדפיס עם הגהותיו על ספר שלו, ואמר לאביו כי גם לו יש הגהות, ואמר לו אביו שאמסרם לו, ומסר לו, וזמן ההדפסה של הספר ארך כמה שנים הרבה יותר מהמשוער, ואמר לו אביו יודע אתה מדוע ארך זמן כה רב, כי מסרת אותם לי, ושאל אותו הרי לא בקשתי למסור רק אמרתי שיש לי הגהות, וענה לו אביו, בכל זאת לא היית צריך לשלוח על ידי.

מדוע בגלל שהיו אברהם זקן בא בימים בירך הקב"ה את אברהם בכל?

בפרשתן ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל.

יש להקשות: מה קשור בגלל שהיה זקן בירכו הקב"ה בכל, כך מקשה החתם סופר בפרשתן, וכן בכתב סופר, וכן החיד"א בפרשתן.

איכא כמה תרוצים

א. ע"פ מה דאיתא במשנה אבות פרק ג' משנה ה' רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכיון שאברהם אבינו היה זקן ואיתא בגמ' יומא כ"ח ע"מ ב' דהכוונה זקן ויושב בישיבה, לכן הקב"ה בירך אותו בכל שהיה לו הרבה שפע, כך תירץ החתם סופר בפרשתן.

וכן כתב החיד"א בספרו פני דוד בפרשתן וז"ל אפשר לומר ע"פ מה דאיתא בגמ' שבת ס"ג ע"מ א' למימינים בה אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד וארז"ל יומא כ"ח אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ואברהם זקן וזה שאמר הפסוק, ואברהם זקן זה קנה חכמה שהיה יושב בישיבה ועל ידי זה בא בימים וגם עושר וכבוד וה' בירך את אברה' בכל דהיינו עושר וכבוד.

מעדני אשר: נראה לפרש מאמר הגמ' סוטה ל"ה ע"מ א' הארון נושא את נושאיו, היינו שמי שמקבל עליו עול התורה, התורה מקבל על עצמו את עול הפרנסה וכן החבילות שלו וזה הכוונה נושא את נושאיו.

ב. אדם המבורך בכל טוב על פי רוב במשך שני חייו פורק ממנו לאט לאט עול יראת שמים, וע"פ רוב מבעט מרוב טובה, וכן היה בכלל ישראל שוישמן ישורון ויבעט דברים ל"ב ט"ו ובאופן זה הברכות והטובות נחשבים לקללות, ולכן אמר הכתוב "ואברהם זקן בא בימים" היינו אע"פ שהיה כבר זקן ובא בימים בכל זאת הברכות והעשירות שנתברך בהם כבר משנים רבות היה לו לברכה ולא לקללה חס ושלום, כי פעל ועשה רק מעשים טובים עם עשירותו והצלחתו שנתברך בהם, כך תירץ הכתב סופר בפרשתן.

ג. יש מי שזקנה קופצת עליו ועדיין לא הגיע לימי הזקנה, רק מדאגות וצרות שעברו עליו, ועיין רמב"ן פרשת ויגש גבי יעקב מעט ורעים היו שני חיי, היינו שאינו זקן כל כך רק זקנה קפצה עליו מפני הצרות, ואברהם שחי בטוב וה' ברכו בכל לא היה זקן רק כשבא בימים, והיינו ואברהם זקן בא בימים, כשבא בימים אז היה זקן, וה' ברך את אברהם בכל, ולא היו לו דאגות שיקפוץ עליו הזקנה עד שבא בימים, כך תירץ בכתב סופר בפרשתן.

מעדני אשר
קול המעדנים | כל שיעורי בעל 'מעדני אשר': 079-570-2714 | קול הלשון ישיר: 073-285-1280

האם החתן בעצמו יכול לברך ברכת שבע ברכות או ברכת אירוסין?

בפרשתן כ"ד ס' **ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחותינו את היי לאלפי רבבה וגו'**

מכאן ילפינן בגמ' כתובות ז' ע"ב דצריך לברך ברכת חתנים.

יש לחקור האם ברכת נישואין או ברכת אירוסין יכול החתן לברך בעצמו כמו בכל המצוות שהמקיים המצוה מברך או דילמא צריך לברך דווקא ע"י אחר

הנה לגבי ברכת אירוסין קימ"ל אבהע"ז סימן ל"ד **כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח מברך הוא או השליח ברכת אירוסין.**

והרמ"א כתב ויש אומרים דאחר מברך.

ובטעם הדבר דאחר מברך לשיטת הרמ"א

אחד. משום דמחזי כיוהרא, כך כתב במהרש"ל.

השני. משום דלא הויא ברכת המצוות אלא ברכת השבח, כך כתב הדרישה, וכן כתב הט"ז יור"ד סימן א' ס"ק י"ז,

השלישי. כדי שלא לבייש את מי שאינו יכול לברך בעצמו, עיין בפרישה שם, וכן בט"ז שם בשם המהרש"ל, וכן בבית שמואל.

יש להקשות: מאי שנא דבברכת אירוסין חששו שלא לבייש את מי שאינו יודע, ובכל ברכת המצוות לא חששו לזה וכל אחד מברך לעצמו.

איכא כמה תרוצים

א. שאני ברכת אירוסין דהיא קצת ארוכה יותר משאר ברכות, לכן חיישינן שלא לבייש מי שאינו יודע, כך תירץ במעשה רוקח על הרמב"ם בהלכות אישות פרק הלכה כ"ג, ומובא בהגהות והערות על הטור אבהע"ז סימן ל"ד.

ב. בקידושין יש לחוש יותר פן יתבייש מבני אדם כי חתן דומה למלך, ולפי מעלתו תתרבה חרפתו ויותר יתבייש מכלתו על שאינו יודע ברכות ויש לחוש לפירוד הלבבות, וגדול השלום, כך תירץ הנ"ל, ועדיין צ"ע לטעם של יוהרא מדוע כאן חיישינן.

עד כאן ביארנו לגבי ברכת אירוסין, ועכשיו נברר הדין לגבי ברכת נישואין

הנה בשו"ת חיים שאל לרבינו החיד"א ח"ב סימן ל"ח ס"ק נ"ז, וכן כתב בספרו שיורי ברכה סימן ס"ב **כתב** וז"ל אין ראוי שיברך החתן עצמו ז' ברכות, לפי שכל הברכות הם שבח לשם יתעלה וברכה לחתן והכלה וישראל, ולכן ראוי שיברך אותם הגדול שבנמצאים, ואין ראוי שיברך אותם החתן בעצמו לפי שהם ברכה לו ואין ראוי שיברך אדם ברכה על עצמו, והרמב"ם כעס על החתן שבירך ברכות אלו בעצמם, וכן כתב רבי אברהם בן הרמב"ם בשם מר אביו בחידושים שבספר מעשה רוקח בתחילתו בדף ראשון וידעתי שגדול אחד בירך ז' ברכות לעצמו, ואני אמרתי דנעלם ממנו דברי הרמב"ם ושהוא הקפיד על זה, וכן כתב בשו"ת שיח יצחק אבהע"ז סימן ת"צ.

וכן כתוב בערוך השלחן אבהע"ז סימן ס"ב ס"ק ט' וז"ל אע"ג שבברכת האירוסין כתב הרמב"ם פ"ג מהלכות אישות הלכה כ"ג, וכן לפי דעה אחד בש"ע אבהע"ז סימן ל"ד, עיין שו"ת נוב"י אבהע"ז סימן א', **שהחתן יכול לברך בעצמו**, מ"מ בברכת נישואין משמע בפרק י' שאחר מברך, והטעם פשוט דברכת האירוסין הוא כשאר מצוות ועל העושה אותה לברך, משא"כ ברכת נישואין שהם ברכות לחתן וכלה שיצליחו בהכרח שאחרים יברכו אותם, אמנם כבר ביארנו בסימן ל"ד שהמנהג פשוט אצלנו שגם בברכת אירוסין שאחר מברך.

ובשו"ת מהרש"ם ח"א סימן ק"ס **כתב** דאפילו להני שיטות דהחתן לא יברך בעצמו, מ"מ בדיעבד אם בירך מהני ואין צריך לחזור, ורק לכתחילה אמרינן שלא יברך החתן בעצמו.

ובשדי חמד חלק ז' ע"מ 434 מביא בשם ספר חינא וחסדא שכתב דאם יש כמה חתנים אז יכול אחד מהחתנים לברך בעצמו, דאיתא בגמ' ב"ק צ"ב ע"א כל המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, ולכן כשמברך לחתנים אחרים, זה יעזור נמי בשבילו.

אבל בשדה חמד הנ"ל חולק עליו: וסובר דאין לחלק ואין לחתן לברך כלל אף כשיש חתנים אחרים, ורק היכא שאין מי שיודע לברך רק החתן אז מותר לו לברך ועיין מהר"ם שיף גיטין נ"ז ע"א ד"ה שאין.

יש להקשות: בשלמא שמח תשמח הויא ברכה לחתן ולכלה כמו שמבואר ברש"י כתובות ח' ע"א אבל שאר ברכות מדוע לא יוכל לברך בעצמו, ולאלו שנוהגים שאין מחלקים הברכות אתי שפיר דכיון דהכל צריך לומר אדם אחד והחתן אינו יכול לברך אחד מן הברכות אסור לו לברך כלום, משא"כ לאלו שנוהגים לחלק הברכות, מדוע שהחתן לא יברך את כל שאר הברכות, ושמא לא רצו לחלק.

מדוע כשאדם אחד מברך גם ברכת המזון וגם ברכה אחריתא בשבע ברכות מניח את הכוס שאוחז ואינו מברך עליה?

זיכה אותי הקב"ה כבר עשרות בשנים להשתתף בדרשות דברי תורה בשמחת חתן וכלה, וזכיתי לשמח את גדולי האדמורי"ם בזמן שמחתם, **ובתקופה אחרונה אירע לי כמה פעמים שהמחותן כיבד אותי לברך גם ברכת המזון על הכוס וגם ברכה אחרונה על שבע ברכות, וכשסיימתי לברך על הכוס השני של שבע ברכות חשבתי לעצמי שאולי אני צריך לברך על זה בורא פרי הגפן כיון שאני אוחז את זה ביד ואין מעבירין על המצוות,** אבל נזכרתי שאני ראיתי אצל מורי ורבי כ"ק מרן האדמו"ר מצאנז שליט"א שזכיתי לשמחו הרבה פעמים בזמן שמחתו בפני אלפים שנוהג להניח הכוס של השבע ברכות ולברך ברכת פרי הגפן על הכוס של ברכת המזון ומערבם.

ולפני תקופה זכיתי להשתתף בשמחה אצל הגאון המפורסם רבי משה שאול קליין שליט"א רב שכונת אור החיים בבני ברק מגדולי הפוסקים בזמננו, ושאלתי אותו מה הטעם מנהג זו הרי אין מעבירין על המצוות ותופס בידו את הכוס של שבע ברכות למה לא יברך עליו את ברכת בורא פרי הגפן ויכוין על שניהם.

וענה לי: שמאוד תמוה למה באמת עושים כן, הרי אין מעבירין על המצוות, אלא שראה שכן נהג גם כ"ק מרן האדמו"ר בעל הישועות משה זצוק"ל.

וכן מבואר להדיא בש"ע אבהע"ז סימן ס"ב ס"ק ט' דהמתכבד בשמחת שבע ברכות גם בברכת המזון וגם בברכה אחריתא, מניח את הכוס של השבע ברכות ומברך בורא פרי הגפן על הכוס של ברכת המזון.

יש להקשות: הרי קימ"ל דאין מעבירין על המצוות, ועכשיו הוא אוחז בידו הכוס של שבע ברכות שהוא גם של מצוה וגם חייבים לברך על זה בורא פרי הגפן, א"כ איזה היתר יש להניחו ולברך על כוס האחר.

איכא כמה תרוצים

א. ברכת המזון הוא גורם לברכת הנישואין, לכן מברכין עליו ברכת בורא פרי הגפן, כך תירץ הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א

ב. משום דברכת המזון תדיר לכן דוחה הדין דאין מעבירין על המצוות, כך תירץ הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א

ג. ברכת המזון הוא דאורייתא לכן מברכין עליה, משא"כ ברכת נישואין הויא רק דרבנן, כך תירץ הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א

ד. כיון שהתחיל תחילה בכוס של ברכת המזון, לכן אין בזה חשש של אין מעבירין על המצוות, כך תירץ הרה"ג נחמן שמעון לנדסמן שליט"א קרית חסידים בית שמש, וכן הרה"ג יהושע רייזמן שליט"א כולל בעלזא בית שמש.

כשיש כהן בחופה האם יש ענין לתת לו ברכה ראשונה או ברכה אחריתא?

יש לחקור כשיש כהן בחופה האם יש ענין לתת לו לברך ברכה ראשונה משום וקדשתו דצריך להקדימו לכל דבר שבקדושה או דילמא עדיף לתת לכהן ברכה אחריתא דיותר חשוב

הנה באילת השחר פרשת אמור נסתפק וז"ל הנה המנהג לכבד לאדם חשוב לברך הברכה אחרונה בחופה, ויש לעיין אם צריכם לכבד את הכהן בברכה אחרונה או עדיף לכבדו בברכה ראשונה כדי שיברך ראשון, ובאמת צריך לברר מה החשיבות של ברכה אחרונה יותר משאר ברכות, ואולי משום שהיא ברכה בפני עצמו שמברכין אותה גם כשאין עשרה כמבואר בש"ע אבהע"ז סימן ס'.

ובמקור חיים אור"ח סימן קס"ז ס"ק י"ד תמה על אלו שנוהגים לומר בברכת המזון ברשות הכהן מדוע אינם נוהגים כן בקידוש בבית הכנסת ובברית מילה וברכת חתנים בחופה, שהרי גם שם צריך לכבד את הכהן מדין וקדשתו.

מדוע מזמרים בברכה אחריתא בשבע ברכות?

המנהג בצאנז ובעוד הרבה מקומות שמזמרים בעת אמירת ברכה אחריתא בשבע ברכות, והרבה שנים אני מחפש מה הסיבה למקור של מנהג זה

וזכיתי שבאחד מהשמחות לנכד כ"ק מרן האדמו"ר מצאנז שליט"א כיבד אותי לברך ברכה אחריתא בשבע ברכות בנישואי נכדתו, ושאלתי את פני הקודש , מדוע המנהג אצלנו לזמר בברכה אחריתא

וענה לי בחביבות: שככה המנהג אצלנו ואין לזה טעם מיוחד.

שמעתי פעם בדרך צחות דלכן מזמרים בברכה אחריתא: משום דאין שמחה כהתרת הספיקות, ובברכה אחריתא נפשט כל הספיקות מי יתכבד בברכות, לכן נגרם שמחתה יתירה.

מעדני אשר
קול המעדנים | כל שיעורי בעל 'מעדני אשר': 079-530-2714 | קול הלשון ישיר: 073-285-1280

מכתבים למערכת

איך היה מותר לאברהם לשחוט את בנו

חרי הקב"ה לא ציווהו לשוחטו וספק נפשות להקל

מה שהקשתם בשם מרן עטרת משה זצוק"ל על הא דאיתא במדרש רבה מובא ברש"י אמר רבי אבא אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח יד אל הנער, אמר לו הקב"ה "לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה" כשאמרתי לך קח, מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטהו, אלא העלהו, אסקתיה אחתיה, דכיון שיש לפרש והעלהו שאין הכוונה שישחטו כמו שאמר הקב"ה שמעיקרא לכך נתניתו, א"כ איך היה יכול אברהם אבינו להחליט הפירוש שם השחיטה ממש, הרי בפיקוח נפשות אזלינן לקהל, וכיון שיש ב' פרושים צריך לנקוט הפירוש להקל, ואיך היה מותר לעלות לשוחטו, עי"ש מה שתירץ דברים נפלאים.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א חבר הבד"צ קהילת מחזיקי הדת, אהבת תורה, בית הוראה דישיבת מיר, לשכת הפוסקים ביתר עילית, אוצר הפוסקים סטוראן

נראה לתרץ פשוט ע"פ מה דאיתא בחז"ל ומובא ברש"י בריש העקידה על הפסוק קח נא וז"ל אין אנ אלא לשון בקשה אמר הקב"ה לאברהם אבינו בבקשה ממך עמוד לי בזו הנסיון שלא יאמרו הראשונים לא היה בהם ממש, א"כ משמע שהכוונה הוא לשחוט דנחשב לנסיון, א"כ אי אפשר לפרשו סתם להעלותו דאין זה נחשב נסיון, א"כ מזה למד אברהם אבינו שהכוונה לשחוט ממש, ועוד דרואין במדרש רבה דבא היצר הרע ועשה לאברהם אבינו הרבה נסיונות שלא לשחוט, ומזה הבין מזה שיש כזה התנגדות כנראה שהבין שצריך לשחוטו ולא רק להעלותו.

הרה"ג יקותיאל יהודה חלברשטאם שליט"א ירושלים נכדו חביבו של כ"ק מרן האדמו"ר מצאנז שליט"א

מה שהבאתם בשם עטרת משה בענין איך רצה אברהם לשחוט את יצחק, הרי הקב"ה אמר העלהו ולא שחטהו, כבר זו בזה גם רבינו ז"ע בשפע חיים מכתבי תורה סי' כב אות ג, ותירץ כעין מה שתירץ בעטרת משה שם, ע"ש. וע"ע בחידושי הגרי"ז פר' וירא שדן בזה.

הגאון שלמה לאבל שליט"א ירושלים

נראה להעיר דיותר יש להקשות הרי לא נצטוה אברהם אבינו כלל אלא להעלות, וכמ"ש רש"י עה"פ והעלהו לא אמר לו שתחטנו, לפי שלא היה חפץ הקדוש ברוך הוא לשחטו אלא שיעלהו להר לעשותו עולה, ומשהעלהו אמר לו הורידהו. וא"כ מהיכא תיתי לשחוט, ראיתי בחי' הגרי"ז מבריסק עה"ת סטנסיל שהביא מהגר"ח דבאמת נצטוה אברהם להעלותו להיות עולה, ממילא דין העולה הוא להישחט ולהיקרב, וכל זמן שאין ציווי אחר זה מה שחייבים לעשות בעולה, והקב"ה לא חזר בו ולא היה שום טעות אלא שאמר לאברהם שהעולה הזה אין דינו לשחטו רק להעלות ותו לא עכ"ד, ולפמ"ז יתיישב הכל.

איך יכול לחיות אנשים שעושים שידוכים על כסף ויש להם ילדים טובים

חרי בגמ' כתוב שהעושה שידוך בשביל כסף לא יחא לו בנים מהוגנין

מה שהקשתם בשו"ת שבות יעקב חלק ג סימן קל"ה על הא דאיתא בגמ' קידושין ע' עמוד א' אמר רבה בר בר אדא אמר כל הנושא אשה לשם ממון, הויין לו בנים שאינם מהגנין שכל העולם נכשלו בזה, כי כולם בני אדם הם נושאים נשים ונותנין ב"כ עיניהם בממון ולא ימצא כלל בנים מהוגנים, ומתרץ כיון שמתכוין גם לשם מצוה ולא מתכוין רק לשם ממון אין בזה חסרון ויש בנים מהוגנים וכשירים.

הרה"ג רבי ישראל קלויזנר שליט"א ר"מ בישיבת גור בארא פארק

נראה לציין מה שהעלה אאז"ח ה"משנה שכיר" זצוק"ל בכתביו על טעם המנהג מקדם ליתן נדוניא בנשואי בנים, שהוא בכדי ליתן הסיבה לייסד להזוג פרנסתם להתפרנס עצמם, אבל זה רק סיבה טבעיית להמציא פרנסתם, אבל אין זה תכלית עצמי בזוגם יחד, כי עיקר התכלית שיתאחדו ויהיו באהבה וחיבה ובדעה אחת להשיג תכלית הנרצה לבנות בית נאמן לה' ולהעמיד תולדות צדיקים ויתקדש שם שמים על ידם ואז יש לקוות שיהי' זוגם יעלה יפה, ומפרש בזה הפסוק על כן יעזוב איש את אביו ואמו, היינו שלא יעשה מהטפל עיקר, שלא יהיה תכלית מבטם על התועלת החומרית, רק ודבק באשתו, היינו עיקר מבטו יהי' אם הוא אשתו הראויה לו דומה לו בדעה ובהשכל, אז ויהיו שניהם לבשר אחד שיתאחדו יחד נפש בנפש ויעלה זוגם יפה ויפה, ומוסיף אא"ז זצוק"ל, 'ושמעתי לספר כי בעיר סיגעט הי' דר הגביר ר' נפתלי האלפערט גביר ויתיר נכסין וקנין, והי' רוצה לפזר הון רב לשדך באחת מבנותיו עם בן רבינו הייטב לב, והוא כבר הסכים לזה, רק אשתו הרבנית לא הסכימה לזה, ואמרה אליו כי בכל שידוך שעושין עבור ממון צריך להתבונן ולהביט אלמלי לא הי' כאן ממון אם השידוך הי' נרצה לפנינו אז ראוי לעשותו, ואם בלא ממון לא היה עושה שידוך זה אז אין ראוי אפילו בכל ממון שבעולם.

האם מי שאינו מתפלל על החולה בפניו לא קיים מצות ביקור חולים

מה שחקרתם בהא דקימ"ל דמי שאינו מתפלל על החולה שיבריא אינו קיים מצות ביקור חולים, האם צריכים להתפלל לפני החולה או שיכול להתפלל בכל מקום

הרה"ג אליעזר אהרן גוטליב שליט"א לייקוואד בעל מחדורת גוטליב מעדני אשר חלק ז'

נראה להעיר, דבספר משחת שמן פרשת תולדות על הפסוק ויעתר יצחק הביא חת"ס נדרים מ. על מה שאמרו בגמרא כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, משושיזה שהוא מתפלל במעמד החולה הוא לא צריך להזכיר את שמו של החולה מה שאין כן אם הוא לא לפני החולה אז הוא כן צריך להזכיר את שמו של החולה כי יש בהזכרת שמו קצת התעוררות דין על החולה ואם הוא מתפלל לפנינו אז הוא לא צריך להזכיר את שמו ואז אין התעוררות של דין. וזה מה שהוא גורם לו שיחיה. וכן הביא שם מהפנים יפות.

הרה"ג יעקב ישראל מיזנער שליט"א לונדון

נראה להעיר שהרי השו"ע יו"ד סי' של"ה סע"ה אומר "כשמבקש עליו רחמים אם מבקש לפניו יכול לבקש בכל לשון שירצה, ואם מבקש שלא בפניו לא יבקש אלא בלשון הקודש", ע"ש. לכאורה משמע שהוא יכול להתפלל על חולה לכתחילה שלא בפניו, אלא שהוא יתפלל בלשון הקודש

האם בזמננו יש היתר לא להשתתף בסעודת ברית אף כשבעל הברית הזמין אותו

מה שדנתם בשם הפוסקים בהא דקימ"ל רמ"א יו"ד סי' רס"ה סעיף י"ב, ומקורו בגמ' פסחים קי"ד ע"א דמי שאינו אוכל בסעודת מילה הויא כמונדה לשמים, האם בזמננו יש להקל בזה.

הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א בני ברק מח"ס שערי יוסף מו"צ בבני ברק

נראה להעיר, ע"פ מש"כ באוצר הפוסקים אבן העזר סימן ס"ד סקט"ז אות י"ג שיתכן שמה שהוי כמונדה לשמים רק כשאינו הולך לסעודת מצוה בשאט נפש מחמת זלזולו בהמצוה אבל כשנמנע משום הפסד ממון אפשר שאינו בכלל זה, וכן כתב לדינא בשו"ת להורות נתן ח"ז סימן עו וא"כ כ"ש היכא שמשתמט משום ביטול תורה, וממילא אין איסור שלא ללכת לחתונה או ברית מילה גם שמזמינים אותו היכא שיש ביטול תורה, ומש"ה יש שנהגו לעשות את הברית בצהרים, וגם כתבו הפוסקים לדון בזה משום שבצהרים יהיה ברוב עם, ותלוי בדין ברוב עם אם עדיף על דין זריזין מקדימין, וראה במה שהארכתי בזה בספרי אמרי יוסף ח"ת חומש בראשית פרשת לך לך, ובספרי שערי יוסף ברית מילה ודיני זריזין מקדימין למצוות. ראה מה שנתבאר באריכות בשערי יוסף פסקי הלכות ברית מילה.

הרה"ג רבי אברהם חיים נאה שליט"א חיפה

נראה להעיר, עיין בספר קצות השלחן הערות לתורת למעשה שהרחיב בשאלה זו שהשאלה נוגעת לכל סעודת מצוה ולאו דוקא לברית ובגדרי סעודת מצווה, והאם יוצא במיני תרגימא או שחייב להישאר לסעודה, ובאיזה אופן פטור. עוד עיין שם מה שהביא הרב שמואל אהרן שזורי מהישמח משה כמו שכתב בשו"ת דבר יציב, ועי"ש במה שכתב הגאון רבי אברהם חיים נאה להסביר המחלוקת בין הישמח משה והמקום שמואל, עיין ותמצא דברי חפץ.

הגאון מתתיהו ישראל הורוויטץ שליט"א לייקווד מחבר ספר "אוצרות היכ" על מסכת ברכות ראש כולל בעיירת דיל

נראה להעיר, דבשו"ת ארץ צבי ח"ב סי' ת"ז כתב בענין הא דאמרו חז"ל הקרוי לסעודת מצוה ואינו הולך הוי מנודה לשמים דיש ללמד זכות דשמא מזמינין קודם עשיית המצוה עדיין לא חל שם סעודת מצוה עליו ואין הזימון חשוב זימון לסעודת מצוה כיון דבשעת זימון עדיין אין שם סעודת מצוה עליו כגון המזמין את חבירו על סעודת ברית מילה בשעה שהשמש מזמינו עדיין לא נימול הילד ואם כן עתה אין חל עדיין חיוב סעודה עד אחר המילה ולא שייך דין זה של נידוי רק לגבי המזמין את חבירו אחר המילה קודם הסעודה דאז כבר שם סעודת מצוה עליו.

הגאון משה יחיאל הכהן ראטה שליט"א ירושלים

מה שהבאתם בשם בעל שפע חיים שדוקא ביושב בסעודת ברית מילה ואינו רוצה להסב עמהם הרי עובר באיסור אבל לא מצינו שהוא מחויב לילך, יש להעיר שהם דברי הגה"ק בעל ישמח משה ז"ל בהגהותיו יו"ד סי' רסה ודבריו דומים לו לימוד זכות על המוזמנים שאינן הולכים. ובעצם הדבר מקור הדברים הוא בבאר היטב וספר שרביט החוב והובא בלחם הפנים שכתב רק למי שאין דעתו לילך על סעודה זו יצוה לשמש שלא לקרוא אותו בתוך הקרואים, שלא יהא כמונדה. ובשו"ת כתב סופר אבן העזר סימן כ"ב ס"ה אומר כתב, הזמנה לסעודת מצוה כגון לסעודת ברית ומו', דבר מצוה יחשב, הגם שמזמינים לחרוקים שיבואו, יידוע לשניהם כי אין באפשר שיבואו, והוא רק לכבוד ולחיבה נודעת, זה בעצמו כבוד המצוה שיתכבדו מכובדים לכבוד המצוה, ע"כ"ל. הרי שהמנהג היא פשוט בזמנו ובמקומו להזמין לסעודת המילה, וסבירא ליה דליכא למיחש למידי. ובשו"ת עולת יצחק חלק א' סימן ק"ע אות ב' מהגר"י רצאבי כתב שאצליגו גם במילה מזמינים, וסימנך מה שאמר המשורר וכו' הזמינם לראות ברית מילה. גם מצאתי בספר אור תורה למהרי"א ריש פרשת שמות, שכל הפסוק ראשי תיבות של המילה. ותיבות בני ישראל, ראשי תיבות שלהן כך, בסכנין נאה ומול, יזמין שכיניו דיעיו אוהביו למילה. ולפי מה שכתב בספר בית יחזקאל חלק ב' דף (ש"ס) [שמ"ט] בשם שו"ת הרש"ץ שזה דוקא שאם לא ילכו לא יהא מניין, וראה מה שהארין בזה הגר"א הכהן בקובץ דברי חפץ (א).

חולה שיש לו יסורים האם מותר להתפלל עליו שימות

מה שדנתם בשם הפוסקים בחולה שיש לו יסורים האם יש מצוה להתפלל שימות

הגאון רבי ישראל שוורץ שליט"א דומ"ץ שכונת גבעת משה ירושלים, רב קהילת צאנז ביתר, ובית הוראה מרכז ההוראה אוצר הפוסקים, מח"ס שו"ת דעת ישראל {הערה זו לעילוי נשמת אבי הגה"צ חיים יעקב מנחם בן הרב עזריאל ז"ל}

נראה להעיר ממש"כ בשאילתות דרב אחאי גאון פרשת אחרי שאילתא צ"ג נכנס ר"ע ודרש כל שאינו מבקר את החולה כאילו נוטל נשמתו דכד אזיל ומשאיל וחזיא צעריה בעי עליה רחמי דלימות מאי טעמא סבר השתא מיתפח ומכסיפנא הילכך לא בעי עליה רחמי, ובפירוש השאילת שלום שם כתב דכונתו כמש"כ הר"ן ולזה כתב על המבקר כיצד מבקש עליו רחמים שימות דכד אזיל ומשאיל וחזיא צעריה בעי עליה רחמי דלימות כעובדא אמתא דבי רבי כמש"כ הר"ן ובהעמק שאלה שם סק"ח ובסק"ט ג"כ נוטה כן, והעיר בהא דדאש השנה י"ז ע"א רב הונא בריה דרב יהושע חלש, על רב פפא לשיולי ביה חזייה דחליש ליה עלמא, אמר להו צביתו ליה זוודתא לסוף איתפח, הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה, והא דאמר ר"פ צביתו ליה זוודתא כסברו למהר מיתתו כי כבר נתייאש ממנו דבאמת אסור להתעסק בצרכי המת עד שלא ימות כדתניא באבל רבתי, ולמאי אמר ר"פ הכי, אלא רמז להם שיבקשו על מיתתו דשוב לא יחיה ויותר טוב למהר מותו משיעטער, ולעכ"ד י"ל דאין ראיה מהגמ' ר"ה דעיין בערוך לנר שם שכתב דכבר היה נראה שמת, ואין ראיה דבאופן שמתייסר למותר להתפלל על מיתתו, עוד יש להעיר ממש"כ פענח רזא פרשת בהעלותך דבר אחר אל נא תהי כמת, שלא תהיה כולד היוצא מחוסר אבר ובעל מום מרחם אמו והכל מבקשים עליו רחמים שימות, הרי דיש לפעמים דמבקשים עליו רחמים שימות, ומשמע דשפיר דמי להתפלל כן. ולהלכה נראה עצה נכונה נלע"ד, שיבקש שהחולה לא יסבול יותר יסורים, ומ"נ אם יבריא לא יסבול יותר יסורים, וגם אם ימות כבר לא יסבול יסורים

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב **מנחם מנדל לידר** שליט"א
קרית צאנז נתניה
לרגל שמחת חולדת בתו במז"ט
וברכת מזל טוב לאביו
ידידינו הרב **שמואל יעקב לידר** שליט"א
ולחמיו הרב **מנחם פיליפ** שליט"א
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג רבי **עזריאל ברוך אהרנוביץ** שליט"א
לעילוי נשמת אמו האשה החשובה
מרת **הדס** ע"ה
בת הגה"צ חסידא ופרישא המקובל
רבי יוסף וויינשטאק זצ"ל
מח"ס "וילקט יוסף"
נפטרה כ"ט מרחשון תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הגאון רבי **משה פארהאנד** שליט"א
רב וראש כולל בית הלל ירושלים
לעילוי נשמת אביו
הרב **אהרן הלל** ז"ל בן הרב **מרדכי** ז"ל
נ.ל.ב.ע כ"ט מר חשון
ת.נ.צ.ב.ה

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"ג **אברהם יהודה רייך** שליט"א פתח תקוה
לרגל שמחת נישואי בתו תחי' במז"ט
עב"ג הבה"ח המופלג בתוי"ש
כמר **מאיר שנק** נ"ו מבחירי ישיבת צאנז
בנו של ידידינו הרב **משה דב** שליט"א
וברכת מזל טוב לאביו הגאון **בן ציון רייך** שליט"א ולחמיו ידידינו הרה"ג **יעקב גרשון בנדיקט** שליט"א
ולסבים ידידינו הרב **שלום אליעזר שר** שליט"א וידידינו הרב **גבריאל שנק** שליט"א
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב **דוד לנדא** שליט"א בארא פארק
לרגל השמחה הגדולה שמחת בית צדיקים
שמחת הולדת הנכד לכ"ק מרן האדמו"ר מבעלזא שליט"א
בן לנכדו ידידינו הרה"ג רבי **שלום רוקח** שליט"א
בן לבנו ידידינו הגאון הצדיק רבי **אהרן מרדכי רוקח** שליט"א
יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו

תגובות והערות לגליון - וכן תרומות לזיכוי רבבות אפשר להתקשר למחבר 0533166560 או בדוא"ל 3166560@gmail.com

בניני הרמב"ן

מאת הגאון הרב ישראל מאיר קעניג שליט"א
אבדק"ק יאקע (אדה"ב)
ראב"ד ביה"צ אודה מישור לדיני ממונות ואישות

וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמיאיני נא מעט מים מכדך (בראשית כ"ד, י"ז).

וכתב על זה הרמב"ן, א) וירץ העבד לקראתה, לשון רש"י, לפי שראה שעלו המים לקראתה, ב) ובבראשית רבה (ס', ו') **ותמלא כדה ותעל, כל הנשים יורדות וממלאות מן העין, וזו כיון שראוי אותה המים, מיד עלו, אמר לה הקדוש ברוך הוא, את סימן ברכה לבניך** (ע"ב) **נראה, שדקדקו כן, מלשון, ותמלא כדה ותעל** (בראשית כ"ד, ט"ז) **שלא אמר, "ותשאב ותמלא", ג) ונעשה לה הנס, בפעם הראשונה, כי אחרי כן כתוב, ותשאב** (בראשית כ"ד, כ') **ד) והעבד כשספר להם אמר** (להלן פסוק מ"ח) **ותרד העינה ותשאב, אולי לא יאמינו, ע"כ מדברי הרמב"ן.**

א) הביא הרמב"ן תחלה, דברי רש"י שלפנינו (וירץ העבד לקראתה, לפי שראה שעלו המים לקראתה, כנ"ל העתקה-אות א') **אח"כ "העתיק"** (הרמב"ן דברי המד"ר) **מבואר שם כדברי רש"י** (עם הוספת דברי המדרש אח"כ, "אמר לה הקדוש ברוך הוא-את סימן לבניך" וכו'-וכנ"ל העתקה אות ב'- אגב, שמענו פעם, מאאזמו"ר, הגאון המובהק **האבדק"ק יאקע זצללה"ה** בעל חקי חיים, לפרש בדברי המד"ר הללו, מה שאמרו לבן ובתואל, "מה' יצא הדבר" (בראשית כ"ד, נ') וכלפי שאמרו-**בבראשית רבה**-ס' י', מהיכן יצא וכו', "מהר המוריה יצא", עיי"ש, וע"כ אין המובן, דלבן ובתואל כיונו כן, בדבריהם ("מהר המוריה יצא", כנ"ל) אלא, "שזימן להם הקב"ה בפיהם", לומר כן ("מה' יצא הדבר-מהר המוריה יצא", וכעין זה מצינו **בש"ס ערכין** (י"א, ע"ב) "אילייא בעלמא", הוא דנפל להו בפומיהו, עיי"ש) **ולפי דברי המדרש רבה דנן, "אמר לה הקדוש ברוך הוא-את סימן -לבניך-", ודאי דיש לומר כן, אחרי "דבהאי מעשה" גופא, -אמר לה הקדוש ברוך הוא- לרבקה, ולהדיא, את סימן "-לבניך-", יש כאן זיווג-ובנים, "מה' יצא הדבר", ודפח"ח) וכ"פ שלמדנו דברי הרמב"ן האלו, הי' ק"ק לי, על מה העתיק הרמב"ן "לשון המדרש בזה", ידענו גם ידענו, דכל כגון דא, בדברי רש"י** (ובעניננו-דברי המד"ר, "שעלו המים לקראתה", כנ"ל) **דברי חז"ל המה, או בש"ס או במד"ר** (וכל דברי הרמב"ן בהמשך, לעיל העתקה-אות ג' ד', אתיין שפיר, אף בלי "העתקת דברי המדרש", כנ"ל רמב"ן-העתקה אות ב', דו"ק ותשכח).

ואחרי העיון בדברי המדרש הנ"ל, ראינו בעליל (וכן יראה המעיין, ברור) **כי דברי רש"י-וירץ העבד לקראתה, לפי שראה שעלו המים לקראתה-** כנ"ל **דיבור הקדום, אינו מופיע במדרש** (אף שמצויין בדפוסי רש"י-מקור לדברי רש"י, במדרש רבה (ס', ו') הרי ז"א) **דבמדרש כתיב כהאי לישנא, וירץ העבד לקראתה, "לקראת מעשיה הטובים", ע"כ, ולא יותר** (אף תיבה ומלה אחת) **אלא דהמפורשים שם, במד"ר** (עץ יוסף) **כתב, בזה"ל, הבאר עולה כנגדה, שלכך רץ ביחוד דוקא אליה, יותר מלנגד שאר נערות, מפני שראה והכיר בה, שיש בה מעשים טובים, ממה שעלה הבאר כנגדה** (נזה"ק) **עיי"ש, ומזה יוצא, דמה שפי' רש"י, לפי שראה שעלו המים לקראתה, הרי זה רק "ביאור דברי המדרש", בהאי קרא** ("וירץ העבד לקראתה"-"לקראת מעשיה הטובים", וכנ"ל העץ יוסף-נזר הקודש) **וי"ל** (אולי) **דלכן העתיק הרמב"ן כל דברי המדרש רבה** (כדלעיל-העתקה אות ב') **"להביא מקור הדברים-כצורתן"** (בל נטעה, כי דברי רש"י, "לשון המדרש הוא) **כי כאמור, לא הביא רש"י "דברי ולשון" המדרש-כי אם רק "ביאורן של דברים, אולי, אמרתי אשיחה, וירוח לי.**

ב) **הנה דברי המדרש** (בראשית רבה, ס', ו') **שהעתיק הרמב"ן** (אמר לה הקדוש ברוך וכו', כנ"ל העתקה-אות ב') **"בקיצור הובאו", נביאה בשלימות** (כי יש בזה ביאור, על פי דברי הרמב"ן ז"ל, כדלהלן) **ותרד העינה ותמלא כדה ותעל** (בראשית כ"ד, ט"ז) **כל הנשים יורדות ומלאות מן העין, וזו** (רבקה) **כיון שראו אותה המים, מיד עלו, אמר לה הקדוש ברוך הוא, את סימן לבניך, מה את, כיון שראו אותך המים מיד עלו, אף בניך, "כיון שהבאר רואה אותן, מיד תהא עולה, הה"ד** (במדבר כ"א, י"ז) **אז ישיר ישראל את השירה הזאת, עלי באר", וכו', עיי"ש, אלו הן דברי המד"ר הנ"ל, בשלימותן, המבואר מזה, כי "סימן לבניך"** (כנ"ל, במדרש) **ה"ה, עליית מי באר, "בסוף ארבעים שנה"** (וכנ"ל הקרא-במדבר, "אז ישיר ישראל וכו'-עלי באר"-במדבר כ"א י"ז, והיתה זאת בסוף ארבעים שנות המדבר, בפרש"י דלהלן-כאן) **ופשוט אי"צ לפנים, דהמדרש** (הזה, לפרש הקרא-אז ישיר וכו', "עלי באר", דהיתה בזה נס) **אין זה, כפי מה שפי' רש"י שם** (על הקרא-עלי באר, וז"ל, מתוך הנחל, והעלה מה שאת מעלה וכו', "שירדה לפרסם את הנסים" (שנשפך שם דם של אמוריים, עיי"ש בפירוש רש"י-על הקרא-ואשד הנחלים וכו', במדבר כ"א ט"ז) ומנין שהבאר הודיעה להם, שנאמר (שם, כ"א ט"ז) ומשם בארה וכו', וכן, אז ישיר ישראל את השירה הזאת (במדבר כ"א, י"ז) נאמרה בסוף ארבעים, והבאר ניתנה להם מתחלת ארבעים, מה ראה ליכתב כאן, אלא הענין נדרש, למעלה הימנו, ע"כ) **אלא הדברים כפשטן מתפרשין, על עליית "מים דבאר"** (עלו "המים" לקראת רבקה, סימנא, עליית "המים" לישראל, בעתיד, ומעשה אבות ואמהות-סימן לבנים) **ברם צ"ב, מדוע היתה ואירעה כן** ("עליית מי הבאר", "סימן לבניך", כנ"ל במדבר דידן) **רק "בסוף ארבעים שנה", דייקא, עת חזר הבאר-אחר מיתתה של מרים** (עיי"ש **בפרש"י** על הקרא, ומבמות הגיא אשר בשדה מואב (במדבר כ"א, כ') וז"ל, כי שם מת משה, ושם בטלה הבאר ע"כ, **ובשפתי חכמים** אות ג', עיי"ש) **לא קודם לכן, "תחלת ימי הבאר"** ("בראשית ארבעים שנה במדבר").

ג) **והדברים מבוארים היטב, על פי דברי הרמב"ן בפרשת בשלח, בקרא-ויאמר ה' אל משה עבור לפני העם** (שמות י"ד, ה') **וז"ל שם, וקרוב אלי, שיצאו מים מן הצור בחורב, מים קרים נוזלים, הלכו אל רפידים, ושם שתו אותם, והוא שאמר הכתוב** (תהלים ע"ח, ט"ז) **ויוציא נוזלים מסלע ויורד כנהרות מים, וכתוב** (תהלים ק"ה, מ"א) **פתח צור ויזובו מים הלכו בציות נהר, ומה שאמר** (שם ע"ח, כ') **הן הכה צור ויזובו מים ונחלים ישטופו, גם הוא על הצור הזה- בחורב, על דרך הפשט, והסלע השני, אשר היה בקדש** (א"ה, בסוף ארבעים שנה, עיי"ש) **נבקע בו, כמו באר נובע מים, ועל כן אמר** (במדבר כ"א, ט"ז) **הוא הבאר אשר אמר ה' למשה, ואמרו בשירה** (שם-שם, י"ח) **"באר חפרוה שרים", כי היה כמו "באר חפורה", ולכן אמר שם** (כ', י"א) **ותשת העדה ובעירם, ששתו מיד באותו המקום, אבל כאן** (בצור-בחורב) **"היו נהרות שוטפים ממנו, ושותין -בבתיהם- לרצונם", ואע"פ שהיה הכל "בארה של מרים", כקבלת רבותינו** (במדבר רבה י"ט, כ"ה) **יתכן, שהיה "בפעם הראשון, וכל הארבעים שנה", "מושך מים כנהרות שוטפות", ובפעם השנית, מפני העונש אשר היה שם** (א"ה, החטא דמי מריבה) **"נעשה -כמו באר חפורה-", מלאה מים חיים, ע"כ מדברי הרמב"ן ז"ל, היוצא מדברי רבינו הרמב"ן ז"ל, כי המים** ("בארה של מרים", וכנ"ל דברי הרמב"ן ז"ל-שכתב דבריו, אף לפי דעת וקבלת רבותינו ז"ל, כמצוין-אי"צ לכפול) **"כל שנות ארבעים דמדבר", "משך מים כנהרות שוטפות-והגיעו המים עד לבתיהם"** (כנ"ל לשון הרמב"ן, "אבל כאן, היו נהרות שוטפות ממנו-ושותין בבתיהם לרצונם" ע"כ, ע"ש) **רק בשחטאו ישראל** (בסוף הארבעים שנה, כנ"ל) **נעשית, כמו "באר חפורה", לפי זה אתיין כנוגה, דברי המדרש שלפנינו, דרק "בסוף ארבעים שנה אירע האי ניסא", "דעליית הבאר"** (כנ"ל, אות הקודם) **אחרי דבכל הארבעים שנה, עד ל'שם** (זמן דאז ישיר ישראל, "עלי באר", כנ"ל) **לא הוצרכו לזה, כיון דהיו המים** (עוה"פ, "דכל ארבעים שנה") **"כנהרות שוטפות-לתוך בתיהם"** (כדלעיל רמב"ן) **והעליה ד'מים בזה, לל"צ, וא"ש בטיב.**

ד) **דברי הרמב"ן, במש"כ, בלשו"ק, "נראה שדקדקו כן** (שעלו המים לקראתה, כנ"ל העתקה-אות א') **מלשון ותמלא כדה ותעל** (בראשית כ"ד, ט"ז) **שלא אמר "ותשאב ותמלא, ע"כ** (ראה לעיל, העתקה-אות ב') **צ"ב** (לענ"ד) **על מה צריכין לזה רמז בקרא, הכי לכל ניסים שקיבלו רבותינו, במאורעות שבתורה ודומיהן, בעינן לזה קרא כדכתיב, ומ"ש כאן דצריך לזה מקור בקרא, עוד צ"ב, מש"כ הרמב"ן אח"כ, בלשונו, "ונעשה לה הנס בפעם הראשונה, כי אחרי כן כתוב ותשאב"** (ראה לעיל, העתקה אות ג') **שיגרא דלישנא דרמב"ן, נראה, דהרמב"ן "לא בא כאן כי אם לחדש"** (דהנס דעליית המים, לא היתה אלא "בפעם הראשונה") **אלא דדברים אלו, "ונעשה לה נס בפעם הראשונה", "מקושרת וצמודה", למה שכתב הרמב"ן בראשונה-ומקדם** ("מקור לדברי רבותינו" במדרש שעלו המים לקראת רבקה, מדכתיב "ותעל", לא "ותשאב" (כדלעיל, העתקה אות ב')) **וזה צ"ב** (דבמובן הפשוט, הרי זה-דבהשקאת הגמלים לא עלו המים לקראת רבקה, "חידוש לעצמה-וחלוק", אין לה שייכות לדברי הרמב"ן, דמקדם, ודו"ק, כי א"א לבאר הכל, אבל יובן הקישור במש"כ בדברי הרמב"ן כנ"ל-בעיון קל) **ונראה לבאר הדברים** (אחרי הרבה מחשבה, אולי עלתה בידינו) **דסימנא ונ'חוש, דאליעזר, כתיב בקרא הקדום, והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית**

חסד עם אדוני (בראשית כ"ד, י"ד) ופירש רש"י, אותה הוכחת, ראויה היא לו, "שתהא גומלת חסדים", וכדאי היא ליכנס בביתו של אברהם וכו', עיי"ש (וע"ע בפירוש הרמב"ן שם, שהעתיק לשון רש"י, בנוסח קצת שונה, וז"ל, לשון רש"י, ראויה היא "-שהיא- גומלת חסדים", וראויה ליכנס בביתו של אברהם וכו' ע"כ, שינה הרמב"ן, מלשון רש"י דלפנינו ("שתהא" גומלת חסדים וכו') וכתב, "-שהיא- גומלת חסדים", אכמ"ל בשינוי זה, אי"ה עוד חזון, באנו רק להעיר) והמבואר מזה, סימן אליעזר ("בעיקרה") ה"ה, התנהגות רבקה-"בגמולת חסדה" (שתשקה לאליעזר וגם להגמלים, אח"כ) כן יוצא מקרא, מפורש, וכנ"ל, לפי זה תקשה, לדעת המדרש, ד"עלו המים לקראתה" (כנ"ל רש"י ורמב"ן-העתקה אות א') "דכמעט לא נתקיימה הסימן-בגמולת חסדה", אחר דנס נעשה לה לרבקה, במילוי המים ("באו לקראתה") וכמעט שלא עשתה-כלום, לזה מוכרח לומר, דדעת המדרש, דלא נעשה לה נס דעליית המים, "רק בפעם ראשונה", להשקאת אליעזר, אבל בפעם השני'-בהשקאת הגמלים, לא עלו המים לקראתה, "ובזה הוצרכה לטרוח-טירחא גדולה, ולשאוב לכל הגמלים", ונתקיימה בעוז, סימן וניחוש-אליעזר הנ"ל, שרבקה היא גומלת חסדים-ראויה ליכנס לבית של אברהם, אבל אבל, לומר כן, דחילוק הי', בין השקאה דפעם ראשונה לשניה, צריך להיות לזה, "מקור בכתוב" (אחרי דדברי רבותינו דעלו המים לקראתה-דרבקה, "בסתמא נאמרו", ראה לעיל העתקה-אות ב') לזה התחיל וקאמר הרמב"ן ז"ל, דדקדוקו רבותינו כן (דהיתה נס לרבקה "בעליית המים") -מקרא- ("דבפעם ראשונה") כתיב, ותמלא כדה "ותעל", לא כתיב "ותשאב", ובכן לא תקשי, דלא נתקיימה הניחוש ("דבנס היה הכל", וכנ"ל) ע"ז כתב הרמב"ן בהמשך (כנ"ל העתקה- אות ג') "דבפעם שניה-השקאת הגמלים", כן כתיב, "ותשאב", ע"כ דלא היתה בזה נס ("העלאת המים-בפעם השניה") ולפי זה, "מצינו מקור לחלק, בין פעם הראשונה-דהיתה בזה נס דהעלאת המים, לשניה-השקאת הגמלים-דהוצרכה לשאיבה", והניחוש דאליעזר, א"ש להפליא, ובזה דברי הרמב"ן מאירים" (במה שהוצרך למקור לדברי רבותינו-בעליית המים (בפעם "ראשונה") דאל"ה תקשי, "דלא נתקיימה ניחוש דאליעזר-בגמילות חסד דרבקה", באופן דעיקר "מקורא דרמב"ן" הוצרכה למימר, דחילוק יש בין פעם "ראשונה לשניה", ושבזה א"ש ניחוש דאליעזר-בחסד דרבקה) ודו"ק בזה.

ה) והנה, מה שכתב הרמב"ן, "ונעשה לה הנס (דעליית המים, כנ"ל העתקה אות א') בפעם הראשונה, כי אחרי כן כתוב ותשאב" (כנ"ל, העתקה אות ב') ראינו בזה ב' טעמים, מדוע אירע הנס דעליית המים כאן-"בפעם הראשונה", לא אח"כ, בפירוש הטור על התורה, כתב הטעם, בזה"ל, ולא נעשה לה נס רק בפעם ראשונה, "כדי שיכיר בה" (אליעזר, עיי"ש) ע"כ, ובספה"ק **קדושת לוי**-כתב, וז"ל קדשו, וירץ העבד לקראתה וכו', פירש רש"י, שראה שעלו המים לקראתה, ופירש הרמב"ן ז"ל, דדייק כן (המדרש דלעיל, הביאה הרמב"ן-לעיל העתקה אות ב') מחמת, דאחר כך, כתיב, ותשאב לכל הגמלים (בראשית כ"ד, כ') ומקודם לא נאמר לשון שאיבה, מכלל דמקודם לא הוצרכה לשאוב, דעלו המים לקראתה, אפס, דלפי דברינו תקשה, היא גופא, למה אחרי כן בהשקותה את הגמלים, לא עלו המים לקראתה, ונראה בסייעתא דשמיא, דאמרו חכמינו ז"ל (פסחים ק"ד, ע"ב) דמצות צריכין כוונה, והעיקר במצות, הוא במחשבה, שעושה בזה רצון הבורא, ולהכי בפעם ראשונה, דבדעתה היה לשאוב המים לצרכה, גלל כן עלו המים לקראתה, שלא תטריח עצמה, כיון שכוונתה היה לשאוב לצרכה, מה שאין כן בפעם שניה שכוונתה היה לגמול חסד, להשקות הגמלים של אליעזר עבד אברהם, לא עלו המים לקראתה, שכשאדם עושה מצוה, יותר נחשב, לעשות פעולה, שבעשותו פעולה לשם מצוה, נחשב לו יותר למצוה, והבן, עכדבה"ק, תמצית היוצא, דבכדי לקיים מצוה (אף רק "ביתר הידור", על ידי "פעולה", כנ"ל) לא עביד הקב"ה ניסא, לבטלה.

ו) במקום הזה, אביא דברי נועם, ממו"ר, הגאון המופלא, בלתי נשכח, מו"ה **יוסף** (מרדכי) **ווייס זצללה"ה** מגי"ש בישיבת הגאון מטשעבין (בספרו אבן יהושע על התורה-על הקרא דלעיל, וירץ העבד לקראתה (בראשית כ"ד, י"ז)) שציין לדברי הקדו"ל הנ"ל, דברי **הרמב"ן** דלעיל בפרשת נח שכתב שם (בראשית ז', ח'-ט') **בזה"ל, ועל דעתי, שכן היה** (בביאת בהמה וחי' תוך התיבה, עיי"ש בפרשה) **שבאו מכולם, שנים, זכר ונקבה מעצמם**, ונח הוסיף להביא מן הטהורים, ששה זוגות, כי הבאים להנצל באו מעצמם, ואשר לצורך קרבן, "טרח במצוה" וכו', ע"כ, הרי לן גם דעת הרמב"ן עצמו ולדידי', דאין הנס בא, לבטל "טירחא דמצוה" (ויש לפלפל בדברי הרמב"ן אלו, אם כן כונתו, אכהמ"ל, אמנם הא ודאי, דלדברי הקדושת לוי הנ"ל, דכדי שיקויים המצוה, ביתר הידור-ע"י טירחה ופעולה, לא היתה בזה נס (דעליית המים, ברבקה) ה"ה די"ל כן, בביאת בהמה וחי' לתוך תיבת נח (אלו הבהמה וחי', שבאו לצורך "מצוה"-דקרבנות) "דטרח נח בעצמו להביאם", כדי שיעשה המצוה, בהידור רב, וק"ל) **ולדברינו הנ"ל** (אות הקדום) **דברי הרמב"ן** (לחלק, בין "פעם ראשונה", דעלו המים לקראת רבקה (כנ"ל-העתקה אות א') **לפעם שניה-השקאת הגמלים** (דהוצרכה "לשאיבה", כנ"ל-העתקה אות ג') **הדברים מוסברים בפשיטות, דכדי להוכיח "מדת חסדה" דרבקה, שראוי' היא ליכנס לביתו של אברהם, הרי זה שייך רק, בלי ניסא** (ראה לעיל, אות ד') **ע"כ לא אירע לה הנס, כי אם ורק "בפעם הראשונה"**, וק"ל.

ז) כתב הרמב"ן בסוף דבריו ז"ל, והעבד, כשסיפר להם (ללבן ובתואל) אמר (להלן פסוק מ"ה) ותרד העינה "ותשאב", אולי, לא יאמינו, ע"כ, **דברי הרמב"ן מבוארים, דע"כ שינה העבד** (אליעזר) **פני הדברים, ממה שאירעו** (שעלו המים לקראתה-רבקה, מדלא כתיב בה "ותשאב", כנ"ל, דברי הרמב"ן-העתקה אות ג') **"אולי לא יאמינו"** (לבן ובתואל לנס הזה) (ראה לעיל העתקה- אות ד') **דברי רמב"ן אלו, מציאה גדולה היא, ליישב בזה כדלהלן, ה"ה דברי המגן אברהם הידועים** (בסימן קס"ז, ס"ק י"ח) **ע"ד השו"ע שם** (סעיף ו') יאכל מיד, ולא ישיח בין ברכה לאכילה, ואם שח צריך לחזור ולברך, אא"כ היתה השיחה בדברים וכו', תנו מאכל לבהמה-וכיוצא באלו, אינו צריך לברך, ע"כ, וכתב המג"א ע"ז, בס"ק י"ח, בזה"ל, מאכיל לבהמה, הוי צרכי סעודה, דאסור לטעום קודם שיתן לבהמתו (גמרא-ברכות דף מ' ע"א) אבל לשתות, אדם קודם, כדאשכחן ברבקה, שאמרה שתה וגם גמליך אשקה (בראשית כ"ד, י"ד) (ספר **חסידים**, סימן תקל"א) **ע"כ, ועיי"ש בהגהות יד אפרים שכתב ע"ד, בזה"ל, צ"ע, דטפי הוה ליה לאתויי** (ספר חסידים, הנ"ל) **ראיה, ממימרא דרחמנא, בפרשת חוקת, והשקית את העדה ואת בעירם** (במדבר כ', ח') וכו', **ולפענ"ד נראה, הטעם דאסור לטעום כו'** (כדלעיל, בשו"ע) **משום, דכל אדם אין להחזיק עצמו לזכאי, שלפעמים אין לו זכות, רק שאוכל בזכות הבהמות, כדאיתא במדרש** (בראשית רבה ל"ג, ז') **בעובדא דאלכסנדר, וקאמר התם** (במד"ר) **מקרא, דאדם ובהמה תושיע ה'** (תהלים ל"ו, ז') וכו', **ולכן, כיון שבזכות הבהמה הוא אוכל, גם כן ראוי, להקדימה תחלה וכו', וזה שייך, דוקא בענין אכילה על פי דרך הטבע, "אבל אם הוא דרך נס, -אין סברא שהנס יהיה בזכות הבהמות-", וכן כתוב **בבנין אריאל** (חדרי תורה-פרשת חקת, ע"ח א') **בפסוק, למות שם אנחנו ובעירנו** (במדבר כ', ד') **עיי"ש, ואם כן, בודאי הנס הוא בשביל אדם, ואז הבהמה הוא טפלה, ולכך שפיר, האדם קודם** (היכא, דדרך נס הי') **ולכן בהוצאת מים מן הסלע, שאין מקום לתלות בזכות הבהמות, פקיד רחמנא למשה, והשקית את העדה ואת בעירם, ומדוקדק, מה דקאמר, והוצאת להם** (במדבר כ', ח') **ר"ל, בשבילם, וזכותם, לכן הם קודמין וכו', עיי"ש עוד, קשה להאריך ולהביא הכל, העתקנו עיקר וקוטב הדברים.**

ח) **המבואר מדברי היד אפרים** (בדעת המג"א, הנ"ל) **דאם הוא דרך נס, אין חיוב להקדים בהמה לאדם** (ע"כ, אין להביא ראי' ממי מריבה, דבשתיה האדם מוקדם, אחרי דהי' זה דרך נס-בדיבור אל הסלע, וכנ"ל דבריו) **בעבור, ד"אין סברא לומר, שהנס בא בזכות הבהמות", אבל הרי לפי זה יקשה, גם אראי' דספר חסידים, מ'רבקה-שאמרה שתה וגם גמליך אשקה** (ראה לעיל, במג"א) **דהא גם שם באו המים דרך נס, ע"י "שעלו המים לקראתה"** (ראה לעיל העתקה-אות א') **ובנס, ומאי ראי', דבשתיה, האדם קודם לבהמה** (ולחלק ולומר, דשאני "-הוצאת מים- ע"י נס" (מן הסלע-כבמי מריבה) "-לעליית מים- על ידי נס"-(כברבקה) לא נהירא (עכ"פ, לדידי', אחרי דמסברא קאתי עלה היד אפרים, "דאין הנס בא בשביל הבהמות" (וכדלעיל, דבריו ז"ל) ובזה אין נ"מ, "בצורת הנס", וד"ל) **הרבה חשבנו בזה, ולא מצאנו מענה מספיק, אולי סבירא ליה להיד אפרים, דהראי' (דספר חסידים, הנ"ל) היא, "מאמירת העבד"** (אליעזר) **שאמר בתפלתו על הניחוש, והי' הנערה אשר אומר אליה, הטי נא כדך ואשתה ואמרה "שתה-וגם גמליך אשקה", הרי מזה, דבשתיה** (אף בלא באו המים דרך נס) **קודמת האדם לבהמה, כן י"ל, אבל כל כולי האי, לא נכניס בדברי היא"פ, דברים-שלא הזכיר, אף ברמיזא** (וראה עוד בזה, בהגהות **לבושי שרד** (הילולא בשבוע זו, כ"ב מרחשון, זיעוע"ר) מה שהגיה בספר חסידים הנ"ל, ולפי גירסתו צע"ק, דלא מצינו כן, לישנא דקרא (כפי גירסת הלבו"ש, עיי"ש)) **אבל י"ל, דראיית הספר חסידים, מאמירת רבקה, "איך שסיפרה אליעזר אחר כך"** (ללבן ובתואל) **והרי לפי דברי הרמב"ן, סידר אליעזר הדברים לפניהם** (לבן ובתואל) **"שלא בצורת נס", ובאופן, "שלא עלו המים לקראתה"** (והטעם, "אולי לא יאמינו", כנ"ל-העתקה אות ד') **ועל זה תקשה, איך אמר אליעזר על רבקה-בסיפורו הדברים אח"כ ללבן ובתואל, "שעשתה רבקה -שלא כדין-", במה שהקדימה אדם לבהמה-בהשקאת המים, והרי בהמה קודמת, לאדם** (היכא דאין הדבר "בדרך נס", עוה"פ, כפי שסידרה אליעזר, להאי מעשה, דלאו בדרך נס היתה, וכמשנ"ת ברמב"ן דלעיל) וע"כ, דאין בזה איסורא, ולא "אמר אליעזר על רבקה, שעשתה דבר איסור", כיון דכן הוא הדין באמת, דבשתיה האדם קודם לבהמה, וא"ש דברי החסידים (הנ"ל, במג"א) **והדבר נפלא, בעזהשי"ת** (לדעתי, עכ"פ) **לפי דברי הרמב"ן הנ"ל** (ולפי צריך לגרוס המ"מ בדברי הס"ח (בראשית כ"ד, מ"ו) דשם "סיפור אליעזר-ללבן ובתואל", דלא כמצויין-בראשית כ"ד י"ד- דמשם אין ראיה, כנ"ל לפי"ד היא"פ, דלעיל) **עיינו בזה, אולי תמצאו נחת.**

מחמדי התורה

לע"נ זקיני מו"ר כ"ק מרן **האדמו"ר מערלוי** הגה"ק רבינו **יוחנן בן רבי משה** בעל **האמרי סופר** עלה בסערה השמימה י"ג לחודש אדר א' תשע"ז זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

לע"נ אאמו"ר הגה"צ רבי **חיים יעקב מנחם** שוורץ זצ"ל דומ"צ ק"ק צאנז בעל **ה"ויחי יעקב"** נלב"ע ליל שבת קודש פרשת וישלח ט"ז כסליו תשפ"ג

חמדת ההלכה

השלמת תפלה מנחה בערבית בחול ובשבת

בתוה"ק בפרשתינו (כד- סג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים.

ואמרו חז"ל (ברכות כו.), תניא כוותיה דרבי יוסי בר חנינא (דתפילות אבות תקנום) וכו', יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה, ואין שיחה אלא תפלה שנאמר תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. {ויעו' **בתוס'** (שם) שנתקשו מסוגיא דע"ז (ז:), דהלימוד הוא להיפך, ויעו' **ברא"ם ושפת"ח** (בפרשתן), מה שתירצו עוד על קושיית התוס', **ובפנ"י** (ברכות שם), שיישב בב' אופנים, מה **שהתוס'** בע"ז תירצו תירוץ אחר, ומ"ט התוס' כאן לא תירצו כך}.

טעה ולא התפלל מנחה מה דינו

והנה אמרו (שם כו.), איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית שתיים, את"ל טעה ולא התפלל ערבית, מתפלל שחרית שתים, כיון דחד יומא הוא, דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר, אבל הכא תפלה במקום קרבן הוא, וכיון דעבר יומו בטל קרבנו, ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה א"ר יוחנן טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו.

ובמחבר (או"ח סי' ק"ח ס"ב), פסק כך להלכה, טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים, הראשון לחובה והשנייה להשלמה.

היאך מהני השלמה במעריב שהוא רשות על מנחה שהוא חובה

ויש לתמוה בזה, היאך אמרו שיתפלל ערבית שתיים, דהאיך מהני השלמה בתפלת ערבית למנחה, הא כיון דפסקינן לקמן (כז:) דתפלת ערבית רשות, היאך יכול תפלת רשות להשלים תפלת חובה, וביותר קשה, דהיה להקדים החובה שהוא התשלומין של מנחה, ואח"כ ערבית שהוא רשות.

חידוש הגרש"ק דבטעה בתפלת מנחה לכו"ע תפלת ערבית חובה

וראיתי דבר מחודש, שכתב **בשו"ת האלף לך שלמה** (או"ח סימן נ"ג), דאף דתפלת ערבית רשות, היינו רק אם לא טעה בתפלת מנחה, אבל אם טעה בתפלת מנחה וצריך תשלומין, הא איפסקא להלכה דמחויב להתפלל תחלה לשם חובת שעתא, ובלא"ה לא הוי נחשב תשלומין, ובפרט אם לא יתפלל תחלה חובה, אין ניכר אם הוי תפלה זו לתשלומין או לא, לכך צריך להתפלל תחלה לחובה ואח"כ לתשלומין, לכך בזה הוי תפלת ערבית חובה, כדי שיוכל אח"כ להשלים של מנחה, ובלאו הכי לא נחשב תשלומין, ולכך כמו דהתשלומין הוי חוב הוי ערבית הזה חוב לכו"ע.

שיטת החולקים דהמשלים תפלת מנחה בערבית גם המנחה רשות

אולם ראיתי **בתהלה לדוד** (סי' ק"ח ס"ק י"ב), שכתב להיפך, דכיון דמשלים תפלת המנחה בערבית, הרי כיון דמתפלל זה בערבית שהוא רשות גם תפלת המנחה רשות הוא, וכן כתב **הרש"ש** (ברכות שם ד"ה טעה), דלא יכול להיות שההשלמה תהא עדיפא מהתפלה בשעתיה, וכיון דקי"ל (שם ס"ק ג'), דאי אפשר להשלים רק כשיגיע

המשך בעמוד הבא

חמדת הדרוש

היאך העביר כל הרכוש רק ליצחק

בתוה"ק בפרשתן (כה- ה') ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק.

מפורסמת קושיית הראשונים והאחרונים, מהא דאמרו חז"ל (ב"ב קלג:) אמר ליה שמואל לרבי יהודה שיננא לא תיהוי בי עבורא אחסנתא ואפילו מברא בישא לברא טבא וכל שכן מברא לברתא (פי' אסור לאדם שיעביר נחלה מבן לבן אחר ואפילו מבן רע לבן טוב).

וכן פסק **הרמב"ם** (פ"ו מהל' נחלות הל' י"א), **וכן קיי"ל** (חו"מ סי' רפב), אם כן למאי דאמרו רז"ל (קידושין פב.) קיים אברהם אבינו כל התורה כולה ואפילו עירובי תבשילין היאך העביר כל נחלתו רק ליצחק.

א'

בנותן בחיים ליכא איסורא

בספורנו ובבית פנחס (להפתחא זוטא) תירצו- דכל האיסור זה **רק בנותן מחמת מיתה,** אולם אם הוא נותן בעודו חי ליכא איסורא להעביר הירושה בתורת מתנה.

וביאר בזה בבית פנחס, קרא דסוף פרשתן וישלחם מעל יצחק **בעודנו חי** קדמה, וכיון דהוי בעודו בחיים מותר לו לתת כל נכסיו.

ב'

כיון דנתן לבני הפלשים מתנות ליכא איסורא

בספר אבני שוהם תירץ דכיון דנתן לבני הפלשים מתנות אזי הוא כאילו השאיר לו כל שהוא דמתנתו מתנה וביאר בזה דאת סמיכות הדברים בפסוקים, ויתן את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפלגשים נתן מתנות דהא שיכל לתת הכל ליצחק כיון דנתן לבני הפלגשים מתנות.

ג'

הקב"ה אמר דרק יצחק נקרא זרע אברהם

במזרחי תירץ דכיון דאמר ליה הקב"ה כי ביצחק יקרא לך זרע ודרשינן (סנהדרין נט:) כי ביצחק ולא כל יצחק הרי דקוב"ה אומר לו כי רק יצחק נקרא זרעו ולא אחר, לכך נתן כל ירושתו ליצחק דרק הוא נחשב לבנו לדין ירושה.

והנה **המשנה למלך** (פ"י מהל' מלכים ה"ז) הקשה על זה דהא הרא"ם עצמו כתב בכמה מקומות דבני קטורה עד היום חייבים במילה ממעטינן מכי ביצחק יקרא לך זרע רק את ישמעאל אולם בני קטורה בכלל בני אברהם וחייבים במילה דבכלל זרעו הוא, א"כ הדרא קושיא לדוכתא היאך העביר כל נחלתו ליצחק ולא נתן לבני קטורה, ונשאר בצ"ע.

ד'

כיון דהיו גרים לא שייך בהם דין ירושה

ובדעת זקנים תירץ דאברהם וישמעאל גרים היו, ואמרו רז"ל (קידושין יז:) גר אינו יורש את אביו לא מדברי תורה ולא מדרבנן , ולכך היה יכול להעביר כל נכסיו דאינו מדין ירושה דלא שייך בו דגרים היו, וגם לא יקשה הא דלא נתן לבני הפלגשים דהא שנתן אברהם ליצחק היה קודם שנולדו וכמשמעות הקרא ויתן לו כל אשר לו.

ה'

גזירת הכתוב שיתן הכל ליצחק

והט"ז (דברי דוד עה"ת) **ובכלי יקר** תירצו- דהכא גזירת הכתוב הוא שיתן רק ליצחק, דהא קאמרה שרה כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, ואמר אז הקב"ה לאברהם כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, והיינו שהקב"ה הסכים לדבריה שלא יקבל ישמעאל ולכך נתן את כל אשר לו ליצחק.

ו'

כיון דראה שלא יצא מהם בנין מעליא מותר

ובעיון יעקב (סנהדרין צא.) **ובבאר שבע** (סנהדרין שם) **בית האוצר** (ח"א כלל א' אות ג') תירצו- דכיון דכל טעם האיסור הוא דחיישינן דאפילו בברא בישא אולי יצא ממנו זרעא מעליא וכנ"ל, לכך כיון דאברהם נביא היה ראה דודאי לא יצא ממנו זרע מעליא לכך היה יכול להעביר כל רכושו ליצחק.

והקשה בבית האוצר מהא דאמרו (ברכות י.) דאמר ליה ישעיהו לחזקיהו בהדי כבשי דרחמנא למה לך, הרי דאין לשנות מפני רוח הקודש, ותי' דכיון דאברהם שקיים כל התורה רק ממדת חסידות ולא בתורת חיוב הותר לו לשנות בראייה ברוח הקודש דדוקא מצוה חיובית כגון פרו ורבו גבי חזקיה אי אפשר לשנות ע"י ראייה ברוח הקודש.

לתגובות והערות להרב שלמה שוורץ שליט"א | לדוא"ל S8439495@gmail.com | לכתובת רח' מחלקי המים 1, קטמון
לידי מערכת "מחמדי התורה" לתרומות והנצחות 054-8439495| כל המעונין להצטרף למנויים ישלח מייל לדוא"ל הנ"ל

הגליון הבא בעזהי"ת יו"ל בפרשת תולדות הבעל"ט

המשך מעמוד קודם

זמן התפלה הסמוכה, הרי דתליא בתפלה ההוא, וכיון דתפלה ההוא רשות, אף ההשלמה רשות הוא.

לשיטות הנ"ל יובן שלכך משלים בערבית תפלת המנחה

הרי לנו בזה, פלוגתת האחרונים במשלים תפלת מנחה בערבית, אי הוי גם הערבית חובה, או להיפך דגם המנחה הוי רשות, **דדעת הגרש"ק** דאף ערבית הוי חובה, **ודעת התהלה לדוד והרש"ש**, דאף המנחה הוי רשות, ובזה יתורץ קושייתן דלעיל, דהיאך יכול להשלים בערבית שתים הא תפלת ערבית רשות, ולהנ"ל כפתור ופרח הוא, **דלהגרש"ק** בכה"ג שניהם חובה, ולכך יכול להשלים, **ולהתהלה לדוד והרש"ש** שניהם רשות הוא, ולכך יכול להשלים, כנלענ"ד.

נפק"מ לדינא אם יכול לצאת יד"ח בשבת ע"י שמיעת מעין שבע

ונפקא מינה רבתי לדינא, יהא בין הני ב' שיטות, דהנה כתב **הפרי מגדים** (במשבצות לקמן סי' קכ"ד ס"ק ו'), דמי ששכח להתפלל מנחה בערב שבת, ומשלים בליל שבת ערבית שתים, הרי למאי דאיתא התם **במחבר** (רס"ח ס"יב), דמי שלא התפלל ערבית בשבת, אם שמע כל ברכת מעין שבע משליח הציבור יצא ידי חובתו, יש לומר דהמתפלל ערבית שנים, הרי רק ראשונה שהוא לערבית יצא ידי חובתו בשמיעתו מהש"ץ, דתפלת ערבית קיל דרשות הוא, אולם השנייה שהוא לחובה לא יצא ידי חובתו, יעו"ש.

והנה **בשו"ת מהרי"ל** (סי' קל"ה) כתב לדינא, דיכול גם את תפלת ההשלמה של מנחה להתפלל על ידי שמיעת ברכת מעין שבע מהש"ץ, והנה אם נימא כהטעם דהפמ"ג, דהא דמהני בערבית שמיעה מהחזן, דתפלת ערבית רשות, הרי דאי נימא כהתהלה לדוד והרש"ש, דשניהם רשות, א"כ י"ל כשיטת המהרי"ל דיכול לשמוע מהש"ץ ברכת מעין שבע גם להשלמה של מנחה, אולם להגרש"ק דגם תפלת ערבית חובה הוא בכהאי גוונא, הרי דסבירא ליה דבכהאי גוונא לא מהני שמיעה מהשליח ציבור לא במעריב ולא בהשלמה למנחה, כנלענ"ד.

תפלת ערבית דשבת רשות או חובה

והנה מה שכתב הפמ"ג, דטעם הדבר דמהני שמיעת ברכת מעין שבע מהש"ץ, משום דתפלת ערבית רשות, יש לציין בזה, פלוגתת הפוסקים בתפלת ערבית דשבת אם רשות או חובה , **דהפרי מגדים** (ריש סי' ק"ו) באשל אברהם, הביא דיש אומרים דתפלת שבת ויו"ט דאורייתא, וכן כתב **הב"י** (או"ח סי' תפ"ז) בשם **הרמב"ן** (פר' אמור) עה"פ מקרא קודש דתפלת ערבית בשבת חובה.

ויעו' עוד **בשערי תשובה** (סוף סי' רס"ח), הביא דברי **המור וקציעה** דתפלת ערבית דשבת ויו"ט חובה, **והחיד"א** במחזיק ברכה (שם) **דמהבה"ג, והרמב"ם, והרא"ש**, משמע דתפלת ערבית דשבת רשות הוא, ומדברי **הזהר** בכמה מקומות דחובה הוא.

והרי לפי הנ"ל, דאי תפלת ערבית חובה לא יוכל לשמוע מהש"ץ ברכת מעין ז', הרי מוכרח דדעת הפמ"ג דמהני שמיעה ברכת מעין שבע, הוכרח לומר דתפלת ערבית רשות, דאל"ה אלא דחובה הוא בשבת היאך יכול לצאת ידי חובה מהש"ץ, ולא זו אף זו דיש מן התימה דהיאך מנחה דחול לא יוכל לצאת ע"י שמיעה מהש"ץ, וכדברי התהלה לדוד והרש"ש דהיאך בתפלת של רשות יוצא בה תפלת מנחה של חובה, **וצ"ע**.

תבנא לדינא

<u>מקור לתפלת מנחה</u>- מקרא דויצא יצחק לשוח בשדה, ובעיקר הלימוד האריכו **התוס'** ברכות (שם), וע"ז (ז:), **וברא"ם ושפת"ח** (בפרשתן), **<u>מי שנאנס ולא התפלל מנחה מתפלל שתיים במעריב</u>**- אפילו שערבית רשות ומנחה חובה, **להגרש"ק** דבכה"ג גם הערבית חובה, **ולהתהלה לדוד והרש"ש** דאז גם המנחה רשות **(מחמדי התורה)**.

<u>נפק"מ לדינא</u>- בברכת מעין שבע בשבת, דלטעם **הפמ"ג** דמהני שמיעה מהש"ץ לערבית, דתפלת ערבית רשות, הרי שחילק בין ערבית דמהני שמיעה וההשלמה דמנחה לא מהני, **ולהגרש"ק** דשניהם חובה יהא הדין דלא מהני שמיעה לא לערבית ולא למנחה, **ולהתהלה לדוד והרש"ש** מהני אפילו לערבית, **(מחמדי התורה)**, **<u>תפלת ערבית דשבת</u>**- **להזוהר, ולהרמב"ן, ולהמור וקציעה, והפמ"ג** בשם יש אומרים, דהוא חובה, **ולהבה"ג, והרמב"ם, והרא"ש**, דהוא רשות.

חמדת התורה

יישוב דברי רש"י דעד מ"ת לא הענישו עד ק' שנה

בתוה"ק בפרשתינו (כג- א), ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה.

ובר"י (ד"ה שני חיי שרה), כולם שוים לטובה, בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה, שהרי אינה בת עונשים, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' לבת ז' ליופי.

ויש לחקור, דדברי רש"י סותרים עצמם, למה שכתב רש"י לעיל (פר' בראשית ה- לב ד"ה בן חמש מאות), דקודם מתן תורה לא נענשו רק לאחר ק' שנים, והיאך כתב כאן רש"י לפרש דבת כ' כבת ק', דבת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשים, הא לפי דעת רש"י אין מענישים עד ק' שנה.

א'

רצה לומר שאפילו לפי הזמן שלאחר מ"ת לא חטאה

מזרחי (ראי"ם) תירץ- ושמא יש לומר, שהכתוב רצה להודיענו בזה שאפילו לפי הזמן שאחר מתן תורה, שהבני עונשין הם מבני עשרים שנה ולמעלה, לא חטאו.

ב'

עד כ' היתה כקודם מ"ת ולאחר מזה כלאחר מ"ת

החזקוני תירץ- דהכוונה כך היא, למאי דאמרו חכז"ל (ע"ז ט.), תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח, ושני אלפים תורה התחילו מואת הנפש אשר עשו בחרן, ואברהם היה אז בן נ"ב, ושרה בת מ"ב יעו"ש בדברי הגמרא.

ובזה יבואר כפתור ופרח, דכוונת רש"י כך הוא, מה כשהיתה בת כ' לא היתה בת עונשין דעוד לא היה זמן של והנפש אשר עשו וקודם מתן תורה הוא, ובאותו פרק לא היו בני עונשין עד ק' שנה עד מ"ת, אף כשהיתה בת מאה שכבר עבר מתן תורה דהרי כשהייתה בת מ"ב שנה התחיל ב' אלפים של תורה, והיו כבר בני עונשין, אפילו הכי היתה בלא חטא.

ג'

לפי דורותיהם שלא נענשו עד ק' הרי דעד כ' לא חטאו כלל

בפענח רזא (בפרשתן) תירץ- דהכל הוא לפי ערך הדור, ובדורות ההם שלא נענשו עד ק', מסתמא לפחות עד כ' לא חטאו כלל, כמו בדורותינו שנעשים בני עונשין למעלה מבני כ' שאין חוטאים כלל לפחות עד חמישית זה הערך, דהיינו עד ד' שנים לא נמצא חטא כלל, בשגם אינם עומדים על דעתם עד שם גם אין חטא בא לידם עד שם, ככה בדורות הראשונים לפי ערך דהיינו בחמישית זמן העונש לכן אמרו בת ק' היתה ממש בלא חטא, באמת כבת כ' שהיתה ודאי בלא חטא כנזכר, כי גם זולתה מדורות ההם היו בלא חטא לפחות עד כ' שנה, שהוא חמישית זמן עונשם.

ד'

עד ק' לא הענישו במיתה אבל שלא במיתה הענישו והיא לא חטאה כלל

המהר"ל (בגור אריה) תירץ- דיש לחלק ולומר כך, דעונש מיתה שאני, והתם בעונש מיתה איירי כדכתיב קרא (ישעיה סה, כ), "כי החוטא בן מאה שנה ימות", והכא בכל עונשין שלא במיתה איירי, דאף קודם מתן תורה היו בית דין של מעלה מענישין, אבל לא במיתה. **וראה בדברי מהר"ל אלו אריכות דברים בשו"ת דברי יציב**

ה'

יעו' עוד בדברי דוד ובמשכיל לדוד

הטו"ז (בספרו דברי דוד עה"ת), **ובמשכיל לדוד לר"ד פרדו (בפרשתן)** תירצו כל אחד לדרכו, בפלפול עמוק ונרחב, ואי אפשר להביא כאן דבריהם בקיצור, כי לא יובן בקוצר המשיג, יעו"ש באריכות נועם דבריהם לתרץ קושיא זו.

נחמד ונעים

רעיונות נפלאים ומחודדים בפרשה

האם מדליקין נר גם לנשים בעיו"כ

ויהיו חיי שרה- ובמדרש, יודע ה' ימי תמימים כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים, בת כ' כבת ז' לנוי וכו' **וביאר המג"א** (בספרו שמן ששון עה"ת), דיש רמ"ח איברים כנגד רמ"ח מצות עשה, ורמ"ח ימים שקורין בתורה בשנה, ושס"ה גידין, כנגד שס"ה מצות ל"ת, ולכן נ"ל דקחשיב בקידושין (לג:), מ"ע שזמן גרמא נשים פטורות, סוכה לולב שופר וציצית תפילת. **וכתבו תוס'** (לד. ד"ה ותפילין) ציצית איכא מ"ד דחייבות דלילה זמן ציצית הוא, וא"כ נשארו ד', לפי שאשה יש לה ד' אברים יתרים, וקי"ל (חולין נח ב) כל יתר כנטול דמי, אם כן ה"ל ד' חסרים, ולכן פטורה מד' מצות.

ומצינו בזה עוד נפק"מ בלהלכה ולמעשה, דאיתא **במג"א** (או"ח תר"י סק"גג), במש"כ שם ברמ"א (סעיף ד) דנוהגים שכל איש, גדול או קטן עושין לו נר, וכתב המג"א דעל אשה אין מדליקין, במהרי"ל יש, שהן כנגד אבריו של אדם, ואשה יש לה איברים יתירים את"ד המג"א.

ובהגהות יד אפרים כתב, במהרי"ל איתא שהוא כנגד רמ"ח איברים ורוח ונשמה (שהם יחד) בגי' נר. וכ"כ שם שהוא כנגד רמ"ח מ"ע ולאו הניתק לעשה ולאו הבא מכלל עשה, משא"כ נשים ע"כ ל

ובאליה רבה (או"ח סי' רס"ג אות ב') **כתב דיש להדליק ב' נרות בשבת**, לפי שב' פעמים נר בגימטריא ת"ק, דהיינו רמ"ח איברים שבאיש ושבאשה, ועוד ד' אברים שמבואר כאן שיש באשה, ב' צורים, וב' דלתות, הרי ב' פעמים נר הם ת"ק.

ובשו"ת האלף לך שלמה (סימן ק"כ) כתב, שאין לשנות גם אצל אשה, שהרי אמרו חז"ל אין פרי בטנה של אשה מתברך רק מפרי בטנו של איש, ואם כן כיון שמזכירין את האבות, א"א להתברך יותר מרמ"ח אברים.

==========

אין מזווגין לו אלא לפי מעשיו

ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר- ובמדרש מהיכן יצא מהר המוריה. וביאר הכת"ס בהקדם מש"כ האר"י הק', במה דאמרו חז"ל (סוטה ב) **אין מזווגים לאדם אלא לפי מעשיו**, פירושו, בשעת יצירת הולד מכריזים בת פלוני לפלוני, היינו שראוים האבות שיתחתנו יחד, אבל על הבנים אי אפשר לגזור עדיין, וכשיגדלו והבת אינה הוגנת לפי מעשיו, אז בעל כרחך לזווג לו זיווג אחר הראוי לפי מעשיו, וזה הוא הזיווג השני, אלו דברי הק' זי"ע.

וביאר הכת"ס, דזוהי קושית המדרש מהיכן יצא, אם בשעת יצירה שהכריזו משמים בת בתואל ליצחק, הלא ודאי אין הגון בתואל שיתחתן עם אברהם, אלא שהזיווג היה עולה יפה רבקה ליצחק שהיה לפי המעשה של יצחק ראוי לו, **והיינו מהר המוריה יצא**, שם הגדילו זכיותיו של יצחק. (כת"ס)

ובאור חדש (פר' נשא), הביא קושי' בשם **הגר"י אייבשיץ**, לר"ל דס"ל דאין מזווגים לאדם אשה אלא לפי מעשיו, א"כ איך משכחת לה בסוטה שיבדקו אותה המים, הרי אם אמת היא שזינתה, ע"כ הוא ג"כ רשע, דאין מזווגין אלא לפי מעשיו, וא"כ אינו מנוקה מעון ואין המים בודקים את אשתו.

ובפשטות י"ל, דקושי' זו קשה רק לשי' **הרמב"ם** דס"ל (פ"ב דסוטה ה"ח), דאם הבעל עשה עבירה של אישות מימיו נקרא אינו מנוקה מעון, אבל לרש"י (קדושין כז:). הרי דוקא אם בא עליה אחר שנסתרה מיקרי אינו מנוקה מעון ע"ש, וא"כ לא קשה כלל.

==========

החילוק בין אכילה לשתייה לתת לבהמה קודם

שתה וגם לגמליך אשקה- בספר חסידים (סי' תקל"א) הוכיח מכאן, ממעשה דרבקה ואליעזר, ומהפסוק דוהשקית את העדה ואת בעירם (פר' חוקת), דיש חילוק בין אכילה לשתיה, דבשתיה האדם קודם לבהמה, משא"כ באכילה, יעו"ש, הובאו דבריו **במג"א** (סי' קס"ז סק"ח).

ובשו"ת כתב סופר() תמה ע"ד הספר חסידים, דאיזה סברא יש לחלק בין אכילה לשתיה, ואדרבה בשתיה הבהמה מצטערת טפי מבאכילה, **ובמלוא העומר** להגאון מפלאצק (בפרשתנו) כתב טעם החילוק, דשתיית אדם קודם, לפי ששתית האדם מעוטה, ולבהמה שתיה רבה וצריך טירחא, אבל באכילה הוא להיפוך שאכילת האדם צריכה הכנה רבה, **מבואר בדברי הגאון מפלאצק**, דהטעם דבאכילה הבהמה קודם, היות שאכילת האדם צריכה הכנה רבה, משא"כ בשתיה שתיית האדם מעוטה.

ולפי"ז היה מקום לומר, דכשהאוכל כבר מוכן עבור האדם, גם באכילה האדם קודם, שהרי כל הטעם שבהמה קודם לאדם, כיון דמתעכב הרבה בהכנת המאכל ובאכילתו, אבל אם המאכל מוכן לפניהם שרי לאכול ולשתות קודם להבמתו.

ובשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' י"ז) כתב, דבאלו הבהמות שמזונותיהן מצויין תדיר בכל מקום ליכא קפידה להקדים להם המזונות, שהרי לא יחסר לחמם ואין לחוש שירעבו, שבקל ימצאו לאכול, והו"ד **בשערי תשובה** (סי' קס"ז סק"ט), אמנם איהו ז"ל נקיט רק בכה"ג שהאוכל ממש מוכן לפניהם, אבל בכה"ג שהאוכל רק מוכן עבורם אפשר דאסור, ועכ"פ עפי"ד הגה"ק מפלאצק מוכח דגם כשאינו מונח לפניהם ממש, כיון שהאוכל של האדם כבר מוכן שרי.

המתפלל לה' על הטובות שבאים עליו משפיע טובות לכל ישראל

וישא עיניו וירא והנה גמלים באים- הנה כבר נתקשה **התוס' יו"ט** (ברכות פ"ד מ"א), בטעם שנקרא תפלת מנחה **בשם מנח"**, ואפשר שנקרא מנחה, דהנה אברהם הוא חסד, ויצחק גבורה, ויעקב רחמים, ואנחנו רואים שאף על פי שאין אנו שוים לפי הטובות שעושה הקדוש ברוך הוא עמנו, אף על פי כן נותן לנו כל הטובות בכל עת ורגע, לכך אנו מתפללים תפלת **'מנחה'** שהוא לשון מתנה.

וזהו שאמר הכתוב 'ויצא **יצחק לשוח בשדה לפנות ערב** וישא עיניו וירא והנה גמלים באים', היינו כשאדם מתפלל תפילת מנחה על הטובות שעשה השם יתברך, **והנה גמלים באים**, בוודאי הקדוש ברוך הוא גומל חסדים טובים לישראל וברכות על ישראל. (**קדושת לוי**(

כיון שהיה לו כבר בן ובת יכול להשיא בנו

וה' ברך את אברהם בכל- אמרו חז"ל (ב"ב טז) בת היה לו לאברהם ובכל שמה, הנה יבואר ע"ד הרמז עפ"י מאי דאמרו (בכורות פ"ו ה"ו), הוא לישא אשה ובנו לישא אשה, הוא קודם לבנו.

ויקשה על אברהם, על מה שהקדים ליתן אשה לבנו יצחק, ולא נשא הוא אשה, אלא די"ל דמי שכבר קיים פרו ורבו, על אף שעכשיו אינו נשוי, עכ"ז בהא לא אמרינן הוא קודם לבנו, והנה אברהם היה לו רק בן יצחק, ועדיין לא קיים מצוות פרו אפילו למד"א (יבמות סא.) דבעינן בן ובת, לכך אמרה תורה וה' ברך את אברהם בכל, בת היתה לו והרי שקיים פרו ורבו, ולכך היה יכול להשיא אשה לבנו. **(תפארת יהונתן)**

ירמז דין דאין להחזיר לקטן אלא לאביו

הטי נא כדך ואשתה- יש לדקדק אמאי לא אמר לה **תני** כדך, רק אמר **הטי** כדך, ויתבאר ע"ד מה שאחז"ל (ב"ב פז:), בסוגיא דצלוחית, דמי שלקח מקטן חפץ, אינו רשאי להחזירו לו אלא יתנה לאביו, ולכך כיון שרבקה קטנה היתה, אילו היה לוקח ממנה הכד לגמרי, לא היה יכול להחזיר לה, לכך אמר לה הטי נא כדך, ושלא תוריד זה לגמרי מידה. **(חת"ס עה"ת)**

ירומז דהשומע דברי חולין יהיה עליו כעול

ומשמע ודומא ומשא חדד ותימא יטור נפיש וקדמא- י"ל בדרך רמז עפ"י מאי דאמרו חז"ל (חולין פ"ט), האמנם אלם צדק תדברון מה אומנותו של אדם בעוה"ז יעשה עצמו אלם, יכול אף לד"ת כן ת"ל צדק תדברון, ורמז לן קרא **ומשמע, ודומא, ומשא** דהיינו באם האדם יבוא אצל אנשים שאינם מהוגנים, המדברים דברים שאינם ראויים, ישתוק ויהיה עליו משא, אולם **חדד ותימא** דהיינו התורה אדרבה מצוה הוא שלא לשתוק, ואדרבה שני פ"ח המחדדין זה את זה, אולם מקודם צריך לשמור נפשו בחינת קשוט עצמך וזהו **יטור נפיש וקדמא. (אך פרי תבואה).**

חמדת הפרשה

מ"ט לא רצה לדבר רק אחרי הסעודה

בתוה"ק בפרשתינו (כד- לג) ויישם לפניו לאכול ויאמר לא אוכל עד אשר דברתי דברי ויאמר דבר, ותמוה מ"ט לא רצה לאכול רק אחרי שידבר.

א'

רצה לברך על הכוס שמצטרף לטובה ולא לרעה

בבעל הטורים ביאר- בב' אופנים **א'-** דכיון דראה ששמו לו הסם בקערתו אמר לא אוכל עד "אשר דברתי" היינו ברכת ידיים וברכת המוציא, ואמרו חז"ל (פסחים קט:), כוס של ברכה לטובה מצטרף ובזה ינצל, **ב'-** רצו לתת לו אכילת איסור, לכך אמר לא אוכל עד אשר דברתי, ואזי יאמר דעבד אברהם הוא, ואינו אוכל דבר איסור.

ב'

בכדי שלא יפסיד הסבלונות רצה לברר אם רוצים הקידושין

והחיד"א (בנחל קדומים) הביא מס' **משנת אלעזר** שתירץ- דלמאי דקי"ל (אהע"ז סי' נ') השולח סבלונות לבית חמיו וחזרו מהשידוכין, פסק שם הרמ"א דאם אכל החתן אצל הכלה אזי הסבלונות אינם חוזרין ואם לא אכל חוזרין הסבלונות, ולמאי דקי"ל (קידושין מב) שלוחו של אדם כמותו, הרי דבסבלונות שנתן אליעזר הרי הם כאילו יצחק נתנם, לכך כיון דחשש שמא לא יתרצו בשידוך, והרי אם יאכל לא יקבל הסבלונות שנתן, לכך אמר לא אוכל עד אשר אם דברתי, ואזי יודע אם יתרצו ולא יחזרו בהשידוך.

ג'

רצה להווכח אי יהא זה סעודת מצוה

בס' משנת חכמים (ה' עכו"ם סי' מ"ה) **תירץ-** דכיון דקיימא לן כהא דאמרו (פסחים מ"ט.), דאסור ליהנות משעודת רשות, ורק משעודת מצוה מותר ליהנות, לכך רצה קודם לראות אם יסכימו להשידוך, ואזי יתן את המתנות והם יהיו הסבלונות, ויהיה סעודת מצוה, ולכך אמר לא אוכל עד אשר דברתי ואם יסכימו הוי סעודת מצוה ואוכל, והיינו שאז יוכל לאכול.

ד'

היה אסור באכילה כיון דהוי יום החופה

ובקדושת לוי תירץ- דהנה קיימא לן דחתן ביום חופתו מתענה, וכיון דהיה שליחו של יצחק, הוא היה צריך להתענות, לכך קאמר שאינו יכול לאכול, כיון דמתענה, עד אשר ידבר היינו דברי הקידושין, ורק אז יוכל לאכול. (ומדבריו דכיון דהיה שליח צריך השליח המקדש להתענות, והוא חידוש, ואי נימא דטעם התענית הוא, בכדי שלא יבוא לידי שתייה וישתכר, יובן דגם שליח צריך להתענות, ולטעמא דהוא יום מחילת עוונות קשה.)

ה'

רצה לברר אם רבקה הוא פנויה

ובבנין אריאל תירץ- בהקדם דברי התרגום יונתן שראה אליעזר שהם שמו לו סם, ובמדרש דהמלאך סיבב הקערה עם הסם לבתואל, והנה כתבו התוס' (קידושין מה:), דקטנה שהלך אביה למדינת הים ומת מדינא תהא אסורה לינשא דשמא קבל עליה אביה קידושין, והתירו לה לינשא כיון דאומנין לה בחזקת פנויה יעו"ש, והנה קי"ל דהיכי דאיכא לברורי לא מוקמינן אחזקה, לכך לפי שהיה יודע אליעזר דבתואל ימות על ידי הסם רצה לדבר תחלה קודם הסעודה לברר שלא קבל קידושין על רבקה משום אחר, דליכא למימרא נוקמה אחזקה כיון דאיכא לברורי.

ו'

כיון דקבל שחרור על תנאי של הקידושין רק כך יוכל לברך ברהמ"ז

והמהר"ם מבריסק תירץ- בהקדם דיש עוד להקשות למאי הקדים לומר עבד אברהם אנכי, ועוד יתורץ קושיית העולם היאך שלח עבדו לקדש אשה הא קי"ל (קידושין כב:), אין עבד נעשה שליח לקידושי אשה, אלא דיש לומר שנתן לו שטר שחרור על תנאי אם יצטרך לקדש ישתחרר, ואם לא ירצו לתת את בתם ישאר עבד, והנה קי"ל (או"ח סי' קצ"ט), דעבד פטור מלזמן דאתקיש לאשה דפטורה, לכך אמר לא אוכל עד אשר דברתי, ואזי אם הם יסכימו הרי הוא בן חורין ויכול לברך, ואם לא הרי הוא עבד, ולכך הקדים לומר עבד אברהם אנכי.

חמדת אבות

עובדות מאבותינו ורבותינו מפרשת השבוע
הטעם שאמר אליעזר עבד אברהם אנכי

מרן החפץ חיים, נזדמן לעיירה אחת, נכנס אל בית הכנסת וישב אל שולחן בפינה ושקע בלימודיו, איש לא הכירו, וכך נמשך לכמה ימים, בליל שבת ניגש אליו אחד מבעלי הבתים שבעיר, וביקש להזמין אותו אל ביתו לסעודת שבת. קם רבי ישראל מאיר ואמר בפשטות **אני החפץ חיים**, רבי נבהל האיש מדוע לא גילית עד עכשיו

ענה החפץ חיים, עד עכשיו לא הייתה כל סיבה לגלות זאת, ואילו עכשיו נחוץ הדבר, מדוע הדבר נחוץ תמה האיש, השיב החפץ חיים, כאשר לבן הזמין את אליעזר לאכול, השיב אליעזר **עבד אברהם אנכי**, ובכך התכוון לומר, דע לך שאני נזהר מאוד בכשרות מזוני, כך- סיים החפץ חיים כל הזמן אני נזהר ומונע את עצמי מפרסום, אולם כאשר מזמינים אותי לסעודה מוכרח אני לגלות את זהותי, כדי שלא אכשל חלילה במאכלים שיש בהם פקפוק בדבר כשרותם.

וראה כעי"ז **בבעל הטורים**, שהביא דכתיב ויישם ב' פעמים. א' **ויישם** לפניו לאכול. ואידך **ויישם** בארון (להלן נ כו), רמז שראו להמיתו וליתנו בארון, והוא הרגיש ואמר לא אוכל עד אם דברתי דברי כי **עבד אברהם אנכי** ונהגתי בביתו שלא לאכול עד שאדבר דברי, **ברכת נטילת ידים וברכת המוציא**. ובזה חשב כי ינצל כי כוס של ברכה מצטרף לטובה ולא לרעה (פסחים קט ב). וכן היה לו שבא המלאך והחזיר סם המות לצד בתואל ואכלו ומת (ת"י), ויש מפרשים **שנתנו לו דבר איסור** ואמר לא אוכל עד אם דברתי דברי, עבד אברהם אנכי **ואיני אוכל דבר איסור**.

ובחנוכת התורה כתב, דבר נפלא, **ובצחות הפשוטה יש לפרש**, על פי מה דאיתא (בראשית רבה ס, ח) **יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מגופן של תורה** וכו', והנה כשהושם לפניו לאכול אמר אליעזר לא אוכל כי אם דברתי דברי וצרכי על מה שבאתי, והשיבו לבן מה לך לדבר דברי חול על השולחן, דבר בדברי תורה כי כל שולחן שאין אומרים עליו דברי תורה וכו' כמאמר חכמינו ז"ל, והשיבו אליעזר שפיר עבד אברהם אנכי ויפה שיחתן של **עבדי אבות** יותר מגופן של תורה.

ובפנים יפות ביאר, דלהלכה אמר כן, למאי דאמרו (קידושין מה:) דאף דלא חציף אינש למעבד לאבוה שליח אפ"ה דלמא ארצוי' ארצי קמיה, ועיין באה"ע ריש סי' ל"ה שכתבנו שם דאין מזה קושיא לפסק **הרמ"א** (אה"ע סי' לה ס"ו בשם הגהות מרדכי) דאין שליח קידושין עושה שליח, **איך היה אליעזר שלוחו של אברהם** ומכ"ש דקשה לדעת הפוסקים [שם] דאין עבד נעשה שליח.

וכתבנו שם דוקא איש אחר אין נעשה שליח, אבל עבדו של המקדש עצמו שאני, ויכול לקדש ע"י עבדו לא מתורת שליחות **אלא משום דהוי כגופו**, וה"ה לעבדו של אברהם דהוי כאברהם עצמו ולא כשליח, ובזה מובן מה שהקדים **אליעזר עבד אברהם אנכי**, מפני דהוי עבדו **כגופו של אברהם** ולא הוי שליח שני (יעו' באריכות **במקנה** קונטרס אחרון סי' לה).

והנה ידועין דברי התוס' (כתובות ז: ד"ה שנאמר) שכתבו, שאליעזר היה שליחו של יצחק לקדש את רבקה, וא"כ הרי דקשה היאך אליעזר עבד אברהם, ההיכול להיות שליחו של יצחק לקדש לו אשה דלהנ"ל דווקא בעבד שלו יכול דהוי כגופו.

וראיתי דבר נאה בפרדס יוסף שביאר, שלפיכך נתן **אברהם ליצחק את כל נכסיו** כדי שיהיה עבד של יצחק, וממילא יוכל להיות שליחו לקידושין.

חמדת הפלאות

עיון בדברי רבינו ה"פלא יועץ"
שדכנות מצוותה וגדרה

כתב רביה"ק בספרו **יעלזו חסידים** (שפא) **שאין להתעסק בשדכנות** ושומר נפשו מהם.

ובספר מנהגי מהרי"ל (חנוכה) כתב, ששכר שמקבלים על השדכנות **הוא כסף נקי וכשר.** והעיד על עצמו שהיה שולח אגרות מכתב יד בכל המדינה לזווג לנערים, והיו דברי נשמעים, ובכך היה עיקר פרנסתו בשכר השדכנות.

וראה הנהגות צדיקים **לבעל מעיל צדקה**, שנהגו בדורות הראשונים שלא היו **שדכנים כ"א ת"ח כי כמה שכל ישר צריך להיישיר עצמו שלא יגזמו וכש"כ שלא ישקרו ח"ו.**

וראה **מהרש"א** (שבת לא.) הכוונה ששואלים להאדם עסקת בפו"ר, בנוגע ליתום ויתומה, ויש להוסיף מב"ב (טו.), ובפירש"י שם **דבמדבר להשיא אלמנה מקיים לב אלמנה ארנין.** וראה **בשו"ת הרי"ז** (סא), שגם גדול הדור יתעסק בשידוכים ומצוה קעביד, ולא יבוש. וכ"כ **בשלחן העזר** (ג, א) ממשמעות מהר"ח אור זרוע, שיש בזה משום הדבק במדותיו.

ידועין דברי הרמ"א (חו"מ קפ"ה ס"י), **דהשדכן הוי כמו סרסור**, אמנם יש לעיין מפאת איזה דין נוטל השדכן את שכרו, האם גדר תשלומי **דמי שדכנות** הוא מדין תשלומי שכר **פועל**, או מדין **יורד לשדה (חברו ונטעה שלא ברשותו.**

ונראה כי יש הבדל בין **שדכן אשר נשלח להציע שידוך על ידי אחד מהצדדים**, הנחשב כפועל של מי ששלחו, לבין **שדכן שהציע שידוך מעצמו**, אשר חיוב התשלומין כלפיו הוא מדין **יורד לשדה חברו ונטעה שלא ברשותו**, כמו שציין **בביאור הגר"א** (חו"מ סי' פז אות קיג).

וביאור הדברים, למאי דאמרו (ב"מ ק"א) היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות, אמר רב שמין לו וידו על התחתונה, ושמואל אמר אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה. אמר רב פפא ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע [איתא לדשמואל, רש"י] כאן בשדה שאינה עשויה ליטע [ידו על התחתונה].

הרי מדברי הגר"א, שמהות תשלומי השדכן **שמציע שידוך מעצמו** היא מחמת חיוב התשלומין, לנוטע שדה של חברו שלא מדעתו, כי הצעת השידוך מעמדה כ"שדה העשויה ליטע", שהרי הילדים עומדים להינשא, וממילא אומדים כמה אדם רוצה לשלם בעד ביצוע פעולה זו, **ודמי השדכנות הם תמורת ההנאה שנגרמה.**

(דרך הלצה אפשר, כי דיני **דמי** שדכנות, הובאו רק בדברי **הרמ"א** ולא הוזכרו כלל על ידי **מרן השו"ע**, וכידוע מנהג הספרדים שאינם משלמים דמי שדכנות)

והרמ"א (שם) פסק כדברי התרומת הדשן **שזמן** חיוב תשלום דמי השדכנות, בעת כתיבת ה"תנאים" או רק לאחר הנישואין, נקבע **לפי מנהג המדינה.**

ונפקא מינא לשידוך שהתבטל, האם צריך השדכן להחזיר שכרו, שאם **השדכן הציע את השידוך מעצמו**, שאז חיוב התשלומין כלפיו הוא מדין **יורד לשדה חברו**, יש לומר שהנטיעה, דהיינו ההנאה, שהוא גורם, היא **רק בנישואין** ולא קודם לכן ומשום כך, אם אין מנהג, לא חייבים לשלם לו רק עד אחר הנישואין וכשיש מנהג, חייבים לשלם לו מיד אחר התנאים.

אבל אם **הצדדים שלחו את השדכן**, חייבים לשלם לו **כפועל** שביצע את מלאכתו, שמחוייבים לשלם לו מייד לאחר גמר השידוך, ופועל יוצא מכך, שידוך שחיוב התשלום הוא בזמן התנאים, אין צריך להחזיר הממון.

וכן נפק"מ לענין בל תלין, האם עוברים המחותנים בלאו דלא תלין וביומו תתן שכרו, בעיכוב תשלום דמי השדכנות, דבהא תליא אם **השדכן הציע את השידוך מעצמו**, שאז חיוב התשלומין הוא מדין **יורד לשדה חברו**, על **ההנאה**, הרי זה **חוב** שאין בו חיוב לא תלין וביומו תתן שכרו, אולם **כשהשדכן נשלח על ידי הצדדים**, דינו כ**פועל**, שמחוייבים לשלם את שכרו ביומו.

ועוד נפק"מ לגובה תשלום דמי שידוך משתי ארצות, אם בכל אחד מהמקומות נהוג לשלם סכום אחר, בדמי השדכנות. יעו' **בפתחי תשובה** (אבהע"ז סי' נ ס"ק טז) במה **שהביא משו"ת פנים מאירות**, כמה צריכים המחותנים לשלם לשדכן, ולהנ"ל, **היכן שאחד מהצדדים שלחו**, אפשר שצריך לשלם עפ"י **המקום ההוא**, ואם הוא בעצמו הציע והוי כיורד לתוך שדהו של חבירו אפשר דשאני וי"ע.

ובפתחי תשובה (שם) הביא **מהעטרת צבי**, שמצא כתוב **בפנקס ועד ארבע ארצות** דהמתחיל והגומר יחלוקו **ביניהם בשווה**, ואמצעי לא יקח כלום, אבל ראיתי נוהגים שמחלקים שליש למתחיל ושליש לאמצעי ושליש לגומר.

ובשו"ת אגרות משה (אהע"ז סי' צ"א) דן לגבי שידוכים אם יש בזה דין עני המהפך בחררה, דהיינו כשמדברים שידוך לאחד, אם מותר לאחר להיכנס באמצע ולגמור עם א' מהצדדים.

ואם כבר סיכמו ביניהם בעניני ממונות, תלוי ברבוותא, **דלדעת התוס' וראי"ש** דבהפקר ומתנה ליכא משום עני המהפך בחררה, דהלא לא יוכל להשיגו במקום אחר, א"כ ה"נ בשידוך דהוא דבר המורכב מכל עניני פרטים, ליכא משום עני המהפך בחררה, **אבל לדעת רש"י** שסובר דגם בהפקר ומתנה איכא משום עני המהפך בחררה, א"כ ה"נ בשידוך יש בו משום עני המהפך בחררה.

ולהלכה קיי"ל בחו"מ (סי' רל"ז סעיף א') **כתוס' והראי"ש** דליכא משום עני המהפך בחררה בהפקר ומתנה, ומשו"ה בשידוך שרי, אבל מסיק דמ"מ מן הראוי להחמיר ולחוש לשיטת רש"י דגם בזה יש משום עני המהפך בחררה.

לחידודא

חקירות הלכתיות ע"ד החידוד בש"ס ובפוסקים

שאלה צה} באיזה חודש מצינו בהראשונים שאין דנים בגיהנום כל אותו החודש?

פתרון לחידודא גליון רנד- פרשת וירא

שאלה צב} היכן מצינו בפוסקים שכתבו דהדין הזה הוא לכו"ע, ובביאור הדברים הביא מי שחולק על זה?

שאלה צג} היכי תמצי אחד מפלאי הבריאה לכו"ע, ומצינו סתירה בין הגמ' לרש"י איזה ברכה צריך לברך עליה?

תשובה צב} בסימן (תסז, ס"ק סט) לגבי חטה מבוקעת שנמצאה בתרנגולת קודם מליחה, שהמשנה ברורה כ' דצונן בלי רוטב לכו"ע אינו אוסר. דהיינו גם לדעת האוסרים חמץ בצונן בתוך הפסח, שהובאו בסעיף יב, כאן אינו אוסר, ובשער הציון שם כ' **דלא כפרי מגדים** שרוצה בזה להחמיר למאן דאוסר בצונן.

ולכו"ע, הכוונה דגם למי שמחמיר בצונן, ואין מחלוקת אם אין רוטב, ולכו"ע לא נאסר דלא כהפמ"ג שסבר שיש מחלוקת

וראה עוד כעין זה (בסי' ק"ס, ס"ק כ"ז בעניין נטילת ידיים מחמי האור), שכתב המשנה ברורה שיש מחמירים במים שהיד סולדת בהם, וכותב, ובפשוטו **אין איסור כלל לכו"ע**, ואפילו אם היו חמין מתחלה ונצטננו ונעשו פושרין ג"כ מותר, ולכן אם אין לו אלא מים שהיד סולדת בהם, ימתין עד שיצטננו מעט ויהיה מותר לכו"ע.

שאלה צד} אדון שהפיל את יד עבדו או שיניו, השן או היד של מי האם לעבד או להאדון (ראיה מפרשתנו) ?

ובשער הציון שם מביא שהפרי מגדים כתב שלדעת האוסרים לפי רש"י אסור אפילו בנצטננו אחר כך, ובשער הציון מסיים שיש לסמוך בזה להקל, משום שכמעט כל הראשונים מקילים אפילו בחמין ממש.

תשובה צג} בגמ' ב"ב (עד:) כ' אתא רב דימי א"ר יוחנן מאי דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו שבעה ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל ואלו הן שבעה ימים ימה של טבריא וימה של סדום, מבואר בדברי הגמ' **דים המלח נברא בשעת בריאת העולם והיינו על ימים יסדה.**

ובמור וקציעה (או"ח סימן רכח הגהת ב"י) כת,ב וגם י"ל שתחת שם **ימים** נכנסים כל הימים הקטנים מאד כגון ימה של טבריא ים כנרת וימה של סדום וזולתם, ואמרו רז"ל ז' ימים יש בארץ ישראל וכהם יש בעולם לאלפים ואנחנו ניכנו ימים דרישא דמברכינן עלייהו כמו על הנהרות הגדולים דלא גריעי מנייהו, מבואר מדבריו **דעל ים כנרת וים המלח מברך עושה מעשה בראשית.**

וברש"י (לך לך פרק יד פסוק ג) עמק השדים, כך שמו על שם שהיו בו שדות הרבה, הוא ים המלח **לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח** כו'", מבואר מדבריו דים המלח לא נברא בשעת בריאת העולם ולכן היה נקרא תחילה עמק השדים ורק לאחר זמן נמשך הים לתוכו. וצ"ע דהוא נסתר מדברי הגמ'

ובאילת השחר כתב, דצ"ל דחלק מים המלח היה קיים כבר מששת ימי בראשית ובזה איירי הגמ' בב"ב, וחלק נוסף נמשך לשם לאחר זמן כדברי רש"י, והיינו שבאותו מקום שנמשך היה תחילה עמק ובסמוך לו היה ים כבר תחילה, דנפק"מ בזה לענין ברכת **עושה מעשה בראשית**, דמטו משמיה דמרן הגריש"א צ"ל דדוקא אם רואה את כל ים המלח מברך, ולמשנ"ת נראה לבאר דברי הגריש"א דאם אינו רואה את כל הים אינו ודאי שרואה את מעשה בראשית,.מיהו באילת השחר העיר דמסתימת הפוסקים אין נראה כדבריו, וכתב לחדש דאם נפרש דמעיקרא היה הרוב קיים י"ל דאזלינן בתר רובא, ובשבה"ל (חלק ט סימן מז) האריך בזה

דרשי יחזקאל
עיני הכינוסת מאיר"ה שיעריו
ישיר"ה תורו של המשפיע הגדר"י
רבי חיים ליברמן שליט"א

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב

כתיב בפרשתנו ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ויש להבין מהו ענין השדה ברוחניות, ומה בחי' יצחק ברוחניות, ולמה ירמוז הלשון "לשוח בשדה".

מבאר אדמוה"ז בעל התניא זי"ע בליקוטי תורה בפרשתינו, דהנה כל התכלית שהקב"ה הוריד לנו התורה מלמעלה מהעולמות העליונים מהשמים עד למטה בארץ בעניני גשמיות, כל המטרה היא להמשיך את גילוי השכינה למטה, כמ"ש ושכנתי בתוכם, ולהמשיך את הרצון העליון ולהמשיך חכמתו של הקב"ה שמתלבש פה למטה בעניני גשמיים.

ולכאו' בעיני בשר הרי זה נראה ירידה גדולה מאוד מכפי שהיא בעולמות העליונים, רצונו של הקב"ה הנק' הרצון העליון, שהוא ורצונו אחד כמו שכתוב בזוה"ק, וחכמת התורה החכמה האלקית רצונו של הקב"ה הרי זה למעלה ע"פ המידות העליונות והענינים הרוחניים לאין חקר, כמבואר בכל הספרים. אם כן מה המטרה והתכלית שהקב"ה הוריד אלינו הכל למטה בעולם הגשמי, והלביש עניני התורה והמצוות מעשיות בעניני הכי נמוכים ושפלים בעולם הכי חשוך בחושך הכפול ומכופל.

והרי תורתו של הקב"ה שהיא חכמתו ית', הוא וחכמתו אחד כידוע, שא"א לעולם להשיג כלל וכלל, וכמו שכתוב בפתח אליהו, אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא, אנת הוא מבין ולא בבינה ידיעא, על מה כל המטרה להלביש כל החכמה עילאה פה למטה בעולם הגשמי ולהביאו אל השכל המגושם ודעתו הקצרה של האדם.

ומה כל המטרה בזה שהרצון העליון התלבש דייקא במצוות מעשיות בדברים גשמיים וגם בדברים הכי פחותים, ועניני התורה בעצמה נמשכה למטה אף בדברים פחותים וגרועים ממש, כמו כל עניני ממונות המדברים בטענות שקר וריב, כמו למשל שנים אוחזין בטלית וזה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, הרי אחד מהם בודאי משקר וכדו'. אך כל זה נק' חכמתו של הקב"ה שהשתלשלה בירידה עצומה בדרגות הכי נמוכות עד לתחתית גשמיות העולם ושפלותו של עולם השקר.

אלא המטרה האמתית והתכלית הנרצית היא להמשיך את גילוי השכינה הק' עד למטה ואור אלוקותו של חכמתו ית' יתגלה פה אלינו בדרגות הכי נמוכות ושפלות ולהלביש את אור התורה בשכל הגשמי דייקא, וגם אור המצוות השתלשלו וירדו פה למטה בדברים גשמיות במצוות המעשיות גם בדברים הכי פחותים.

והנה בתושבע"פ יש המשנה, ויש את הברייתא. המשנה היא הלכה פסוקה שמסרו התנאים ללא טעמים וסברות, הלכות בלי טעמים, הלכות פסוקות שכך רצון הקב"ה. ואח"כ יש טעמי המצוות ופרטיה הנשנים בברייתא להסביר את המשנה ויודדת לפרטיה ופרטי פרטיה. המשנה שהיא בכללות הלכות פסוקות נקרא "כלל", והברייתא היא ה"פרט" שבה מבוארים עניני המשנה בפרטי פרטיות בחיי המעשה כדי לברר כיצד לקיים את רצון ה' בעולם הגשמי.

והנה על אף שנראה לכאורה שהמשנה גבוהה יותר מהברייתא, כי המשנה היא הלכה פסוקה רצונו של הקב"ה בלי טעמים וסברות. ואילו הברייתא באה רק להסביר פרטי ההלכה הפסוקה של המשנה, מזה היה אפ' לחשוב שדרגתה נמוכה יותר.

אבל האמת היא להיפך, הברייתא בדרגה נעלה יותר, כי היות ומטרת הברייתות והגמ' לבאר לנו את רצון התורה עם הטעמים והסברות ולהדריכנו איך לקיים אותה, ואיך להמשיך בכך את הרצון העליון לחיי המעשה שלנו, איך להבין זאת ואיך לקיים את כל פרטיה ודקדוקיה, ועקב התכלית הנרצית שהיא הבירור המביא לידי מעשה בעולם הזה הברייתא והגמ' נעלים יותר מהמשנה.

וגם בזה רואים שהדבר שנעשה באחרונה נחשב יותר מההתחלה, והיינו כמ"ש סוף מעשה במחשבה תחילה, ולפ"ז המעשה באחרונה נעלה יותר מהמחשבה ומההתחלה.

וכן רואים שהאדם נברא באחרונה, אע"פ שהוא המטרה בכל הבריאה, ואפי' שכל שאר הבריאים נבראו לפניו, השמים בארץ, שמש וירח, כל הצמחים ובעלי חיים, הכל נבראו לפניהם, והאדם נברא אחרון, כמ"ש "אחור וקדם צרתני", אין זה שהוא בדרגה האחרונה בבריאה, אלא אליבא דאמת זה בדיוק הפוך, כל אלו נבראו רק בשביל האדם, דהיינו כי הוא במעלה יותר נעלה מכל שאר הנבראים, וכולם לא נבראו אלא בשביל לשמשני, כדחז"ל חייב אדם לומר כל העולם לא נברא אלא בשבילי.

ולכן האדם הק' עולם קטן, עולם שלם, שכל העולם נמצא בתוך האדם. כתיב בקהלת (ג יא) "גם את העולם נתן בלבם, מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף", ויש לשון בדברי חז"ל (אבות דר"נ פר' ל"א) "יצר באדם כל מה שברא בעולמו", שכל העולם הוא דוגמא מליבו של אדם. אם כן האדם הרי הוא באמת במעלה הכי נעלה מהכל אע"פ שנברא האחרון, וכמו בשפופרת שמה שנכנס ראשון יוצא אחרון, אמנם האדם יצא אחרון אבל הוא התכלית שהיה במחשבה תחילה, והיינו סוף מעשה במחשבה תחילה.

והנה אמרו חז"ל במשנה במס' אבות "יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". חיי העולם הבא הם התענוגים מזיו השכינה בגן עדן במובנים רוחניים וגבוהים עד מאוד, אבל זה רק בגדר זיו אור השכינה בלבד, רק זיו והארה מהקב"ה, זה לא הקב"ה בעצמו. ואילו החיבור האמיתי עם הקב"ה בעצמו נעשה דווקא בעוה"ז כאן למטה על ידי מעשה המצוות בעולם הגשמי שמתחברים עם הקב"ה בעצמו שהוא ותורתו וחכמתו אחד, דייקא על ידי מעשה המצוות פה למטה בגשמיות. וכמו שמבואר בתניא פרק ד', שבמצוות המעשיות בעולם הזה מתחברים עם הקב"ה הרבה יותר מכל העוה"ב והגן עדן של הצדיקים הנהנים שם מזיו השכינה.

והנה ידוע ההבדל שבין ענין "עיר" לענין "שדה". בעיר גרים כל האנשים למיניהם ושם כל מיני גשמיות ודברי מסחר וצמחים ומאכלים וכדו', אבל גם הם יונקים כל חיותם דווקא מהשדה, מהעצים הגדלים בשדה, מהפירות ומהתבואה הנמצאים בשדה ולא בעיר.

יצחק אע"ה היה בבחי' השדה, ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. מהו לפנות ערב, ערב הוא ענין החושך והלילה. ועבודתו היא להמשיך את כל עניני הקדושה גם בערב בחושך ובלילה, להמשיך כל הענינים הגשמיים ולהעלות גם כל הדברים השפלים אל הקדושה, להמשיך ע"י התורה ומצוות את אור השכינה למטה דייקא לתוך הערב והחושך.

זה הענין שיצא יצחק לשוח בשדה, לשוח לשון תפילה, וגם לשון שיחה של תורה, מקור הכל נמשך מבחי' השדה, ולזה צריך שיהיה "לפנות ערב", לפנות את הערב ולסלק את החושך של הדברים הכי שפלים וגרועים, ולהמשיך עד לשם את גילוי אור השכינה, וזה דווקא ע"י מידתו של יצחק, מידת היראה, יראת שמים וקבלת עול מלכות שמים, על ידי עיקר העיקרים היראה, ראשית חכמה יראת ה', עי"ז אפ' להמשיך את גילוי אור השכינה של התורה והמצוות, גם בעניני גשמיות כמו טענות שקר שבממונות וכדו', כי אור התורה והמצוות נמשך בדברים הכי נמוכים ושפלים, בכדי להאיר גם בהם האור אלקי אור א"ס ברוך הוא, וכל זה דווקא אחרי ההקדמה של מידת היראה, כי בלי היראה אי אפשר להמשיך כלל את אור התורה, וכדחז"ל כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו.

והכוונה לפנות ערב, והיה לעת ערב יהיה אור, שתתקיים מטרת המשכת התורה לעוה"ז הגשמי דייקא כדי להמשיך את האור על ידי בחי' יצחק דווקא, ע"י קבלת עול מלכות שמים, ענין של היראה, כדבי המשנה אם אין יראה אין חכמה.

ולשוח בשדה יש ג' כוונות, א' שיחה זו תפלה, ב' שיחה של תורה, וג' ענין הביטול - שחייה והתכופפות שמתכופפים ומתבטלים לרצון ה', ענין ביטול והכנעה שזהו ענין היראה מידתו של יצחק, ולזה יצא לשוח בשדה ע"י עבודת הביטול וההכנעה, לפנות את הערב וחושך הלילה, בכדי שיוכל על ידי זה להמשיך אור השכינה למטה, שיהיה גילוי השכינה בתחתונים ע"י ראשית חכמה יראת ה'.

הנה עמך | סיפורי חסידים

לשוח בשדה

פעם היה הבעש"ט זי"ע עם תלמידיו בשדה, ואמר להם לעמוד במעגל, וכל אחד יניח ידו על כתף חבירו. כשעשו כן, ראו לפתע אנשים רבים עטופים בטליתות ועטורים בתפילין ומתפללים.

הסביר להם הבעש"ט: **במקום הזה התפללו יהודים לפני יותר משלוש מאות שנה.** והוסיף ואמר: **מה שראיתם אינן התפילות עצמן, שכן התפילות עלו למעלה. אלא שמכל דבר שבקדושה נעשה רושם, וזהו רושם אותיות התפילה.** (ספר השיחות תרצ"ו)

הלכה לסעודת שבת

נערך בס"ייעתא דשמיא ע"י
הרה"ג משה שניאור זלמן גרוסמן שליט"א
מו"צ ראש כולל "יכין מרדכי" בני ברק

בלשון המובנת לכל המשפחה

גליון ט

סעודת ליל שבת

מלאכת בורר (ב')

א) קערה שיש בה מיני פיצוחים המעורבים זה בזה כגון שקדים ובוטנים, והאדם רוצה להפריד בין המינים, יכול הוא לעשות זאת רק בסמוך לסעודה, דאף שאין כאן פסולת, מכל מקום עצם ההפרדה בין המינים מוגדרת כמלאכה, אלא אם כן הוא עושה זאת בסמוך לאכילה, דאז נחשבת פעולתו כדרך אכילה.[א]

ב) וכשהוא בורר בסמוך לסעודה - אם הוא עומד להגיש לשולחן את כל המינים, יכול הוא להפריד ביניהם בכל דרך שהוא עושה זאת בידו, בין אם הוא מוציא את השקדים מתוך הבוטנים ובין אם הוא מוציא את הבוטנים מתוך השקדים.

אבל אם הוא עומד להגיש לשולחן רק מינים מסוימים, כגון שחפץ רק בשקדים ולא בבוטנים הרי השקדים נחשבים לאוכל, והבוטנים נחשבים לפסולת, על כן יוציא את השקדים מתוך הבוטנים ולא את הבוטנים מתוך השקדים כדי שלא יברור את הפסולת מתוך האוכל.[ב]

ג) ואם הוא חפץ בכל מיני הפיצוחים, אלא שחלקם שבורים והוא מעוניין להגיש לשולחן רק את השלימים, מותר לו להפריד בין השלמים לשבורים בכל דרך אפילו בהוצאת השבורים מתוך השלמים, ואפילו אם יש עדיין זמן רב עד הסעודה.

והטעם - דשם בורר שייך רק בהפרדה בין שני מינים או בהפרדה בין אוכל לפסולת, מה שאין כן בהפרדה פנימית בתוך אותו מין לא שייך שם בורר, ואף שבענייננו יש כאן כמה מינים מעורבים, מכל מקום כיון שהאדם אינו מפריד בין המינים אלא בין השלמים לשבורים, אין זה מעשה בורר כלל וממילא מותר לעשות זאת גם שלא בסמוך לסעודה וגם בהוצאת השבורים מתוך השלמים.[ג]

ד) ולכן מותר לסחוט לימון על גבי דג גם שלא בסמוך לאכילה, דהפרדת המיץ מבשר הפרי אינה מוגדרת כבורר כיון שהכל הוא מין אחד, וכל איסור סחיטת פירות הוא רק משום מלאכת דש, וכשסוחט על גבי אוכל אין זה נחשב לדש אלא כמפריד אוכל מאוכל.[ד]

ה) ולכן מותר להפריד בין מצות שלימות לשבורות לצורך לחם משנה אף שלא בסמוך לסעודה אפילו אם הוא מוציא את השבורות מתוך השלימות, דכיון שכל המצות הם מין אחד אין שייך בהם מלאכת בורר.[ה]

ויש אומרים דעצם הדבר שהשבורות אינם ראויות ללחם משנה, בזה הם נחשבות למין אחר ואין לברכם אלא בסמוך לסעודה.[ו] אך כשבורר סמוך לסעודה, בדרך כלל מותר גם להוציא את השבורות מבין השלימות ואין השבורות נחשבות לפסולת, כי ע"פ רוב אוכלים בסעודה גם מהשבורות.[ז]

סעודת צפרא דשבתא

דוגמאות נוספות של בורר

ו) קערה שיש בה פיצוחים שאינם מעורבים זה בזה אלא מין אחד שוכב על גבי מין אחר, כגון שהשקדים נמצאים בתחתית הקערה והבוטנים מכסים עליהם מלמעלה, יש להקל שלא להחשיבם כלל כתערובת, וממילא גם אם האדם אינו מעונין כלל בבוטנים מותר לסלקן כדי להגיע לשקדים ואין זה נחשב כבורר פסולת מתוך אוכל.[ח]

אך באופן שהשכבה העליונה היא פסולת ממש, כגון קליפות פיצוחים המכסים את פירות הפיצוחים הנמצאים בתחתית הכלי, יש להחמיר להחשיבם כתערובת ואסור לסלק את הפסולת כדי להגיע לאוכל. ובטעם ההבדל בין שני דוגמאות אלו ראה הערה.[ט]

ז) בקבוקים, צלחות וסכו"ם שעל גבי שולחן השבת - בדרך כלל הם אינם מעורבים זה בזה, על כן מותר לסדר את השולחן ולהניח כל דבר במקומו.

אבל כפות, כפיות, מזלגות וסכינים המונחים יחד בצפיפות, הרי הם נחשבים למעורבים זה בזה ואין למיינם אלא בסמוך לסעודה.[י] ואם הוא מסדרם על שולחן השבת והוא נהנה מיד ממראה השולחן המסודר, הרי זה נחשב גם כן לשימוש מיידי ומותר לברור את הסכו"ם.[יא]

ח) המעוניין למיין סכו"ם שלא בסמוך לשימוש, יכול לעשות זאת ע"י שיאחז בידו את כל הסכו"ם ויזרקם מידו באופן שיתפזרו אחת הנה ואחת הנה, דפיזור זה אינו נחשב למלאכה, ואחר שהם ממילא מפוזרים שוב אין כאן תערובת ויוכל להניח כל אחד במקומו הראוי.[יב]

ט) כמו כן, המדיח סכו"ם מלוכלך יכול להדיח כל כלי בנפרד בלי סדר מסוים, ואחר שהכלי המודח כבר נמצא בידו, יכול להניחו במקומו, דהרי בעת שהפרידו משאר הסכו"ם לא היה זה בדרך ברירה אלא לצורך הדחתו.

י) הבורר אוכל מתוך פסולת סמוך לסעודה, יברור רק כמות הנצרכת לסעודה זו, דאם יברור כמות גדולה יותר במטרה שתשאר לסעודה הבאה - הרי זה בורר, אך לצורך סעודה זו יכול לברור בשפע ואין צריך לחשוש שמא לא יאכלו הכל.[יג]

מקורות וציונים

א. ביה"ל סימן שי"ט ס"ג ד"ה היו ב. משנ"ב ס"ק י"ב ג. רמ"א ס"ג ד. מג"א ס"ק ט"ז ה. איל משושל פ"ג ס"ד ו. שש"כ פ"ג סכ"ח ז. ואם הוא אוכל רק מהשלימות יכול לסלק את השבורות כדי להגיע לשלימות כדלהלן סעיף ו' (שש"כ שם) ח. במשנ"ב ס"ק ט"ו משמע דההיתר הוא רק בסמוך לאכילה, אך בביה"ל ד"ה לאכול משמע דההיתר הוא גם שלא בסמוך לאכילה כי אין זה בורר כלל, וצ"ע. ט. מבואר בביה"ל ס"ג ד"ה לאכול דבאופן זה הוי ספק תערובת, ובשני מינים הרי זה ספיקא דרבנן כי הוא מלאכה שא"צ לגופה וממילא מקילין בספק, אך באוכל ופסולת, על הצד שהוא נחשב לתערובת הרי זה מלאכה הצריכה לגופה וספיקא דאורייתא לחומרא. י. עיין בית יוסף ורמ"א ס"ג בשם תרומת הדשן יא. הגרשז"א (מאור השבת ח"א מכתב ח') יב. אג"מ ח"ד סימן ע"ד אות י"א מבורר, ע"פ רש"י שבת דף עד. ד"ה שדא. יג. משנ"ב סק"ה

גליון שלו

פרשת חיי שרה
כז חשון - ג כסלו תשפ"ז
בכורות נ - נז

כל גליון מתיקות הדף היומי שאתה רואה, מושקע בו בס"ד דמים תרתי משמע
עמך בכלכך הבר היוקר, כיפור של צדיק טלטל אותך, ורוצה לזכות ליטול חלק בהמשך הגליונות, להצלחה, לרפואה, לישועה, לע"נ
צור קשר 0548470661

מתיקות הדף היומי

בס"ד | פנינים מתוך שיעורי הדף היומי של הרה"ג אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א

איך הכיר הרבי הקדוש זצוק"ל כל פרטי המגדל מבלי לראותו

מדרגה נפלאה ועצומה בעת אמירת 'מלך העולם' בכל ברכה

יהודי אחד מן התועים פורקי העול רחמנא ליצלן, מצא לו פרנסתו, בזה שהיה חוקר אחר כל המתחדש בעולם, והיה כותב ועורך הדברים בעיתונים של אותה התקופה. פעם אחת עלה בדעתו לבקר בעיירה טשורטקוב, כדי לראות תבנית הקליע הגדול המתנוססת שם לתפארה, ולהתבונן בכל הסדר המתנהל שם בחצר הקודש, ולהכיר מקרוב את הנהגת הרבי הקדוש האדמו"ר הזקן מטשורטקוב זצוק"ל. וכל זאת כדי שיוכל אחר כך להעלות כל הדברים על הכתב ולפרסמם בעיתונים, ובודאי זה יגרום להנאתם ותענוגם של אלפי הקוראים.

כמחשבתו כן עשה, ביום מן הימים עמד ונסע לטשורטקוב, ועקב מקרוב אחר מנהגי ומהלכי חצר הקודש. לפני שיעזב את העיר, התחנן לפני המשמש בקודש, שיתן לו רשות להיכנס בקודש פנימה לחדרו של הרבי הקדוש מטשורטקוב זי"ע ולשוחח עמו. המשמש בקודש שידע שיתכן מאד שעל ידי ביקורו בקודש פנימה, יתעורר הנקודה היהודית שבו ויתעורר לתשובה, אכן נתן לו רשות להיכנס לקודש פנימה.

הרבי הקדוש זצוק"ל נכנס עמו בשיחה, ודברו ביניהם על כל מיני ענינים המתחדשים בעולם. ובעברם מענין לענין, נזדמן שנפלה מבין שניהם מילה, בענין המגדל המפורסם "אייפל", המתנוסס בעיר פאריז.

כיון שהזכירו את אותו המגדל, אמר לו הרבי: הנה המגדל הלז בנוי בחכמה נפלאה, ממש אדריכל 'גאון' צייר את תבנית הבנין בתבונה יתירה. דבר חידוש גדול תראה בו, שבקומה פלונית במגדל, ובמקום פלוני, הוא התקין אשנב פלאי ביותר, אשר באופן נפלא הוא מווסת את זרימת האויר וחדירת האור לכל הבנין כולו.

האיש הלז, נשתומם מאד על דברי הרבי. כי הרבה פעמים כבר ביקר במגדל אייפל, וכבר מדד כל מוצאיו ומבואיו, ומעולם לא ראה שום גאונות יתירה בתבנית המגדל. גם האשנב אשר דיבר אודותיו הרבי, לא זכר שיהיה כלל במקום זה. אמנם מפאת הכבוד, לא הגיב כלום, ונפרדו לשלום.

בצאתו מן הקודש, מיהר ונסע מיד אל העיר הגדולה וינה, לברר אודות ענין זה שהזכיר הרבי. בהגיעו לוינה, התחיל לחקור ולדרוש בדבר, עד שמצא ספר אחד, בו היו משורטטים כל קומות מגדל אייפל, על כל מדרגותיו וחדריו ופתחיו וחלונותיו בדיוק נפלא, לא נעדר דבר. וכיון שהיה הספר בידו, מצא בנקל את האשנב הלז, ונוכח לראות כי צדקו מאד דברי הרבי, אכן האשנב ממוקם בגובה מחושב ובצורה מיוחדת, שיש בהם כדי לווסת את חדירת האור זרימת האויר לכל המגדל כולו, והוא אכן עשוי בגאונות היוצאת מגדר הרגיל.

נתמלא האיש פליאה וסקרנות, ותפעם רוחו, השקט לא יוכל. כי הנה הוא עצמו כבר ביקר עשרות פעמים במגדל אייפל, והיה יוצא ובא בשעריו, ואף על פי כן לא שת לבו מעולם לאשנב המיוחד הזה. ואיך יתכן שדווקא הרבי הקדוש הזה, הספון ונטמן בד' אמותיו בעיירה טשורטקוב, ומעודו לא הציג כף רגלו על אדמת פאריז, וכל שכן שעוד לא ראה מעולם את המגדל, בכל זאת הוא מעיד עליו בפרטי פרטים. וכי מנין לו ידיעות אלו.

לא נתקררה דעתו, עד שחזר כעבור יום אל מסילת הברזל, ועלה על הרכבת הראשונה היוצאת לטשורטקוב, וחזר ונכנס שוב לפני הרבי הקדוש כדי לשטוח תמיהתו בפניו. ושאל, מנין ידע הרבי כל מה שסיפר אודות המגדל בפאריז, ועל האשנב הקבוע במרום גבהו, וכי הרבי ביקר מעולם ב'אייפל'.

ענה לו הרבי הקדוש ואמר, אמת נכון הדבר שמעודי לא הייתי בגופי שם, אמנם, בעיני רוחי ראיתי את המקום הזה. כי בכל בוקר, בבואי לברך ברכות השחר בשם ומלכות, אזי כאשר אני אומר התיבות "מלך העולם", אני ממליך את הקדוש ברוך הוא על כל העולם כולו. אמנם איך אוכל להמליך את הקב"ה על דבר שאיני מכירו, הרי מעולם לא נסעתי ולא ביקרתי בכל העולם כולו.

> אני ממליך את הקדוש ברוך הוא

ועל כן, מנהגי אז להשקיף ולהסתכל בעיני רוחי על כל העולם כולו, ועל כל פרטי הפרטים שבכל העולם כולו, כמו שמבואר בגמרא (חגיגה יב.), שעל ידי ההסתכלות באור הגנוז, יכול האדם לצפות ולראות מסוף העולם ועד סופו. ורק אז אני אכן ממליך כראוי את הקב"ה על כל העולם כולו ממש. והנה בהביטי כך על כל העולם, ראה ראיתי גם את מגדל אייפל המתנוסס בפאריז, והסתכלתי והתבוננתי בכל פרטי פרטיו, ובתוך כך ראיתי גם אשנב זה הקבוע בראשו.

הרבי הקדוש זצוק"ל דיבר כל זאת בפשטות, כמספר על ענין טבעי ומובן מאליו. אך אותו אדם, שנתרחק לא עלינו מאד משמירת המצוות, פלחו הדברים בליבו כחץ שנון, וגרמו לו הרהורי תשובה עמוקים, בראותו ובשומעו גודל מדרגתם של הצדיקים. עד שנפל תחתיו מתעלף, לרוב צערו ועגמת נפשו על ימיו ושנותיו שעברו בהבל וריק. הגבאים והמשמשים בקודש רצו אליו מיד ועוררו אותו מעלפונו, ואחר שעה קלה חזר לאיתנו.

מאז אותו יום שינה דרכיו בתכלית. שוב לא חזר למלאכתו, מלאכת כתיבת המתחדש בעולם בעיתוני התקופה, כי הרגיש מאיסות גדולה בכל אלה. ונשאר לשבת בחצר הקודש בטשורטקוב, וחזר בתשובה שלימה, עד שנעשה לחסיד בעל מדרגה.

הגמרא בדף היומי שלנו (בכורות נ.), **'ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים'**. ומבאר רש"י, שבשעת חורבן בית המקדש גזלו הגויים הרשעים את כל הכסף והזהב שהיה בלשכה בבית המקדש – שהוא הקדש ואסור לזרים, ועירבו כסף וזהב זה עם שאר הזהובים שבעולם, ונמצא שכל הכסף והזהב שבעולם אסורים בהנאה מחמת 'ספק הקדש'. עד שמצאו ראיה מפסוק ביחזקאל, שכן מותר להשתמש בכסף וזהב של העולם.

ונשאלת השאלה, איך יתכן לגנוז "כל כסף וזהב שבעולם", הרי הכסף והזהב מוטמנים באוצרות וכספות ושאר מקומות מסתורי, ואיך אפשר להגיע לכל הכסף והזהב שבעולם ולגנזם. ועל פי סיפור זה אפשר לתרץ בדרך צחות, שכאשר חכמינו זכרונם לברכה אמרו בברכותיהם "מלך העולם" הסתכלו בכל העולם כולו ובכל פרטיו ופרטי פרטיו, וכך היה נגלה לעיניהם היכן מוטמן וגנוז כל כסף וזהב שבעולם, ולכן היה זה דבר פשוט בעיניהם, "לגנוז כל כסף וזהב שבעולם".

יומא דהילולא קדישא

ליומא דהילולא של הגה"צ רבי נטע ציינוירט זצוק"ל מחסידי ונקיי הדעת שבירושלים של מעלה בנו של הגה"ח רבי חיים יצחק יהושע ציינוירט זצ"ל נסתלק כ"ז חשון (תשמ"ב)

יהודי אחד נכנס פעם לשטיבלאך "זכרון משה" יום או יומיים לפני חג הסוכות לתפלת מנחה. ונשאר עומד ומשתומם בראותו את רבינו נעמד להתפלל מנחה, כשהוא מכין עצמו בישוב הדעת, ומתפלל במתינות וראיכות גדולה, כדרכו בקודש.

לאחר התפילה ניגש אליו ושאלו, האם יש לכם כבר ארבעה מינים לחג הסוכות. כשענהו בשלילה, תמה הלה ושאל כאינו מאמין, אם כן איך אתם עומדים ומתפללים ברוגע בראיכות גדולה ובישוב הדעת כל כך, כאילו אין לכם שום דאגה וטירדה, הלא החג מתקרב ובא, ובימים אלו לא היו מצויים כל כך בשפע ארבעה מינים מהודרים כמו היום, וידוע גודל חיבתו והתקשרותו של רבינו למצוות ד' מינים, ובכן איככה אתם מסוגלים להתפלל עתה כל כך ברוגע, הרי כל רגע יקר מאד, ומרגישים צורך דחוף לנצלו עבור חיפוש ארבעה מינים לחג העומד כבר בפתח.

ענה לו רבינו בתמימות ובפשטות, נכון הדבר, טרודים אנו עתה במצוות, הכנות לחג וקניית ארבעה מינים, אבל מה השייכות בין כל זה להתפילה. כשמגיעים להתפלל מנחה אסור עתה לחשוב ולהיות מוטרד, לא מן הסוכה ולא מן ארבעה המינים, שהרי מצוות תפלה ניצבת ועומדת עתה לקראתנו, ומצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. עכשיו צריכים להיות שקוע לגמרי בתוך התפלה, ולא לחשוב עתה משום דבר אחר, אפילו לא מהמצוות החשובות העומדות ובאות לקראתינו.

*

פעם ראהו אחד ממכריו כשמטאטא בידו, והוא רץ לעבר הבית הכנסת בשמחה והתלהבות. הלה התפלא ושאל אותו מה לכם לרוץ עם מטאטא, נענה רבינו ואמר לו, "הרי אני רץ עכשיו עם לולב ביד".

כמובן שהאיש לא הבין את כוונתו, וכי לולב הוא. הסביר לו רבינו, הבה נתבונן מה זה 'לולב', הלא אין זה כי אם מקל פשוט עם עלים שגדל על הדקל, ומה היא חשיבותו כל כך. אמנם בזה שציוונו הבורא יתברך לקחת את הלולב לנענע בו בסוכות, על כן נעשה הלולב חשוב עד מאד ו"חפצא של מצוה".

ואם כן ממש כיוצא בזה עתה כשמוטל עלי עשיית מצוה במטאטא הזה, מפני שנתלכלך רצפת הבית המדרש וצריך לנקותה ולקיים מצות 'והיה מחניך קדוש' כדי שיוכלו לומר שם דברים שבקדושה, נמצא אם כן שרצון השם הוא עכשיו בלקיחת המטאטא הזה, ואם כן מה שונה חשיבותו מ'לולב'...

נועם שיח עם הרה"צ רבי יעקב מרדכי טווערסקי שליט"א רבה של קהילת טשערנאביל אלעד ובן זקוניו של הרה"ק רבי משולם זוסיא מטשערנאביל זצוק"ל

הרב קובלסקי: שלום עליכם רבינו שליט"א.

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: ברוכים הבאים.

הרב קובלסקי: אנחנו עומדים כעת ל"ט שנים מפטירת אביכם מרן הרבי הקדוש זצוק"ל.

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: אכן הוא הסתלק בי"ז חשון תשמ"ח.

הרב קובלסקי: כמה שאני זוכר, רבינו הוא בן זקונים.

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: אכן.

הרב קובלסקי: כנראה כבן זקונים, זכה הרב לינוק הרבה מאביו הרבי זצוק"ל, בפרט בשנים האחרונות, ראיתם ושמעתם מה שאחרים כבר לא זכו לראות ולשמוע.

הרב קובלסקי: באיזה שנה עלה אביכם הרבי זצוק"ל לארץ ישראל?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: בשנת תרצ"ד.

הרב קובלסקי: עוד הרבה לפני המלחמה.

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: אכן, הוא עוד היה אז בחור צעיר.

הרב קובלסקי: למה עלה לארץ ישראל, והיכן היה גר לפני זה?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: הוא נולד בעיירה 'מאזיר' ברוסיה – בלרוס, שם היו עושים צרות גדולות ליהודים, הקומוניסטים רדפו שם הרבה את היהודים, ולא נתנו להם לשמור תורה ומצוות. ולכן עברו הוריו לגור בקיוב, שהיתה עיר גדולה ודרו שם הרבה יהודים, ושם היה יותר קל ליהודים באותה תקופה. זקני מרן הרבי הקדוש רבי חיים יצחק מטשערנאביל זצוק"ל עבר אז לקיוב, זה היה בשנת תרפ"ג, כאשר אדמו"ר זצוק"ל הוא עדיין ילד קטן. שם בקיוב היה זקני זצוק"ל נחשב כאחד מהאדמו"רים הגדולים בעיר, האדמו"ר מ'לאיעוו טשערנאביל'.

הרב קובלסקי: הרבה מחסידיו גרו שם, האם היה לו שם בית מדרש גדול?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: כן. ובנוסף לזה היו חסידיו פזורים בהרבה 'שטיבלאך' בכל העיירות של רוסיה.

הרב קובלסקי: כשאביכם עלה לארץ ישראל, עדיין נשאר זקנכם בקיוב?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: כן. החלום היה שגם זקני יגיע לארץ ישראל, אך הרוסים לא הרשו לו.

הרב קובלסקי: כשאביכם עלה לארץ ישראל בבחרותו, היכן הוא הסתובב?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: בראחמיסטריווקא.

הרב קובלסקי: אצל איזה אדמו"ר לבית ראחמיסטריווקא?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: אצל הרה"ק רבי נחום זצוק"ל, ובניו הרה"ק רבי אברהם דוב זצוק"ל והרה"ק רבי דוד זצוק"ל.

הרב קובלסקי: באיזה עיר גר אביכם?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: בירושלים, בשכונת בית ישראל. ועל ידי זה היה לו שייכות גדולה עם מרן הרבי הקדוש רבי שלמה מזוועהיל זי"ע, מאחר שהיה גר עמו בשכנות.

הרב קובלסקי: כשאביכם נהיה חתן, מי סייע לו בכל מהלך השידוך, הרי הוא היה בחור לבד בארץ ישראל.

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: שני האחים הקדושים לבית ראחמיסטריווקא, הרה"ק רבי אברהם דוב זצוק"ל, והרה"ק רבי דוד זצוק"ל, ועוד אנשים טובים סייעו לו בזה.

הרב קובלסקי: מתי הכתירו את אביכם לאדמו"ר בארץ ישראל?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: בשנת תרצ"ח לקחו הרוסים את זקני הרבי זצוק"ל לבית סוהר, מפני שהם אסרו עליו להחזיק בית מדרש, וכל שכן לנהל אדמו"רות, והוא לא נרתע מהם והמשיך להחזיק את בית מדרשו ולנהל שולחנות הטהורות וכדומה, עד שעצרו אותו בבית סוהר, ומשם לקחו אותו לסיביר, ובכ"ד ניסן שנת תש"ג הסתלק שם בסיביר.

הרב קובלסקי: היכן הוא נטמן?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: לא ידוע, כבר ניסו לחפש. כמו כן לא ידעו מיד על הסתלקותו, ורק אחרי תקופה ארוכה הגיע הבשורה הקשה עם התאריך המדוייק. ואז הוכתר אאדמו"ר זצוק"ל לממשיך דרכו, על ידי גאון ישראל מרן הגה"ק מטעפליק זצוק"ל. אמנם אז בשעתו כאשר הגאון מטעפליק הכתיר אותו לאדמו"ר, הוא נשאר עדיין להתגורר בירושלים כאיש פשוט.

הגאון מטעפליק היה חסיד טשערנאביל מדורי דורות. כל פעם כאשר היה מדבר על זקני הרבי הקדוש מרן רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, היו נוזלים פלגי מים של דמעות מעיניו, הוא היה מדבר עליו בהתרגשות גדולה ועצומה. ושמעתי מאחי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, שבהמשך השנים הוא נהיה חסיד גדול של אאדמו"ר זצוק"ל.

הרב קובלסקי: באיזה עיר התחיל בפועל להתנהג כאדמו"ר?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: בשנת תשי"ט פתחו עבורו בית מדרש בבני ברק.

הרב קובלסקי: באיזה רחוב?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: ברחוב רבי יהודה הלוי.

הרב קובלסקי: היו שם חסידי טשערנאביל?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: כמעט ולא, רק יחידי סגולה ממש. אך הרבה חסידים הגיעו להסתופף בצילו, חסידי בית צאנז, חסידי בעלזא, ועוד ועוד. שמעתי שגם מרן הרבי הקדוש הבית ישראל מגור זי"ע הפציר באאדמו"ר זצוק"ל, שיפתח בית מדרש ויתחיל להנהיג באדמורו"ת. מיד בהתחלה היו לו כחמישים מתפללים.

הרב קובלסקי: כמה שנים היה הבית מדרש ברחוב רבי יהודה הלוי?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: במשך שתים עשרה שנה, משנת תשי"ט עד שנת תשל"א.

הרב קובלסקי: ואז הוא עבר לבית מדרשו ברחוב ראב"ד?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: אכן.

הרב קובלסקי: כאשר הייתי בביקור אצל גיסכם כ"ק מרן אדמו"ר מקרעטשניף ירושלים שליט"א, הוא אמר לי על אביכם הרבי זצוק"ל, שהוא הסתופף אצל כל צדיקי הדור שבימיו. האם הוא עוד הספיק לנסוע למרן הרבי הקדוש המהרי"ד מבעלזא זי"ע?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: לא. כאן בארץ ישראל הוא היה חסיד נלהב של מרן הרבי הקדוש המהר"א מבעלזא זצוק"ל.

הרב קובלסקי: ממתי הוא נסע אליו, רק לאחר שהגיע לארץ ישראל?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: לא, הוא כבר נסע אליו גם מקודם על שבת בעיירה בעלזא. כאמור בשנת תרצ"ד הגיע אאדמו"ר זצוק"ל לארץ ישראל, אך בשנת תרצ"ו הוא נסע להסתופף בצל זקנו מרן הרבי הקדוש רבי ישעיה מטשעחויב זי"ע, ואז הוא נשאר לגור בקראקא כשנתיים ומחצה, ובתקופה הזאת נסע פעם אחת על שבת בבעלזא. למרות שעוד היה בחור אז, קירבו אותו מאד בבעלזא.

כאן בארץ ישראל נסע אאדמו"ר זצוק"ל לחיפה אל מרן הרבי הקדוש המהר"א מבעלזא זצוק"ל, מיד על השבת הראשונה לשהותו של הרה"ק מבעלזא בארץ ישראל.

הרב קובלסקי: ולאחר מכן הוא נסע אליו על שבתים בתל אביב?

הרה"צ רבי יעקב מרדכי: אכן.

~ **המשך יבוא בס"ד** ~

מאוצרות הפרשה

ויאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי (כד, לג). ואיתא ביונתן בן עוזיאל וכן בבעל הטורים, שהרגיש אליעזר שנתנו סם בקערה, על כן אמר שלא יאכל עד אם דברתי דברי. ותמהו כולם, מה יועיל בזה שידבר דבריו מקודם ואחר כך יאכל. והגם שתירצו, אשר בין כך יבוא המלאך ויהפוך הקערה, גם זה לפלא, וכי אינו ביכולת המלאך לעשות זאת תיכף ברגע אחד.

ונראה, כי כאשר הרגיש אליעזר בזה, ידע שהוא צריך להתפלל להשם שיצילנו. אמנם לא היה עת להתפלל, כי היה עומד בפני בתואל, ואיך יאמר לפניו שיש סם בתוך הקערה, הלא בדוקא עשה עצמו כאילו לא ידע, למען לא יגרום איזה שנאה ויהרס השידוך חלילה. לזאת השכיל העבד בדעתו, אשר כעת מהצורך שתבוא לו ישועה אפילו בלי תפילה כלל, רק במחשבה לבד, בבחינת (ישעיה סה, כד) 'והיה טרם יקראו ואני אענה'.

וידוע אשר מדרך הצדיקים כשרוצים לפעול איזה דבר, הם מספרים איזה דבר בדרך סיפור מעשה מעין אותו הענין, אשר כבר נתהווה נס כזה בעולם, ועל ידי זה בנקל לעורר גם כעת נס כזה.

והנה העבד בבואו אל הבאר, ועשה לעצמו סימן כאשר יאמר **'הגמיאיני נא'**, אז תאמר הנערה **'שתה וגם לגמליך אשקה'**, זה היה בגדר 'והיה טרם יקראו', כי הגמלים אין ביכולתם לבקש לשתות, רק היא מצד עצמה תהא גומלת חסד, **'ואותה הוכחת ליצחק'**, כי זה המתקת הדינים לגמרי, להיושע בלי תפילה כלל.

על כן עשה עתה העבד בחכמה, ואמר **'לא אוכל עד אם דברתי דברי'**, וסיפר לפניהם כל המעשה איך רבקה השקתה גם לגמלים, וגם **'אני טרם אכלה לדבר ורבקה יוצאת'** וכו', הכל היה בכדי לעורר בזה הנס שנעשה לו כבר מקודם, בבחינה כזו של 'והיה טרם יקראו'. ועל ידי זה נתעורר הנס גם עתה, ובא המלאך לעזרתו בלי שום תפילה כלל.

(אמרי נועם חיי שרה, אות לא)

חמידא דאורייתא

פניני הלכה מאת הרה"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

החשבת אכילת פת הבאה בכיסנין בשבת כסעודה שנייה על מנת להחשיב את הסעודה השנייה כשלישית

בפרשת השבוע נאמר (בראשית כד, לג) 'ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר', וכתב הר"ש אלקבץ בחיבורו מנות הלוי (אסתר א, י): "כתב הרב יהודה בן הרא"ש ז"ל בספר פרפראות בפרשת חיי שרה (בראשית כד, לג) פסוק 'לא אוכל עד אם דברתי', כי עבד אברהם אנכי והנהגתי בביתי שלא לאכול עד אם דברתי ברכת נטילת ידים וברכת המוציא, עד כאן, והפליא לדברי, כי אלה הם דבריו באמת כו', ועוד יש לימוד גדול מדברים הללו והם אמרות טהורות מובאות בספר היראה להחסיד רבינו יונה זכר צדיק לברכה, שכתב, ואל יניח שום עניין לא מפני עצלות ולא מפני בושה, כגון אדם שרגיל לאכול שלש סעודות בשבת סעודת מצוה, ונתארח אצל בני אדם שאינם מחזיקים באותה מצוה, אל יניח המצוה מפני הבושה, כי אוי לה לאותה בושה, אלא יעיז פניו ויאמר שימו ואסעוד כזית במצות הבורא, עד כאן לשונו, וככה אליעזר עבד אברהם במקום שלא היו רגילים בברכת נטילת ידים והמוציא ויתר המצות", על כן נעסוק בזה בעניין הנוגע לקיום מצות אכילת סעודות שבת.

א. הצגת השאלה הצדדים והנידונים בתשובת שאלה זו

שאלה:

אדם שאכל ביום השבת פת הבאה בכיסנין, ולאחר מכן אכל את סעודת יום השבת, כשבברכת המזון של הסעודה שאכל שכח להזכיר ברכת רצה, יש לדון האם עליו לחזור ולברך.

הצדדים:

הנה קיימא לן (סי' קפ"ח ס"ח) כי בסעודה שלישית אין צריכים לחזור מי ששכח להזכיר רצה, וזאת משום שעצם הזכרת רצה בסעודה שלישית תלוי במחלוקת ראשונים, שהרי כמבואר בגמרא (ברכות מט:) חזרה על שכחת הזכרה הוא רק במקום שהיה מחויב לאכול פת, ואילו אכילת פת סעודה שלישית הוא דבר השנוי במחלוקת (סי' רצ"א ס"ה), ולכן חובת החזרה לשוכח הזכרה בברכת שלישית תלויה בספק, ועל כן אין חוזרים מספק בשכח להזכיר רצה בברכת המזון של סעודה שלישית.

מעתה, עלינו לדון אם האכילה שאכל מפת הבאה בכיסנין יש להחשיבה כסעודת שבת, וככל שיש להחשיבה לסעודת שבת, אם כן הסעודה שאכל לאחריה נחשבת כבר כסעודה שלישית, ושוב אינו צריך לחזור ולברך בשכח להזכיר בה רצה, כדין סעודה שלישית.

הנידונים:

א' האם יכולים לצאת ידי סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין.

ב' כידוע יש ג' מינים שמספק אנו מחזיקים אותם פת הבאה בכיסנין, כשלדעת רוב הפוסקים (סי' קס"ח ס"ז ונו"כ) הספק הוא על מין אחד, ואילו שאר המינים לפי כל שיטה ושיטה, נחשבים כפת ממש [ורק לדעת כמה אחרונים (לבוש סי' קס"ח ס"ו) שלושת המינים מסופקים], ואם כן יש מקום להסתפק שמא מין זה נחשב לפת לפי דעת ראשונים מסויימים.

ג' הט"ז (סי' קפ"ח ס"ק ו) כותב, שאף שמבואר בפשיטות בדברי השו"ע (סי' קפ"ח ס"ח) כי אין צריכים לחזור בסעודה שלישית וכנ"ל, הרי הדבר תלוי במחלוקת הראשונים, ולדעה הסוברת שצריכים לאכול סעודה שלישית בפת, אם כן אף סעודה זו תיחשב לו לסעודה שלישית, יהיה עליו לחזור ולברך מחמת שכחת הזכרת רצה.

ד' יש לדון האם סעודת שבת צריכה כוונה, כשבכלל זה האם מצוה דרבנן צריכה כוונה, ושמא מצות עונג שבת נחשבת כדברי קבלה, החמור טפי לעניין קבלה.

ה' כלל הוא בידינו שמידי דאכילה אין צריך כוונה, שכן נהנה באכילתו, ואם כן יש לדון מצד הנאת אכילתו שייחשב כמקיים מצות סעודת שבת אף למ"ד צריכות כוונה.

ו' מבואר בפוסקים כי כוונה הפכיית מונעת את קיום המצוה אף למ"ד מצוות אין צריכות כוונה, ועל כן יש לדון אם יש כאן כוונה הפכיית שלא לצאת ידי חובת הסעודה באכילת פת הבאה בכיסנין, וגם אם נאמר שיש כוונה הפכיית יש לדון אם כוונה הפכיית מועילה במקום שנהנה באכילתו, שכן ייתכן שבמקום שנהנה באכילתו אף אם מתכוון שלא לצאת ידי חובה הרי הוא יוצא ידי חובה. כך גם יהיה עלינו לדון אם כוונה הפכיית מגרעת גם במצוה דרבנן, או שמא רק במצוות דאורייתא.

כל אלו העניינים יתבארו ברצות ה' בתוכן הדברים, כשהדברים מובאים אך בקיצור, ותן לחכם ויחכם עוד.

ב. סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין

דעת המגן אברהם שאין יוצאים סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין שלא בקובע עליו סעודה

א. המגן אברהם (סי' קס"ח ס"ק ט"ז) מבאר בדעת הרמב"ם, אשר מצה שנילושה במי פירות יכולים לצאת בה ידי חובה, שכן על אף שאין יוצאים ידי חובת מצה של מצוה במצה עשירה (פסחים לה.), מכל מקום זה הוא רק במצה הנילושה ביין שמן וחלב, אך במי פירות אינה נחשבת למצה עשירה, ועל כן יכולים לצאת בה ידי חובה.

לפי זה העיר המגן אברהם, כי נמצא לדעת הרמב"ם שיכולים לקיים את מצות אכילת מצה במצה שנילושה במי פירות, שהיא פת הבאה בכיסנין, ואם כן בליל חג הפסח אין חיוב לאכול דבר שחייבים לברך עליו ברכת המזון, כי יכולים לאכול את המצה שנילושה במי פירות, ואם כן השוכח להזכיר הזכרה בליל חג הפסח לא יצטרך לחזור בברכת המזון, כי כאמור כל דין החזרה בברכת המזון הוא רק במקום שמחויב לברך ברכת המזון, ואילו בליל חג הפסח יכולים לאכול פת הבאה בכיסנין שאין מברכים עליו ברכת המזון.

ב. אכן מבואר בדברי המגן אברהם (סי' קפ"ח ס"ק ט') שזה הוא רק בליל חג הפסח, שאז אין צריכים חיוב אכילת לחם, אלא אכילת מצה שכאמור אף פת הבאה בכיסנין נחשבת למצה, אמנם בשבתות וימים טובים שיש חיוב אכילת לחם, אין יכולים לצאת ידי חובת אכילת לחם בפת הבאה בכיסנין.

סעודה המחוייבת ברכת מעין שלוש אינה נחשבת כסעודה שמחוייבים מחמתה לחזור ולברך בשוכח הזכרה בסעודה זו

ג. יש להעיר בזה בדברי המגן אברהם, וכפי שעמד על כך הפרי מגדים (סי' קס"ח א"א ס"ק ט"ז; סי' קפ"ח א"א ס"ק ט'), כי הגם שהיינו

יכולים לומר שבכלל חובת אכילת דבר שיש בו ברכת המזון, הוא אכילת פת הבאה בכיסנין שמברכים עליו מעין שלוש, כי בסופו של דבר אף בברכת מעין שלוש מזכירים את השבת, ואם כן אפשר לומר כי עדיין יש לחייב חזרה על ברכת המזון משום חובת אכילת דבר המחייב אף מעין שלוש, אך ככל הנראה דעת המגן אברהם היא, כי רק חיוב אכילת דבר שיש בו ברכת המזון הוא המחייב לחזור כששכחו הזכרה בסעודה זו, אמנם סעודה שיכולים לקיים את חיובה בדבר שמברכים עליו מעין שלוש, אין סעודה זו מחייבת לחזור ולברך כששכחו הזכרה בסעודה זו, וייתכן משום שיש דעות בראשונים (ר' תוספות ברכות מד. בד"ה על העץ) שאין חובת הזכרה במעין שלוש.

הרי לנו בדעת המגן אברהם, כי אכילת פת הבאה בכיסנין אינה נחשבת לאכילה המחייבת לחזור ברכת המזון בשכחתה, ואין יוצאים בה ידי חובת סעודות שבת, אשר סעודות שבת מבואר בגמרא שצריכים לאכול דבר המחייב ברכת המזון, ולא מעין שלוש.

ד. יש לציין, כי מבואר בדברי המגן אברהם (סי' ר"פ) שיכולים לצאת ידי סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין, אמנם ייתכן שזה הוא רק במקום שקבע עליו סעודה, בכדי שלא יהיה סתירה בדעת המגן אברהם, והפרי מגדים (סי' קס"ח א"א ס"ק ט"ז; סי' קפ"ח א"א ס"ק ט') התייחס לכך.

דברי המנחת חינוך שבפת הבאה בכיסנין יוצא ידי חובה רק בקובע עליו סעודה

ה. המנחת חינוך (מצוה י') מאריך בעניין זה, כשבתוך הדברים הוא מסכים גם כן, שיכולים לצאת ידי חובת אכילת מצה באכילת פת הבאה בכיסנין, אך הוא תמה על דבריו, שכן בדברי הרמב"ם (פ"ח מחמץ ומצה ה"ו) מבואר, שגדר מצה הוא פת שמברכים עליו המוציא, ולא פת הבאה בכיסנין שאין מברכים עליה המוציא.

על כן מחדש המנחת חינוך, כי לעולם כך דבר שקובעים עליו סעודה נחשב לדבר שמברכים עליו המוציא אף אם אין קובע עליו סעודה, ומה שאין מברכים עליו ברכת המזון כשאינו קובע את סעודתו עליו, הרי זה כי חכמינו ז"ל לא תיקנו לברך באופן זה ברכת המזון, ויכולים לצאת ידי חובה גם בברכת מעין שלוש, ולכן יכולים לצאת בו ידי חובת מצה, וזאת משום שעצם דין המצה נחשבת במידת מה מעלה כמו של קביעות סעודה, ולכן ידי חובת מצה יוצאים אפילו בלא קביעות סעודה.

ו. יש שכתבו (ר' רעק"א סי' קס"ח ס"ו) כעין דבריו, כי לעולם יש לתמוה מה מקום יש לקבוע את מציאות הלחם בקביעות הסעודה, הרי אם הוא נחשב ללחם אף בלא קביעת סעודה יש להחשיבו כלחם, ואם אינו נחשב כלחם מה יועיל קביעת הסעודה לחייב ברכת המזון. אלא צריכים לומר כי לעולם שם לחם עליו גם בלא קביעת סעודה, אלא שחכמינו ז"ל לא תיקנו ברכת המזון באופן זה, ואם כן לעניין לצאת ידי חובת מצה יכולים אף באינו קובע סעודה.

אלא שבכל זאת, כפי המבואר בדברי המנחת חינוך, אין יוצאים ידי חובת סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין כשאינו קובע עליו סעודתו, כי רק באכילת מצה הוא שיוצא ידי חובה בלא קביעות סעודה, אך כשיקבע סעודתו עליהם יוצא ידי חובתו, וכן מבואר בדברי המגן אברהם.

תמיהת הקהילות יעקב מה מקום יש לקביעות סעודה בכדי להגדיר את הפת הבאה בכיסנין כלחם

ז. והדברים תמוהים, כמו שתמה הקהילות יעקב (ברכות סי' כ"ה), כי רק לעניין ברכת המזון מצאנו שתיקנו חכמינו ז"ל שצריכים לקבוע הסעודה על פת הבאה בכיסנין בכדי לחייב בו ברכה, אמנם לעניין סעודת שבת שהוא תלוי בהגדרתו כלחם, מה מקום יש להצריך קביעות סעודה, והניח בתימה.

דעת השולחן ערוך הרב מתחילה שיוצאים ידי חובה בפת הבאה בכיסנין רק בקובע סעודה וביאור הדברים

ח. ומצאנו בזה מציאה נפלאה בדעת השולחן ערוך הרב, כי הנה בתחילה כתב השולחן ערוך הרב (או"ח סי' קפ"ח ס"י) בסוגריים, כי לצאת ידי חובת סעודת שבת ויום טוב בפת הבאה בכיסנין הוא רק בקובע עליו סעודה.

בקונטרס אחרון (סי' קס"ח ס"ק ד') כופל השולחן ערוך הרב את דבריו, ומתייחס לתמיהה שבדבר, מה מועיל קביעות סעודה בכדי להחשיבו ללחם, ומיישב את הדברים מכוח דברי הרא"ש (ברכות פ"ז סי' כ"ג), שכל הטעם שצריכים לחם לסעודת שבת, הוא לפי שעיקר האכילה הוא בלחם, וממילא יש לומר, כי אף דברים שאינם לחם, ככל וקובע עליו סעודה, הרי זה נחשב לעיקר אכילה, ויוצא ידי חובה.

דעת השולחן ערוך הרב בסוף ימיו לצאת ידי חובה בפת הבאה בכיסנין אף ללא קביעות סעודה הואיל ומחייב לברך מעין שלוש

ט. ברם, בגוף דברי השולחן ערוך הרב(סי' קפ"ח ס"י) הביא מהרי"ל אחיו של האדמו"ר הזקן זי"ע, כי בסוף ימיו חזר האדמו"ר הזקן מדבריו, וסבר שיכולים לצאת ידי חובה בפת הבאה בכיסנין אף ללא קביעות סעודה, ואף שכאמור מבואר בגמרא שצריכים לאכול ביום השבת מאכל שמחייב ברכת המזון, מכל מקום גם ברכת מעין שלוש נחשבת כברכת המזון, שהרי צריכים להזכיר בה שבת או יום טוב לדעת כמה ראשונים, ועל כן יכולים לצאת ידי חובת סעודת שבת באכילת פת הבאה בכיסנין.

חידוש הקצות השולחן לחייב לחזור בשוכח להזכיר במעין שלוש אחר פת הבאה בכיסנין

י. דברים אלו מחודשים ביותר, ואכן בקצות השולחן (סי' מ"ז בדי השולחן ס"ק ח') כתב על פי זה, כי אדם שאכל פת הבאה בכיסנין בשבת, ושכח להזכיר בברכת מעין שלוש את יום השבת, יצטרך לחזור ולברך, כי נחשב זה לאכילה המחייבת ברכת המזון שכאמור צריכים לחזור ולברך בשכח בה את ההזכרה.

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (שמירת שבת כהלכתה פרק נ"ז ס"ק ל') יצא לחלוק על הכרעה זו, שהרי בעצם חובת הזכרת שבת במעין שלוש תלוי במחלוקת ראשונים, וכיצד יכולים לחייב לחזור בשכח הזכרה במעין שלוש.

ברם, כפי שהזכרנו מקור דברי הקצות השולחן הוא בדברי השולחן ערוך הרב, הכותב בפירוש כי דבריו מבוססים לפי שיטת הראשונים שחייבים להזכיר שבת במעין שלוש, ועל כן אין מקום לתמיהתו הגדולה של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל.

תמצית שיטות המגן אברהם והמנחת חינוך לעומת השולחן ערוך הרב

יא. המורם מכל הדברים, כי לפנינו שני שיטות, דעת המנחת חינוך וכן הוא לכאורה דעת המגן אברהם, שאין יוצאים ידי חובת סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין רק בקבע עליו סעודה, ואילו דעת השולחן ערוך הרב, שיכולים לצאת ידי חובת סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין אף אם לא קבע עליו סעודתו.

יש לציין, כי ההולכים לאור הכרעותיו של השולחן ערוך הרב, אינם צריכים לחזור ולברך ברכת המזון בסעודה שלאחר אכילת פת הבאה בכיסנין אם שכח להזכיר בה של שבת, כשייתכן שלכן לא הקפידו בחב"ד על סעודה שלישית, הואיל ובד"כ אכלו כבר פת הבאה בכיסנין במהלך יום השבת, ואם כן כבר יצאו ידי חובת סעודה שלישית.

ספק ספיקא לחוש ולהצריך לברך שמא הוא פת ושמא חייבים לחזור אף בסעודה שלישית

יב. עם זאת, הקהילות יעקב (ברכות סי' כ"ה) העלה, כי הנה מצד אחד היה מקום לחשוש לשיטת הפוסקים שפת הבאה בכיסנין של

הפקה: "יואנווהי" 053-33105646

מין זה נחשבת ללחם, ואם כן אין צריכים לחזור ולברך, אך לאידך גיסא יש מקום לחשוש לשיטת הפוסקים שאף סעודה שלישית מחייבת חזרה בשכחת הזכרה בברכת המזון, ועל כן יש לפנינו ספק ספיקא להצריך לברך ברכת המזון, ספק שמא הלחם נחשב לפת הבאה בכיסנין ואין צריכים לברך ברכת המזון, ואף אם ניחוש שמא הוא לחם, וכבר אכל סעודה שנייה ועתה היא סעודה שלישית, הרי יש לחוש שמא יש לחזור בשכח הזכרה בברכת המזון אף בסעודה שלישית, ועל כן יש מקום להחמיר לחזור ולברך.

ג. בפרטי הכוונה לצאת ידי חובת סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין

דעת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שאינו יוצא בפת הבאה בכיסנין הואיל ואינו מתכוון

יג. בשמירת שבת כהלכתה (פרק נ"ז אות ט') הביא, כי האוכל פת הבאה בכיסנין ולאחר מכן אכל סעודת שבת ושכח להזכיר בה רצה, נחלקו הדעות אם צריכים לחזור ולברך שנית, וכפי שהזכרנו שדעת הקצות השולחן (סי' מ"ז בדי השולחן ס"ק ח') הוא שלא לחזור ולברך, אמנם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל דעתו להצריך לחזור ולברך.

טעמיו ונימוקיו אשר עמו, הינם כי באופן כללי אין האדם האוכל את הפת הבאה בכיסנין מתכוון לצאת באכילה זו חובת סעודת שבת, ועל כן אין אפשרות להחשיב סעודה זו לסעודה שנייה, וממילא הסעודה שלאחריה עדיין סעודה שנייה היא, ומחייבת לחזור ולברך ברכת המזון בשכח בה הזכרה[א].

התמיהות שאין צריכים כוונה לצאת באכילת סעודת שבת

יד. אלא שיש לתמוה בזה בתרתי, א' הרי סעודת שבת אינה מדאורייתא, רק מדרבנן (מג"א סי' קפ"ח ס"ק ט'), ובמצוה דרבנן מצוות אין צריכות כוונה, כמו שהביא המגן אברהם (סי' ס' ס"ק ד'). ואף מצד 'וקראת לשבת עונג' (ישעיה נח, יג), שהוא מצוה מדברי קבלה, ויש אומרים שבמצוה מדברי קבלה יש חובת כוונה (ר' פרי מגדים סי' ס' א"א ס"ק ג'), הרי האוכל פת הבאה בכיסנין בוודאי כיוון לשם קיום עונג שבת[ב], אלא שלא כיוון לקיים את העונג כסעודה, ואילו הסעודות אינם רק מצוה דרבנן, ואם כן אין צריכים בזה כוונה, ועל כן תמיהתו תמוהה.

ב' גם יש לתמוה בזה, שהרי קיימא לן (סי' תע"ה ס"ד) כי האוכל מצה ללא כוונה יצא ידי חובתו שכן נהנה, ואם כן הוא הדין לעניין האוכל פת הבאה בכיסנין בשבת יצא ידי חובת סעודת שבת הואיל ונהנה, ומה מקום יש לכוונה במקום זה.

טו. יש לציין, כי הקהילות יעקב (ברכות סי' כ"ה) שהאריך דברים בעניין זה, מכל מקום אינו מזכיר כלל את הצד מחמת העדר הכוונה, וכפשוטו סיבת הדבר מכוח שני טענות אלו, שאין מקום להצריך כוונה באכילה זו, ואם כן דברי הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל תמוהים.

החשבת כוונה הפכיית כשאינו עושה את המצוה בצורה המהודרת בדווקא

טז. ליישב את דעת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל אפשר לומר, כי ייתכן לומר שהאוכל פת הבאה בכיסנין יש לו כוונה הפכיית שאינו רוצה לצאת בה ידי חובת סעודת שבת, וזאת בהקדים דברי הגמרא (סוכה מב.) שהמגביה את הלולב יצא בו ידי חובה, ולכן בכדי שלא לצאת בו ידי חובה יכול להפוך את הלולב ואז אינו יוצא ידי חובה. כפשוטו הכוונה, שהפך את ראש הלולב כלפי מטה, אמנם רבינו חננאל (סוכה מב. בד"ה שהוציא) כתב, כי הכוונה שהחזיק את הלולב ביד שמאלו ואת האתרוג ביד ימינו. ולכאורה הדברים תמוהים, שהרי דין החזקת הלולב ביד ימין ואת האתרוג ביד שמאל אינו מעיקר הדין, ואם כן יוצאים ידי חובה גם בלאו הכי. ושמעתי בזה מכ"ק האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל, כי בדרך כלל אדם רוצה לצאת ידי חובה באופן המהודר ביותר, ולכן אם החזיק את הלולב בצורה הפוכה מהצורה בה יוצאים ידי חובה באופן המהודר, הרי יש כאן כוונה הפכיית שאינו רוצה לקיים עתה את מצות נטילת לולב.

מעתה יש לומר, כי זה שאכל פת הבאה בכיסנין, הרי לא אכל לחם משנה, ולא קיים את צורת הסעודה המקובלת, ואם כן יש לומר שבמידת מה יש לפנינו כוונה הפכיית שאינו רוצה לצאת ידי חובה באכילה זו, ולכן דעת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שצריך לחזור ולברך בסעודתו זו השנית, הואיל ולא יצא ידי סעודת שבת באכילת הפת הבאה בכיסנין.

כוונה הפכיית במצוה דרבנן

יז. ומה שיש לדון בעניין כוונה הפכיית במצוה דרבנן, שייתכן כי במצוה דרבנן אף אם היה לו כוונה הפכיית יצא ידי חובה, אמנם בזה נראה דעת רוב הפוסקים (פרי מגדים פתיחה כוללת ח"ג אות ה'; ור' פר"ח סי' תפ"ט ס"ק ד') שכוונה הפכיית מגרע במצוה דרבנן, ואם כן מצד זה יכולים לבאר את דברי הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל.

כוונה הפכיית במקום שכן נהנה

יח. דא עקא, כי כפי שהזכרנו במקום אכילה יש לומר שאינו מגרע כוונה הפכיית, ואף שכתב הפרי מגדים (סי' תע"ה א"א ס"ק י"ד) שאין יוצאים ידי חובה בכוונה הפכית במקום אכילה [כמו שדייק מדבריו הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל], והביאו המשנה ברורה (סי' תע"ה ס"ק ל"ו), אך בשער הציון (סי' תע"ה ס"ק ל"ו) הניח את הדברים בצריך עיון, שאין הדבר מוכרע לומר שאינו יוצא ידי חובה במקום אכילה אף אם כיוון כוונה הפכיית, וייתכן שמועיל שכן נהנה לכוונה הפכיית ויוצא ידי חובה.

האוכל פת הבאה בכיסנין אינו מוגדר ככוונה הפכיית

יט. גם יש לדחות, כי עדיין אין כאן כוונה הפכיית, כי הגם שבאכילה זו שאוכל את הפת הבאה בכיסנין אינו מקיים לחם משנה, ואינו משלים כל פרטי סעודות שבת, הרי יכול לחזור ולאכול סעודה נוספת שמחויב בה בלחם משנה, כי כל סעודה שאוכלים בשבת יש לעשות בה לחם משנה (סי' רצ"א ס"ד), ואם כן מדוע נאמר שמעדיף האדם שלא לצאת ידי חובת סעודת שבת באכילה זו, וצ"ע.

ד. ההנהגה למעשה

עצת הקהילות יעקב

כ. הנה הקהילות יעקב (ברכות סי' כ"ה) האריך מאד בפרטי עניין זה, והעלה לדינא, כי הרוצה לצאת ידי כל הספיקות, יטול את ידיו שנית בעוד שלא התעכל המזון שבמעיו מסעודה זו, ויחזור ויברך ברכת המזון ויזכיר בה את של שבת, ובזה על הצד שצריך לחזור ולברך, יוכל לצאת ידי חובת ברכת המזון על הסעודה המסופקת גם כן.

אין מקום להחמיר ולהצטרך לעצת הקהילות יעקב

כא. אמנם כפי שהעלינו בדברינו, לכאורה עצה זו היא אך למותר, שכן לאור הכרעת השולחן ערוך הרב יכולים לקיים סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין, ואין הדבר תלוי אלא בעניין הכוונה, אשר אף בזה הראינו לדעת, כי רק אם נאמר שיש כאן כוונה הפכיית, אז לא יצא ידי חובה באכילת פת הבאה בכיסנין, ויצטרך לחזור ולברך בסעודה מסופקת זו, וכאמור הוא דבר דחוק ורחוק מאד מן הסברא, ולכאורה אין מקום לחוש ולהחמיר, ולהצריך לחזור ולברך בשנית.

א. וכן כתב הכתב סופר (או"ח סי' ל"ט) שאין יוצאים סעודת שבת בלא כוונה.

ב. וכן כתב הבית הלוי (פרשת תרומה בד"ה איתא במדרש).

הפקה: "ואנוהו" 053-33105646

חזי זהיר במלאכתך

רבני ומדורשי הלכות להוראה את ליסוד ושיעון הלכות שלום
בקרב הסופרים והסת"מים מאוצר שו"ת
הרב רבי **משה אדרי בלזר** שליט"א רם ומו"ץ פעהד"ק
עומסר על ידיון הרבנים בלזרין
יו"ל ע"י
קוצו של יו"ד
חיי שרה תשפ"ז | עלון קצב

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

שאלות שנשאלו

א

ב

ג

ד

ה

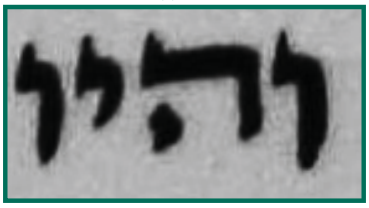

ו

ז

א. וחרה – חשש ח"ת שנעשה מריש"ע ודל"ת. ב. וכתבתם – חשש יו"ד. ג. את – חשש שוני צורה. ד. אחד – חשש שוני צורה
ה. והיו – חשש וא"ו ארוכה ו. תשמעו – חשש זי"ן. ז. ו – חשש זי"ן.

תשובות לגליון קודם

א

ב

ג

ד

ה

ו

ז

א. אחרי – הח"ת הוא ח"ת דרש"י שסובר שהחטוטרות הוא המקל שבצד שמאל ולד"ת אין כאן חטוטרות דלר"ת צריך שיהיה ניכר להדיא ב' זיינ"ן ורבי מדכי היה מורה שצריך שרוב גדול של החלל בין שני הזיינן יהיה הלל כשלושת רבעי מכל החלל וכאן אין כלל שני זיינ"ן

ב. ח - כשר לפי שאינו ניכר להדיא פרידתן ואם היה ניכר להדיא פרידתן לפמ"ג פסול ולדע"א הוא ספק בב' הלכה (בסימן ל"ו אות ח')

ג. וחרה – למשנ"ב כשר בדיעבד ומרני להוסיף ולשו"ע הרב ולקסת פסול ואין מועיל תיקון כי צריך שני זיינן לעיכובא

ד. באר"ן – פסול הריש"ע משום שוני צורה וגם הצדי"ק פסול משום איבר מיוחד

ה. אחד – אינו ניכר להדיא פרידתן ואפשר לתקן

ו. ח – אם ניכר להדיא פרידתן פסול לכו"ע

ז. ושוון – יש להחמיר

מספר חדש לשיעורי הרב ◆ 0732951275
4 שיעורים – מתחדשות כל שבוע, 2 באידיש ו2 בעברית 3 שיעורים שהתחילו מהזור חדש

השאלות נועדו לעורר לב המעיין ואין לפסוק מזה הלכה למעשה, כי בדבר קל מאוד ישתנה הדין

פארו עלי

מדורת הגה"ט
ר' אברהם צבי קלוגער שליט"א
רב רק"ק נוה ישראל

יהוד השב"ת
דרכי עבודת ה'
הנלמדים מהלכות שבת

מלאכת הטוחן

שינוי מהות החיטים במלאכת 'הטוחן' ושייכות הדברים לדרכיה עבודה ולסוד הגלות והגאולה

מלאכת טוחן - מעבר ממלאכת שמים למעשה ידי אדם

במלאכת 'טוחן' מתרחש שינוי מהותי ב'סידורא דפתי'. שכן מלאכה זו היא כמוצע בין עבודות השדה - בהם התעסקנו עם הזרעים והחיטים, לעבודות הבית - בהם נשלמת הכנת הקמח וסיום הכנת הפת על ידי האפיה.

ואמנם בכל אחת מל"ט מלאכות שבת יש משום 'יצירה', אולם במלאכת טוחן יש משום חידוש, שכן במלאכה זו חל שינוי במהות החיטים, והם עוברים [כביכול] ממלאכת שמים למעשה ידי אדם. והיינו, שעד לשלב הטוחנה איננו מתערבים בעצם צורת הבריאה, רק קוצרים את החטים ואוספים אותם, ומפרידים את הפסולת וכו', אך בטוחנה אנחנו משנים את מהות וצורת החיטים מכפי שנוצרו, עד ש"פנים חדשות באו לכאן".

ואף שגם קודם הטוחנה החיטים ראויים לאכילה, אך האוכל חיטים נקרא 'כוסס' (שו"ע או"ח רח ד), וברכתו היא "בורא פרי האדמה", והיינו לפי שאינו 'דרך אכילה', שכן החיטים נועדו בעיקר לאפיית הפת (עי' רש"י ברכות לו:). נמצא, שמלאכת הטוחנה היא שלב יסודי ב'סידורא דפת' ובתהליך עבודת ובירור החיטים.

תיקון הבריאה על ידי עבודת האדם

ובהסתכלות הרוחנית והפנימית, מלאכה זו היא מיסודות ושורשי בבריאה, בתיקון והעלאת כל הנבראים על ידי מעשי האדם ובחירתו.

ויסוד הדברים בראשית הבריאה - שלפיכך נברא העולם באופן שהוא חסר וצריך תיקון, כדי שיבוא לשלימות תיקונו על ידי 'מעשה ידי אדם', וכך אמרו חז"ל (ב"ר יא:): "כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכים עשייה, כגון התרדל צריך למתק, התורמוס צריך למתק, החיטין צריכים להיטחן, אפילו אדם צריך תיקון". ולכן נקטו דוקא דוגמה זו של 'טוחנת' החיטים, לפי שבמלאכה זו נעשה תיקון החיטים על ידי מעשה האדם.

ותכלית הדבר - שהאדם במעשה ידיו יבטל את צורת 'מעשה בראשית' ויגלה את כבוד הש"ת בתוך שלו. ולאחר שהתבטל ה'מעשה בראשית' על ידי הטוחנה, ניתן להמשיך ולגלות את יצירת האדם על ידי לישת העיסה והאפיה. אולם תחילת הדבר נעשה על ידי הטוחנה, שבה משתנה מהות הדבר מיסודו ושורשו.

היחס 'כלאחר יד' - כיון שבכך אין את החידוש של 'מעשה ידי אדם'

בדברים אלו יש לבאר מה שאנו רואים דבר חידוש במלאכה זו, שהתירו לטחון 'כלאחר יד' (שו"ע או"ח שכא ז, ע"ש בנו"כ אם צריך לכך שינוי אחד או שנים), ולכאורה צריך ביאור מה נשתנה מלאכה זו שהותרה בשבת 'כלאחר יד'.

ולפי מה שנתבאר יובן, שכן מהות מלאכה זו היא שהאדם במעשיו מעביר את הבריאה מ'רשות הגבוה' ל'רשות היחיד', ממעשה שמים למעשה ידי אדם. ולכן, כאשר פעולת הטוחנה נעשית בשינוי, הרי זה 'פטור ומותר', כי שינוי דרך הטוחנה היא חסרון במהות המלאכה, שהיא מה שהאדם במו ידיו עושה שינוי בגרעינים מכפי שנבראו, וכאשר חסר ב'עשייה', אין כאן סדר מלאכה והדבר מותר לכתחילה.

אין טוחן אחר טוחן - שכבר בטל שם 'מלאכת שמים'

ועל פי המבואר יש להבין פרט נוסף בהלכות טוחן, והוא המובא בפוסקים ש"אין טוחן אחר טוחן". כלומר, שדבר שכבר נטחן, לא שייך להתחייב בו שוב בטוחנה נוספת (שו"ע שם סעיף יב). והאחרונים האריכו לבאר מדוע בבישול נוקטים ש"יש בישול אחר בישול" [על כל פנים בדבר לח], ובטוחנה "אין טוחן אחר טוחן".

ולפי מה שנתבאר יובנו הדברים, שכן בבישול עיקר האיסור הוא הכשרת הדבר לאכילה, וכאשר המאכל איננו ראוי שוב לאכילה, נמצא שהבישול הראשון התבטל, ולכן המבשלו שנית עובר על איסור בישול. אבל בטוחנה החיוב הוא על שינוי הצורה ממלאכת שמים כמו שהוא נברא, למעשה ידי אדם, ולכן הפרדת דבר שכבר התחבר בידי אדם [כגון המפרד לחם] אינה בכלל טוחן - אפילו שיצירה חדשה זו לא נטחנה מעולם (ודאה עוד חזון איש או"ח נז).

סוד הגלות והגאולה שנרמז במלאכת הטוחן

נחתום סוגיא זו בהבנת המושג 'טוחנה' בהנהגת העולם [כמו שתבאר שהל"ט מלאכות הם שורשי הבריאה], ונקבל מדברים אלו הסתכלות פנימית על קושי הגלות וסוד הגאולה - הן הגאולה הכללית לה אנו מצפים ומחכים, והן הגאולה הפרטית של כל אחד מישראל, בסוד "קרבה אל נפשי גאלה".

הנה נתבאר שהטוחנה מבטלת את המציאות הראשונה של החיטה, והיא נהפכת לקמח הראוי לאפיה, והיינו שבטוחנה היא מתעלית להיות מציאות חדשה - מתוקנת ומשובחת יותר. וכמו כן בני ישראל, בשנות הגלות נדחקים ונכתשים על ידי אומות העולם, שונאי ישראל, שבלשון הנביא נדמה הדבר לדריכת ענבים בגת (איכה א טו, ישעיה סג ב), אך דוקא על ידי כתישה זו יזכו לאור הגאולה, כי מתוך הדוחק והצער הם נושאים את לבם אל הש"ת, וכמו שאמרו (סוטה מט:) על דוד שבן דוד בא; "אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים", ופירושו של דבר, שתכלית הכתישה להביאם לכלל אמונה בדרגתה הגבוהה הנקראת 'ביטול במציאות' שעל ידה יזכו לאחרית טובה; "כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה" (ישעיה ס ב).

ויש לרמז ענין זה בדברי חז"ל (קידושין לא.) "יש מטחינו לאביו בריחיים ומביאו לחיי העולם הבא". ופירש רש"י: "שמכבדו בדברו דברים טובים וניחומים, והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה, מראה לו צורך השעה שאינו יכול להתפרנס אלא ביגיעה זו". והוא רמז לכל אחד ואחד, שמרגיש שהוא 'נטחן והולך', אך יש לו להסתכל על כך "בלשון רכה", והיינו להבין "שאינו יכול להתפרנס אלא ביגיעה זו", ודיקא מתוך הכתישה והטוחנה יזכה לשלימותו ותיקון נפשו, והוא ש"מביאו לחיי עולם הבא".

אשיחה בחזקיך

נקודה של התבוננות וחיזוק על פרשת השבוע

שלימות הקשר של הש"ת ובני ישראל תלוי בבחירות האמונה שלהם עד כמה הם רצויים למקום

סדר הזיווג של יצחק ורבקה - שורש הקשר של בני ישראל והשי"ת

בפרשת השבוע מסופר בהרחבה על סדר ומהלך הזיווג של יצחק ורבקה. האריכות הגדולה בפרשה זו מבואת שעוסקים כאן בענין שורשי ויסודי, ואכן רש"י מבאר שהתכשיטים שנתן אליעזר לרבקה היו מכוונים כנגד שתי הלוחות ועשרת הדברות.

מובן, שאין זה רק רמז נאה, אלא שבאמת הזיווג של יצחק ורבקה הוא מרכבה ושורש לנישואין הכלליים והשורשיים - של הש"ת ונשמות ישראל, שהם 'חתן' ו'כלה' השורשיים, וכל חתן וכלה בישראל הם כנגד יחוד קוב"ה ושכינתיה - השי"ת ובני ישראל [רמז לדבר: 'יצחק רבקה' עולה בגימטריא 'חתן כלה'].

כיון שכן, ניתן להאריך ולהעמיק בכל פרט ופרט בסיפור השידוך של יצחק ורבקה, ולמצוא דוגמתו בקשר הנישואין של בני ישראל והשי"ת. ובס"ד נעסוק בנקודה יסודית בפרשה זו, הנוגעת לדרכי העבודה, והיא שייכת לכל אחד ואחד, וממנו ניקח לעבוד את ה'.

"החלכי עם האיש הזה" - "נעשה ונשמע"

הנה כל מהלך השידוך היה כרוך ברצונה והסכמתה של רבקה, החל מהדין ודברים שבין אברהם לאליעזר, שאליעזר שאל ותהה - "אולי לא תאבה האשה ללכת", וכלה במה שנאמר בהמשך הפרשה: "ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה. ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך". מבואר, שחלק מרכזי ועיקרי באותם קידושין היה הסכמתה ורצונה של רבקה להתקדש ליצחק.

וכעין זה היה גם במעמד הר סיני, שהש"ת שלח את משה רבינו לשאול את בני ישראל אם הם רוצים 'להתקדש' לו ולהיות לו לאשת חיל, ורק אחרי שבני ישראל נענו ואמרו "נעשה ונשמע", יכלו לגשת למעמד הנישואין.

"והדברים האלו נזכרים ונעשים", באופן כללי ושורשי מידי שנה בחג השבועות, זמן קבלת התורה. ובאופן פרטי דבר יום ביומו, כאשר הש"ת מבקש לחיות עם בני ישראל באהבה ושמחה, ומחכה שהם יאמרו לו "אלך" - "נעשה ונשמע".

ואמנם איננו שומעים בפועל את השאלה "התלכי עם האיש הזה", אולם 'מזלייהו חזי' - נשמות ישראל שומעות את הבת קול היוצאת בכל יום מהר סיני, ושואלת כל אחד ואחד "התלכי עם האיש הזה". ושומה עלינו להקור ולברר מה היא הדרך הנכונה והרצויה לגרום לכנסת ישראל - כלה קרואה בנעימה - לומר 'אלך'.

המשך בעמוד ג

החיבור של כל יהודי להשי"ת על ידי נשמות הצדיקים והאבות הקדושים

בפרשת השבוע מסופר בהרחבה על קניית מערת המכפלה על ידי אברהם אבינו. פרשה זו היא אבן-יסוד במושג 'קברי צדיקים', וכמו שאנו רואים שעוד טרם כניסת בני ישראל לארץ ישראל, היתה מערת המכפלה מקום השתטחות ותפילה, כמו שאמרו חז"ל שכלב בן יפונה הלך לחברון להשתטח על קברי אבות כדי לבקש שלא יהא ניסת בעצת מרגלים.

והקריאה מעודדת את הזמן לעסוק בכח הצדיקים בכלל, ובפרט בענין ההשתטחות על קבריהם והדביקות בהם גם לאחר מותם.

סוד הדביקות בצדיקים

בפרשת עקב מבטיחה לנו התורה (יא-כב): "אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלקיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו, והורישׁ ה' את כל הגויים האלה מלפניכם..." אחרי שהפסוק מזהיר על שמירת המצוות, אהבת השם והליכה בדרכיו - שפירושה מידות טובות, התורה מציינת את דרגת השיא אליה יהודי יכול להגיע: "ולדבקה בו", דביקות בהשם.

הרמב"ן מסביר מהי מעלת הדביקות - שיהיודי זוכר את השם ואהבתו תמיד, לא תפרד מחשבתו ממנו, עד שהוא חי בעולם הזה, ויש לו שיג ושיח עם אנשים, אך ליבו במקום אחר - תדיר לפני ה', הוא מעון לשכינה הקדושה, והרמב"ן מסכם: "לא תיפרד כוונתם מן השם".

האדם נברא כ'נפרד', הוא מרגיש עצמו כמציאות נפרדת. כל אדם הוא אישיות בפני עצמו, יש לו רצונות אישיים, טעם אישי, הבנה אישית, והוא מטבעו מבקש לבטא את עצמו. דביקות בהשם פירושה שרצונו, דעתו וכל אישיותו של האדם אינם מציאות בפני עצמם, אלא הם הפכו לחלק וביטוי של דעתו ורצונו של השי"ת. יהודי הדבוק בהשם יתברך, פירושו שאין לו רצונות משל עצמו, משאת חייו היא אך ורק להרבות כבוד שמים בעולם, הוא מרגיש אושר ושמחה אמיתיים כשנגרמת נחת רוח לבורא יתברך, כבוד שמים הוא הענין האישי שלו וזה עניינו היחיד בעולם, "לא תפרד כוונתו מן השם".

הדבק בתלמידי חכמים ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו

רש"י מביא את דברי חז"ל על המילים "ולדבקה בו": "אפשר לומר כן? והלוא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו".

מובן לכל, שאפשר להסביר לאדם מה התכלית שלו בעולם, אדם יכול ללמוד מה טוב ומה ישר, להבין ולהחליט שרצונו ללכת בדרך הישרה ולעשות את הדבר הנכון. אך איך ניתן לצפות מהאדם לבטל את מציאותו, להפוך את כל רצונו האישי להשתקפות של רצון הבורא, בלי שיקול דעת ומשיכה אישיים? זו השאלה ששואלים חז"ל, "אפשר לומר כן, והלוא אש אוכלה הוא?" כיצד ניתן לצוות על האדם לדבוק בהשם, הרי בכך הוא מכלה את כל המציאות שלו, זה היפך טבע בריאתו!

בעל התניא מסביר את תשובתם של חז"ל (לקו"א פ"ב), "הדבק בתלמידי חכמים ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו". חז"ל מלמדים אותנו כאן שעל ידי הדביקות בצדיקים, אדם זוכה לדבוק בהשם יתברך. פנימיות נשמתו של היהודי היא חלק אלוק ממעל, היהודי הוא בשורשו דבוק בהשם, ולצדיקים יש את הכח לקשר את היהודי לחיות הפנימית שלו שהיא הדביקות בהשם. האישיות האמיתית הכי פנימית של היהודי היא כולה אהבה ודביקות בהשם, אך פנימיותו נסתרת ממנו, והוא מרגיש את נטיותיו האישיות החיצוניות יותר. הצדיקים מגלים ומחברים את היהודי לרצונו הפנימי האמיתי שהוא אך ורק לעשות רצון השם.

בספר 'מאור ושמש' (פרשת כי תבוא) מובא בשם הרה"ק ר' מרדכי מנשכיז זי"ע, "שענין נסיעת אנשים אל צדיקי הדורות הם על כמה פנים, מהם מי שנוסע ללמוד שיוכל להתפלל ביראה ואהבה כראוי, ומהם מי שנוסע עבור לימוד תורה לשמה, ומהם מי שנוסע ללמוד ממנו מדרגות, ואולם כל זה אינו הכיוון העיקרי, והנסיעה העיקרית היא לבקש את ה', לידע ולהוודע ממציאת אלקותו יתברך, ודבר זה אין לו שיעור וערך כלל, וכל אשר יוסיף להוודע מהשגת מציאתו יתברך יוסף לידע..."

הצדיקים מאירים ביהודי את פנימיות נשמתו והופכים את מציאות השי"ת למציאות גלויה ומוחשית עד שהיא תהפוך למציאות חייו.

ההשתטחות על קברי צדיקים

חז"ל אומרים (חולין ז:): "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן". כפי שהוסבר, השפעת הצדיקים היא דבר פנימי, גילוי בנפשו של היהודי. כל זמן שצדיק חי בעולם הזה, הוא מוגבל על ידי גוף גשמי, ואינו יכול להגיע למלוא דרגת דביקותו בהשם. כשהצדיק מסתלק מן העולם הוא מתעלה ומתדבק בבורא בפנימיות ממש, והדבקים בו מקבלים ממנו את הקשר הפנימי להשם יתברך ביתר גילוי וביתר עוז. בחיי הצדיק תלמידיו שומעים את דבריו וראים את הנהגתו ועבודתו, ובעקיפין חודרת אליהם גם הפנימיות הטמונה בתורתו ובמעשיו, "רוח הדברים". אך אחרי הסתלקותו, הצדיק אינו משפיע על עם ישראל בחיצוניות, איננו רואים או שומעים אותו בגלוי, רק רוחו והשפעתו הפנימית מאירה בנו ישירות. אנו מקבלים ממנו פחות הדרכה מעשית מפורטת, אך השינוי הפנימי הוא הרבה יותר עמוק ועוצמתי, וזה עיקר פעולתו של הצדיק (תניא, אגרת הקודש כז).

כיון שהשפעת הצדיקים היא מציאות רוחנית הטבועה בנפשו של כל יהודי, לכן כל יהודי יכול להתחבר להשפעתו של צדיק בכל מקום ובכל זמן, על ידי ההשתוקקות לצדיק ועל ידי המוכנות לעבור שינוי פנימי. אך בסמוך למקום קבורת הצדיק, השפעתו גלויה יותר, שם קל יותר לחוש ולהתחבר לרוח הצדיק והשפעתו, כיון שרוחו של הצדיק נותרת קשורה לגופו בעולם הזה אף לאחר הסתלקותו. כמו כן, יום פטירתו של הצדיק הוא היום שבו הצדיק התעלה מתוך ההסתר של העולם הזה והשיג את מלוא השגתו לעולם הבא, ולכן ביום זה השפעתו גלויה ומודגשת ביותר בעולם הזה.

כלב בן יפונה השתטח על קברי האבות הקדושים כדי לקבל מהם חיבור פנימי לאמת, וכך להנצל מעצתם של המרגלים. עיקר מטרת הנסיעה לקברי צדיקים אינו בשביל לפעול ישועות בגשמיות ואפילו לא בשביל הצלחה מסוימת בעבודת השם, אלא כדי שהצדיק יעורר את פנימיות ליבו לדבוק בהשם באמת.

תכלית הבריאה היא שהאלקות תתגלה בתוך ההסתר של העולם הזה. צדיקים לאחר פטירתם משתוקקים שיהודים יעלו על קברם ויתקשרו אליהם, כדי שיוכלו להשפיע גילוי אלקות בתוך נשמתם בזה העולם, שזו הנחת רוח הגדולה ביותר לבורא יתברך.

האבות קדושים - שבקרבנו

כל מה שנתבאר עד לכאן נוגע לכל צדיק וצדיק, באופן כללי. אולם כאשר אנו עוסקים בענין 'מערת המכפלה', שם טמונים האבות הקדושים, יש להוסיף על כך נקודה נוספת: שבכל נפש מישראל ישנה קדושה עצומה, אותה הוא קיבל בירושה מהאבות הקדושים, וכשאנו מתקשרים אליהם - מעוררים אנו חלק זה בנפשנו.

ונבאר את הדברים בהקדם ביאור המושג 'זכות אבות', שהוא ענין מרכזי בחייו של כל יהודי, ואנו מזכירים את האבות הקדושים בתפילת שמונה עשרה, בזקר ערב וצהרים. ונשאלת השאלה, וכי יש משוא פנים אצל השי"ת? הרי השי"ת הוא דיין אמת, "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד", איך יתכן שהשם יתן לנו התייחסות מועדפת בגלל האבות שלנו?

התשובה היא, כי זכות אבות אינה משהו שהיה בעבר ואיננו. בספה"ק מבואר שלכל אחד בישראל יש אהבה השם מסותרת בלבו שהיא ירושה לו מאבותיו. זכות אבות היא מלשון "זך" - יש בנו נקודה זכה וטהורה אותה ירשנו מהאבות הקדושים. כל יהודי, כיון שהוא נכד של האבות הקדושים, אברהם, יצחק ויעקב, רוצה בפנימיות רק להתקרב להשי"ת, לעשות רצונו ולגלות כבודו. "להזכיר זכות אבות" אין הכוונה להזכיר את הסב שהיה לנו אי-פעם. כשאנו מזכירים זכות אבות, אנו מעוררים ומתחברים לפנימיות שלנו, אנו אומרים להשי"ת: "תראה אותי, באמת בפנים אני טוב ורוצה רק טוב, רק רצוני הפנימי נשכח ממני לשעה קלה..." והשי"ת דן אותנו לפי הפנימיות שהוא רואה בנו, אותה ירשנו מהאבות.

מונח 'ברכת אבות'

בדברים אלו יש לבאר ולפרש את ברכת אבות, שהיא הברכה העיקרית של שמונה עשרה, ובה אנו מעוררים את זכות האבות. ברכה היא לא רק אמירה, היא מחוללת בנו שינוי פנימי. האבות הקדושים הורישו לנו נקודה פנימית, קשר פנימי עם רבונו של עולם והברכה הזו מעוררת בנו את הרובד הפנימי הזה, אותו ירשנו מהאבות הקדושים. ובכך אנו ניגשים אל התפלה, שהיא הדביקות בהשי"ת.

"ברוך אתה ה', אתה הוא אלקינו, אנו אוהבים אותך באהבה שירשנו מזקנו אברהם. אנו גם יראים ממך, אנו חשים דחף טבעי להשמע למצוותיך ויש לנו רתיעה מלהתנתק מרצונך חלילה, זוהי נקודת היראת-שמים שיצחק אבינו הטביע בנו. ואתה אלקי יעקב, מצויה בנו גם מידת האמת של יעקב אבינו [מידת האמת פירושה דביקות במטרה ללא נטייה למידה מסוימת]. אנו באמת רוצים לעשות רצונך בכל מצב בחיים, באופן שתרצה מאתנו באותה עת".

ברכת אבות מגלה בנו את המציאות הפנימית שלנו הירושה לנו מהאבות הקדושים שהיא כולה חיבור להשם יתברך.

בהסתכלות זו יש לנו גם ללמוד את פרשיות התורה בשבועות אלו - לא כסיפור היסטורי על אבותינו שהיו בדורות עברו, אלא כ'סיפור' חי שעובר על שורשי נשמותינו. בשבועות אלו אנו קוראים בתורה כיצד הם מסרו את נפשם עבור השי"ת, ומכך אנו מבינים שגם בקרבנו טמונים כוחות אלו, ועל ידי עבודתם של אבותינו ואמותינו יכולים גם אנחנו לעבוד את ה' ולגלות אותו בעולם, על ידי התורה והמצוות, והעמידה בנסיונות האמונה בכל מעברי החיים.

"כל זרע ישראל היו אז כלולין במותו ומחשבתו של אברהם אבינו ע"ה, כי הבן הוא כגוף ממה האב, נמצא שהמה של אברהם אבינו ע"ה היה השורש של כל נשמות ישראל וזרע אברהם הבאים אחריו עד סוף כל הדורות עקבות משיחא. ואם כן כשעשה איזה מצוה, עשה בשביל כל ישראל - היינו עם כל הכוחות שלו ועם כל הענפים העתידים להתפשט ממנו. והרי הוא נחשב כאלו עשה המצוה עמהם ממש" (אוהב ישראל פרשת וירא).

• המשך מעמוד א' •

יצחק ורבקה – תיקון אדם וחוה

כיון שנתבאר ששורש סוגיא זו נעוץ בשידוך של יצחק ורבקה, מובן שיש למצוא את המענה לשאלה זו באותה פרשה גופא. וכדי למצוא את המענה בפרשת הזיווג של יצחק ורבקה, נקדים את דברי האריז"ל שבזיווג זה היה משום תיקון החטא הקדמוני, והפגם שאירע בין אדם וחוה.

והיינו, שבחטא הקדמוני אירע פגם וקלקול בנאמנות שבין אדם הראשון וחוה לבין קונם, ופגם זה השפיע גם על הקשר שבין אדם וחוה. וכיון שיצחק ורבקה היו גלגול של אדם וחוה, לכן היה בעסק זיווגם משום תיקון החטא הקדמוני, ובפרט בענין היחוד שביניהם – שבו אירע הפגם.

ומובן, שגם נקודה זו היא בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים", שהרי אמרו חז"ל (שבת קמו.) שכאשר עמדו אבותינו על הר סיני "פסקה זוהמתם", והיינו שאז היה שלימות היחוד, כעין מה שהיה אצל יצחק ורבקה.

שלימות היחוד תלוי בבהירות של המקבל בחשיבותן בעיני המשפיע

והנה שורש החטא הקדמוני היה נעוץ בכך שהם האמינו לדברי הנחש שהשי"ת אסר עליהם לאכול מעץ הדעת כדי שהם לא יהיו יוצרי עולמות כמותו (רש"י בראשית ג ה), ובעומק נגרם בכך פגם בקשר בין אדם וחוה להשי"ת – שתחת שיאמינו שהשי"ת רוצה בהם ובעבודתם, בצורה של קשר ויחוד, הם נפלו למחשבות של פירוד וריחוק, כביכול השי"ת אינו רוצה בהם באמת, וחושש מפניהם שמא יהיו 'כמותו' וכו'.

וכמו כן ממש – החטא של חוה אירע כיון שהיא חשה שאינה רצויה ונצרכת לאדם הראשון, ועל כן נטתה ממנו והלכה אחר עצת הנחש. והשורש והגורם לכך היה מה שאדם הראשון לא גילה לה את חשיבותה בעיניו, וכיון שנפגם כבודה – נפלה להיכן שנפלה. כמו שכתוב בתורה, שאחר החטא אמר אדם הראשון להשי"ת "האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל" (שם ג יב), הרי לנו שתיכף הוא האשים אותה במה שהוא נפל וחטא, ובכך גילה את מחשבותיו והרגשותיו קודם לכן – שלא החשיב אותה, ולא הבין שהיא חלקו בחיים, ורק על ידה יזכה לשמחה ברכה וטובה, חומה תורה ושלום (יבמות סב:).

וכיון שנתבאר שבשידוך של יצחק ורבקה היה משום תיקון למה שאירע בין אדם וחוה בחטא הקדמוני, מעתה צריך לומר שאצל רבקה אמנו היה גילוי של "מכבדה יותר מגופו", והוא זה שגרם לרבקה לילך בשמחה ורצון ליצחק אבינו, כאשה כשירה העושה רצון בעלה, ולומר בלב שלם 'אלך', ובכך היה תיקון לחוסר הכבוד ונאמנות שהיה בין אדם וחוה [שזה מה שגרם לחטא הקדמוני כנ"ל].

ויש למצוא סימוכין ושורש לענין הגדלת קומתה של רבקה והחשבתה בעיני יצחק עד שהיא רצתה לילך אחריו, במה שנאמר כאשר היא הגיעה אליו – "ויבאה יצחק האוהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו" (בראשית כד סז), ויש לומר שנרמז בכך שיצחק אבינו העלה את רבקה אמנו מדרגת 'אחותי-רעייתי' לדרגת 'אמי' (עי' שהש"ד ג כה). וגם בפשטות, עצם הדבר שהלכו לחפש את זיווגו של יצחק, ואברהם אמר לאליעזר שיילך דוקא למשפחתו, והוסיף וכתב עבור כך שטר מתנה על כל אשר לו (רש"י שם כד י), הרי זה מבטא עד כמה החשיבו אותה. ויש להוסיף, שמה שתיכף נתן אליעזר לרבקה תכשיטים רבים – זה הראה וגילה לה את חשיבותה, וכמו שכתב רש"י על דברי חז"ל (סנהדרין עו:) "מכבדה יותר מגופו" – "בתכשיטין נאין".

המקבל בטל למשפיע כאשר הוא מאמין בחשיבותן בעיניו

נמצא, שכדי שה'אשת חיל' תהיה 'עזר כנגדו', צריך שהיא תכיר בחשיבותה בעיניו, וככל שענין זה יהיה ברור לה – הרי שהיא מעצמה תימשך אחרי רצונו ותאמר "אלך".

וכמו כן ביחוד הכללי – בין השי"ת לבני ישראל עם קרובו, ה'כלה קרואה בנעימה', הדרך לגרום לכך שבני ישראל יאמרו 'אלך' – "נעשה ונשמע" – היא על ידי שיהיה ברור להם רצונו של השי"ת בהם, וככל שנקודה זו תהיה ברורה להם יותר, הם מעצמם ימשכו אחרי רצונו.

בדברים אלו יש לבאר מה שאמרו צדיקים שבני ישראל התכוננו לקבלת התורה במשך אותם ימים בברכת 'אהבה רבה', בה אנו עוסקים באהבה הגדולה של השי"ת לבני ישראל. והבהירות של המקבל בכך היא המפתח הנכון אל היחוד, כמו שנתבאר.

ובדרכי העבודה, לעובדא ולמעשה – יש לנו ללמוד מפרשה זו, שככל שיהודי מתבונן יותר ב'אהבה רבה' של השי"ת מאליו, אזי "כמים הפנים לפנים" יתעורר לבו לאהוב את השי"ת ולילך לאחריו, לומר בשמחה ואהבה "אלך", ולהיכנס שוב בברית עם השי"ת, ב'אהבה רבה' ו'אהבת עולם'.

הכהנים נפסלים במומין וביוחסין – פגם גשמי ופגם רוחני | לכהנים יש שייכות לדרגת 'אדם הראשון קודם החטא'

פרק שביעי של מסכת בכורות עוסק במומים הפוסלים את הכהנים מלשרת בבית המקדש.

טעם הדבר שכהן בעל מום פסול לעבודה – שכן עבודת הקרבנות היא הדביקות בהשי"ת והקירבה אליו בתכלית, ולכן עבודה זו נעשית על ידי הכהנים משרתי השם, שיש להם שלימות מיוחדת, אשר מתבטאת גם בשלימות גופם, שהוא הכלי לצלם אלקים' בו נברא האדם (רש"י דברים כא כג). שלימות זו מבטאת את הדרגה העליונה של 'אדם הראשון קודם החטא', שהיה ללא מום וחסרון. ולעומת זאת – המום מבטא את היפך השלימות, ששורשו בחטא ובפגם, ולכן הבעל מום פסול למזבח [וזה מה שמצאנו גן בעצי המזבח ובמנחות מושג של 'בעל מום' (ראה תוספתא מנחות ט ב, ומשנה שקלים ו ב)].

וזה ענין מלחמת שרו של עשיו ביעקב אבינו, כמו שמסופר בתורה (בראשית לב כה) "ויאבק איש עמו", וכתב הטור: "כיון לעשותו בעל מום [כדי] לפוסלו מן העבודה, על שלקח הבכורה מעשיו, כיון שהעבודה בבכורים". אולם הדבר לא עלה בידו, ויעקב אבינו הבריא מצליעתו, ו"שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון" [קודם החטא], והוא הורישׁ את כוחו לדורות הבאים, ובפרט לבני לוי שבט הכהונה, שהם 'שלוחא דידך', והיינו שהם מקשרים את כל נשמות ישראל להשי"ת, בגוון ובהארה של דרגת 'אדם הראשון קודם החטא'.

והנה כשם שהמום פוסל את הכהנים, כמו כן פסול יוחסין הפוסל לכהונה נקרא גם כן 'מום', כדרשת חז"ל (קידושין עו:) על הפסוק "כולך יפה רעיתי ומום אין בך", שהכוונה לפסול ביחוס [-ולומר שאין בודקין מהסנהדרין ומעלה, עיי"ש]. והיינו, שיש מום גשמי ויש מום רוחני, ושניהם פוסלים את הכהנים מהעבודה.

ולפי מה שנתבאר ענין פסול הבעל מום לעבודה, יש לבאר גם את ענין פסול היוחסין, שכן היחוס מבטא שהאדם מחובר ומקושר לדורות הקודמים עד האבות הקדושים, ועד 'אדם הראשון' יציר כפיו של הקב"ה. שהרי החטא הקדמוני גרם לגזירת המיתה, ולכן הוצרכו להוליד וכו' להמשכת הדורות, והיחוס המבורר מבטא את המשכיות הדורות עד לאדם הראשון קודם החטא.

ואכן מצינו דבר חידוש נפלא בכלי יקר (ויקרא כא ב), שלכן מותר לכהן להיטמא לאביו ואמו, כיון "שיכול להיות שכל מי שהוא מזרע אהרן קדוש ה', אז מיתתו על ידי נשיקה, ואז פרחה מהם הטומאה, ונמשכה קדושה זו מן אהרן קדוש ה' אל כל יוצאי ירכיו שבכולם אין שום צד טומאה", עיי"ש עוד. והם-הם הדברים שנתבארו, שלכהנים יש שייכות לבחינה של 'אדם הראשון קודם החטא' – קודם גזירת המיתה. ולכן כאשר יש פגם ביחוס של הכהן, הרי הוא נחשב בעל מום ופסול לעבודה.

דברי תורה עשירים במקום אחד

יחוד השבת: יחוד השבת ח"ג, מאמרי מלאכת 'טוחן'.

אשיחה בחוקיך: 'מלוך' ח"א מאמר ח.

קומי אורי כי בא אורך: 'אותך אבקש' ח"א.

מכון שבתך: 'מכון שבתך' עמוד קעז.

מי האיש: 'פלאות עדותיך' פרשת חיי שרה, 'ותימרון הידושא' פרשת חיי שרה, 'ואביטה' על התיקו"ז עמוד קטז.

החפץ חיים: 'מרפא לשון' עמוד לז.

אוהב ימים לראות טוב: קול הלשון, שיעור מס' 39141292.

מִי הָאִישׁ

הצצה לדמותו של אחד מאישי התנ"ך המוזכרים בפרשה

עֶפְרוֹן בֶּן צֹחַר (בראשית כג ח)

'עפרון בן צחר' – עפר ורצחה | אברהם ושרה מתעסקים בתיקון החטא שהתחיל על ידי אדם וחוה | שער גן עדן במערת המכפלה – מקום עליית הנשמות

מערת המכפלה היתה בתחילה בבעלותו של 'עפרון בן צחר', ואברהם אבינו קנה אותה ממנו, ושם נקברו האבות הק' והאמהות. בזוה"ק מובאים דברים נשגבים אודות מערת המכפלה, ובתו"ד כתב ששם נמצא שער גן עדן, ודרך שם עולות למקומם כל הנשמות.

סודם של דברים נרמז בשמו של "עפרון בן צחר", כמו שכתב הזוה"ק (ח"א קכד.) ש'עפרון' רומז על 'עפר', שהוא מקומם של המתים 'שוכני עפר'. והש"ך על התורה כתב ש'צחר' הוא אותיות 'רצח', וביאר בזה כמה ענינים. ובס"ד נבוא להתבונן בעומקה של סוגיא מופלאה זו.

הנה עד פרשה זו מוזכר פעמים רבות תיבת 'וימת', אך לא מבואר כלל מה נעשה עם האדם לאחר מותו. ורק כאן במיתת שרה מסופר על קבורתה והספדה וכו'.

והבנת הדברים, שכן איתא בזוה"ק שהאבות הקדושים התעסקו בתיקון חטא אדם הראשון, שהיה בעקבות הנחש הקדמוני, ועל ידו נגרם מיתה לעולם. והנה 'מיתה' היינו העדר נצחיות, כביכול הדבר נגמר והלך לו ['-וימת']. אולם אצל האבות הקדושים התחיל בחינת עולם התיקון וביטול המיתה, והיינו שכל עסק הקבורה מבטא שהאדם לא 'נגמר', אלא שמתעסקים ב'שישי עפר', כהכנה לתחיית המתים.

וזה ענין 'עפרון בן צחר', שכן ה'עפר' הוא חלקו של הנחש, כמו שנאמר לו אחר החטא "עפר תאכל כל ימי חייך", וגם על האדם נגזר בעקבות החטא "עפר אתה ואל עפר תשוב", וכל זה שייך לקללה "ארורה האדמה". וזה "בן צחר", אותיות 'רצח' כנ"ל – שורש המיתה על ידי הנחש הקדמוני. אולם אברהם אבינו קנה את מערת המכפלה, שהיתה שייכת ל'עפרן' ['-עפר], והתעסק בתיקון החטא והמתקת הקללה. וכיון שהחטא התחיל על ידי חוה, לכן שרה נפטרה ראשונה, ואברהם התעסק בקבורתה.

ויש להוסיף, שתיבת 'עפר' מוזכרת בתורה בפרשת העונש של הנחש והאדם [כנ"ל], ולאחר מכן אצל אברהם אבינו בכמה מקומות: "ושמתי את זרעך כ'עפר' הארץ אשר אם יוכל איש למנות את 'עפר' הארץ גם זרעך ימנה" (בראשית יג טז), "ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדוני ואנכי 'עפר' ואפר" (שם יח כז). ונרמז בכך, שעבודתו של אברהם אבינו היא להפוך את ה'עפר' [של הקללה], לעפר מתוקן.

ובזה יובן מה שכתב הזוה"ק שבמערת המכפלה נמצא השער של גן עדן. שכן אברהם אבינו בעבודתו תיקן את החטא הקדמוני, שבעטיו גורש אדם הראשון מגן עדן ונגזרה מיתה על כל הבריאה, וזה כל האריכות בתורה אודות יציאת מערת המכפלה מתחת יד עפרון ['-עפר] בן צחר ['-רצח] לאברהם אבינו שהתעסק בתיקון החטא הקדמוני, והיינו ביטול גזירת המיתה [וסימנך, שעפרון 'החתי' אותיות 'תחיה', והיינו ששם הוא שורש ענין תחיית המתים].

וזה מה שנאמר "ויקם שדה עפרון וגו' וכל העץ אשר בשדה", וכתב רש"י: "תקומה היתה לו, שיצא מיד הדיוט ליד מלך וכו'". ולפי מה שנתבאר יובן פנימיות אותה 'תקומה' – שהוא יצא מתחת יד 'עפרון בן צחר', שמרמז על הרציחה ועפר הנחש, 'ליד מלך' – לאברהם אבינו שתיקן את הפגם והחטא. וזה גם מה שנזכר כאן שהיתה תקומה ל"כל העץ", והוא רמז ל'עץ' הדעת, שבו אירע החטא שגרם מיתה לעולם, וכעת "תקומה היתה לו", והתחיל להאיר בבריאה אור התיקון, תיקון החטא הקדמוני, שהתחיל אצל האבות הקדושים, ונמשך והולך מדור לדור, עד עת התחייה בקרוב בימינו אמן.

הֶחָפֵץ חַיִּים

הסתכלות פנימית על שמירת הלשון מתוך פרשת השבוע

חומר עוון לשון הרע יותר מעבודה זרה – 'מדות טובות' הם יסוד האומה הישראלית

בחומר איסור לשון הרע, עד שאמרו (ערכין טו.) "כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר". וכתב החסיד יעב"ץ (אבות ד ה) "אל תחשוב שאמר זה על צד הגזמא, כי אם על צד הדקדוק האמתי". וכן אמרו חז"ל (ירושלמי פאה א א): "דורו של דוד כולם צדיקים היו, ועל ידי שהיה להן דילטורים, היו יוצאים במלחמה והיו נופלים. אבל דורו של אחאב עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היה להם דילטורים, היו יורדים למלחמה ונוצחים".

ויש לבאר סוגיא זו בהקדם דברי ה'כלי יקר' בפרשת השבוע (בראשית כד ג), שמבאר מדוע שלח אברהם אבינו לחפש את זיווגו של יצחק בחרן, ולא רצה שישא אשה מבנות ארץ כנען, אף שבבית בתואל עבדו עבודה זרה. וכתב לבאר, שיש חילוק גדול בין פגם ב'דעות' – שהוא דבר התלוי בשכל ואמונה, ואינו עובר בירושה מאב לבן, לבין פגם ב'מידות' – שמקומו בנטיית הלב והוא מושרש בתולדה. ולכן לא רצה אברהם אבינו שבנו ישא אשה מבנות כנען, כי פגם המדות חמור יותר מפגם הדעות.

בדברים אלו יש לבאר מדוע חמור כל כך עוון 'לשון הרע' יותר מ'עבודה זרה', כי 'עבודה זרה' הוא פגם בדעות – אשר ברגע אחד ניתן להתנתק ממנו ולשוב בתשובה [כל עוד שעדיין לא 'נאבק במינות', כדאיתא בע"ז יז.], אך פגם הלשון הוא במידות, ומי שהוא פגום בעוון 'לשון הרע', פגום בשורש קדושת ישראל לדורות. כי תחילת התגלות לידת נשמות ישראל בהשתלשלות גוף נשמי שהחל בימי האבות, היה מתוך זהירות להשריש ולהמשיך בהם מידות טובות, אהבה וחמלה, כמאמר חז"ל (אבות ה יט): "מי שיש בו עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו". וכן ג' הסימנים לזרע ישראל הם: "רחמנים וביישנים וגומלי חסדים" (יבמות עט.). ומי שעסקן ב'לשון הרע' ו'שנאת חינם', פגם קשות בשורשים נשגבים אלו, ולכן תשובתו קשה יותר. ומדה טובה מרובה, שעל ידי הזהירות בשמירת הלשון זוכים להמשכת קדושת נשמות ישראל בכח האבות הקדושים.

אֲהַב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב

ימי הילולא - ראיית הטוב וקירבת ה' במשנתם של צדיקי הדורות

הרה"ק ר' צבי הירש ב"ר יהודה ליב הכהן מרימנוב זיע"א, בעל 'באר המים' | ל' חשון תר"ז

אחד הצדיקים המופלאים בדורות הקודמים היה הרה"ק ר' צבי הירש מרימנוב זיע"א, ששימש בקודש את הרה"ק ר' מנחם מנדל מרימנוב זיע"א, ובתחילה היו שלא עמדו על גדולתו, אולם לאחר הסתלקות רבו קיבלוהו כרבי ומורה דרך, ויצא שמעו בכל הארץ, עד שגדולי וצדיקי דורו נסעו להסתופף בצלו וליצוק מים על ידיו.

מסופר, שהרה"ק רמ"מ מרימנוב זיע"א אמר על עצמו סמוך להסתלקותו שיש לו שייכות לנשמת ה'שאלתות דרב אחאי'. ומכך הסיקו שרצונו שתלמידו ר' צבי הירש יכהן אחריו, שכן 'רב אחאי' עלה לארץ ישראל מבבל, והשאיר את תלמידו בראשות הישיבה. והבינו שכמו כן בגלגול זה – רצונו שתלמידו יכהן תחתיו.

אחת מהנהגותיו המופלאות היו, ש"בעת אומרו תורה בשבת קודש בשולחנו הטהור, שהיה דרכו בקודש מידי שבת בשבתו להתחיל התורה מבריאת העולם מ'בראשית', וכן כסדר מעשה האבות הקדושים, עד שבא למקום כוונתו" (הרה"ק ממונקאטש זיע"א, סדר שנה אחרונה אות כ).

ואמנם הדברים טמירים ונשגבים, אולם יש לבארם קמעא, בהקדם מה שמסופר, שאחד מיוצ"ח בא בקשרי נישואין עם אחד מנכדי הרה"ק מרוז'ין זיע"א, ובעת שמחת הנישואין פירט הרה"ק מרוז'ין את סדר יחוסו בקודש. וכשסיים את דבריו, פתח הרה"ק ר' צבי מרימנוב ואמר: "אבי היה חייט, ולמדתי ממנו שני דברים – לתקן את הישנים, ולהיזהר שלא לקלקל את החדשים", ונענה הרה"ק מרוז'ין שכבר אמר די, ואין צורך להוסיף על כך מאומה.

והנה עצם הענין "לתקן את הישנים" הרי זה פשיטא. אלא שהמכוון הוא לעבודת הצדיקים, שאינם מתעסקים בתיקון הדברים למטה, אלא שבכל ענין הצריך תיקון הם עולים עד לשורשי הדברים, בעולמות העליונים, ומשם ממשיכים ישועה והמתקה. וזה ענין "לתקן את הישנים", היינו שהעיסוק בכל ענייני התיקון אינו נעשה רק כאן למטה, אלא על ידי ההתחברות לשורש הטוב והטהור, למקום שבו לא הגיע הפגם, וזה הרמז במושג 'ישנים' ['-ידי אלטע'], היינו העבר הקדום והשורשי.

והדברים עולים בקנה אחד עם הנהגתו בקודש להתחיל כל דבר תורה 'מהשורש' – 'מבראשית', שכמו שנתבאר זוהי עבודת הצדיקים, להיכנס בכל דבר וענין בשורשו העליון והקדום, ומשם לעסוק בתיקונו.

ויש לרמז ענין זה בשמו – 'צבי', לאור דברי הזוה"ק (ח"ב יד.) "אין חיה בעולם עושה כמו הצבי או כעופר האילים, בזמן שהוא בורח הולך מעט מעט ומחזיר את ראשו למקום שיצא ממנו, ולעולם תמיד הוא מחזיר את ראשו לאחוריו". והיינו כמו שנתבאר שדרכו בקודש היתה להתחיל תמיד 'מבראשית', ועסק בתיקון 'הישנים'.

דברים אלו שייכים לכל אחד ואחד מישראל, שאף שהאדם איננו צריך להתחיל בכל פעם מתחילת הבריאה וכו', אך הצורה הפנימית של לימוד התורה צריכה להיות בהתקשרות לשורש', בצורה של 'זכרון מעמד הר סיני', כמו הצבי ש"תמיד הוא מחזיר את ראשו לאחוריו".

להנצחות הארות ולכל עניני הגליון: 0527639930 | 639930@gmail.com

גליון מס"א שנה ד

מעיינות החיים

אמרים נעימים מפז ומפנינים ממעיין מים חיים
בעל שם טוב הקדוש ותלמידיו זי"ע ועכי"א
שנאמרו בנעימה מפי פה מפיק מרגליות
כ"ק אדמו"ד מטעמעשוואר שליט"א

שיעור חומש רש"י

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (בראשית כג, א)

טעם הזכרת שנותיה של שרה בתורה

הביא **הרה"ק הצמח ה' לצבי זי"ע** (פרשת חיי שרה בד"ה נשאלתי) שנשאל על כך, מדוע לא מצאנו בתורה אצל שאר הנשים הצדקניות כרבקה רחל לאה ומרים שייזכר בתורה מניין שנות חייה, ורק אצל שרה אמנו מנתה התורה את מספר שנות ימי חייה, ולעומת זאת אצל כל הצדיקים הזכירה התורה את מניין שנות חייהם.

וכתב לבאר בזה, כי הנה הטעם שמונים את ימי חיי האדם, הוא על ידי שהאדם משלים את עצמו בכל יום ויום להיות ימיו שמורים אצלו בקיום התורה והמצוות, וכמו שהביא הזוה"ק (ח"א צט.; שם רכב.) על הכתוב (בראשית מז, כט) 'ויקרבו ימי ישראל למות', ולכן מנתה התורה את ימות חיי הצדיקים, שעל ידי שקיימו את המצוות, הביאו שלימות לימי חייהם.

והנה שלימות זו של הימים הוא על ידי שהאדם מקיים מצות עשה שהזמן גרמא, שמצוות אלו מתייחסים לימים עצמם, אל הזמן, ועל ידי זה נעשה שלימות לימי חייו. מעתה, הנה נשים שאינם מקיימות מצוות עשה שהזמן גרמא כמבואר בגמרא (קידושין כט.), אם כן אין להם שלימות בימיהן, ולכן לא הזכירה התורה את מניין שנות חייהן.

אמנם שרה אמנו שהייתה מגיירת את הנשים, כמבואר במדרשות (פסיקתא רבתי פיסקא מ"ג), הרי מחמת זה זכתה להשלים גם את ימיה, כי על ידי שבזכותה התגיירו נשים שהעמידו דורות של מקיימי מצוות שהזמן גרמא, הרי זה נחשב לה לקיום מצוות עשה שהזמן גרמא, ולכן היה לה שלימות בימיה, ומנתה התורה את מספר שנות חייה.

הגה"צ רבי אפרים פישל פעלדמאן זצ"ל מביטשקוב הביא בספרו **ידות אפרים**[א] (פרשת חיי שרה בד"ה בספר צמח) את דברי הרה"ק הצמח ה' לצבי זי"ע, והוסיף לבאר כעין דבריו, כי הנה כתב האבודרהם (השער השלישי בד"ה כל ישראל חייבין) בטעם הדבר שאשה פטורה מקיום מצוות עשה לפי שאינה ברשות עצמה, כי היא משועבדת לבעלה, ואינה יכולה לקיים מצוות עשה שהזמן גרמא, אך מצוות עשה שאין הזמן גרמא אין מניעה בהיותה משועבדת לבעלה שלא תוכל לקיים מצוות אלו.

מעתה, הנה מצאנו אצל שרה אמנו שאמר הכתוב (בראשית כא, יב) 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה', וכמבואר במדרשות (שמות רבה א, א) לפי שהיה אברהם אבינו טפל בנביאות לשרה אמנו, ואמרו במדרש (בראשית רבה מז, א): "בכל מקום האיש גוזר, ברם הכא (בראשית כא, יב) 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה'", אם כן נמצא כי שרה אמנו לא הייתה משועבדת לאברהם אבינו, אם כן שוב לא היה לה טעם להיפטר מקיום מצוות עשה שהזמן גרמא, ועל כן שפיר מנתה התורה את מניין שנות חייה של שרה אמנו, כי היא קיימה את המצוות עשה שהזמן גרמא.

בת עשרים לא חטאה

כתב **רש"י**, לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי, עד כאן.

הרמב"ן (בראשית כג, א) כתב: "לשון רש"י, לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת מאה כבת עשרים לחטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי. וכן כתב בשני חיי אברהם (בראשית כה, ז). ואין מדרשו זה נכון, שהרי בשני חיי ישמעאל (בראשית כה, יז) נאמר כשני חיי אברהם בשוה, ולא היו שוים בטובה, אבל היה מתחלה רשע ועשה תשובה בסוף. ועוד, כי שנה שנה לחלק משמע, ואיננו נדרש להשוותן. אבל 'שנה' 'שנה' ו'שנים' דרך הלשון הוא, ומה שאמרו בבראשית רבה (נח, א) בת מאה כבת עשרים לחטא, לא דרשו כן אלא מייתור הלשון, שחזר ואמר 'שני חיי שרה', שכללן והשוה אותן. ולא ידרשו כן באברהם".

מה שהזכיר רש"י בת עשרים לא חטאה, הכוונה הוא כדברי חכמינו ז"ל (שבת פט:) שאין בית דין של מעלה עונשים פחות מעשרים שנה, ולכן בת עשרים שנה נחשבת כלא חטאה בעיני בית דין של מעלה.

מקור הדברים בדברי חכמינו ז"ל שם הוא: "לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, בניך חטאו לי. אמר לפניו, רבונו של עולם, יחמו על קדושת שמך. אמר, אימר ליה ליעקב, דהוה ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עלייהו. אמר ליה, בניך חטאו. אמר לפניו, רבונו של עולם, יחמו על קדושת שמך. אמר, לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי עצה. אמר לו ליצחק, בניך חטאו לי. אמר לפניו, רבונו של עולם, בני ולא בניך, בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך. ועוד, כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם שבעים שנה, דל עשרין דלא ענשת עלייהו, פשו להו חמשין. דל עשרין וחמשה דלילותא, פשו להו עשרין וחמשה. דל תרתי סרי ופלגא דצלויי ומיכל ודבית הכסא, פשו להו תרתי סרי ופלגא. אם אתה סובל את כולם, מוטב. ואם לאו, פלגא עלי ופלגא עליך".

הנה לכאורה מכוח דברי הגמרא הנזכרים, נמצא כי אין מקום לאדם לדאוג על חטאיו, שכן יצחק אבינו בדבריו לקח על עצמו את עוונות בני ישראל, אכן על זה יש להמליץ את דברי המשנה (אבות פ"ג מ"ג) 'ואל תהי מפליג לכל דבר', מפליג הוא לשון פלגא, וזהו 'אל תהי מפליג' שלא ייקח לעצמו להשתמש בדברי יצחק שלקח פלגא עליו, בכדי להתיר לעצמו 'לכל דבר', לעשות כל דבר חטא ואוון, כי אין זה מן הנכון.

אכן הובא (מליצי אש י' אלול, אות ר"ג) בשם **הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זי"ע** לתמוה בזה, שכן דברי יצחק נאמרו לפי חשבון של שבעים שנות האדם,

---

א ספר נפלא, המעוטר בהסכמה נאה של הרה"ק האהבת ישראל מויזניץ זי"ע.

• בריך מתייך לשלם •
בשבוע הבעל"ט ישוב כ"ק אדמו"ר שליט"א לביתו
השיעורים הקבועים יתקיימו כסדרם
•
• להלן זמני השיעורים לימי החורף הבעל"ט •
שיעור משניות מדי יום בין מנחה למעריב בהיכל ביהמ"ד, זמן תפילת מנחה 10 ד' לפני שקיעת החמה
שיעור בספה"ק נועם אלימלך מדי יום שלישי בשעה 14:15 בבניין ישיבת מנחת יצחק רח' הושע
שיעור חומש רש"י מדי ליל שישי בשעה 22:30 בהיכל ביהמ"ד
עריכת סעודה שלישית לאחר תפילת מנחה, זמן תפילת מנחה בזמן הדלקת הנרות
מלוה מלכה מדי מוצאי שבת בשעה 21:00 בהיכל ביהמ"ד

ואילו מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים צ, י) 'ימי חיינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת שמונים שנה', ולפי חשבון של שמונים שנה אין החשבון מכוון, וישנם שנים נוספות בהם אין את דבריו של יצחק שהוא לוקח על עצמו מחצה.

רק ביאר בזה, בהקדים דברי חכמינו ז"ל (עירובין יג:): "שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים, נוח[ב] לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. והללו אומרים, נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו, נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא[ג]", ויש לדקדק מה טעם הזכירו בתחילת המאמר 'שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל', שהוא דבר שאין לו אח ורע, שלא הזכירו את מניין השנים שנחלקו תנאים בדבר, ומה טעם ציינו כאן את זמן המחלוקת.

אכן יש לומר בזה, כי אם ניקח שמונים שנה ונעשה בהם את החשבון שעשה יצחק כלפי השם יתברך, דל עשרין דלא ענשת עלייהו, אם כן נותרו שישים שנה, נותרו שישים שנה, דל תלתין דלילותא, אם כן נותרו שלושים שנה, שוב דל חמיסר דצלויי ומיכל ודבית הכסא, שוב נותר חמש עשרה שנה, ומאחר ושנים עשר ומחצה שנים כבר טען על זה יצחק לפני השם יתברך שיסבול את כולם או פלגא ופלגא, נמצא שנותרו עוד שנתיים ומחצה שאין דברי יצחק נאמרים עליהם, ויצטרך האדם ליתן עליהם דין וחשבון.

בזה יש לומר, שעל כך נחלקו בית שמאי ובית הלל, היינו 'שתי שנים ומחצה', אותם שנתיים ומחצה שלא עלה ביד יצחק להביא עליהם כפרה על חטאי בני ישראל, הם שהביאו לכך ש'נחלקו בית שמאי ובית הלל', האם נוח לו לאדם שלא נברא משנברא, כי באלו השנים מה שיחטא האדם ייחשבו לו לחטא, ולא יהיה עליהם טענתו של יצחק אבינו.

עשיית מעשי הגשמיות לשם שמים

הנועם אלימלך (פרשת חיי שרה בד"ה ויהיו חיי) כתב על דברי **רש"י**: "ולכאורה מה נפקא מינה שהייתה כבת שבע ליופי. ונראה, דרש"י ז"ל כיון בדבריו לרמז על שני מדרגות שמחויב האדם להתנהג בהם כל ימי חייו, דהיינו האחד, להיזהר ולהישמר במאוד מאוד מכל חטא ועון, שלא יעבור חס ושלום על שום מצות עשה ולא תעשה. ומדרגה שנייה, דהיינו גם דברים המותרים כמו אכילה ושתיה ומלבושים וכדומה, צריך להכניס הכל אל הקדושה, לכוין בהם לשמים, דהיינו אדם שמלביש עצמו ומקשט את עצמו במלבושים וקישוטים יפים ונאים, יהיה כוונתו לקשט דיוקנא דמלכא כמבואר בגמרא (עי' ויקרא רבה לד, ג), וכן בכל דבר יהיה כוונתו לשמים. וכאשר יתנהג כך אזי כל מה שיהיה לו הן ממון והן מלבושים יספיק את עצמו במה שיש לו וישמח בהם וחייו חיים שלו, אבל אם אין כוונתו בכל הנזכר לעיל לשמים, אזי תמיד יחסר לו, ולא יהיה לו די וספוק לעולם, ונמצא חייו אינן חיים ואין החיים שלו".

וכתב עוד: "וזה רמז פשוט בת קו"ף כבת כ', שלא היה בה שום חטא ממצות עשה ולא תעשה, ובת ך' כבת ז' ליופי, רמז למדרגה שנייה, דהיינו כמו תינוק שהוא מקשט עצמו אין יודע להתפאר עצמו ולחשוק להתקשט בקישוט יקר, כך הייתה שרה כשהיתה בת כ', שאז הוא עיקר התגברות לאדם לתאוות ליפות עצמו ולהתקשט ושאר ענייני עולם, והיא היה כל כוונתה בכל קישוטיה והתיפותה רק לשמים".

על פי דברי **הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע** אפשר להבין מה שכתב רש"י **'שני חיי שרה, כולן שוין לטובה'**, היינו שמאחר וכדברי הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע היה כל כוונתה לשם שמים, ממילא כדבריו 'כל מה שיהיה לו, הן ממון והן מלבושים, יספיק את עצמו במה שיש לו, וישמח בהם, וחייו חיים שלו', ולכן כל שנותיה של שרה, גם כשעברו עליה מאורעות רבות וצרות, מכל מקום היו הכל שוים לטובה, מחמת שכיוונה בכל ענייניה לשם שמים, ותמיד היה לה די והותר.

הגה"ק רבי משה אריה פריינד זי"ע (עטרת יהושע אבות פ"ו מ"א בד"ה רבי מאיר הא') הביא בשם אביו **הרה"ק רבי ישראל פריינד מהוניאד זי"ע** לפרש סדר ברכות שבע ברכות, שמברכים תחילה ברכת 'שהכל ברא לכבודו', ולאחר מכן מברכים את ברכת 'יוצר האדם', ולכאורה יש לתמוה, שהרי כלל הוא בידינו (נו"כ או"ח סו"ס ר"ב) בהלכות ברכות, שישנם ברכות מבוררות לעומת ברכות כלליות, כגון ברכת שהכל נהיה בדברו הוא ברכה כללית, שאינו מפרט בברכה מין מסויים, ולעומת זאת ברכות בורא פרי האדמה בורא מיני מזונות או בורא פרי העץ, הינם ברכות מבוררות יותר, שמפרטים בברכה מין מסויים, ומשכך יש להקדים תחילה ברכה מבוררת לברכה כללית, כי ברכה מבוררת חשובה יותר שמברר מין מסויים בברכתו. משכך תמוה מה טעם הקדימו ברכת 'שהכל ברא לכבודו' לברכת 'יוצר האדם', הרי ברכת 'שהכל ברא לכבודו' הוא ברכה כללית המתייחסת לכל הבריאה כולה, ואילו ברכת 'יוצר האדם' הוא ברכה מבוררת המתייחסת ליצירת מין האדם, ואם כן היה ראוי להקדים ברכת 'יוצר האדם' לברכת 'שהכל ברא לכבודו'.

רק ביאר בזה על פי דברי הגמרא (עירובין יג:): "שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא", וכתב המהרש"א (מכות כג: חידושי אגדות בד"ה תרי"ג) כי אמרם 'נמנו וגמרו' הכוונה, שמנו את מצוות התורה, וראו כי יש רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, ואם כן יש יותר עבירות מאשר מצוות, ועלול האדם ליפול לידי חטא יותר מאשר קיום המצוות, ועל כן יצירתו של האדם היא קרובה להפסד יותר מן השכר, שאם לא היה נולד הגם שלא היה יכול לקיים את מצוות העשה, מכל מקום גם לא היה עובר על מצוות לא תעשה, ועתה משנברא יכול יותר להיכשל בעבירות מאשר לקיים מצוות, לכן אמרו נוח לו שלא נברא משנברא.

והנה מבואר בשולחן ערוך (או"ח סי' רל"א ס"א) שצריך האדם לקבוע כל אכילתו שתייתו ושאר צרכי גופו להיותם נעשים לשם שמים, למען יהיה לו כוח לעבוד את השם יתברך, וכלשון המחבר: "שאפילו היה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאתו אינו משובח, אלא יתכוין שיאכל וישתה כפי חיותו, לעבוד את בוראו. וכן אפילו לישב בסוד ישרים, ולעמוד במקום צדיקים, ולילך בעצת תמימים, אם עשה להנאת עצמו והשלים חפצו ותאותו אינו משובח, אלא אם כן עשה לשם שמים. וכן בשכיבה, אין צריך לומר שבזמן שיכול לעסוק בתורה ובמצות לא יתגרה בשינה לענג עצמו, אלא אפילו בזמן שהוא יגע וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו, אם עשה להנאת גופו אינו משובח, אלא יתכוין לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאה, שלא תיטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה כו', ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד".

ודבר זה שייך אצל כל איש ואיש מבני ישראל, בבואו לאכול יכוון מחשבתו שהוא לשם שמים, ולזה אכן נתקנו בהלכות סעודה דינים שונים בפרטי הברכות, דיני קדימה בברכות, ודיני צורת הברכה, בכדי להביא את האדם להתבונן במהות האכילה, וליתן שבח והודאה להשם יתברך על שנותן לו כדי מחייתו, שלא על חינם אמרו חכמינו ז"ל (שבת לא.) על הכתוב (ישעיה לג, ו) 'והיה אמונת עתיך חסן ישועת', אמנת זה סדר זרעים, שעל ידי גידול הצמחים יכול האדם לראות בכל דבר את גדלות הבורא יתברך שמו, ואז אין אכילתו אכילה גשמיית בלבד, אלא אכילה של התבוננות בדרכי השם יתברך, לחיזוק אמונתו בבוראו יתברך.

נמצא, כי המכוון בכל ענייניו לעשותם למען עבודת השם יתברך, הרי הוא עובד את הבורא יתברך בכל עת ורגע, באכילתו שתייתו ושינתו, ואם כן הגם שבתורה יש רק רמ"ח מצוות עשה, מכל מקום הוא מלא מצוות כרימון, וכל מעשה שהוא עושה נחשב לו למצוה, ושוב יש בידו יותר מצוות מעבירות, וכלפיו נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא.

בזה ביאר את סדר הברכות שמברכים בשבע ברכות, כי הנה כשרוצים לברך ברכת 'יוצר האדם', יש לתמוה, כיצד מברכים ברכה על יצירת האדם, והרי נוח לו לאדם שלא נברא משנברא, ואין מקום לברך על דבר שהיה נוח לו שלא נעשה, על כן מקדימים תחילה את ברכת 'שהכל ברא לכבודו', אשר משמעות הברכה היא לערוך כל מעשי הגשמיות למען כבוד הבורא יתברך שמו, ואז כאמור כל מעשה ומעשה שהאדם עושה נחשב לו למצוה, ושוב נוח לו יותר שנברא משלא נברא, ואם כן יכולים לברך ברכת 'יוצר האדם', ועל כן הקדימו ברכת 'שהכל ברא לכבודו' לברכת 'יוצר האדם'.

וכל זה כיסודו של הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע, שצריך האדם לעשות כל מעשיו אף אלו הגשמיים כבת שבע ליופי, שאינה מכוונת בה לשם תאוה, אלא לכוון כל מעשיו לשם שמים.

ב ראיתי מובא (סוכת דוד יום הכיפורים סימן ג' אות ד' בשם הגה"צ רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל) לדקדק בלשון מאמרם **'נוח לו לאדם שלא נברא משנברא'**, מדוע אמרו לשון 'נוח' ולא לשון 'טוב' שהוא לשון המקובל יותר בדברי חכמינו ז"ל, רק ביארו בזה, כי הנה צריך האדם לידע אשר 'אדם לעמל יולד' (איוב ה, ז), וביאת האדם לעולם הזה אינה כדי לנוח או לפוש, אלא להיות עמל בתורה כמאמרם (ברכות יז.) אשרי מי שעמלו בתורה, וכן להיות עומד על המשמר להילחם נגד יצרו הרע, שאין אדם בן חורין להיפטר ממלחמת היצר אפילו לא לרגע. זהו שאמרו **'נוח לו'**, החושב ומדמה בעצמו כי בא לעולם הזה בכדי לנוח ולא להתייגע, או אז באמת טוב לו **'שלא נברא משנברא'**, כי רק המכיר בכך שהגיע לעולם הזה בכדי לעמול ולהתייגע, אז יכול להשיג את מטרת תכלית ביאתו לעולם הזה.

ג בזה כתב **הב"ח** (או"ח סי' מ"ו אות ז') לבאר נוסח ברכות השחר, שמברכים 'שלא עשני גוי' וכן 'שלא עשני עבד' וכן 'שלא עשני אשה', ומדוע לא תיקנו לברך 'שעשני ישראל' 'שעשני בן חורין' 'שעשני איש'. רק מאחר שאמרו שנוח לו לאדם שלא נברא משנברא, אין יכולים לברך ולהודות על כך שנבראנו ישראל ובן חורין ואיש, אלא נוסח הברכה יכול להיות רק שאנו מודים שלא עשני גוי או עבד או אשה.

כוח האמונה והבטחון לחיים טובים ושלווים בעולם הזה

כתב **רש"י**, שני חיי שרה, כולן שוין לטובה, עד כאן, לכאורה הדברים תמוהים, שהרי שרה אמנו עד היותה בת תשעים שנה לא היה לה וולד, שאמרו חכמינו ז"ל (נדרים סד:) כל מי שאין לו בנים חשוב כמת, ולאחר מכן אחר שנולד לה בנה היחיד, ראתה את ישמעאל מצחק את יצחק, שכדברי חכמינו ז"ל (תוספתא סוטה פ"ו ה"ג) הכוונה שרצה לרצוח אותו, או להחטיאו בעבודת אלילים, וכיצד יכולים לומר על שנים כאלו 'כולן שוין לטובה', וכבר עמדו על כך הראשונים (רא"ש בראשית כג, א; דעת זקנים בראשית כג, א).

רק הובא (נטעי אשל פרשת חיי שרה בד"ה שני חיי בשם הגה"צ רבי משה מידנר זצ"ל) בשם **הרה"ק היסוד העבודה מסלאנים זי"ע** לבאר בזה, כי בכל מאורעותיה אשר עברו עליה האמינה שרה אמנו כי הכל הוא לטובה, כי אם השם יתברך עשה כן עבורה, בוודאי כך אמור להיות, ועל כן היו כל שנותיה שווים לטובה, על אף כל הקשיים שהיו לה.

ורגיל הנני לומר תמיד, כי האמונה והבטחון הינם דרכים להיטיב לאדם את ימי חייו, ס'איז א פראקטישע זאך, שכן כאשר בא לאדם מאורע כל שהוא, אף אם האדם יתחזק כנגד קושי זה, הרי שברבות הימים יבואו עליו מאורעות שונים, כי בעולם הזה נווה התלאות באים לאדם הרבה ענייני עוגמת נפש, ולכן על ידי שהאדם מתבונן ויודע כי כל הבא עליו הוא מאת השם יתברך, ולכן על אף שעליו לעשות ענייני השתדלות בכל צרכיו, מכל מקום ידע שאם הוא מרצון השם יתברך להיות לו כן, הרי שכך אמור להיות, ואם ירצה השם יתברך להתנהג עמו בדרך אחרת, יהיה כן, אם כן האדם שלו ורגוע, כי בגודל אמונת בטחונו יודע שהכל הוא בצדק ובמשפט, ואז כל חייו שלווים ורגועים.

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (בראשית כד, א)

הקדמת התורה אודות בתו של אברהם אבינו לבאר מה טעם לא הוצרך לישא תחילה אשה לעצמו

כתב **רש"י**, בכ"ל עולה בגימטריא ב"ן, ומאחר שהיה לו בן היה צריך להשיאו אשה, עד כאן.

הנה לפי דברי רש"י דברי הכתובים מבוארים היטב, כי הקדים הכתוב לומר 'וה' ברך את אברהם בכל', אשר בכ"ל בגימטריא ב"ן, הוא יצחק אבינו, ומאחר והיה לו בן הוצרך להשיאו אשה, וכפי שנאמר לאחר מכן פרשת זיווגו של יצחק.

אמנם בגמרא (בבא בתרא סז:) אמרו, בת הייתה לאברהם אבינו ובכל שמה, ולפי זה מאמר הכתוב 'וה' ברך את אברהם בכל', היינו שבירך אותו גם כן בבת שהייתה שמה בכל, והדבר תמוה מאד, כי לפי זה מה הקדמה יש לפרשת זיווגו של יצחק, מה שמציין הכתוב שה' ברך את אברהם בבת שהייתה שמה בכל, הרי אינו עניין כלל לזיווגו של יצחק.

רק הובא (אמרי בינה פרשת חיי שרה בד"ה בגמרא ואברהם [בשם הגאון רבי יעקב הכהן אב"ד פלאצק זצ"ל]) ליישב בזה, כי הנה מבואר בגמרא (קידושין כט.) שמחובת האב לבנו להשיאו אשה, עם זאת מבואר (תוספתא בכורות פ"ו ה"ג) כי ככל שהאב עצמו התאלמן ואין לו אשה, ועתה גם האב וגם הבן צריכים לישא אשה, שהרי אמרו בגמרא (יבמות סב:) נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו, והוא קיום מצות ( ) 'ולערב אל תנח ידך', או אז האב חייב לישא אשה תחילה, ואחר כך ישא אשה לבנו. אמנם כתבו (ר' בראשית רבה ס, טז וביפה תואר שם), שאם האב כבר קיים מצות פריה ורביה, ואילו הבן עדיין לא קיים מצות פריה ורביה, אז יש לו להקדים תחילה את הבן לפני האב.

והנה בגדר קיום חובת פריה ורביה, נחלקו בדבר בית שמאי ובית הלל כמבואר בגמרא (יבמות סא:), לדעת בית שמאי קיום פריה ורביה הוא בשני בנים, ולדעת בית הלל קיום פריה ורביה הוא בבן ובת.

מעתה, אחר שנפטרה שרה אמנו, שוב הוצרך אברהם אבינו לישא אשה גם עבור עצמו, והיה צד לומר שעליו להקדים את נישואי עצמו לנישואי יצחק בנו, אך כאמור זה תלוי בכך שקיים מכבר את מצות פריה ורביה, ועל כן אם אברהם אבינו כבר קיים מצות פריה ורביה, אז יש להקדים את נישואי יצחק בנו, אך באם לא קיים אברהם אבינו את מצות פריה ורביה, עליו להקדים את נישואיו לנישואי יצחק.

זהו שאמר הכתוב 'וה' ברך את אברהם בכל', אשר כדברי חכמינו ז"ל הכוונה שהייתה לו בת לאברהם אבינו, אם כן נמצא שכבר קיים אברהם אבינו את מצות פריה ורביה, ואם כן יש להקדים את נישואיו של יצחק, ועל כן זה הוא ההקדמה לפרשת זיווגו של יצחק, ליתן טעם מדוע לא הוצרך אברהם אבינו להקדים לישא אשה עבור עצמו.

ויגוע ויאסף אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל עמיו ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה וגו' (בראשית כה, ה – ט)

ההוכחה לתשובתו של ישמעאל

כתב **רש"י**, מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליך את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמר באברהם, עד כאן.

ויש להעיר, כי מה ראיה הוא מה שהוליך ישמעאל את יצחק לפניו שעשה ישמעאל תשובה, כי הגם אומנם שישמעאל גדול בשנים היה מיצחק ולא היה לו לכבדו רק אם עשה תשובה, מכל מקום עינינו הרואות כי בשעת הלווייתו המת, אפילו הרחוקים מן הדת מתעוררים לכבד את הרבנים[ד], ועל כן מה הוכחה יש בדבר שעשה ישמעאל תשובה, שמא רק בהלווייתו של אברהם אביו, התעורר קצת למוטב להוליך את יצחק לפניו.

רק נראה בזה, על פי המבואר בגמרא (עבודה זרה כה:): "ישראל שנזדמן לו עובד כוכבים בדרך כו', היו עולין במעלה או יורדין בירידה, לא יהא ישראל למטה ועובד כוכבים למעלה, אלא ישראל למעלה ועובד כוכבים למטה", וזאת מחשש שמא יתגבר עליו הגוי להורגו[ה], והנה כאן כשבאו לקבור את אברהם אבינו, הרי קבורתו הייתה במערת המכפלה, אם כן היו צריכים לירד אל המערה, ואם כן היה יצחק צריך לילך למעלה וישמעאל יהיה למטה, דהיינו שילך ישמעאל בתחילה ומאחוריו ילך יצחק, ומכך שאמרה תורה 'ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו', שהלך יצחק בתחילה, מכאן יש להוכיח שעשה ישמעאל תשובה, ועל כן לא היה בית מיחוש שמא יהרוג את יצחק, והותר ליצחק לילך למטה גם כשישמעאל היה למעלה.

אמנם עדיין יכולים אנו לראות בעצמינו כמה הועילה תשובתו של ישמעאל, שהרי רואים אנו את זרעו אחריו כיצד עדיין הינם במציאות של 'פרא אדם', ולא האריכו להחזיק את תשובתם לאורך ימים ושנים.

אחר ששאלו זאת לפני הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, השיב ואמר, כי הם לא זכו להכיר את הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, ופתח ואמר להם, כי הנה הוא זכה שחנן אותו השם יתברך במוח גדול, ברוב רחמי הבורא יתברך שמו התברך במוח חריף עד מאד, עד שבכוחו לחדש חידושי תורה עמוקים ומורכבים, לפלפל בחריפות גדולה, ולחדש חידושי תורה עד אין שיעור.

והמשיך ואמר, כי הנה על ידי שהוא מתבונן בכל דבר, ביכולתו לחדש בעניין זה חידושים רבים, ואם מוסיף הוא להתבונן בעניין שעה קלה, הרי הוא יכול להוסיף ולומר עוד תילי תילים של חידושים נפלאים בעניין זה, ועל אחת כמה וכמה אם יתעמק באיזה עניין יום או יומיים או שבוע או חודש, שבוודאי יוכל להתעמק ולחדש חידושים מופלגים עד מאד, עניינים עמוקים מיני ים, ועל אף כל זאת, עדיין לא ירד לאפס קצה דעתו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, מה שהיה ביכולתו לכוון ברגע אחד.

וסיפר לפניהם, כי פעם אחת כאשר שהה אצל הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, נאנח הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע באמצע אמירת השירה, ועל כן התחיל להתבונן ולהשתדל להבין את פשר אנחה זו, וכך התייגע להבין את העניין במשך חצי שנה או אפילו שנה שלימה, ובכל עת עלה ברעיונו כוונה נוספת שהיה נכלל בזה, ועוד כהנה וכהנה כוונות רבות עד מאד. והנה כאשר הגיע לאחר תקופת מה אל הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, ביקש לספר לפניו את הכוונות שעלו ברעיונו, בכדי לידע מה הייתה באמת כוונתו האמיתית באנחה זו, והנה לגודל הפלא, על כל פירוש וכוונה שאמר הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע לפניו כהצעה לכוונתו באנחה זו, נענע הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע בראשו, והשיב ואמר, יפה כיוונת, יפה כיוונת.

סיים הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע את דבריו ואמר, כי מי יודע אלו כוונות ופירושים נוספים עוד היו לו להרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע באנחתו זו, שהוא לא זכה להשיג אותם, ואם כן אחר שנוכחו לראות במדריגותיו העצומות והמופלגות של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, שהיה יכול לכוון ברגע אחד את כל הכוונות שהוצרך להתייגע עליהם במשך שנה או מחצית השנה בכדי להשיגם, שוב מבינים הם כבר מה טעם אינו יכול להתנחם אבידה גדולה שאיבדו את הרה"ק הרבי ר' הערש מרימנאב זי"ע.

זי"ע ועכ"א

ד כך גם בשעת הלוויה רואים כיצד אפילו הרחוקים משמירת התורה והמצוות, חובשים כיפה לראשם במעמד ההלוויה, וגם לרבות ניגשים לשאול את הרבנים שאלות שונות, אמנם אין זה אלא התעוררות לרגע, ולא דבר של אמת.

ה כידוע מאמר צדיקים זי"ע שאמרו, כי גוי שעובר על יד אדם מישראל ואינו מכהו, הרי זה משום עצלותו, שהרי בוודאי רוצה וחפץ הוא הגוי להכותו, וגם לרבות יכול הוא הגוי להכותו, אמנם סיבת הדבר שאינו מכהו בפועל, הוא לסיבת עצלות בעלמא.

שיחות מלוה מלכה - המשך מעמוד הבא

הרה"ק הרבי ר' צבי הירש מרימנאב זי"ע

ל' מהדשון הר"ז

ייחוס אבותיו

הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע נולד בדאמבראווא בשנת תקל"ח לאביו **רבי יהודה לייב כ"ץ זצ"ל**, שהיה איש תמים.

ידוע, כי כאשר השתדך הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע עם **הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע**[א], ישבו שני הצדיקים זי"ע במסיבת האירוסין, ואמר הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, כי הנה המנהג הוא להזכיר את הייחוס בעת האירוסין, ועל כן הזכיר את אביו **הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהביטש זי"ע**, ואת זקיניו **הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע הרה"ק המאור עיניים מטשערנאביל זי"ע והרה"ק המשנת חכמים מקרעמניץ זי"ע**, ועוד היה בידו הייחוס עד לדוד המלך.

לאחר מכן פנה לעבר הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, ואמר לו, אמרו אתם את סדר ייחוסיכם, ופתח הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע ואמר, כי כאשר נפטרו הוריו היה עדיין ילד רך בשנים, וכמעט שאינו זוכר מהם מאומה, אמנם זאת הוא יודע שהיו הוריו אנשים פשוטים, אנשים תמימים עד מאד, וכל חייהם היה בתמימות גדולה. והוסיף ואמר, כי לאחר פטירתם הביאוהו לחייט שיחזיקהו כשולייה ובזה ימצא כדי חייו, ואז היה סדר עבודתו, שאת הדברים הישנים היה מתקן, ואת הדברים החדשים שמר שלא לקלקל אותם.

תיכף פנה לעברו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע ואמר לו, מחותן ס'איז געווען, כבר היה לו די והותר לשמוע ייחוס מפואר זה, ומסתמא היו מונחים בדברי הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע כוונות עמוקות, כידוע שכל שיחותיו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע היו צפונים בהם עניינים עמוקים מיני ים.

הולך בדרך תמים

כאשר נלקח הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע לשרת בקודש אצל **הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנאב זי"ע**, קרא עליו הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנאב זי"ע את פסוק הכתוב (תהלים קא, ו) **'הולך בדרך תמים הוא ישרתני'**, ואכן נקבע שמו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע בכינוי 'הערש משרת', על שם היותו משמש בקודש אצל הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנאב זי"ע.

יקרת זמן סעודה שלישית

פעם התבטא הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע ואמר על עצמו, כי מעודו לא פגע בשום איש יהודי, מלבד אדם אחד, אשר על מקרה זה אין הוא מתחרט כל עיקר, והוא משום שראה פעם יהודי עומד ומשוחח באמצע עריכת סעודה שלישית בזמן רעוא דרעווין, על כן אמר לו בתמיהה, וכי כיצד יכולים לשוחח בזמן נעלה כל כך. וכאמור, אמר על כך הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, כי עם כל זה אין הוא מתחרט על הדבר.

ולפי דרכינו למדנו שני דברים, מצד אחד למדנו עד כמה שגבה מעלת הזמן של סעודה שלישית[ב], עד שהרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע שאמר כי מעודו לא פגע בשום איש יהודי, ראה אל נכון לעורר למי שהעביר את הזמן בשיחות של מה בכך, ומצד שני למדנו גודל טהרת מידותיו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, שמעודו לא פגע בשום איש יהודי, מלבד מקרה זה[ג].

כוח תורתו

אחר הסתלקות **הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנאב זי"ע**, לא קיבל עליו הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע את הנהגת העדה, אלא נסע תחילה להסתופף בצל **הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע**, ורק לאחר הסתלקותו, התחיל להנהיג את עדתו.

בתחילה אמרו עליו תלמידי הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנאב זי"ע, כי אין הוא יודע ללמוד, שכן לא ראוהו לומד בגלוי, ועל כן לא רצו לקבלו כמורה דרך, אמנם כאשר נסעו אליו מצוקי ארץ, ביניהם **הגה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע**, שהיה גאון הגאונים וקדוש בקדושה יתירה, ובנו **הגה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע**, ועוד מגדולי הצדיקים זי"ע שהעידו עליו נוראות אף בעניין כוח תורתו, שזכה ללמוד מפי אליהו הנביא, נהו אחריו כל צדיקי דורו.

פעם אחת התבטא הגה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע ואמר, כי כל השגות הצדיקים למעלה הוא על ידי כוח התורה, אמנם **הרה"ק הרבי ר' משולם זושא מהאניפאלי זי"ע** והרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, זיי זענען געגאנגען מיט העק אין הימעל, הם היו הולכים עם גרזינים בידיהם בשמי מעלה להשיג השגותיהם, ואין הכוונה שלא היה אצלם את כוח התורה, אלא שבחינת כוח תורתם הייתה באופן מיוחד, בבחינת תורתם מתברכת.

וחיתה נפשי בגללך

הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע גם כן הכניע את עצמו תחת הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, וזאת על אף היותו גאון עולם, ובנו של **הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע**.

באחרית ימיו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, התגלגל הדבר שהוצרך להכיר טובה להרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע על איזה ענייו, על כן הגיע לשבות על שבת קודש פרשת לך לך תר"ז אצל הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, אשר כיבד אותו לומר דברי תורה בעת עריכת השולחן, וכדרכו באמירת דברי התורה התחיל הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע לספר את כל מעשה בראשית ויציאת מצרים, כשהגיע לספר על קריעת ים סוף, התעורר הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע לשיר את השירה בהתלהבות עצומה, כפי הידוע שכל עבודתו הייתה מתוך חמימות והתלהבות גדולה.

לאחר מכן פירש הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע את דברי הכתוב בפרשת לך לך (בראשית יב, יג) **'למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך'**, ואמר כי **'למען ייטב לי בעבורך'**, היינו עניין מה שמעבירים את הסדרה שניים מקרא ואחד תרגום, וזהו 'למען ייטב לי בעבורך', שיוכלו להעביר את הסדרה בטוב, **'וחיתה נפשי בגללך'** הוא לשון גלילה שיוכלו לעשות גלילה, וכמובן שהדברים סתומים וחתומים, על אף גודל הסודות החתומים וגנוזים בדברים, מכל מקום כלפי חוץ הדברים אינם מבוארים.

שמעתי לבאר בזה מפי **הרה"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק זי"ע**[ד], שהוסיף לבאר גם את המובא (מגילה לב.) הגולל נוטל שכר כולם, ואמר כי פעמים יושב יהודי תלמיד חכם על התורה ביגיעה עצומה, ושקוע בלימודו בכל חושיו, ואינו הולך לאכול, והנה בא יהודי ורואה את גודל יגיעתו בתורה של אותו תלמיד חכם הלומד יומם ולילה, אך הוא אינו יכול להתדמות אליו, שכן אין הדבר בכוחו להרבות בלימוד בהתמדה גדולה כל כך, על זה העצה הוא, שיגלול את ספר לימודו של התלמיד חכם, ויגיש לפניו דבר מאכל, להשיב את נפשו, למען יוכל ללמוד ביתר שאת וביתר עוז, ועל ידי זה בא לו שכר רב, וזהו שאמרו כי הגולל נוטל שכר כולם, שהגולל את הספר מלפני התלמיד חכם להשביעו ולסעוד את לבבו, נוטל הוא שכר כנגד כולם.

זה ייתכן גם כן כוונת הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, 'וחיתה נפשי בגללך', שזוכים על ידי שגוללים את הספר מלפני הלומד בכדי להביא לו את צרכיו, להמשכת החיות, אמנם בוודאי היו לו להרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע כוונות עמוקות עד מאד.

כוונות של אנחה אחת

כאשר הסתלק הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, הרבה **הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע** לבכות עליו בכי תמרורים, ובניו של הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע לא הבינו על מה מרבה הוא כל כך לבכות, והרי כבר הסתלקו על פניו כמה מצדיקי הדור, ומה ראה על ככה בהסתלקותו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע בבכייה עד אין הפוגות, ואף שניסו לנחמו ולדבר אל ליבו, לא קיבל תנחומים מהם בשום פנים.

א מרת רחל לאה ע"ה בתו של הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, נישאה להרה"ק רבי שלמה מסאדיגורא זי"ע בנו של הרה"ק רבי אברהם יעקב האדמו"ר הזקן מסאדיגורא זי"ע בנו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע. יצוין, כי הגם שאירוסיה עוד היו בחיי אביה הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע, מכל מקום נישואיה היו לאחר הסתלקות הרה"ק הרבי הר' הערש זי"ע.

ב כידוע שהפליגו צדיקים זי"ע במעלת הזמן, שהוא כשעת אמירת כל נדרי בליל יום הכיפורים, ועוד אריכות גדולה יש בדברי הצדיקים זי"ע בשגב קדושת זמן סעודה שלישית.

ג מן הראוי להביא בזה מה שכתב **הרה"ק רבי אהרן ראטה ה'שומר אמונים' זי"ע** בקונטרס **מנחם ציון** (מערכת הרה"ק הרבי ר' הערש זי"ע) על **הרה"ק רבי נתן לייב זי"ע** בנו של **הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדיל מרימנאב זי"ע**: "וסיפר לי איש אחד, אשר זקינו היה דר עם הרה"ק רבי נתן לייב בעיר אחת, אשר לשם היה נשוי הרה"ק הנ"ל, ועל פי סיבה הקניט הרה"ק רבי נתן ליב את האיש הזקן, אשר היה אז עוד בימי בחרותו, באיזה דיבורים, אשר לאדם אחר לא היה נחשב זה בכלל הקנטה כלל. ותיכף אחר זה התחרט מאוד הרה"ק רבי נתן לייב על זה, ובא אליו והתחנן לו שימחל לו על פשעו על אשר הקניטו בדיבורים, והאיש הזה אמר, כי תיכף מתחילתו לא הקפיד, ובפרט כי לא היה בעניני ממשות על מה להקפיד, ובכל זאת בכל עת ובכל זמן אשר מצא הרה"ק רבי נתן לייב את האיש הזה, פייסו בכל מיני פיוסים, באמור לו, בבקשה ממך אבקש שתמחל לי על אשר הכעסתי אותך אז. ולימים קודם חתונתו של זה האיש, נסע להרה"ק הרבי ר' הערש זכרונו לברכה לקבל ברכתו, וכאשר נודע להרה"ק רבי נתן לייב כי זה האיש החתן בא עכשיו לרימנוב, כיבדו ביתר שאת, ואחר כך נכנס להרה"ק רבי צבי להשתדל בעדו לברכו כהוגן, ואחר כך עמד ופייסו עוד הפעם נגד אותו הצדיק. ועכשיו התבונן נא אחי מגודל קדושתו ותמימות צדקתו של הרה"ק רבי נתן לייב זי"א, וגם יש ללמוד מזה המעשה, איך צריך להיות זהיר מלפגום בכבוד בר ישראל, והאיך צריך לפייסו תמיד".

ד בימים אלו חל יומא דהילולא דילי'ה, כ"ז מרחשון תשנ"ט.

המשך בעמוד קודם

© כל הזכויות שמורות למערכת מעיינות החיים • לתרומות הערות והארות וקבלת הגליון 0504169493

בעזהשי"ת

פרשת חיי שרה
תשפ"ז

148

משיב נפש

מעייני חיזוק ואמונה מאוצרו של מרן הגה"צ רבי **יעקב מאיר שבטער** שליט"א

מפעל אודיע אמונתך
להשמעת מאמרי אמונה ממעייני שר התורה הגה"צ יעקב מאיר שבטער שליט"א

שמעו ותקי נפשכם
קול "אודיע אמונתך"
בארה"ק - 08-30-20-666
בארה"ב - 605-477-7011
בלאנדאן 44-3003730634

נפשי בשאלתי

שאלות המוגשות לפני מו"ר שליט"א

• שאלה • **השבוע (וירא) למדנו "היפלא מה' דבר", איך זוכים לחיות עם אמונה שהשי"ת כל יכול גם כשאין רואים שום פתח לישועה?**

תשובה: זה שהשי"ת כל יכול, את זה יודע כל יהודי, הרי השי"ת ברא את כל הבריאה, אז הוא כל יכול. רק צריכים לזכות שזה יאיר לנו [ס'זאל אונז שיינען].

• שאלה • **איך זוכים לזה?**

תשובה: צריכים לדבר מזה. לדבר מאמונה, מהשגחה פרטית, הרי כל מה שנעשה הוא רק בהשגחה, הפלא ופלא, לכל אחד יש לאכול ולשתות באופן נפלא מאוד, מהשי"ת לבדו, פלאי פלאות, צריכים לדבר מזה, ואחר כך כשמדברים לה' זה מאיר [שיינט עס].

• שאלה • **מקובלנו שלכל יהודי יש את 'הנקודה השייך לליבו' שכך הוא צריך לעבוד את ה' ולא להתדמות לאחרים. מצד שני מצינו בחסידות את העבודה של שיחת חברים בעבודת ה', האם אין זה סותר?**

תשובה: מלבד הענין של עצם התחזקות ביחד, שכשאחד מתרפה בעבודת ה' אז השני מחזקו וכן להיפך, יש גם עניין שכל אדם מצומצם בדעתו שלו וכשיושבים ביחד אז כל אחד מבני החבורה מאיר לחבריו נקודה שמאיר לו, ואח"כ כשמתבודד כ"א לעצמו בישוב הדעת יבחר לעצמו איזה נקודה יש שייכות גם אליו להתעלות בה בעבודת ה'.

• שאלה • **מה התועלת להתפלל לזיווג, הרי מ' יום קודם יצירת הולד כבר מכריזים בת פלוני לפלוני?**

תשובה: אמת נכון, אבל לפעמים האדם מקלקל את זיווגו הנכון על ידי מעשיו, ועל ידי תפילה זוכה לזיווגו הנכון.

קרבה אל נפשי

פנימיות הפרשה במשנת מו"ר שליט"א

למה לא בקשת?

שכנים הם מזה שנים, ובכל זאת ההבדל די ניכר, מדלתו של האחד זועקת דלות לעומת זו הסמוכה שם השפע שוכן דרך קבע...

הפלא הוא, שדומים הם במעשיהם, שניהם למדו באותה ישיבה, המשיכו באותו כולל אליו הם משכימים מידי יום להגות בתורה... אז מה בכל זאת ההבדל?

יודעי דבר מציינים כי מידי פעם עוצרת מרכבת הדואר בסמוך למבנה ומעטפה נכבדה עושה את דרכה לידיו של הבעל-בעמיו... מי יודע אולי דוד או מכר לו מעבר לים...

היה זה דוקא השכן הדל, שאיכשהו גילה את הסוד... שגרם לו לא פחות מזעם.

זה החברותא שלי! אותו בן עשירים עמו למדתיו בימי בחורותיו במשך כמה שנים... הוא הוא ולא אחר הנגיד הנכבד אשר בחר להיות הזבולון של שכנו, לא יאומן. היתכן, התפרץ הכעס בלבו, היתכן שמתנת ידו הרחבה מדלגת על ביתי?

לא עברו כ"ד שעות ומכתב מלא בטרוניה עשה את דרכו מעבר לים!.

והתשובה אף היא לא אחרה להגיע, היא היתה כה פשוטה; "חברי היקר מעולם לא ביקשתי!".

"בבראשית רבה אמרו: "יפה שיחתן של עבדי אבות לפני הקב"ה" - במובן הפשוט הוא, שיפה שיחתן לפני השי"ת, ובוודאי גנוזים בזה סודות טמירים, אבל גם לפי שכלנו יש מקום להתבונן במה שאפשר ללמוד מיפי שיחתן. הבה ונתבונן, אליעזר עבד אברהם, מיד עם בואו לארם נהרים פתח בתפילה: "ויאמר, ד' אלקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם" - קודם לכל דבר נושא עיניו השמימה בתפילה כי רק הוא יכול לעזור לו ולא שום יד המקרה...

והיה כי ישאל הנבון 'מה הקשר בין המשל לנמשל', הרי אצל בשר ודם ברור שיש לבקש, שהרי אלמלא כן מנין לו לדעת שהנצרך זקוק לו, אבל מה זה נוגע כלפי הבורא היודע כל, וכי למה עלינו לבקש ממי שיודע לבדו עד כמה אנו נצרכים לו, ולמה אם כן מצפה ומייחל הוא לתפילתנו.

אכן כך. השי"ת יודע הכל והוא חפץ להשפיע עלינו שפע רב. אמנם מכיון שמטרת התפילה היא שנתחבר אליו ית' באמצעותה, הרי שעל האדם לדעת ולהכיר

> מה זה נוגע כלפי הבורא היודע כל, וכי למה עלינו לבקש ממי שיודע לבדו עד כמה אנו נצרכים לו?

מי הוא הנותן וזה נעשה דוקא ע"י התפילה. כשאדם יודע למי הוא פנה, ממי הוא ביקש, הוא מכיר מי הוא הנותן:

"הוא מבקש מהשי"ת שהוא יעשה לו את המקרה - הקרה נא לפני - כי אתה אדון על כל המקרים, ואין מקרה בעולם שאין אתה עושהו מראשיתו ועד סופו... (דרך כוכב, תו' ב' שיעור ב')

וכשמכירים את הנותן, מתמלאים בהכרת טובה אליו:

"לאחר מכן כאשר רק החל לדבר עם רבקה, וכבר ראה שה' מוליכו בדרך הטובה וכבר רואה בעיניו את הישועה... תיכף ומיד נתן פיו בהודיה להשי"ת שהנחהו בדרך אמת..

וכשמכירים בו ומודים לו זוכים להתחבר אליו בביטול הגמור:

ובעודו עומד על הבאר לעיני כל, נאמר "ויקוד האיש וישתחו לה'", הוא השתטח על הארץ בהשתחויה בפישוט ידים ורגלים, בביטול גמור להשי"ת, אני מודה לך, אני אפס ואין, הכל מאתך... 'ברוך ה' אלקי אדוני אברהם, אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדוני וגו'...

"אף לאחר שסיפר להם את סיפור הצלחתו שמצא מיד את מבוקשו, חזר ופירט שוב את חסדי השי"ת "ואקוד ואשתחוה לה' ואברך את ה' אלקי אדוני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את בת אחי אדוני לבנו" - הוא חוזר פעם אחר פעם לספר לפניהם; את אשר ביקש ואת אשר הושיעו ה' וחוזר חלילה, את הבקשה ואת הישועה... ולאחר שבישרו לו את הבשורה כי הם מסכימים, ו"הנה רבקה לפניך קח ולך וגו'" נאמר: "ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם, וישתחו ארצה לה'", שוב, לעיני כולם נפל והשתטח לפני ה', וברש"י: 'מכאן שמודים על בשורה טובה'.

אכן: **"יפה שיחתן של עבדי אבות" - ואין שיחה אלא תפילה. זהו לימוד ברור מתורתנו הקדושה שצריכים לבקש מהשי"ת על כל דבר, וכאשר השי"ת עוזרו יש להודות לו, וזהו חז"ל מפורש הנלמד מכאן, שמודים על בשורה טובה"** (שם).

תפילה, הודאה, מתוך ביטול והכנעה, וישועתך קרובה לבוא!

שני חיי שרה - כולן שוין לטובה

ראיתי פעם רעיון נפלא על לשון רש"י (בראשית יא-כט) **"יסכה זו שרה, על שם שסוכה ברוח הקודש ושהכל סוכין ביפיה".** וע"פ פשטות תמוה, איך מסמיך רש"י יחד שני טעמים כאלו הרחוקים זה מזה מן הקצה אל הקצה. והביאור הוא בהקדים מה שמובא בחז"ל (ע"ז יח.) על בתו של רבי חנינא בן תרדיון שנענשה בגלל שפעם הלכה בין גדולי רומי ושמעה שאומרים עליה **"כמה נאות פסיעותיה"** (היינו שהיתה מהלכת בהליכה נאה), מיד דקדקה בפסיעותיה. כלומר שדבריהם עשו בה רושם ודקדקה להלך נאה יותר - הגם שהיתה צדקת.

אולם שבחה של שרה אמנו היה, שהיא סכה ברוח הקודש והיתה דבוקה ביוצרה בהשגות גבוהות תמיד, ברוח ושאיפה קדושה, ואף שהכל סוכין ביפיה, לא זו בלבד שלא נגע ולא פגע בה ולא עשה עליה רושם כלל וכלל, אלא היפוכו ממש: הכל סוכים ביפיה - אבל היא סוכה ברוח הקודש!

(ונכתב בספר ח"ב, עמ' רנט)

הקרה נא לפני היום

מלבד עצם החובה והזכות להתפלל על כל דבר, יש בה גם סגולה נפלאה ברוחניות ובגשמיות, כפי שמובא בספר בית יעקב (פרשת ויצא) **בשם הרה"ק מפרשיסחא זי"ע, בזה"ל: שמעתי ממורי הצדיק הקדוש מפרשיסחא זצ"ל, עצה לכל בר ישראל, שלא יחסר לו מחסורו, ו(כן שיזכה) להיות תמיד דבוק בעבודתו יתברך שמו, הוא שירגיל תמיד עצמו להתפלל ולבקש ממנו יתברך על כל דבר מקטן ועד גדול. ואל יחשוב אדם שצריך לזה התבודדות בטלית ותפילין, רק בכל מקום שעומד אז, אפילו בשוק, יראה אם הוא מקום נקי, כמו שכתוב** (דברים כג) **והיה מחנך קדוש, ויבקש מהשי"ת ובודאי ימלא שאלתו, שומע תפילת כל פה, ועי"ז יהיה תמיד דבוק בה', ע"כ".**

ומוהרנ"ת כותב: "וכן שמעתי אנכי גם כן מפיו הקדוש על דבר קטן ופחות מאד שהיה קצת מוכרח לי, ואמר: תתפלל על זה להשי"ת. ועמדתי משתומם, כי היה לי לדבר פלא בעיני להתפלל להשי"ת על דבר פחות כזה, וגם כי לא היה מוכרח ביותר. ענה ואמר (בלשון תמה)**: אין זה כבודך שתתפלל להשי"ת על דבר קטן כזה, ואחר כך סיפר מעשה קטנה מענין בטחון אפילו על דברים קטנים מאיש אחד ממז'בוז'. והכלל שעל כל הדברים שבעולם צריכין להתפלל להשם יתברך".**

(ספר המידות ערך תפילה ח"א אות לו ע"ש).

(דרך כוכב - תו' ב' שיעור ג)

עבד אברהם אנכי

כשבא אצל בתואל, המשיך בהנהגה של ביטול גמור, וכששאלו עליו, לא הזכיר יחוסו שהוא זקן ביתו, או בן משק ביתו, או תלמידו של אברהם, או שר מלחמותיו, אלא "עבד אברהם אנכי", מצד עצמי איני כלום. ומיד עם תחילת דבריו הביע תודתו להשי"ת. גם כשמדבר על עשירותו של אדוניו אברהם אינו תולה זאת אלא בהשי"ת: "ה' ברך את אדני מאד ויגדל, ויתן לו צאן ובקר וכסף וזהב ועבדים ושפחות וגמלים וחמורים", הכל נתן לו השי"ת, והוא העשירו.

(דרך כוכב - תו' ב' שיעור ב)

לא תתנשי מנכון לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי

מתוך שיחה למכינה לישי"ק סאטמאר י-ם - ה' תשרי תשפ"ז

הבחורים מבקשים חיזוק בלימוד התורה.

בכל יום שישי תלמדו עמוד גמרא לחזרה, וכן ביום השבת עוד עמוד גמרא, כך תתנהגו תמיד, עד שהשי"ת יעזור לכם ותהיו בקיאים במסכתא אחת, ואז תתחילו לחזור ולשנן על עוד מסכתא. וכך תמשיכו עוד ועוד.

השי"ת יעזור לכם לקבל עול מלכות שמים. הדבר הראשון הוא 'סור מרע', והדבר השני הוא 'עשה טוב'. 'סור מרע' היינו להתחיל לשמור את העיניים בשמירה חזקה מאד מאד, מהזוהמא והפריצות שיש בדורינו רח"ל.

הריני מברך אתכם שתזכו מעתה והילך שיתקיים בכם 'עבדו את ה' בשמחה', להיות תמיד בשמחה. יש הרבה פרנסות בעולם, הרבה מלאכות בעולם, אתם יש לכם את המלאכה הטובה ביותר, מהשי"ת לבדו, והוא לימוד את התורה הקדושה, ומה שתלמדו בהאי עלמא תזכו גם ללמוד בעלמא דאתי, ושם תזכו להבין את הגמרא באופן הרבה יותר גבוה ונעלה, על פי קבלה.

שהתורה הקדושה תהיה אצלכם לעולמי עד ולנצח נצחים, ולעולם לא תעזבו את התורה ללמוד מלאכה אחרת, רק המלאכה שלכם תהיה רק תורת-משה לעולמי עד ולנצח נצחים. ועי"ז יהיה לכם עולם הזה ועולם הבא בלי שום ספק כלל.

מה העבודה לבני הנעורים עתה בתקופה שאין ישיבה.

ראשית כל הוא להתפלל בזמן.

לפעמים כשמרגישים שחרורו שוכחים שצריכים להתפלל בזמן, בציבור, ולענות כל ה'אמן' ו'יהא שמיה רבא', הן בשחרית הן במנחה והן במעריב.

הדבר השני הוא שמותר לכם לנוח [באלו הימים שאין סדרי הישיבה], תוכלו לקנות ספרים שיש בהם סיפורים קדושים על צדיקים, לקרא בהם. לדבר מיראת שמים ולא סתם דברים בטלים והבלי עולם, וכל שכן שלא לדבר דיבורים אסורים חס ושלום.

השי"ת יעזור לכם שתחזיקו עצמכם תמיד בתורה הקדושה, עד זקנה ושיבה, ושיהיה לכם בנים שיחזיקו בתורה הקדושה, וכך תזכו לעולם הזה ולעולם הבא, בלי שום ספק כלל.

הבחורים נכנסים לישיבה אחר יו"ט, מה העצה להצליח בישיבה.

תמיד להיות מוכנים מתחילה בדברי הגמ' שהולכים ללמוד בישיבה, יקדים ללמוד הדף אם בעצמו או עם תלמיד-חכם, ואח"כ כשתבואו לשיעור תבינו הרבה יותר מה שהמגיד שיעור אומר, וממילא גם החזרה יהיה באופן אחר לגמרי. אך העיקר הוא להכין את עצמו תחילה ללמוד את השיעור לפני ששומעים את זה אצל המגיד שיעור. ואז יהיה לכם הצלחה גדולה בלימוד.

הבחורים רוצים ברכה שיהיה להם הצלחה בישיבה.

הריני מברך אתכם שתהיו תמיד בריאים ושמחים, ועיקר החיים שלכם בעולם יהיה לימוד התורה הקדושה, ותזכו ללמוד כל הש"ס כמה וכמה פעמים בימי חייכם, ויהיה לכם עולם הזה ועולם הבא בלי שום ספק כלל.

עבדו את ה' בשמחה וגילו ברננה.

המבורך

מלכות לכל אחד

וצריך לדעת שהיות שלכל אחד יש מלכות, ודרך המלך הוא שמחלק את מלכותו לכל אחד מבניו, אחד מלך על עיר זו ואחד על עיר אחרת, כי כולם בני מלכים ותפקידם להמשיך את המלכות בכל המקומות.

כמו כן אנו בני מלכים, בניו של מלכו של עולם, ועל כן מחובת כל אחד להמליך את הקב"ה על עניניו, הן באתגליא והן באתכסיא, וזאת היא המלכות הנכונה, וזהו כבוד אלקים.

ומלוכה זו היא מלוכה נצחית, ועל מלוכה זו כתב רביה"ק שצריך להתקיים בה **"והיתה לה' המלוכה"** לא בשביל עצמו, היינו שלא יהיה ח"ו כעבד למלאות תאוותו, או לשם גאוה, ואז לא נשאר ממלכותו כלום, אלא כל הנהגת המלכות היא רק בשביל הקב"ה כמובא בתורה ו' שהוא דואג רק לכבוד אלקים, ואז יש לו בחינת מלכות כראוי, והוא עובר את העולם כמלך.

אולם צריך לדעת שהשורש והיסוד שביסוד של הנהגת המלכות היא שמירת הברית, כמו שכתוב מפורש בזהר (ח"א צג:) **"מאן דנטר להאי את קיימא מלכו אתנטרת ליה"** [מי ששומר את אות הברית שמורה לו מלכות], וכן: **מאן דנטר ברית זכה למלכות** (ת"ז תיקון סט צט ע"א) ואם אתה מלך על עצמך אתה יכול להיות מלך על אחרים, אם אתה ממליך את השי"ת על עצמך, על בהמיותך, אז אתה מלך, אתה מלך רק אם אתה עומד בנסיונות הקשים שנצבים ועומדים לפניך כל שכן בעת שהעלמה מתגברת ביותר, אם אתה מושל על עצמך, אז אתה מלך אמתי.

ובאמת עבור זה ירדת לעולם החשוך והנעלם הזה, להמליך כאן את הקב"ה, דבר זה נבצר מהמלאכים ומשרפי מעלה, הנחת רוח הזה שיש להקב"ה כאשר האדם ממליך אותו על יצרו ודמו אין לתאר ואין לשער, והיא מלכות אמיתית, אין גבול למה שמרויחים ע"י המלכה זו, וכלשון הזהר **"מלכות אתנטרת ליה"**, זהו המלכות האמיתית, ואז זוכים למלכות.

מכלל קללה לברכה

והנה נח קילל את חם ב**"עבד עבדים יהיה לאחיו"** מידה כנגד מידה, אם אתה אינך מושל על עצמך, אלא אתה עבד לגופך המזוהם השולט עליך הרי אתה עבד ולא מלך. וממילא הקללה היא מידה כנגד מידה, שאכן יהיה עבד עבדים.

יש פסוק (משלי יז, ב) **"עבד משכיל ימשול"**, ובמדרש (ב"ר ס, ב) מובא, מי הוא זה העבד המשכיל, זה אליעזר עבד אברהם, שהוא היה בכלל הקללה של עבד עבדים יהיה לאחיו, והשכיל לקבל על עצמו להיות עבד לאברהם אבינו, ושם הפך מעבד למלך, כמו שכתוב עליו **"המושל בכל אשר לו"**, ולמעשה בתחילה היה בכלל ארור, שנאמר **"ארור כנען"**, ורק כשהגיע ללבן הכניס ה' דיבור בפיו של לבן שאמר לו **"בוא ברוך ה'"** ואז הפך מארור לברוך, ועל **"המושל בכל אשר לו"** מובא במדרש שהיה מושל ביצרו, ועל **"יזקן ביתו"** מובא שזיו איקוניו היה כאברהם.

לחיות לנצח

ובאבות דר"נ מובא על שמונה שחיים לעולם ואחד מהם הוא אליעזר עבד אברהם. וחיים הכוונה על שמירת הברית, כי שמירת הברית הוא החיים האמיתיים

> כאשר הוא בא לנסיון בענין זה אזי אין לו חיות והארה מיוחדים, וכדי לברוח מן התאוות צריכים מסירות נפש, אני מונע עצמי מזה מפני שהקב"ה ציוה, הגם שאיני רואה בזה שום חיות...

ועל יוסף נאמר **"עוד יוסף חי"**, מכיון שהיה מושלם במידת הקדושה הוא חי עלמין, חי לעולם. כי לכתחילה הקב"ה העלים עיני השבטים הקדושים, וחשבו עליו שהוא פסולת כמו שלאברהם היה ישמעאל וליצחק עשיו, חשבו שליעקב יש פסולת שהוא יוסף, ולכן נמכר לעבד, ולמעשה זכה למלכות גדולה, כי היה מושל ביצרו, ובשעה שאמר **'אני יוסף'** ראו הכל איזו מלכות גדולה יש לו, היינו מלכות קדושה של ממשלה ביצרו, שהקב"ה חפץ מאד במלכות כזאת, כמו שנאמר **"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'** (שמות יט, ו).

וצריכים לדעת, שהשנים הצעירות הם העיקר, **"ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה לה'"**, כל עמידה בנסיון בשנים הללו הוא נצחיות, שומר הברית חי חיים טובים גם בעולם הזה וגם בעולם הבא. השומר הברית מסתלק באופן אחר ונכנס לקבר באופן אחר לגמרי, השדין והלילין בורחים מפחד ממנו. מובא על רבי הקדוש לאחר הסתלקותו היה בא בליל שבת לעשות קידוש למשפחתו, כי הוא היה בגדר חי, ומובא שם כמו שיעקב אבינו לא מת (וברש"י כתב שרק נדמה כמת אבל דינו היה כחי) כך רבינו הקדוש לא מת, לכן היה מן הדין להוציא בקידוש את בני ביתו (כך מובא במפרשים), כי אצל שומר הברית לא שייך מיתה כלל במציאות. ורק לעינינו הם נראים כמתים אבל למעשה הם חיים וקיימים.

ועל ענין שמירת הברית צריכים וחייבים למסירות נפש, כי כאשר הוא בא לנסיון בענין זה אזי אין לו חיות והארה מיוחדים, וכדי לברוח מן התאוות צריכים מסירות נפש, אני מונע עצמי מזה מפני שהקב"ה ציוה, הגם שאיני רואה בזה שום חיות, ואני עובד את השי"ת מבלי לדעת למה, זהו התיקון הגדול ביותר, ותיקון גדול כזה אין שייך לא למלאך ולא לשרף, ורק ילוד אשה בעולם הזה יכול לעשות את התיקון הזה בתמימות הכי גדולה.

תמימות בשמירת הברית

ובספה"ק מובא על נח שכתוב עליו **"נח איש צדיק תמים"** - שאילו לא היה תמים לא היה צדיק, כי הוא קיבל בתמימות ממתושלח ומחנוך ועד אדם הראשון שצריכים להיות שומר הברית בתמימות, כי זה רצון ה', כי אלקינו שונא זימה הוא. עם כל זה מביא מוהרנ"ת ש**"לא תגנוב"** כתוב ליד **"לא תנאף"** שהבע"ד הוא גנב גדול בזה, ואילו לא היה לנח תמימות, אילו לא היה משליך את כל החכמות היה נגרר אחר דורו, ורק בשביל שהיה תמים נשאר בצדקו.

ותמימות פירושו לעבוד את השי"ת גם שלא מרגישים שום חיות, וכמו שרבינו כותב שעיור מוצא את דרכו ע"י הזכרון שלמדו אותו את הדרך, ואילו הוא רוצה לשנות כמו שדומה לו עצמו הוא עלול לשבור את ראשו ע"י נפילה.

הדרך הסלולה - לעבוד את ה' בתוך העלמה הלימוד הזה של לעבוד אותו יתי בעת העלמה, ולהמליכו בתוך העלמה, הוא הדרך הסלולה לכל איש מישראל, אשר אי אפשר לעבור את העולם ללא זה. לאברהם אבינו אבי האומה הישראלית אמר השי"ת **"התהלך לפני והיה תמים"** (בראשית יז, א) וניסה אותו בעשרה נסיונות, ועמד בהם גם בתוך העלמה, ולכן אמר לו הקב"ה אם אתה יכול לעמוד בהעלמה אני יכול לכרות עמך ברית עולם, לך ולזרעך, אם הוא יכול לעמוד בהעלמה, הוא ראוי להיות אבי אומה זו לעלמי עד ולנצח נצחים.

משיב דבר | מכתבים ממו"ר בעניני הזמן

ליהנות מכל נקודה של טוב

[...] למדתי מאמר בלק"ה הלכות שלוח הקן שמפרש שם **'שלח תשלח את האם'** - היינו המוח שיש שם ווהמת הנחש ואחיזת הס"א, **'ואת הבנים תקח לך'** - אז זוכים להבנים - המצוות, כי אי אפשר לגשת אל הקודש כי אם ע"י שמסלקים את המוח תחילה.

כי הבע"ד המנסה לאחוז ולהשתלט על מחשבות האדם, לפעמים ע"י מצוה לפעמים ע"י עבירה, ולפעמים ע"י דמיון ובלבול - 'הצד השוה שבהם' למונעו מתפילה, מתורה, ממצוה, ואין שום עצה לזה כ"א **'שלח תשלח את האם אפי' מאה פעמים'**, ואז דייקא **'את הבנים תקח לך'.**

כי כשמסלקים המוח ולא מניחים עצמם להתבלבל משום מחשבה שבעולם המונעת מעבודת ה', או שגורמת עצבות ומרה-שחורה, ומבטלים את הדעת המונע, אז דייקא יכולים לחטוף בזה העולם הרבה תורה ומצות ותפילה ומעשים טובים, יהיה איך שיהיה, שיבלבל הדעת כמה שירצה - לעזבו ולשלחו אפי' מאה פעמים ואני אעשה את שלי, ולא אכנע להסט"א, ואחטוף בכל יום הג' תפלות שביום; הברכת המזון שביום, הק"ש שעל המטה ועוד, כל הטוב שמתרמי לו לקיים, ולא לחשוב כי אם על חטיפת הטוב של אותו היום, ועל השבירת היצר שעל אותו היום, וכן למחר ג"כ ינהג כן, ע"ז יכולים לעבור את העולם, ולא ליטבע במיאוס טומאת מרירות התאוות, וכמו שכתב רבינו ז"ל "וואס מיטוט - אבי קיין שלעכטס ניט גיטאן".

וכן צריכים ליזהר ולשים לב כמה דאפשר על קדושת האכילה, לא על מיעוט אכילה, שזה יכול לגרום נזק להגוף, אלא לא למלאות את הכרס, שזה מזיק מאוד להגוף והנשמה, כי אם לאכול לשובע נפשו ומעט פחות מזה, כמ"ש הרמב"ם, וזה מועיל מאד לבריאות הגוף.

כמו כן להשתדל שכל מה שאוכל לשובע נפשו שילעוס כל מה שמכניס לפיו בל"ב שינים, עד שיהיה כמו דייסא, ואח"כ לבלוע, כי אם אין נוהגים כך אלא בולעים את המאכל טרם הלעיסה, אזי הכרס צריך לטחון את המאכל ולעשות את עבודת השינים, ואזי מעלה הכרס אדים ועשנים ועולים אל המוח, וזה גורם שיבוש הדעת וטמטום הלב.

וכן ישתדל שבכל מאכל יראה לנקום איזה נקמה בתאותו, היינו לאכול בסבלנות ובמתינות בדרך ארץ, וישהה במאכלו עוד רבע שעה או עשרה רגעים [דקות]. ועיקר הנקמה תהיה בדברים שנפש האדם מתאוה להם... כל אחד כפי סוג תאוותו המיוחדת, למעט דוקא מהם, כדי לשבור את התאוה, וע"ז זוכים שהפה נעשה בחי' 'אדם' - בחי' **"מי שם פה לאדם"**, ולא בחי' בהמה כמובא ונעשה המתקת הדינים וניצולים מצער הרבה.

[...] במלחמה כשזוכין לעשות נקמה בהאויב האכזרי, אזי יש להנוקם נחת רוח מאד, כן צריכים שיהיה בעבודת השי"ת; כל מעט נקמה שזוכין לנקום בתאות הגוף, צריכים ממש לחיות מזה, וע"י שמתרגלין בזה, זוכין לתת עוד הכאה ועוד הכאה להתאוות שהם שורש הסטרא אחרא.

כמו כן אם עבר אכילה בלא שבירת התאות, גם כן לא להתפעל מזה, אלא להשתדל להכניע את הרע שבמאכל ע"י ברכת המזון כראוי, כמובא שע"י ברכת המאכל מכניעים את הרע שבמאכל. ואם גם לזה לא זכו, ועבר אפי' אלף פעמים באופן זה, לא להתפעל, ולהתחיל מחדש - אפי' תיכף אחר שנשקע בתאות אכילה וחטיפת ברכת המזון בלי שום כונה, לשוב מיד לדרך הנכונה.

הכלל שיוצא, שצריך לשמוח מה שיותר מהנקודות טובות שזוכים, ולא להתפעל משום דבר ומשום מכה שקבל מהס"א ח"ו - או דייקא יבואו לו עיתים טובות בהארת המוחין, שישוב על כל החטאים ועל כל הפשעים והתאוות אשר עדו עליו. והעיקר שעל אף הכל לא לשקוע חלילה בעצבות...

יעקב מאיר שכטער

נפשות חסידין | סיפורים ולקחיהם מאת מו"ר שליט"א

שתצילני מחבר רע

פעם ראיתי בחור שהיה בצבא ונתפס לקלות ראש והפקרות בכל הנוגע לאידישקייט. מדי פעם היה בא לבית הכנסת שלנו. והנה הבחנתי בבחור אחד יקר שמתחבר עמו, ומדבר עמו שעות רבות. חששתי מאוד, כי ידעתי מה עלול לצאת מ'חברותא' זו. כבר הבחנתי בו קרירות מסויימת, אך לא ידעתי איך להרחיקו ואיך לדבר עמו, כי אם אדבר אליו באופן ישר ונחוש, הוא יכול להפגע, ולומר לי 'מי שמך' וכדומה, ויתכן שאקלקל יותר ממה שאתקן.

והנה הגיעה השעה הראויה. היה זה כשנזדמן אותו בחור לידי בעת אמירת 'קדוש לבנה'. מיד לאחר קדוש לבנה פניתי אליו ואמרתי לו כדברים הבאים: ידוע תדע שכאשר היצה"ר רוצה להכשיל את האדם בעברה, יכול הוא לפעמים לעמול עליו שנתיים תמימות עד שיראה פרי באושים בעמלו ויציית לו ויעבור את העבירה, ואילו חבר יכול לעשות עבודה זו בשבועיים בלבד...

הדברים נכנסו ללבו. וכעבוד ימים ספורים נתק את קשריו עם אותו חבר משחית, ועלה ונתעלה מאד בעבודת ה'.

ויאמר ברורות! בזמננו הנוכחי, עם הפצת המכשירים הקלוקלים המשחיתים האיומים והנוראים שלא היו כמותם מימות עולם לרע, יש להוסיף, שעל ידם אפשר לאבד את שני העולמות לא בשבועיים אלא בשני רגעים בלבד, ה"י.

ניצוץ אחד! | ניצוץ קודש ממאמרי ומכתבי מורינו שליט"א

עיקר היהדות בימינו - דור אחרית הימים - תלוי בהתחזקות

גליון
מרקחת חיים
ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מוריינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר וויס שליט"א
נאב"ד ביתר עילית

חיי שרה
תשפ"ז

טענת בר מצרא בקניית מערת המכפלה.

בראשית פרק כג וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת לֵאמֹר:
גֵּר וְתוֹשָׁב אָנֹכִי עִמָּכֶם תְּנוּ לִי אֲחֻזַּת קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי:

ובאור החיים הק' בפסוק ט' ביאר דלכן עשה כל בני העיר סרסורים כדי שלא יבאו לערער אחר המכר מדין בר מצרא, ולכן אמר לשון מתנה כדי לבטל טענת אונאה ולכן עשה חליפין שיש בה גם מתנה ויכול להחליף מחט בגמל ואין בו אונאה ע"ש עוד בדבריו הק'.

ועיין גם בתפארת יהונתן שביאר דלכן ביקש מבני חת שיפגינו בעפרון שימכרו לו את מערת המכפלה כדי שלא יוכלו לערער מדין בר מצרא, לכן ביקש מהם שיהיו סרסורים וא"כ מחלו על טענת בר מצרא.

וצ"ל דאף שבנמלך איכא דינא דבר מצרא כמבואר בשולחן ערוך חושן משפט סימן קעה סעיף כט בא הלוקח ונמלך בבן המצר וא"ל: הרי פלוני בן המצר שלך רוצה למכור לי שדה זו אלך ואקח ממנו, ואמר ליה: לך וקח, לא ביטל זכותו, ויש לסלק אותו אחר שיקנה, אלא אם כן קנו מידו, וביאר הסמ"ע בס"ק נ דיכול המצרן לומר, לכך אמרתי לו לקנותו כדי שימכרו לו בדמים הראוים, דאם קניתי אני מהמוכר, היה מעלה עלי בדמים כיון שאני מצרן וחביב עלי:

מ"מ כשעשה מעשה ליכא בר מצרא ועיין בסימן קעה סעיף טז שם מי שעשאו בעל הבית שליח למכור שדהו אף על פי שהשליח עצמו מצרן, אינו רשאי לקנותו כשמכר לאחרים אינו יכול לסלק הלוקח. וכן מי שחתם על שטר המכירה בעד, אינו יכול לסלק ללוקח) (ר' ירוחם נ"א ח"ד).

וכתב בביאור הגר"א חושן משפט סימן קעה ס"ק מח שם וכשמכר לאחרים. שם א"ל איזיל ואזבין כו' דוקא דא"ל אבל אם מכרו בעצמו לא דדיבורא עביד אינש דמקרי ואמר אבל מעשה לא כמ"ש בב"ב ל"ב א"ל והא אימלכי בך כו' כמאן כאדמון כו' אפ"ת רבנן כו' ע"ש:

וצ"ל דאף כשאינו עושה מעשה המכירה כיון שהוא היה חלק מהמשא ומתן ולא רק שנמלך בו הוי כעשה מעשה וליכא בר מצרא (ועיין במלא העומר כאן.)

אולם בעיקר דבריהם יש לתמוה דהא מבואר בב"מ דף קח . לכרגא ולמזוני ולקבורה לית בה משום דינא דבר מצרא. דאמרי נהרדעא: לכרגא, למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא. וכן נפסק בסי' קעה סעיף מג, הרי דבקבורה ליכא דינא דבר מצרא משום שאינו יכול להתמהמה, ומסתבר שאין לחלק בזה בין מוכר ללוקח וגם בלוקח ליכא בר מצרא בלוקח לקבורה וצ"ע בזה.

ואח"ז הראוני בשם ספר הון רב שכתב דלכן לא היה בזה בר מצרא כיון דלקבורה ליכא בר מצרא. וכן בספר נימוקי חיים להאדמו"ר מאנטניא בב"מ דף קח שכבר העיר בזה על האור החיים הק', ועיין בברכת שמעון.

ונראה לתרץ דאה"נ דעל מקום קבורת שרה ליכא טענת בר מצרא, מ"מ הא איכא טענת בר מצרא על שאר החלקים במערה ועל השדה.

אולם י"ל דגם בזה ליכא בר מצרא דכיון דעל מקום קבורת שרה ליכא בר מצרא, א"כ יכול לקנות גם המקום ליד מקום קבורת שרה משום שהוא נהפך לבר מצרא, דגם במקום קבורה שייך בר מצרא משום שצריך למקום קבורת אבותיו או לדריסת רגל להגיע למקום הקבורה.

ונראה דזה תלי' בפלוגתת הנתיבות והגר"א אם יש ללוקח דין בר מצרא באופן שמשאירים ללוקח חלק ממה שקנה, אם יש לו ללוקח זכות בר מצרא ע"י שהשאירו לו חלק וממילא הוא בר מצרא לחלק האחר.

דהנה בשולחן ערוך חושן משפט סימן קעה סעיף י"ג מבואר אחד שלקח משנים שדה אחת, ובא המצרן לסלקו מחציו שלקח מן האחד, אינו יכול לסלקו אלא אם כן מסלקו מכולה או מניחו בכולה. הגה: ודוקא בשדה אחת, אבל שתי שדות יכול לסלקו מאחת ומניח לו אחת. (ב"י בשם תלמידי רשב"א). אבל המוכר קרקע לשנים, יכול המצרן לסלק לשניהם, או לסלק האחד ולהניח האחד.

ובנתיבות המשפט ביאורים ס"ק ג ומניח לו אחת. ונראה אף דאלו הב' שדות סמוכות אינו יכול הלוקח לומר כיון שאתה מניח לי אחת הריני מצרן כמותך, כיון דבשעת מכירה לא היה מצרן. וזהו דוקא כשקנה שניהם כאחת, אבל קנה בזו אחר זו אינו יכול לסלקו רק משדה שקנה ראשונה ולא משדה שקנה שניה כשהן סמוכין, דמחמת הראשונה הוא מצרן לשניה כמותו.

ולדברי הנתיבות הא דבשדה אחת אינו יכול לסלקו משום שיכול הלוקח לטעון שאינו רוצה חצי שדה והוא הפסד בשבילו שיהא לו רק חצי ושאינו רוצה רק שדה שלם.

אולם בביאור הגר"א חושן משפט סימן קעה ס"ק מ כתב אחד כו' אא"כ. כיון שנשאר לו החצי הוא ג"כ מצרן ואע"ג שנעשה עתה כמ"ש בסט"ו ואמרי' שם דקדים חד כו' וז"ש בהגה ודוקא כו'. ר"ל דבשתי שדות חלוקות אינו מצרן:

הרי דנחלקו בזה הנתיבות והגר"א באופן שבעת המכירה לא היה הלוקח מצרן ורק ע"י הקניה שמשאירים לו חלק נמצא שהוא מצרן על חלק האחר, דלנתיבות אין ללוקח זכות בכה"ג מדין בר מצרא, ולגר"א יש לו זכות בר מצרא.

ועיין שולחן ערוך חושן משפט סימן קעה סעיף מז קנתה היא ובעלה ביחד, אין יכולין לסלק אפילו הבעל. ומקורו מתשובת הריב"ש סי' שסט ושם מבואר דהטעם כיון דבאשה ליכא בר מצרא וא"א לסלק האשה לכן א"א לסלק הבעל שיש לו בו זכות פירות ומבואר דס"ל כהגר"א דאף היכא שנעשה מצרן בבת אחת בשעת הקניה הוי מצרן וכן ביאר הגר"א שם בסק' קיב וציין לדבריו בסק' מ'.

אולם הסמ"ע בס"ק פו כתב קנתה היא ובעלה ביחד כו'. פירוש, וידוע שיש לה ממון בפני עצמה שאין יכולין לסלק אותה, מש"ה גם לבעלה אין יכולין לסלק כיון שבמקח אחד קנאוהו ביחד:וכבר העיר הגאון מו"ה עוזר על הסמ"ע דהא בתשובת הריב"ש מפורש טעם אחר.

ונראה דנחלקו ביסוד הנ"ל

וא"כ נראה דהאור החיים הק' והרב ר' יהונתן ס"ל כהנתיבות דליכא בכה"ג זכות בר מצרא[א] ולכן כדי שלא יערערו בני חת מדין בר מצרא עשאם סרסורים.

א. ונראה דכאן ליכא הטענה דלא רצה לקנות רק ביחד עם השדה וליהוי כחצי שדה דהא אברהם לא ביקש מלכתחילה לקנות השדה וכן כאן היה לו תועלת מקניית מקום הקבורה, והוא דבר נפרד מחלק האחר והוי כשני שדות, ויש לפלפל.

והנה לדרך האור החיים הק' שנקט שהיה בו גם מתנה י"ל דמזה הטעם גופא ליכא בר מצרא דהא קיי"ל דבמתנה ליכא בר מצרא כמבואר בסי' קעה סעיף נד וראיתי בפנים יפות בראשית פרק כג שביאר לדרכו וז"ל שמעוני ופגעו לי בעפרון וגו'. נתקשו בזה המפרשים [עי' רמב"ן] דלמה לא בקש מעפרון עצמו, ותו דלמה הזכיר ועפרון יושב בתוך בני חת ובסוף הפרשה אמר לאחוזת קבר מאת בני חת, ונראה לפרש הענין ומתוכו יתבאר המשך הכתובים, משום דאמרינן [ב"מ קח א] ועשית הישר והטוב [דברים ו, יח] היינו דינא דבר מצרא שהשכנים של השדה יכולין לסלק את הלוקח, א"כ אף אם היה עפרון מרוצה למכור, מ"מ כיון שעפרון היה יושב בתוך בני חת ששדותיהן היו סמוכות לשדהו הלא היה בידם למחות המכירה לאברהם מצד הישר והטוב, וע"ז אמר אברהם כמה טענות להנצל מהם, וזהו שאמר גר ותושב אנכי עמכם, דהיינו שבתחלה היתה א"י בחלק זרעו של שם, כמו שפירש"י בפ' [לעיל יב, ו] והכנעני אז בארץ שנפלה בחלקו של שם אלא שהכנעני כבשה מהם, א"כ כשחזר וקנה אברהם דינו כמו שמכרה לבעלים הראשונים דקי"ל [ב"מ קח ב] דלית ביה משום דינא דבר מצרא,[ב] וזהו שאמר גר ותושב אעפ"י שעכשיו אני גר מ"מ אני תושב מצד אבותי שהם בעלים הראשונים ולית ביה משום דינא דב"מ, ולא הוי ניחא להו בטענות אברהם ואמרו לו מטעמא אחרינא לית ביה דינא דב"מ כי נשיא אלהים וגו', וקי"ל [שם] דבת"ח לית ביה משום דינא דב"מ.

ויש לפרש שמטעם זה נמי אמר אברהם ויתן לי את מערת המכפלה משמע המערה לבדה ולא השדה, ועפרון השיב השדה נתתי לך והמערה, דהיינו אברהם רצה שימכור לו המערה לבדה והשדה המקיפה תהיה של עפרון ולא שייך ביה דינא דב"מ, כדקי"ל בב"מ דף ק"ח [ע"א] זבין ליה גריווא דארעא במיצעי דנכסי וכו', ועפרון השיב המערה והשדה נתתי וכיון שהוא מתנה לית ביה משום בר מצרא כדקי"ל שם, לזה אמר לעיני בני עמי נתתיה לך שאינם יכולים לטעון כלום, ואברהם לא רצה במתנה לכך נתן לו קנטורין כדקי"ל [שם ב] זוזי תקולין לית ביה משום דינא דב"מ עכ"ל.

ומבואר שגם הרגיש שעפרון טען דהוי מתנה ולכן ליכא בר מצרא דבמתנה ליכא בר מצרא.

וצריך להוסיף דאף שאברהם נתן לו כסף וא"כ הרי לא גרע ממתנה שיש בה אחריות דאיכא טענת בר מצרא כיון שהמתנה הוי הערמה ובאמת הוי מכירה וכנפסק בסי' קעה סעיף נד, מ"מ י"ל בהקדם מה שכתב הבית יוסף בסי' קעה והא דאמרינן בפרק נערה שנתפתתה (כתובות מד.) פשיטא אחד מכר ושני במתנה ליפות כחו כתב ליה משום דינא דבר מצרא לאו דמצי לאיערומי ולמיכתב ליה תרי שטרי חד בלשון מכר וחד בלשון מתנה אלא איכא למימר משום יפוי כח עביד ליה תרי שטרי ולא ביטל השני את הראשון וקנוניא עביד על המצרנים ומיהו אי איגלאי מילתא דזביני הוא הדרא דאם כן בטלת תורת מצרנות, לדבינו האי אבל רבינו שלמה פירש בפרק נערה שנתפתתה כיון דדינא דבר מצרא ליתא אלא משום ועשית הישר והטוב ומצי לאיערומי כולי האי לקבל מן המוכר שטר מתנה ויצניע שטר מכר כדי ליפות כחו כדי שלא יבא בר מצרן ואיכא למימר שיכול למוכרה לו על מנת שלא תהא לבר מצרן. והר"ן בפרק נערה (טו: ד"ה ראשון) כתב כדברי רבינו האי וכתב עוד ואף על פי שהגאון רב נטרונאי כתב שאף על פי שנודע שטר המכר לית בה משום דינא דבר מצרא כיון שכתב לו שטר מתנה לא נתחוורו דבריו והרשב"א כתב (מד. ד"ה ראשון) ושמא נאמר לפי דבריו דשטר מתנה באחריות שאני לפי ששטר זה בעצמו נדון כמכר ואין כאן מתנה כלל אבל כתב לו שטר מתנה איכא למימר לכך כתב לו שאם יערער עליו בן המצר שלא יהא המכר מכר ויזכה בו מחמת מתנה זו וצריך עיון ע"כ ואין זה מספיק עכ"ל: הרי דשיטת רב נטרונאי דאף שבאמת היה שטר מכר אם יש גם שטר מתנה ליכא בר מצרא והרשב"א ביאר דהוי תנאי דאיכא למימר לכך כתב לו שאם יערער עליו בן המצר שלא יהא המכר מכר ויזכה בו מחמת מתנה זו ע"ש

ונראה דלפי דברי הבית יוסף י"ל דאף בלא תנאי ליכא בר מצרא דהב"י כתב כמה טעמים למה ליכא בר מצרא במתנה . וז"ל נראה לי דטעמא דמתנה לית בה דינא דבר מצרא הוא משום דבשלמא במכר אומר המצרן כיון שזה רוצה למוכרה אילולי שקנית אותה הייתי אני קונה אותה ומשום הישר והטוב מסלקינן ליה אבל במתנה אין המצרן יכול לומר לו כן שהרי לא היה זה רוצה למוכרה ואם כן גם בלא מקבל המתנה לא היה המצרן זוכה בה אי נמי דבמכר לא איכפת למוכר שיקנה זה או זה ומשום הכי אית ביה דינא דבר מצרא אבל במתנה רוצה הנותן שיתקיים ביד המקבל מתנה להיות לו לשם שנתן לו אותה המתנה ואותו שדה אי נמי המקבל מתנה ניחא ליה להיות בידו שדה זו לשם שמפני עבודתו הטובה נתנו לו מתנה זו וכל כי האי גוונא ליכא עשיית ישר וטוב עכ"ל.

הרי שבשני תי' כתב דהא דבמתנה ליכא בר מצרא אינו כהבנה הפשוטה (שהוא הדרך הראשון בב"י שם) דלא שייך בה בר מצרא משום שזכותו של הנותן ליתן למי שרוצה, והמקבל לא עשה שום עולה בקבלת המתנה ולא היה יכול לקבל במקום אחר והיינו משום דס"ל להב"י דמהאי טעמא היה אפשר להוציא מהמקבל מתנה כשנותנין לו דמי שויה של השדה דאף דליכא עולה מצד המקבל מתנה איכא דינא דבר מצרא כיון שיכול לקבל שויה ולקנות במקום אחר לכן איצטריך לטעמים שיש הפסד לנותן מתנה שיכול להשתבח ולהיות לו לשם שנתן לו אותה המתנה ואותו שדה אי נמי שהמקבל מתנה ניחא ליה להיות בידו שדה זו לשם שמפני עבודתו הטובה נתנו לו מתנה זו.[ג]

ונראה להביא ראי' לדברי הבית יוסף בתירוצו האחרונים מהא דזבין מאתים במנה דיש בזה בר מצרא אם המצרן נותן מאתיים וקשה דהא הלוקח לא עשה עולה דהא קנאו כדי להרויח מנה הרי דגם כשאין עולה בקנין יש בר מצרא כשנותנים לו דמי הקרקע ויוכל לקנות במקום אחר.

וא"כ לפי סברא זו אף באופן שהיה מכירה מ"מ באופן שלא נודע שהיה מכירה ומצניע שטר המכר ורואים רק שטר המתנה ליכא בר מצרא כיון שיכול להשתבח במתנה ויש לו הפסד אם יקחנו אחר ובכה"ג ליכא בר מצרא. ובזה מובן הטעם דשאני ממתנה שיש בה אחריות דבמתנה שיש בה אחריות ידעינן מגוף המתנה שבעצם הוי מכירה והמתנה הוי הערמה משא"כ בשני שטרות שמצניע את שטר המכר ומשתבח במתנה לכן ליכא בזה בר מצרא ומובן דברי רב נטרונאי גאון.

וא"כ י"ל דגם במכירת מערת המכפילה כיון שהיה לו דין מתנה כמו שכתב האור החיים הק', (והכסף היה מתנה ולא דמי המכירה ולפ"ז צ"ל דעפרון נתן מתנה השדה, ואברהם נתן מתנה הכסף) לכן ליכא בזה בר מצרא.

וביותר י"ל למה שביארו המפרשים שאמר לו עפרון שיתן הכסף בסתר, א"כ בודאי י"ל דכיון שהציבור חשב שהיה מתנה ליכא בזה בר מצרא ועיין בזה בחת"ס ובתפארת יהונתן כאן.

ובלא"ה י"ל דאף שהיה מכירה מ"מ כיון שהיה כבוד לעפרון שאברהם קונה ממנו וכמו שאמרו בני חת נשיא אלוקים אתה בתוכינו ובאופן שמשתבח המוכר בהא שנתן ללוקח ליכא בזה בר מצרא כיון שיש לו הנאה דוקא בלוקח זה וכדחזינן בפסוקי התורה כמה פעמים כשהוזכר מערת המכפלה הוזכר שהוא שדה עפרון והיינו שנשאר ע"ז שם עפרון שהוא מכרו לאברהם וזה היה חשיבות לעפרון והשתבח בזה וממילא ליכא בזה בר מצרא כיון שיש בזה תועלת למוכר.

ב ויש להעיר דהא כאן מכרה לבן הבעלים הראשונים ולא לבעלים הראשונים ממש, דהא קודם היה שייך לשם ועכשיו קנאה אברהם, אולם גם בזה מצאנו בשולחן ערוך חושן משפט סימן קעה סעיף לז מכרה למי שקנאה הוא ממנו, אין המצרן יכול לסלקו כיון שכבר מכרה לו. 'והוא הדין אם מכרה לבן אותו שקנאה הוא ממנו שאין המצרן יכול לסלקו' ויש מי שחולק במכר לבן.

ג ועיין בסמ"ע סימן קעה ס"ק קז לגבי בר מצרא בהפקר וז"ל ומ"ש ואם לאו אין יכול כו'. פירוש, בלא נתינת דמי שוויה אינו יכול, אבל בנתינת דמי שוויה נראה דיכול לסלקו, דלא יהא אלא לוקח דאמרינן ליה קבל דמיך וקנה במקום אחר, ודוקא בנותן מתנה אמרינן לפני זה בסעיף נ"ד דלית ביה משום דינא דבר מצרא מטעם דנתבאר שם [ס"ק ק"א], ואותו טעם לא שייך כאן, ועיין פרישה [סעיף פ"ז]. ומיהו אינו מוכרע כל כך, די"ל דהואיל דמתחילה החזיק בה בהיתר כיון דלא נמצא כמוהו להחזיק בה בחנם במקום אחר, ואי לא החזיק בה לא היה זה המצרן נותן לו דמים, תו לא מצי לסלקו בעל כרחו אפילו בדמי שוויה: עכ"ל הרי שאף להלכה צידד בסברא הנ"ל.

השיעור מתקיים מדי שבוע בליל שישי בשעה 10:15 בהיכל בית מדרשנו 'אור משה' רחוב יסוד העבודה 4 גבעה ב' ביתר עילית
אפשר לשמוע את השיעורים וכן הודעות או תרומות לבית מדרשינו במערכת השיעורים 073-383-4874

עמק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מורינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א
ראש ישיבת נחלת תורה וטשכנוב

מערת המכפלה - השייכות לעולם הבא

בפרשת השבוע מבוארים שני עניינים עיקריים, והם עניין מערת המכפלה, שקנה אברהם מאת עפרון, והחלק השני הוא עניין זיווגו של יצחק ורבקה וארכיות דבר שליחותו של אליעזר לחפש אשה עבור יצחק אבינו, ויש לבאר שייכות הדברים.

א

יקרת ערך מערת המכפלה

עבודת אברהם להשפיע את שלימות מעלת מערת המכפלה

עניין מערת המכפלה יש בו יסודות עצומים ביותר, כשללמד על הכלל כולו נזכיר את דברי הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע (מהר"ש פרשת חיי שרה בד"ה ויקם) שאמר על מה שהוזכר בפרשת מערת המכפלה שני פעמים הלשון 'ויקם אברהם', הראשון הוא (בראשית כג, ג) 'ויקם אברהם מעל פני מתו', והשני הוא (בראשית כג, ז) 'ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת', והנה הטעם של 'ויקם אברהם' הראשון הוא מלעיל, והטעם של 'ויקם אברהם' השני הוא מלרע, וביאר בזה, כי אברהם אבינו בבואו לרכוש את מערת המכפלה ביקש לקבוע את המקום כהשפעה להמשכות טובות בכל הדורות, כי שם הוא הפתח והשער לגן עדן, ולכן היה צריך להיות מתחילה במידת השמחה, ולכן אמר תחילה 'ויקם אברהם מעל פני מתו', שטעמו מלעיל, שהתעודר להיות בשמחה על אף העצבות שהיה לה בפטירתה של שרה, מכל מקום התחזק להיות שרוי בשמחה, ועל ידי זה המשיך מלעילא השפעות טובות.

לאחר מכן הוסיף אברהם לשבר את כל כוחות הרע, כוחות הקליפות שהיו נמצאים בארץ ישראל, ולזה השתחווה גם כן, כידוע שעל ידי ההשתחוואות מבטלים את כוחות הקליפות, כמו שכתבו (מים רבים פרשת וישלח בד"ה והוא עבר בשם הרה"ק מזלאטשוב זי"ע) לבאר עניין השתחוואותיו של יעקב אבינו לפני עשו לבטל את כוחות הקליפה של עשו, וכדאיתא בגמרא (קידושין כט:) על רב אחא בר יעקב ששיבר את המזיק על ידי השתחוואותיו, ואף אברהם אבינו על ידי ההשתחוואה שיבר והכרית את כוחות הרע, ולזה טעם אמרו 'ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ', הוא מלרע, שעל ידי זה ביטל את כוחות הרע.

חזרתו של האדם לגן עדן ממערת המכפלה

עניין זה מבואר באריכות בדברי השל"ה הקדוש (פרשת חיי שרה תורה אור אות ב'), כי כידוע יצירתו של אדם הראשון הייתה מעפר מקום המקדש (פרקי דרבי אליעזר פרק י"ב), והסתלקותו של אדם הראשון וקבורתו הייתה במערת המכפלה, ששם הוא המקום בו העפר חוזר למקומו, והאדם חוזר לגן עדן, והוא במובן מסוים המשך ממקום המקדש, בו הוא תחילת היצירה, לבין מערת המכפלה שם הוא חזרתו של האדם לגן עדן, לחיי העולם הבא.

עליית התפילות ממערת המכפלה

בזה יש לבאר מה שהובא (זוה"ק ח"א פא.) שהתפילות עולות לשמים דרך מערת המכפלה, כי מאחר והתפילה הוא חלק מנפש האדם, על דרך (שמואל - א א, טו) 'ואשפך את נפשי לפני ה', על כן עליית הנפש וחזרתה הוא במערת המכפלה, מקום חזרת הנשמות לאחר מיתת האדם לגן העדן העליון.

ב

השייכות למערת המכפלה בכוח מעלת אומר מעט ועושה הרבה

עפרון לא היה לו שייכות לחלק המעלה של מערת המכפלה

מכל מקום מבואר בזוהר הקדוש (ח"א קכח.) כי עפרון לא היה לו כל שייכות לחלק הנעלה של מערת המכפלה, אלא ראה במערת המכפלה מקום של חושך ובהלה, כמו שהביא זאת האור החיים הקדוש (בראשית כג, ט), ואילו אברהם אבינו הוא שהיה לו שייכות לחלק הנעלה של מערת המכפלה, שכאמור הכין אותו אברהם אבינו להיות מוכן לירידת ההשפעות, בהיותו הפתח והשער לגן עדן, וצריך ביאור מה היה כוחו של אברהם לעומת העדר היכולת של עפרון להשיג עניין זה.

חיבורו של אברהם אבינו למערת המכפלה מתוך מציאות של אומר מעט ועושה הרבה

ונראה בזה, כי הנה כשהתורה מדגישה את שייכותו של עפרון לכוחות הרע, הדבר מבואר בצורה של 'אומר הרבה ואפילו מעט לא עשה', וכמו שהדגישו זאת חכמינו ז"ל (בבא מציעא פז.) בנוגע למערת המכפלה שאמר מתחילה ליתנו במתנה, ולמעשה לקח ארבע מאות שקל כסף גדולים, כשהיה בכך סתירה גדולה בין המציאות והמעשה לדיבורו שבפה.

לעומת זאת, מבואר במדרשות (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ו) כי התחלת השייכות של אברהם אבינו למערת המכפלה, היה על ידי בן הבקר שהכין אברהם למלאכים, וכמו שנאמר (בראשית יח, ז) 'ואל הבקר רץ אברהם', ודרשוהו שרץ הבקר עד למערת המכפלה, שם הבחין את מערת המכפלה וביקש לקנותו, כפי שעשה ברבות הימים.

והנה חכמינו ז"ל (בבא מציעא פז.) אמרו על דברי אברהם למלאכים, שאמר (בראשית יח, ד) 'יקח נא מעט מים' וגו', שהיה אומר מעט ועושה הרבה, וכלשונם: "כתיב (בראשית יח, ה) 'ואקחה פת לחם', וכתיב (בראשית יח, ז) 'ואל הבקר רץ אברהם'", ההיפוך הגמור של עפרון, ומתוך מציאות זו של אומר מעט ועושה הרבה הגיע אברהם למערת המכפלה, שהייתה שייכת לעפרון שהיה אומר הרבה ואפילו מעט לא עשה, ועל ידי שקנה אברהם את מערת המכפלה שהוא היה אומר מעט ועושה הרבה, על ידי זה זכה להמשיך את חלק הקדושה של מערת המכפלה כאמור, שהוא החלק ששייך להיות מערת המכפלה הפתח והשער לגן עדן, ולעומתו עפרון שהיה אומר הרבה ואפילו מעט לא עשה, לא היה לו שייכות רק לחלק החושך והבהלה של המערה, ועדיין צריך ביאור.

יציאתו של דוד המלך 'טוב עין' מסדום שבו שלימות צרות העין

כעין זה היה גם כן אצל דוד המלך, שעליו נאמר (משלי כב, ט) 'טוב עין הוא יבורך' כידוע (עיין יעקב פסחים פרק י' אות ס"ה) שעל כן אמר לי נאה לברך (פסחים קיט:), ואמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה מא, ד) על הכתוב (תהלים פט, כא) 'מצאתי דוד עבדי', היכן מצאתיו בסדום, אשר סדום היה הביטוי היותר מופלג של צרות עין, ואילו המציאות של דוד המלך שהייתה מציאות של 'טוב עין', יצאה מתוך המקום של סדום, ההיפוך לזה, וכן הוא בשייכותו של אברהם

• השבוע פרשת חיי שרה לא יתקיים סעודה שלישית בראשות מורינו הגאון שליט"א •

אבינו שהיה אומר מעט ועושה הרבה, למקום זה של עפרון שהיה אומר הרבה ואפילו מעט לא עשה.

ג

זיווגו של יצחק באשה האומרת מעט ועושה הרבה

דקדוקיו של אליעזר שתהיה רבקה עושה יותר ממה שאמרה ולא פחות מכך

כך מצאנו גם כן בעניין שליחותו של אליעזר לחפש אשה ליצחק אבינו, שמצאנו בזה דבר פלא, שעמד עליו האור החיים הקדוש (בראשית כד, יז - כא), כי הנה אליעזר אמר מתחילה (בראשית כד, יד) 'והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם לגמליך אשקה', שזה היה התנאי שיוכל לידע כי ראויה היא ליצחק, והנה בפועל לא היה כן, אלא מתחילה אמר (בראשית כד, יז) 'הגמאיני נא מעט מים', שהוא כולל רק לשון גמיעה ולא לשון שתייה, וכן הדגיש ואמר 'מעט'. גם יש להבין מה שנאמר (בראשית כד, יט) 'ותכל להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב', היינו ששתה כל צרכו, ורק לאחר מכן אמרה שתתן גם לגמלים, ואינו מובן מדוע לא אמרה תכף שהיא הולכת לשאוב לגמלים. גם יש להבין מה שנאמר (בראשית כד, כב) 'ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב' וגו', מדוע היה צריך להמתין עד שיגמרו הגמלים לשתות, הרי ברגע שנתנה כבר את המים לגמלים, כבר התקיים התנאי.

מבאר בכל זה האור החיים הקדוש, כי לעולם רצה אליעזר להשגיח ולדקדק שלא תאמר רבקה יותר ממה שתעשה, על כן מצד אחד לא רצה לבקש ממנה שתאמר הרבה מדי, ולכן אמר 'הגמאיני נא מעט מים', כדי שתוכל לעשות יותר ממה שתאמר, וכן לאחר מכן המתין לראות שאכן השקתה אותו ככל צרכו, יותר ממה שביקש. ושוב לאחר שביקש שתשאב לגמלים, והיא אמרה (בראשית כד, יט) 'ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות', המתין לראות שאכן היא עשתה ככל אשר אמרה, ולא אמרה יותר ממה שעשתה, וכל זאת כדבריו: "והגם שאין דבר זה מהתנאי, לצד דבריה נולד לו בה ספק שמא היא מהאומרים הרבה ועושים מעט, עד שראה שכילו הגמלים".

וצריך להבין מה טעם הבין אליעזר שצריכים להביא אשה ליצחק בדווקא מי שאומרת מעט ועושה הרבה ולא להיפך.

ד

השייכות לעולם הבא רק לאומר מעט ועושה הרבה

עולם הבא - עומק הלב

והביאור בכל זה, כי מצאנו שעולם הבא מכונה ליבא בינה (זוה"ק ח"ג פב:), שהוא לצד היותו כעניין עומק הלב, ולכן אין לאדם שייכות לעולם הבא רק מי שיש לו את השלימות בעומק הלב, ואין חסרון בשלימות עומק לבו.

והנה זה האיש האומר הרבה ואינו עושה לכל הפחות את שאמר, הרי זה מוכיח כי יש כביכול ניתוק בין פיו ללבבו, ואין דבריו שבפה משוייכים לעומק לבבו, כי אין לו כלל עומק הלב בדבריו, ולכן אינו עושה את כל שהוא אומר, ולכן אדם כזה אין לו שייכות לעולם הבא.

ניתוקו של עפרון מעומק לבבו כמציאות בחוסר שייכותו למעלת מערת המכפלה

משכך, בנוגע למערת המכפלה, לא היה לעפרון כל שייכות לחלק הקדושה שבו, הואיל וחלק הקדושה של מערת המכפלה הוא בשייכות לעולם הבא, על כן לצד היותו אומר הרבה ואפילו מעט לא עשה, לא ראה כל מעלה אצל מערת המכפלה, מה שאין כן על ידי שהיה אברהם אבינו אומר מעט ועושה הרבה, היה לו השייכות למערת המכפלה ולחלק העולם הבא שבו, אשר כאמור בו הוא הפתח והשער לגן עדן.

זיווגו של יצחק שהיה במהלך החיים של העולם הבא רק מי שאומר מעט ועושה הרבה

לכן גם למציאת זיווגו של יצחק היו צריכים למצוא אשה האומרת מעט ועושה הרבה, כי כידוע עניינו של יצחק אבינו היה במהלך של העולם הבא, כאשר הארכנו בזה כבר כמה פעמים [לדוגמא ידועים דברי הרה"ק מאזביצא זי"ע (מי השילח ח"א פרשת וירא בד"ה וירא הב') שירידת שלושת המלכים קודם לידתו היה משום שכל מלאך הוא שליש העולם (ר' חולין צא:; פסחים צד.), ועל ידי שלושת המלאכים נתמלא העולם כולו בחינת עולם הבא, ויכול היה יצחק אבינו להיוולד], ולכן אין יכולים להביא לו אשה האומרת הרבה ואינה עושה מעט, שאינה יכולה להתחבר למהלך של העולם הבא.

(מתוך של"ס ה'תשפ"ו)

הרי"ף; מורשתו, פועלו ומפעליו (כט)

במאמר זה נפתח את היריעה לעסוק בחיבוריהם של משיגי הרי"ף ומגיניו, אשר בראשם ניצב בעל המאור, שמהווה בית המדרש בפני עצמו, ותורה שלימה מתבארת והולכת בתורתם של משיגי הרי"ף ומגיניו.

הקדמות בעל המאור

תחילה נעתיק את הקדמת בעל המאור אשר הכרחית היא ביותר לכל הבא לראות בטוב תורתו של הבעל המאור, כשהוא עצמו כותב בה: "ואני משביע בחי העולם לכל מעתיק ספרי זה, שיעתיק הפתיחה זאת עמו, ולא ישליכנה אחרי גוו כמנהג מעתיקי הספרים בארצות האלה, בעבור תהיה לי לעדה לנקותני מן האשמה לפני כל קורא בספרי זה, אולי יש אשר תמנעהו מהרחיב פיו וגרונו והאריך לשונו בגאותו וגאונו להוכיח עלי חרפתי, כאשר קצרו בי יד שכלי ותבונתי, וידעני לזכות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בעניין הזה (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) כל חרשיא טבין וחרשיא דאורייתא בישין וכל פטטיא בישין ופטטיא דאורייתא טבין, ואמר אחד מן החכמים לא תושת חטאת על מי שהביא קצת מן הדברים הנכונים, באשר לא הגיע עד תכליתם".

עוד כותב בעל המאור בהקדמתו: "אני לא באתי לגרוע מעלת האיש הזה ולהשפילה, אך להפליאה ולהגדילה, כי כלנו משדי חכמתו הניקנו, ומעושר תבונתו העניקנו, ומפרי פי שכלו אנחנו לוקטים, ובים דעתו אנחנו שטים, והוא אשר פקח עינינו, ולמדנו והועילנו וגדלנו והשכילנו בחכמה הזאת, וכאשר למדנו מפיו אנחנו משיבים מדבריו על דבריו, וכדברים האלה ויותר מהמה, כל שיש להוסיף, אני הצעיר אומר על רבינו הרב הגדול המובהק רבי יצחק בן רבי יעקב בעל ההלכות המכונה אבן אלפסי, ואינו צריך להאריך בגדולתו ובחכמתו כי היא גלויה לכל בעלי עיניים, כשמש בחצי השמים. וכנפי צדקותיו, בחבור הלכותיו, פרושות על דורותיו, ועל כל דורות הבאים אחריו. כי לא נעשה חיבור יפה כמוהו בתלמוד מאחרי סתימתו, ועל כן חובה עלינו בכל דבר נכבד ומפואר לכבדו ולפארו ולקדשו ולטהרו, ולהלבינו ולבררו כפי כחנו, ולזאת חברתי הספר הזה וקראתיו 'מאור' להאיר עיני התלמידים, להסירם ממכשולי הספקות ומוקשי השגגות, ושמתי הלכות הרב הנזכר ז"ל כשרש לספר הזה, ובה אני דורש ושואל וחוקר ומעיר ומעורר, פעם סומך ועוזר ופעם כמשיב ושובר, והפרחתי לו כענפים ופרחים משאר דברי החכמים הגדולים שראוי לדקדק עליהם ולצרוף ולבחון דבריהם, עם פירושי מקצת הלכות חמורות, וראשי דברים שכתבתי לי בילדותי לזכרון, למען השלים בזה חפץ האוהב היקר והידיד הנחמד אשר אלצני על זה, ולא יכולתי להשיב פניו".

יש לציין, כי כפי שכותב בעל המאור 'שכתבתי לי בילדותי', הכוונה להיותו בן תשע עשרה שנה, שאז החל את כתיבת חיבורו, שככל הנראה נמשך זמן ממושך, וכפי שנביא כל זאת בהמשך המאמרים לאור תורתו של רבינו בעל המאור.

טשכנוב

סוגיא בפרשת השבוע

שיעור בסוגיות מתוך פרשת השבוע
מפי הגאון רבי משה פרידמן שליט"א
מראשי הישיבה

מתוך שיעור הנמסר לבני חבורת "צמאים לדעת סודה"
בישיבה הגדולה טשכנוב

כיצד מינה אברהם את אליעזר לקדש אשה לבנו יצחק
שליחות במצוות חלק ג'

גדרי יד פועל כיד בעה"ב במצוות התורה

הנה נתבאר בשיעור הקודם עומק דעתם הרמה של מרן האבני נזר (או"ח סימן שיט, וסימן תנט) בענין מה שנחלקו הפוסקים אם הא דיד פועל כיד בעה"ב מהני אף במקום דלא מהני שליחות, וכגון מה שחקר המחנה אפרים (הלכות שלוחין ושותפין סימן יא) אם אפשר למנות פועל גוי להיות שלוחו לבנות מעקה עבורו.

ויסוד דברי האבני נזר דאין צריך לגמרי ולכל עיקר לדין שליחות במצות מעקה. וכן הוא מבואר ומפורש בדברי החזון איש הלכות קידושין (דף כט.) בקיצור נמרץ, דעיקר המצוה וגזירת הכתוב הוא שיהיה מעקה בביתו ושתהיה התוצאה שאין במקום זה סכנה, ואם כן הרי אף שהוא עצמו לא בנה את המעקה בידיו ממש, ואף לא עשה כן ע"י שליח כשר, אלא רק השתדל וטרח שיהיה מעקה לגגו על ידי ששכר גוי או שלחו, הרי זה מועיל ומקיים המצוה.

ונראה עומק וביאור הדברים בזה, דאילו היה במעקה דין עשיית מעשה דוקא בגוף בניית המעקה, הרי ודאי לא קיים את המצוה על ידי מי שאינו בר שליחות, אבל כיון שעיקר המצוה דמעקה הוא התוצאה והמציאות הפעולה ולא עצם מעשה הבנייה, הרי על ידי עצם השתדלותו ופעולתו שהביאה לתוצאה זו כבר קיים את המצוה כתיקונה.

והנה, למאן דאמר דאף באותן מצוות הטעונות רק השתדלות, בעינן בכל זאת לדין שליחות דווקא, הרי דלדעת המחנה אפרים (שם) בפועל המקיים את המצוה עבור בעל הבית, הוי קיומו מטעם יד פועל כיד בעל הבית. והאריך בזה המחנה אפרים ז"ל לבאר את עומק הסברא, דאם מה שמקיים הפועל הוי מדין יד פועל כיד בעל הבית, דחשיב כאילו בעל הבית עצמו קיימה, ועולה על דעתנו שבעל הבית יוצא ידי חובתו בכך, הרי שעל פי זה סבירא ליה דשפיר מצי הפועל לברך על המצוה. והיינו טעמא, כיון דבדין שמיא נחשב שבעל הבית הוא המקיים את המצוה על ידי פועל דידיה, ונמצא הברכה חלה על מעשה המצוה שלו. וגדולה מזו כתבו אחרונים, דשליחות זו פועלת לא רק לעניין דיני ממונות, אלא פותחת שערים רחבים להבנת אופן קיום המצוות בכל מרחבי הש"ס.

כיצד פעלו קידושי אליעזר עבד אברהם עבור יצחק אבינו

ואופק נפלא ונשגב נפתח בזה בספר המקנה (קידושין סימן לז), אשר כתב ליישב קושיא עצומה, איך אליעזר עבד אברהם קיים את מעשה הקידושין עבור יצחק אבינו עליו השלום בשליחות אברהם, והלא קיימא לן במשנה וגמרא (קידושין כג:) דאין עבד נעשה שליח לקדש.

ותירץ שם המקנה ביסוד עצום: דנחשב כיון דאברהם אבינו עליו השלום היה שלוחו של יצחק לקדש לו אשה, ואיהו דארצי קמיה, הרי שאליעזר בתורת 'יד עבד כיד רבו' של אברהם היה יכול לקדש אשה ליצחק. אמנם אברהם עצמו לא היה יכול למנות את אליעזר לשליח ממש משתי סיבות: חדא, דעבד הוא ואין עבד נעשה שליח, ועוד דפשטא דתלמודא דאין שליח עושה שליח בקידושין (כדאיתא בגיטין כט.). ואולם, מכח דין 'יד עבד כיד רבו', נמצא שמעשה אליעזר כמעשה אברהם דמי.

וכיוצא בזה העלה המקנה בספרו על התורה פנים יפות בפרשתנו (פרשת חיי שרה), דאף דיצחק היה גדול ע"כ אברהם היה שליחו של יצחק, וכענין שאחז"ל בקידושין (מה:) דאף דלא חציף אינש למעבד לאבוה שליח אפ"ה דלמא ארצוי' ארצי קמיה, ועיין באה"ע (ריש סי' לה) שכתבנו שם דאין מזה קושיא על הפוסקים (רמ"א אה"ע סי' לה ס"ו בשם הגהות מרדכי) דאין שליח קידושין עושה שליח, איך היה אליעזר שלוחו של אברהם מכ"ש דקשה לדעת הפוסקים (שם) דאין עבד נעשה שליח, וכתבנו שם דוקא איש אחר אין נעשה שליח, אבל עבדו של המקדש עצמו שאני, ויכול לקדש ע"י עבדו ולא מתורת שליחות אלא משום דהוי כגופו, וה"ה לעבדו של אברהם דהוי כאברהם עצמו ולא כשליח, ובזה מובן מה שהקדים אליעזר 'עבד אברהם אנכי', מפני דהוי עבדו כגופו של אברהם ולא הוי שליח שני, ע"כ.

ומדויק מה שדקדק אליעזר עבד אברהם בדבריו לפני בתואל ולבן, באומרו: "עבד אברהם אנכי" (בראשית כד, לד). והיינו לומר, דזהו עיקר השליחות - שלא אליעזר לבדו פעל כאן, אלא אברהם היה שלוחו של יצחק, והוא מינה את אליעזר מכח היותו עבדו הנאמן, וידו של עבד כרבו ממש.

ונמצא מבואר מכל זה יסוד גדול, דגדר יד עבד כיד רבו אינו מוגבל רק לענייני ממונות ודיני ממון בלבד, אלא מועיל הוא אף בקידושין ובשאר עניינים שבתורה.

חילוקי היסודות בראשונים ספר הזכות והראב"ד

ברם, צריך עיון גדול בשיטות הראשונים. דהנה בספר הזכות להרמב"ן (גיטין סימן מה) מבאר באופן אחר לגמרי, דקודם מתן תורה לא היה כלל בגדר דיני גיטין וקידושין מה שחידשה תורה

לאחר מכן, ולפיכך היה יכול אליעזר לקדש עבור יצחק אף שהוא עצמו לאו בר קידושין הוא מצד עצמו, עיין שם בארוכה בדבריו הקדושים.

ומאידך גיסא, מרן הגאון רבי עקיבא איגר זצוקללה"ה בהגהותיו על המחנה אפרים הביא את דברי הראב"ד המובאים בשיטה מקובצת (בבא מציעא צו:). ושם מבואר להדיא, דהא דאמרינן 'ד עבד כיד רבו' היינו דווקא בממונות, אבל לא בשאר דיני התורה ובאיסורים. ולפי שיטה זו, גם לגבי קידושין לא יועיל תירוצו של ספר המקנה, דבמצוות ובאיסורים אין דין 'יד עבד כיד רבו, וכל שכן בגיטין וקידושין שחמורין הם טפי.

וכן ציין בספר הזכות לדברי הראב"ד הללו. אכן, ראוי לציין כי בשיטה מקובצת שם (שהוא מקור הדין), הביא בשם הרי"ף כדעת הראב"ד, ומבואר שם שהראב"ד הבין בדעת הרי"ף שהוא סובר דשייך דין 'יד עבד כיד רבו אף שלא בממונות. ונמצא מחלוקת עצומה בין הראשונים האם כוחו של עבד כרבו מתפשט לכל התורה כולה או דוקא בממונות.

קושיית שער המלך בחיוב חופר בור ויישובה עפ"י הלכה

אלא שעל כל יסוד זה תקשי קושיא עצומה מדברי הגמרא בפרק שור שנגח את הפרה (ב"ק נא:), וכבר הקשה כן בספר שער המלך (הלכות תרומות פרק א). דהנה חקרו בגמרא שם לגבי בור של שני שותפין שניזוק בו אדם או בהמה, דאי שוו שליח תרוויהו לדידיה הא קיימא לן אין שליח לדבר עבירה, ולכאורה אמאי לא משכחת לה שישכרו פועל להחפירה, ועל ידי זה 'יהיה שליח לדבר עבירה, דהא יד פועל כיד בעל הבית. ובשו"ת שואל ומשיב (מהדורא קמא חלק ב סימן קי) האריך מאוד ליישב קושיא עצומה זו.

והנראה לחלק בזה, דהנה הא דדנו הפוסקים לומר דיד פועל לאו כיד בעל הבית לגבי מצות מעקה, הרי הפועל ששכרו בעל הבית אינו חייב כלל במצות מעקה מצד עצמו, אלא רק בעל הבית חייב, והפועל אינו אלא שלוחו של בעל הבית לבצע את המעשה, והמצוה כולה דידיה, של בעל הבית היא לבדו. ולפיכך יש מקום לומר שהמעשה מתייחס אל בעל הבית לגמרי.

אבל בחפירת בור ברשות הרבים, הרי הפועל בעצמו הוא העושה את פעולת ההיזק בידים, והפועל עצמו חייב בדין מזיק ממש כמו בעל הבית עצמו, וכיצד זה יפטר הפועל מחיוב עשיית נזק רק מפני ששלחו בעל הבית ושילם לו על כך כסף ושכרו. ולהכי נמי לא תירצו בגמרא שם דמיירי שחפרו בור על ידי פועל של שני שותפים, אף למאן דאמר דיד פועל כיד בעל הבית גם במקום דהוא שליח לדבר עבירה, דהתם כיון שהפועל בעצמו בר חיובא ובעל מעשה היזק הוא, לא מהני יד פועל לפטור את הפועל או לחייב את השותפים באופן זה. [ועי' עוד בסמ"ע ובש"ך חו"מ סי' רצב שדנו היכא דיש שליח לדבר עבירה אם הוא מהני נמי לפטור את השליח או רק לחייב גם את המשלח, ועי' עוד בזה בקצוה"ח ובנתיה"מ ריש סי' קפב, ואכ"מ].

ואמנם בעבד שמזיק אפי' ללא שליחותו של האדון היה צד שמדאורייתא מחויב האדון לשלם ועיי' בסוגיא דב"ק (ד.) אמרו העבד והאשה פגיעתן רעה חבלו בהם חייבים והן שחבלו באחרים פטורים, וטעמא אמר רב אשי, אטו עבד ואמה לאו טעמא רבה אית בהו שמא יקניטנו רבו וילך וידליק וכו'. והנה בביאור הך טעמא דשמא יקניטנו מצינו מחלוקת ראשונים, דהנה במאירי בסוגיין פי' דכונת הגמ' לתקנ"ח דאל"כ לא שבקת חיי לאדון דנמצא זה מחייבו מאה מנה בכל יום, ומשמע דמדאורייתא היה האדון מחוייב. אולם בשטמ"ק בשם רבינו יונה פי' דהך פטור הוא מעיקר הדין לפי שא"א לשמרם כיון שמתכוונים לצאת משמירת רבם להזיק ע"מ להקניטו. וכדבריו איתא במכילתא דרשב"י פרשת משפטים (כב, ג) דממעטי' גניבת עבדים מדכתיב משור עד חמור עד שה "מה אלו מיוחדין ששמירתן עליך יצאו עבדים שאין שמירתן עליך", ומבואר דמדאורייתא אין שמירתן עליך. ולכאורה זו היא ג"כ דעת הרמב"ם (פ"א מהל' גניבה ה"ט) שכתב וז"ל, שאין אדם חייב על נזקי עבדיו אף על פי שהן ממונו מפני שיש בהן דעת ואינו יכול לשמרן שאם יכעיסנו רבו ילך וידליק גדיש באלף דינר וכיו"ב משאר נזקין עכ"ל, ומדויק מדבריו דהך פטור הוא מעיקר הדין לפי שא"א לשמרם, אמנם עדיין יש לעיין שכל זה כשהזיקו מעצמם ומה יהיה הדין כששלחם האדון.

אכן לגבי אליעזר עבד אברהם, הנה בשו"ת תורת חסד (סימן מה) תירץ באופן אחר לגמרי, דאליעזר עבד אברהם היה יכול להיות שליח מצד עצמו, דהא דקימא לן אין עבד נעשה שליח היינו רק לאחר שנתחייבו ישראל במצוות מסיני ובזה העבד פטור מן המצוות פטור גמור, אבל קודם מתן תורה הרי לא היו ישראל חייבים במצוות בני סיני כלל, ואף על גב שבפועל קיימו האבות הקדושים את כל התורה כולה מן השמים, מכל מקום אכתי עבד היה יכול לעשות שליחות קודם מתן תורה. ובזה לא נצטרך כלל ליסוד 'יד עבד כיד רבו שחידש בעל הפנים יפות.

מינוי שליח ופועל במצוות החלות על גופו של אדם

ומציאה גדולה מצאתי בספר "היו דברים מעולם", שהביא מה שנדפס בקובץ "בית חיינו" (יוצא לאור על ידי ישיבת פונוביז', גיליון ג', בני ברק תשס"ח, עמוד נח), שבעת שחיתן הגאון רבי אליעזר מטעלז זצ"ל את בתו, השתתף בשמחת הנישואין הגאון רבי משה יצחק אביגדור זצ"ל אב"ד קובנא (בעל ספר "פרדס רימונים" על הלכות נדה) אשר היה מזקני רבני ליטא בימים ההם. וטען שם הגאון מקובנא דכדי לקיים מצות שמחת חתן וכלה כהלכתה, משלם הוא לבדחנים כסף מלא כדי שיהיו שלוחין עבורו לקיים את מצות שמחת חתן וכלה.

אמנם הגאון רבי אליעזר מטעלז טען לעומתו בחריפות, דכיון שהבדחנים עצמם מחויבים במצוה זו מצד עצמם, אינם נעשים שלוחים עבור אחרים לצאת בה ידי חובה, דאין שליחות למי שהוא בר חיובא בעצמו בדבר.

והנה בספר האדר"ת הביא בשם מרן הגרע"א זצוקללה"ה, ששלח שליח לבקר חולים אף על פי שאין למצוה זו שיעור מן התורה, ומוכח מזה דאף על פי שהוא עצמו מחויב בדבר בכל רגע, מכל מקום אפשר למנות שליח. והוסיף האדר"ת להקשות וליישב, דאם משלם לו שכר על כך, הרי הוי משום יד פועל כיד בעל הבית, ואף אם בתורת שליח בעלמא אינו יכול להיות, מכל מקום בתורת פועל אפשר לו לקיים את שליחותו של משלח.

אכן, בספר 'היו דברים מעולם' הביא עוד לדברי הספר הקדוש באר מים חיים (פרשת וירא), דאף כשאדם שולח שלוחין לחולה לשאול שלומו ולדעת כיצד אפשר לסייענו, הרי אף על פי שיש בזה מצות צדקה וחסד גדולה, מכל מקום עצם מצות ביקור חולים אינו מקיים על ידי שליח, משום דמצוה זו היא מן המצוות שהן בגופו של אדם, ואין אדם יכול לקיים מצות גוף על ידי זולתו, לא בשליחות ולא ביד פועל.

במשעולי החסידות

להבין ולהשכיל בדברי רבותינו תלמידי בעש"ט הקדוש

גיליון קלח | חיי שרה פ"ז

שיחתן של עבדי אבות – על עיקר התפילה וכוחה

יפה שיחתן: סיפורו של אליעזר עבד אברהם שבמצוותו של אאע"ה הביא את רבקה לאשה ליצחק אע"ה, האמונה וכוח התפילה, ההשתחוואות והסייעתא דשמיא שנשקפים מסיפור זה, הם **דרך צדדית** ללמד אותנו הרבה מאוד על הוויות ביתו של אאע"ה, ובפרט כיצד נראית ופועלת תפילה, בעוד שאאע"ה ותפילותיו עצמו, בלתי ניתנים לשיעור בדעתינו. **כבשפת אמת חיי שרה תרמ"א.**

במדרש יפה שיחתן של עבדי אבות כו'. כי מעשה האבות המה **למעלה מהשגת האדם**, כי הגופים שלהם האירו יותר מכל הנשמות שלנו, כדאיתא 'האבות הן הן המרכבה'. ורק **ממעשה עבדים שלהם יכולין לקבל הארה ולימוד**. כאשר רואין במעשה העבד **התפילות וההשתחוויות** שעשה בזה השליחות. ובאברהם בעצמו לא מצינו זה, כי אין בדעתינו כוח להשיג במעשה האבות בעצמם. לכן איתא על דמשק אליעזר שדולה ומשקה מתורת רבו כו'.

והפירוש הפשוט הוא, ששיחת אליעזר עם לבן ובתואל הוא על **כוחה של תפילה**. שהרי התורה מספרת לנו **ראשית** את תפילת אליעזר בעת התרחשותה, וכשהיא כופלת את הסיפור דהיינו כשהיא מספרת את השיחה של אליעזר עם לבן ובתואל, בה הוא מספר להם - לא רק על **יד ה'** שנראתה כשהצליח לאתר את רבקה בסימן שעשה, אלא הוא מספר להם **גם על התפילה** שקדמה לה, ומתאר ממש את התפילה במילותיה בדיוק כפי שאמרה אל ליבו. והוא כאומר להם הנה תפילתי התקבלה למען אדוני אברהם, ומכוחה התגלה **'כי מה' יצא הדבר'**, ואינה רק השערת אליעזר עכשיו בשעת הסיפור, אלא הוא מדגיש שהוא ביקש מראש על זה מאת ה', וה' נענה לתפילתו בזכות אאע"ה ולכן הסימן הצליח. וזאת מה שהתורה כופלת ומספרת לנו. וזאת אשר אמר אליעזר בנוכחות רבקה מיד כאשר אמרה לו בת בתואל אנכי וכו', ככתוב; 'ויקוד האיש וישתחו לה'. ויאמר ברוך ה' .. אשר לא עזב חסדו ואמיתו מעם אדוני'. ומסתמא סיפר לה עצמה את כל זאת ככתוב באותו מעמד; 'אנכי בדרך נחני ה' אל בית אחי אדוני', והנה למי אמר וסיפר זאת כבר באותו מעמד, אם לא לרבקה עצמה, ולא מצאנו שהיה שם עוד מישהו. והיא גם רצה לאמה 'ותגד לה **כדברים האלה**', דהיינו לא רק שמצאה עבד אברהם אלא את 'הדברים האלה' דהיינו שהוא מצאה בהשגחת ה'. ולכן יפה שיחתן של עבדי אבות, אינו רק על עצם השיחה על לבן ובתואל אלא על **תוכנה** של אותה שיחה, שהיא על **כוחה של התפילה** הנראה בחוש, כפי שהצליח אליעזר לפעול בתפילתו, בזכותו של אאע"ה שהוא **המייסד של עניין התפילה**, הנה על פי פשוטו של מקרא, כתיבת **תוכן** שיחה זו בארוכה מאוד יפה וערבה בעיני הקב"ה, יותר מכתיבת דיני התורה של הבנים.

'אין שיחה אלא תפלה': על פי זאת יש לנו שני חלקים בכל הסיפור. האחד הוא סיפור הדברים עצמם של התפילה וההצלחה בעניינו של ה' עליה, ואח"כ את השיחה על אותה תפילה בפני לבן ובתואל שהיא כבר כמו **תורה שבע"פ** שחידש אליעזר ודלה מתורת רבו ולימדה את רבקה לבן ובתואל. **וכבשפת אמת חיי שרה תרנ"א.**

במדרש יפה שיחתן של עבדי אבות כו'. הוא בחי' תפלה **אין שיחה אלא תפלה** דאיתא בגמ' תורה חיי עולם ותפלה חיי שעה. וזה הדרך שתקנו אבות והוא עצה להיות נושע בכל עת ומקום. ובמדרש מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו כו'. שמזה הדרך של אליעזר יכולין ללמוד להיות נושע אף במקום החושך. הלך חשכים. ומעין זה בכל איש ישראל שנשתלח' הנשמה בעוה"ז עלמא דחשוכא. וע"י **תפלה ותורה שבע"פ** יכולין להיות נושע.

תפילה בלחש וחזרה בקול: והנה באהבת שלום חיי שרה, כתב שגם העובדה השנייה לא הייתה רק שיחה על תפילה, **אלא היא עצמה גם הייתה תפילה.** ובעוד החלק הראשון הוא תפילת הלחש, הנה החלק השני הוא התפילה בקול כמו חזרת הש"ץ.

דהנה הסיפור של אליעזר עבד אברהם היה בבחינת תפלה. ועל דרך שתקנו חכמינו ז"ל תפלה בלחש ואחר כך בקול רם, כמו כן הסיפור של אליעזר היה בבחינה זו בחינת תפלה, שמקודם התפלל בלחש על דרך שאמר אני טרם אכלה לדבר אל לבי, ואחר כך אמר בקול רם כל הסיפור כמו שהוא כתוב לפנינו. וזהו **יפה שיחתן, פירוש תפילתן**, כי שיחה היא לשון תפלה, על דרך הכתוב ויצא יצחק לשוח בשדה. ובכאן היתה תפלה בלחש, ונקראת שיחה.

ואשר על כן אף לא רצה לאכול קודם התפילה כהמש"ד שם. ויסוד הדברים ששיחת אליעזר וסיפור עניינו של אאע"ה בחסדו ואמיתו, **פעם נוספת** על מה שהתפלל בעל הגעתו, הייתה כמו תפילה לפני ה' והזכרתו החוזרת של אאע"ה עם כוחו ומידות עבודתו, על מנת לעשות לאאע"ה טובה. הנה הוא אמורה כבר באמרי פנחס שער א'

אמר למה עשה אליעזר עבד אברהם הסימן במים. כי כשרוצין לעשות טובה להאדם צריך להזכיר אותו באותו המידה שהוא עובד {את ה'}. ואברהם בחי' חסד ומים ג"כ בחי' חסד, לכך הזכיר וכו'. ולכן כשבא אצל לבן **ורצה לעשות לו טובה סיפר לו המעשה פעם שניה**, ולכך אמרו בגמ' יפה שיחתן של עבדי אבות.

והדברים נפלאים עד מאוד מה עניין חזרת הש"ץ לכאן, ואיך תחשב השיחה כתפילה נוספת, ומדוע היה צריך לתפילה נוספת על מה שכבר צלח בידיו לכאורה, למצוא את רבקה 'בת אחי אדוני' וגם להיווכח בחסדה הגדול.

'מה הי' צורך לתפלה זו': אבל באמת אם נתבונן, הרי ליבת הסיפור כפשוטו ממש אינה מובנת. מלבד מה שהגמ' ברישׁ תענית אומרת ש'שאל שלא כהוגן', שבמשמעות של מה שביקש והיה הנערה וכו', הרי 'יכול אפי' חיגרת אפי' סומא'. הנה צריך להבין מדוע הוצרך אליעזר בכלל לכל אותן תפילות וסימנים, ומדוע לא הלך לכתובת המדוייקת שקיבל מאת אאע"ה 'כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך', 'ממשפחתי ומבית אבי', וכמו שעשה יעקב אע"ה, שהלך לשם ושאל את אנשי העיר 'הידעתם את לבן בן נחור' וכו' . ומה זאת שאמר ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני וכמש"כ רש"י 'אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו, אדע כי עשית חסד'. והלא נצטווה לילך דווקא למולדתו דהיינו למשפחתו, ומדוע ישאיר ברירה זאת בידי שמים כסימן לחסד. וכקושיית **השפת אמת תרל"ו**

'דיש להבין **מה הי' צורך לתפלה זו**, כי לא הי' לו רק **לעשות שליחותו**. גם למה נכתב בתורה התפילה'.

וביותר יש להבין בפשטות העניין, מדוע אליעזר מספר לרשעים הללו לבן ובתואל את עניין תפילתו ואת כל השתלשלות העניינים המוכיחה את יד ה' במציאתה, וכי מה מסייעת עובדת מציאתה של רבקה על ידי הופעתה בעין המים והזדמנותה לאליעזר והשקאת הגמלים, לעצם רצונם והסכמתם של בתואל ולבן לשלחה איתו. הלא עובדת היותה ויווגו של יצחק ועובדת הסכמתם לשלחה ללכת איתו ליצחק, הם שני עניינים נפרדים, והאפשרות כי תסרב כבר עלתה על ידי אליעזר עוד בשיחתו עם אברהם. דהיינו אף שיתכן שהיא ויווגו של יצחק, ותסכים להינשא לו אם יבוא יצחק לשם, מ"מ הושבע שלא להשיבו לשם. א"כ מהי מועילה טענתו, כי 'הנחני אלוקים בדרך אמת' וכי 'היא האשה אשר הוכיח ה' לבן אדוני'. אם כן, כסדר העולם שיבוא יצחק לשם, כמו שבא יעקב, ומדוע היא סיבה שירצו לשלחה איתו.

'יצחק דורך לו דרך אחר': והעניין הוא, שלא היה מדובר כאן רק ב'שידוכים' רגילים ובמציאת שם האשה המסויימת הראויה ליצחק אע"ה, שהרי היה ידוע לאאע"ה שרבקה היא אשתו העתידית של יצחק וכמו שנתבשר אחרי העקדה. אלא כל פרשתינו עוסקת כיצד **לשכנעם שתבוא למקום של יצחק ואאע"ה** להוציאה מחרן ולבוא לסייע להמשיך את רצונו וחפצו ב'**כל**' מפעל חייו – פרסום **אלקות החסד**, ולכן לא היה שייך שייסע יצחק אליה לחרן כמו יעקאע"ה. וסיפור זה הוא השורה האחרונה בדרכו של אאע"ה בחיים חיותו, וכן הוא בכל עובד ה', **שהיא המשכת דרכו של אאע"ה** בהכרה ופרסום של אלקות החסד שאותה ייסד - **לדור הבא**. אלוקות המחייבת לדבוק לגמרי במידת החסד המוחלטת, מידה שהייתה ההיפך הגמור מכל מעשיהם של הדורות השפלים שבימיו. אבל אליעזר הבין שיצחק אע"ה כבר **'דורך לו דרך אחר'** בהכרת אלוקות, לא עוד חסד מוחלט וקירוב לכל דורש, אלא דרך של **עולמות הדין והדיינים**, בייסוד תפיסת אלוקות של 'יש דין ויש דיין', המחייבת בכל ענייני העוה"ז הנהגה והתנהגות שיהיו ראויים ו'אוסגעהאלטן' על פי הדין האלוקי. וכאמרו לאבימלך ומרעיו; **'מדוע באתם אלי** ואתם שנאתם אותי ותשלחוני מאיתכם'. (וכמו שהבאנו באורך בגיליון מ', חיי שרה פה', את ביאורה של מידת 'כל' השכיחה בספרי החסידות, שבה נתברר באאע"ה, ואת אי הצלחת **דרך החסד המוחלטת** של אאע"ה, והכישלון לכאורה של תפילותיו להציל את הרשעים בסדום, עד שהוצרך להתעתק אפי' את מושבו משם). והיה אליעזר - התלמיד הנאמן הדבוק במידת רבו מידת החסד - מחפש מוצא אחרון ועצה דחופה ומיידית להמשכת דרכו - דרך החסד של אאע"ה לדור הבא - הבלעדי רק אצל יצחק. וכפי שנצטווה משום כך ללכת דווקא אל בית אביו ומולדתו של אאע"ה. להביא אישה בעלת חסד שתמותיק בחסדה את מדת הדין הנוקבת של יצאע"ה. והיה צריך ראשית, להגיע לאותה נערה ממשפחת אאע"ה, אבל שלא דרך משפחתה שיעכבו את העניין, וכן לוודא שהיא אכן בעלת חסד. אבל העיקר היה **לשכנעם שתבוא למקום של יצחק ואאע"ה** לסייע להמשיך את רצונו וחפצו ב'**כל**' מפעל חייו – פרסום **אלקות החסד**. ולכן לא היה שייך שייסע יצחק אליה לחרן כמו יעקאע"ה. **וכבשפת אמת חי"ש - תרל"ו.**

לכן נאמר שהי' הכל לטובת בני". לאשר אבינו יצחק **לקח לו מדה"ד** כמ"ש פחד יצחק, ולא הי' אפשר להתקיים במידה זו. לכן סיבב השי"ת להיות לו רבקה לאשה

שהייתה בעלת חסד ביותר ובזה נמתק קצת הגבורות של יצחק. ואליעזר הבין זה **כי יצחק דורך לו דרך אחר**. והוא ה' דבוק במדת החסד שה' תלמידו של אברהם. ולכן **התפלל שיזמין לו בעלת חסד**. וז"ש ובה אדע כי עשית חסד כו'. וז"ש ימשול בבן מביש שבמעשיו **המתיק מדת יצחק בעל ברחו**. ובתוך אחים יחלק כו' כי הי' במעשיו **טובה לכלל ישראל** כנ"ל.

'עושים חסד את אדוני': ולבן ובתואל ידעו והכירו היטב את דרך החסד של אאע"ה וברכת ה' אליו, ואת כל התנגדות והשנאה שהייתה מצד הרשעים לדרכו, שהרי כך ברכו את רבקה 'אחותינו את היי לאלפי רבבה **ויירש זרעך את שער שונאיו**'. ולא היה ספק מי היא ומקום מגוריה וכו' ואם הוא מתאימה והיא מאת ה' כבשידוך רגיל וכו'. והייתה השאלה שעמדה על השולחן רק זאת, האם תצטרף רבקה בעלת החסד וכאשתו של יצחק אל מפעלו של אאע"ה במקומו. לכן עשה אליעזר כל אותו מעשה באיתורה העצמי, ולשם כך הייתה דרושה התפילה **בלחש** שתזדמן לו אותה אשה הידועה עד מאוד בחסדה וטובה ושתהיה גם ממשפחתו, כדי **שבספרו ואת אח"כ** יסכימו היא ללכת והוריה לשלחה. ואכן רק מכוח **התפלה בקול** שהוא סיפור השתלשלות הדברים עד שפגש אותה, דהיינו שהוא התפלל וענתה תפילתו, **שנראית בהם באופן מפורש יד ה'**, וכוחו בתפילתו, **שכנע אליעזר** גם את לבן שגם רבקה שייכת למפעל זה. וכאמור בוודאי שרבקה עצמה הבינה כבר מרגע היפגשם וסיפור התפילה והיענות השי"ת אליה, את שורש נפשה ואמרה אלך אפי' נגד רצונכם. בכך הצליח ה' את דרכו וכוח תפילתו למצוא מוצא לדרך החסד אף בהנהגתו התקיפה במידת הדין של יצאע"ה, ורבקה היא שהטתה על פי רוה"ק, את הברכות של יצחק - מעשיו ליעקב, לטובת כל כללי"י לדורות הבאים.

'שיכוון לתפילה עצמה': ונמצא שאת הישועה הגדולה שהיא הסכמתם לתת את רבקה שתלך עם אליעזר, עשתה השיחה - התפילה השנייה, שעסקה בסידור שבחו של מקום והתפעלות מחיבורה וגילויה ב'חסדו ואמתו' על אאע"ה, ואף שלא הייתה בה כלל בקשה נוספת מאת השי"ת, אלא רק סיפור דברים של מציאות ה' המתחברת והנגלית על יריאו הנה היא אשר הכריחתם להסכים. וכמו שהבאנו בארוכה בגיליון הקודם שזו אכן **עיקר משמעותה של תפילה**, וכפירושה המילולי של המילה תפילה – שהוא **חיבור**. והיא ההתחברות של היהודי אל **מציאות ה' הנתפסת לו בהשגתו**, משבחו של מקום הידועים לו, שהם שבחים בתולדות ישראל והילוכם עם הקב"ה. וכן שבחים הידועים לו מהשגת חכמת התורה ומצוותיה, שהם כולם הם הנקראים 'תורה', שהיא שמותיו של הקב"ה שבהם הוא נתפס בדעתנו בעולמנו. ועיקר התפילה היא עיסוק ושיחה במחשבה ובדיבור הן במציאות ה' בעולם, והן על יחס היהודי המתפלל עצמו לאותה מציאות ה' הנתפסת לו בדעתו, איש לפי מהללו. ולפי זאת כל הדיבור והענייה והישועה של השי"ת על הצרכים הדרושים לו לאדם אינו רק **ממילא** ובדרך אגב, מפני שהם בצר לו הביאוהו לעזוב קצת את ענייני העולם היגיעים, ולהתחבר יותר אל ה' הכל יכול, ולעסוק באמת בשבחו של מקום. **וכבשפת אמת ואתחנן תרל"ג.**

במדרש דיני תפילה לא ישמיע קולו כו' ערב ובוקר וצהרים כו' סימן לתפילה אם כוון אדם לבו **לתפילה** כו' עשרה לשונות כו'. אף כי פשוט נראה שיש לאדם להתפלל בשעה שנצרך לבקשה. אבל באמת עיקר מעלת התפילה היא **שיכוון לתפילה עצמה** לא לעשיות בקשתו. כי אף כשהאדם מבקש על איזה דבר. מ"מ בעמדו להתפלל יש לו **לשכוח צרכיו ולהתפעל בשבחו של מקום**. ויוכל להיות נענה בתפילתו ע"י **שבקשתו גרם לו לבוא לתפילה**. וז"ש ביצור נק' תפילה בצר לי אקרא כו' שכיון **שע"י הצרה בא אל התפילה** הוא **מחובר להתפילה**. וע"ז נענה.

'נמשך מתורתן של הבנים': והנה יש מקום עיון גדול בדברי הבעש"ט שהובאו **בבן פורת יוסף חיי שרה** ובבעשטעה"ת, בהסבר סיבת יופיה של שיחת עבדי אבות מעבר לתורתן של בנים. והוא מפני שמדבריו בשיחתו ואת יצאו **שמות הק' הפועלים ניסים**. ומהפסוק של 'ואבא היום אל העין' יצא שם של קפיצת הדרך.

מכאן שקפצה לו הארץ, א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות וכו'. והקושיא מפורסמת מאי ענין רב אחא לכאן. וגם יש לתמוה, וכי אפשר שיהיה יפה שיחתן מתורתן של בנים דייקא. ונ"ל, דשמעתי בשם מורי זלה"ה דמפסוק זה ואבא היום אל העין יצא שם של קפיצת הארץ וכו', ודפח"ח.

והנה למרבה הפלא הוא מסביר בהמשך דבריו את מאמר הבעש"ט בהיפך הגמור ממשמעותו הפשוטה, שיופי של שיחת עבדי האבות ויכולתם לעשות בשיחתן יהודי שמות הק', **נמשך דווקא מתורתן של הבנים**, שהבנים הם היודעים כי 'גם בשוק שעוסק בעסק העולם הזה, מכל מקום דיבורו הוא עם אחד' ומהם נמשכה גם הנהגת אליעזר בשיחתו.

והנה כתבתי במ"א ביאור משנה ראוה מדברת עם אחד בשוק וכו', על פי ביאור מורי זלה"ה ש"ס אין דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים **ואחד** וכו'... כי גם בשוק שעוסק בעסק עולם הזה מכל מקום דבורו הוא עם אחד, על ידי יחודים וכו'. ובזה יובן ואבא היום אל העין מכאן שקפצה לו הארץ, ר"ל מכאן, על ידי שיחת חולין אלו שדיבר בכאן, **עשה יחוד שיש בו שם קפיצת הארץ**. א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות, שיודעין לעשות יחוד בשיחתן, וזה **נמשך להם מתורתן של בנים דייקא**, כי בחינת בנים הוא תורתן על פי יחודים, כמו שאמרו לשונה מאה ואחד, והבן.

וכך הוא גם מצדיקים רבים נוספים וכמו שמביא בדברי חיים פ' חיי שרה משם הרבי מלובלין.

במדרש אמרינן, יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים. והנה שמעתי **בשם אדמו"ר הקדוש מלובלין** ששיחתן יפה מחמת **שאנו הבנים קוראים בתורה**, ועל ידי זה נתייפה שיחתן, **דעיקר הוא תורת הבנים.**

וזה נגד הפשט המובא במאמר הבעש"ט הזה, בעבודת ישראל בפרשתן, הובא בבעש"ט עה"ת. שאכן בשיחת עבדי אבות 'רומזים סודות נפלאים עם ייחודים, **שאין ביד בנים לעשות** אפילו על פי תורתן'.

בשם הריב"ש נבג"מ... הנה מפסוק זה גופא יוצא שם לקפיצת הארץ, וזהו פירוש היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה כו', פירוש מכאן גופא **מדברים אלה שבזה המאמר**, והבן, וזהו פירוש יפה שיחתן של עבדי אבות **כי בשיחתן רומזים סודות נפלאים עם ייחודים** לקפיצת הארץ, מה **שאין ביד בנים אפילו על פי תורתן.**

'יפה שיחתן וכוחם': אך אפשר שהפירוש בדברי הבעש"ט הוא ששיחת עבדי אבות בתפילתם בסידור וסיפור שבחו של מקום וחיבור מציאות ה' בעולם והתגלותה על אאע"ה, הוא שיצרה את הכוח לכל צדיקי הדורות לעשות כן תמיד בסיפור דברים אלו **שהפכו לדברי תורה** את קפיצת הדרך הנחוצה להם, וכמו שהיה ידוע הבעש"ט בעצמו בזאת, וממילא נעשה שם קדוש של קפיצת הדרך רמוז בתיבות אלו. וכמו שפירש במאור ושמש חיי שרה. שהכוונה ליופיה של תפלת אליעזר היא **בכוחה לעשות את הדברים** ולהוציא אל הפועל את השגחת ה' עליו בפועל ממש, הן בלווי שני מלאכים, אחד בדרכו ומזה כמובן היא קפיצת הדרך, ואחד בהסכמתם לשלוח את רבקה, מה שלא הצליחו לעשות התנאים בכוח חידושי תורתם שלהם.

במדרש אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים שהרי פרשת אליעזר שנים ושלושה דפים הם אמרה ושונה, ושרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כשברו אלא מריבוי המקרא... והנראה בזה על פי דאיתא בגמרא במסכת מעילה פרק ד' פעם אחת גזרה המלכות גזירה וכו', שלחו לרבי שמעון בן יוחאי ולרבי אלעזר ברבי יוסי, כשהיו מהלכין בדרך **נשאלה שאלה זו בפניהם** דם שרץ שיהיה דמו מטמא כשברו מנלן וכו', עיקם פיו רבי אלעזר ברבי יוסי זה וזה וכו'. יצא לקראתם בר תמליון אמר רצונכם שאבוא עמכם (רצה לומר לעזרתם), בכה רבי שמעון בן יוחאי ואמר שפחה של בית אבא נזדמן לה מלאך שלש פעמים ואני אפילו פעם אחת לא, אלא יבוא הנם מכל מקום. עי"ש. ואיתא במדרש על פסוק ישלח מלאכו וגו' שנזדמן לו לאליעזר שני מלאכים אחד **להוציא את רבקה** וכו', {ואחד **ללוות את אליעזר**} נמצא **שיפה כוחו של אליעזר יותר מהתנאים** הנ"ל, שהם חידשו בדרך זה שהלכו בה חידושי תורה על השאלה שנשאלה בפניהם בהיותם בדרך ולא נזדמן להם שום מלאך רק בר תמליון, **ולא עמדה להם זכות תורתם**. רצה לומר שחידשו הם דרשות אלו מריבוי המקרא מר אמר מזה וזה ומר אמר מטמא הטמא, ואליעזר עבד אברהם בכל שלושה דפים **לא חידש דבר** רק **אמרה ושנה** {אותה} ונזדמנו לו שני מלאכים. וזהו לשון המדרש יפה שיחתן של עבדי אבות היינו **בזה יפה שיחתן וכוחם שנזדמנו לו המלאכים**, מתורתן של בנים דייקא... ודו"ק היטב כי נכון הוא.

ואמנם אחר שתפילה זו וגילוי מציאות ה' בתוכה על עמו וכוח תפילתם פעלה את כוחה בגילוי מציאות ה', הנה הפכה שיחה ותפילה זו עצמה לד"ת ולתורתן של בנים, ולאליעזר עצמו בחי' **תושבע"פ**, כנ"ל בשפ"א, והם בכוחם גם לעשות כמוהו בד"ת אלו גרידא, ומכוחם זה מתגלה יופה וכוחה של שיחת עבדי אבות וכוח תפילתם. **כבדגל מחנה אפרים חיי שרה.**

או ירמוז בדברים אלו יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים היינו שיש הוכחה שהיה יפה בעיני המקום ברוך הוא שיחתן של עבדי אבות, וההוכחה היא מתורתן של בנים היינו שאנו רואים **שהשי"ת עשה מסיפורי דבריו תורה** לבניו הידידים וכתב זה בתורתו לפנינו ונתהווה מסיפוריו תורה הקדושה מזה מוכח שיפה שיחתן לפני המקום ברוך הוא והבן.

וכמו שביאר כדברים האלה **בשפת אמת חיי שרה תרמ"ה.** שמהעבדות בשיחותיה ותפילותיה בדורות הראשונים, זוכים לבחי' בן בדורות האחרונים, לעשות כן בד"ת.

במדרש יפה שיחתן של עבדי אבות כו' כי יש בחי' **עבד ובן**. תורה ותפלה. ובני ישראל נקראו בנים שניתן להם התורה לחפש בגנזי דמלכא כבן. ותפלה היא עבודה ונקרא שיחה כמ"ש רז"ל לשוח בשדה. שהוא מעסקי האדם הצריך לו בעוה"ז ונקרא בגמ' חיי שעה והתורה חיי עולם. אכן **ב' אלו המדריגות יש בהם כמה בחי'**. ויש עבד ובן. אח"כ זוכין למעלת עבד בעולם העליון יותר. ואח"כ בן. וכן הוא תמיד. **ובאופן זה אמרו** כי יפה שיחתן של עבדי אבות שבחי' העבדות שלהם הי' גבוה מבחי' בן של דורות האחרונים **שהרי משיחתן ותפלתן נעשה פרשיות בתורה.**

ובזאת יבואו אל נכון דברי הבעש"ט וכל פירושי תלמידיו, בכוחה של תפילה בעיקרה, שהיא סידור שבחו של מקום וגדולתו הנראית ונגלית ומתחברת על עמו ישראל, **הנעשית בקול ובציבור דייקא**, וממילא נושעים בכל הצרכים הצרות והמצוקות שהביאו אל אותה תפילה וחיבור אל הקב"ה.

בס"ד

גליון

היכל הוראה

פסקי דינים • תשובות • הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" • מיסוד שר התורה מרן ה"קנה בשם" זי"ע

בראשות בנו גאב"ד היכל הוראה הגאון הנחל"ב רבי משה בראנדסדארפער שליט"א

פנימיל פסקי דינינו וכעד שירת היכל הוראה • יחד ע"י אגוד הדיינים תלמידי "היכל הוראה"

היכל הוראה

גליון קעו * פרשת חיי שרה תשפ"ז

פסקי דינים

מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן ההיכל לפני מורנו הגאב"ד שליט"א

בירך במוצ"ש ביציאתו מבית הכנסת על הבשמים, אם עליו לחזור ולברך בביתו על הכוס של הבדלה

מי שבשעת יציאתו מביהמ"ד עמד שם אחד וכיבדו לברך על בשמים ובירך עליהם ברכת בורא מיני בשמים, ועכשיו בבואו לביתו הוא רוצה לעשות הבדלה על הכוס ולברך על הבשמים. הרי כיון שבירך בשמים בפני עצמו שוב אינו חוזר ומברך בשעת ההבדלה[1]. אך זהו דוקא אם בני ביתו אינם יודעים לברך בפני עצמם אבל אם הם יודעים לכאורה הוה זה כברכה שאינה צריכה[2].

מיחם חשמלי שיש בו צינורית מדידה אם מותר להשתמש בו בשב"ק

מיחם חשמלי לשבת המצוי כהיום לרוב, הרי שיש להקל אף שהמים שבצינורית המדידה [המצוי חוץ למיחם] מצטננים מעט ושוב מתערבים במים שבמיחם עצמו, אבל במיחם טרמוס ששם המים יוצאים מהמיחם דרך הצינורית אינם מתערבים כדבעי במים שבמיחם עצמו, על כן מעיקר הדין צריך קודם השבת להוציא את המים שבצינורית (לערך כשליש כוס מים) שמעולם לא רתחו כדבעי[3].

1. כן הורה מורינו הגאב"ד שליט"א בשו"ת היכל הוראה חלק ז (בכת"י, הוראה נ), וכדמשמע בגמ' (פסחים נד ע"א) שרבי היה מפזרן וחוזר וכונסן להוציא בני ביתו, ומשמע דהוא עצמו היה מברך פעם שניה ברכת בשמים כדי להוציא בני ביתו ידי חובתן.

2. וכמו שכתב הריטב"א בחידושיו למסכת פסחים (שם) וז"ל: ואף על פי שחוזר ומריח בו מ"מ נראה כאוכל לבטלה כדי שיברך. כוונתו דאע"פ שיכול להריח בשמים מתי שירצה ובכל פעם שמריח יכול לברך, מכל מקום בשמים אלו של מצוה כשהוא מריח אותם רק לשם מצוה וכבר יצא ידי חובתו הרי זה כעין ברכה שאינה צריכה, ואין זה דמיון למי שמריח עכשיו בשמים ולאחר הפסק זמן רוצה להריח שנית דהתם ודאי צריך לברך שנית ואין כאן חשש לברכה שאינה צריכה דבכה"ג הרי עיקר רצונו הוא להריח הבשמים משא"כ כאן מה שמריח עכשיו הבשמים הוא בשביל ענין הבשמים שמריחים במוצ"ש, וע"כ אם בא לחזור ולברך על הבשמים הרי זה כברכה שאינה צריכה.

אמנם כשעושה הבדלה לבני ביתו והם אינם יודעים לברך והוא רוצה להוציאם ידי חובתם שפיר נהגו העולם שיכול לברך, וכמו שכתב הריטב"א (שם): אבל מה אעשה שכבר נהגו העולם לחזור ולסדר ברכת עצי בשמים להוציא בניו ובני ביתו, ויש לי לומר דכשחוזר ומריח אינו נראה כמריח לבטלה כיון שעושה כך להוציא אחרים והנאה חשובה היא זו מפני גרם מצוה שמוציא אחרים, ע"כ. כלומר כיון דיש בה סרך מצוה שפיר יכול להוציא אחר ידי חובתו, נמצא לפי זה דלכתחילה עדיף שכל אחד יברך לעצמו ויריח הבשמים ולא הוא, והמנהג הוא כמו שכתב הריטב"א שכאשר הוא מוציא בני ביתו יכול לברך עבורם ולהוציאם ידי חובתם.

3. כן השיב מורינו הגאב"ד שליט"א בשו"ת היכל הוראה ח"ז (בכת"י, הוראה נו) דהנה דין זה תלוי במחלוקת המחבר והרמ"א (או"ח סי' שיח סעי' א) אם יש בישול אחר בישול במים, דלדעת המחבר יש בישול אחר בישול בלח אף שלא הצטנן לגמרי ולדעת הרמ"א אין בישול אחר בישול כל זמן שלא הצטנן לגמרי. וכן אם המים צריכים להגיע לנקודת רתיחה בשביל שיקרא בישול או סגי במה שהיד סולדת בו.

והנה המים שבצינורית המדידה אינם מגיעים לנקודת רתיחה כמו המים שבמיחם עצמו, ועתה כשפותחים את הברז של המיחם נכנסים מים מהמדיד אל תוך המיחם ונמצא שהוא גמר בישולו, שהרי המים שבמיחם הם תתאה והמים שבאים מהמדיד הם עילאה וקיי"ל דתתאה גבר.

ובספר אורחות שבת (פ"ב אות ל) הביא דיעות מומחים שאומרים כי בזמן שהמים נרתחים והולכים יש תזוזה מתמדת מהמים שבמיחם למים שבצינורית ולהיפך, וגם לאחר שמניחים את המיחם על 'מצב שבת' ונחים מן הרתיחה, עדיין מתחלפים ומתערבבים המים עד כשעה לאחר הרתיחה, ולאחר כשעה שקטים המים והמים שבצינורית מצטננים מעט, וכנ"ל, וא"כ אין בזה אלא ענין בישול אחר בישול בנצטנן מעט, דנקטינן להקל גם במים, אמנם גם באופן זה כתב האג"ט שהמחמיר תע"ב, ומ"מ כתב הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה (סי' לד אות כג) להתיר משום ספק גרמא ולא ניחא ליה, ואף לספרדים כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ל אות י) להקל ובצירוף שאינו מתכוין לכך.

וכל מה שכתבנו עד עכשיו הוא במיחם רגיל אבל במיחם טרמוס ששם המים יוצאים מהמיחם דרך הצינורית אינם מתערבים כדבעי במים שבמיחם עצמו, על כן מעיקר הדין צריך קודם השבת להוציא את המים שבצינורית (לערך כשליש כוס מים) שמעולם לא רתחו כדבעי, [כי במיחמים אלו אין המים מתחלפים ומתערבבים בזמן הרתיחה, עקב הווהאקום]. ועיין עוד בשו"ת מנחת יצחק (חלק י סי' כח) מש"כ בזה.

בין כותלי ההיכל

אודות מה שנשאל מורינו הגאב"ד שליט"א מאחד שזכה למשפחה גדולה בנים ובנות חתנים וכלות ואחת מבנותיו נשואה לכהן, וכשהם באים לביתו ואוכלים סעודות שבת ורוצה ליתן ברכת הזימון לאחד מן המשפחה לפי תור שרוצה לקבוע בעצמו, והנה חתנו הכהן בא אליו בטרוניא ואמר לו שהוא עובר על מצוה דאורייתא דהרי אמרה תורה וקדשתו (ויקרא כ) ואמרו חז"ל (גיטין נט ב) תנא דבי רבי ישמעאל: וקדשתו - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון, ע"כ.

ולהלכה כתב המשנ"ב סי' קסז סקע"ה דבברכת המזון צריך ליטול רשות מן הכהן ולא מהני מה שיאמר ברשות כהן אם לא נתן לו הכהן רשות, ע"כ. וטוען החתן לחמיו כיון דהכל תלוי ברשותי, אני איני נותן רשות לאחר לזמן ובהכרח שהזימון שייך לי בכל הסעודות, ועתה חמיו שואל אם צדקו דבריו של חתנו ואין לו אפשרות לכבד בברכת הזימון .

ואמר מורינו הגאב"ד שליט"א דכיון שחמיו של אותו כהן הוא בעל הסעודה יכול ליתן לזמן למי שירצה ואינו צריך למחילתו של כהן וכן משמע מדברי ערוך השולחן (סימן רא ס"ב) וז"ל: ויראה לי דכל זה [שמכבדין את הגדול בסעודה] הוא כשאין כאן בעה"ב עם אורחים אלא מסיבה שכל אחד אוכל משלו או בסעודת מצוה של רבים **אבל כשיש בעה"ב שכולם אוכלים משלו הוא קודם לכל** כיון שהסעודה שלו (אף) [אף] הוא יכול לכבד למי שירצה וכו' וכן יכול לכבד למי שירצה אפילו אינו גדול שבאורחים, ע"כ.

ובהמשך דבריו בס"ד כתב הערוך השולחן וז"ל: דבר פשוט הוא שכהן קודם לכל דמצווה לחלוק לו כבוד דזהו בכלל וקדשתו אמנם ישראל ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ ואין להחכם לכבדו דרך חוק ומשפט כהונה אבל החכם יכול ליתן לו רשות לברך דרך כיבוד וכהן ת"ח מצוה להקדימו **וכל זה כשאין כאן בעה"ב** וגם הכהן יכול לכבד לאחר ולא דמי לעלייה לס"ת כמ"ש בסי' קל"ה ע"ש, ע"כ.

ומבואר להדיא דבעל הבית יכול ליתן לזמן למי שירצה ואינו צריך ליטול רשות מן הכהן, וכן משמע מדברי המרדכי (גיטין פ"ה אות תא) שכתב שהבעה"ב נותן רשות לברך למי שירצה לאשר יישר בעיניו, ובהגה (שם) כתב ואומר מהר"ר שלום שמן המרדכי משמע שאין הבעל הבית צריך ליטול רשות מכהן, ע"כ.

ואל תשיבני מדברי המשנ"ב דמשמע מדבריו דבכל גווני צריך ליטול רשות הכהן דאפשר לומר דכוונת דבריו דוקא בסעודה בעלמא שעורכים בביתו של בעל הבית ועל זה כתב המשנ"ב דיש ליטול רשות מן הכהן אבל בגונא של סעודות קבועות [כגון סעודות שבת וכדומה] שמשתתפים בה אורחים [בני ביתו הבנים והבנות וכן בני המשפחה או אורחים קבועים] ולכתחילה כולם באים לסעודה על דעת בעל הבית ורוצה לכבד את כל בניו לפי

מילי דהוראה

ע"ד מה שנשאל מורינו הגאב"ד שליט"א, ממי ששכח לנתק את נורת החשמל שבדלת המקרר ובכל פעם שפותח את המקרר הנורה נדלקת אם מותר לו לקרוא לגוי שיפתח לו את המקרר, דלכאורה לפי מש"כ המשנ"ב (סי' רעז ס"ק טו) על מש"כ הרמ"א שם בסעיף ג', דאם שכח נר על הטבלא ינער את הטבלא והוא נופל אפילו אם הוא דולק רק שלא יכוין לכבותו, ועל זה הוסיף הרמ"א: וטוב לעשותו ע"י אינו יהודי במקום שאין צורך כל כך, ובמשנה ברורה שם כתב, דאפילו בנר של שמן שרי דבמקום שאין מתכוין שרי על ידי אינו יהודי אפילו הוא פסיק רישא, ע"כ. ומעתה הוא הדין בנדון דידן שפיר דמי לפתוח המקרר על ידי אינו יהודי דסוף סוף לא גרע מהמנער, דבשעה שמנער הטבלא נופל הנר ונכבה.

והשיבו מורינו הגאב"ד שליט"א, דההחילוק הוא פשוט, דשאני התם שעיקר רצונו לעקור הטבלא ממקומה ואף שהנר יפול ויכבה דפסיק רישא הוא בכל זאת מותר על ידי גוי דסוף סוף דבר שאין מתכוין הוא ושרי, אבל בנדון דידן שהאיסור שבת נגרם מיד בפתיחתו, שהרי לא שייך לפתוח את המקרר בלי שתדלק הנורה נמצא שבאותה פעולה שפותח את המקרר הוא מדליק את הנורה והוה כמדליק בידים, וזה לא התירו אף כשאינו מתכוין.

ואכן כסברא זו כתב הגרשז"א זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן צא אות ט) וז"ל: אך מסופקני דאפשר כיון שבאופן קבוע ומתוכנן נדלקת הנורה ע"י פתיחה ונכבית ע"י סגירה, ורק בדרך זו רגילים תמיד להדליק ולכבות, אפשר דחשיב ממש כעושה בידים והפותח דלת של מקרר אף שעיקר כוונתו לפתוח הדלת, מ"מ לדינא הרי זה חשיב כעושה בבת אחת שתי פעולות פותח דלת וגם לוחץ ממש על כפתור שמדליק נורה, ולכן אף אם הפותח אינו יודע כלל שהוא מדליק נורה מ"מ אפשר דהו"ל כמדליק בידים דרך מתעסק דחשיב כעושה בשוגג כזה שפטור מחטאת ולא כפסיק רישא וצ"ע, עכ"ד. ועל כן בנדון דידן אין להתיר הפתיחה אפילו על ידי גוי.

סדר שיקבע באופן זה גם המשנה ברורה יודה שאין צריך נטילת רשות מהכהן מאחר שכל האורחים באים לכתחילה על דעת בעל הבית שיחליט על הכיבודים כרצונו.

והוסיף עוד דכעין סברא זו מצאנו בס' ברכי יוסף (חיו"ד סי' רמ"ב אות כ"ד) שהביא דברי תשובת הגאונים (כת"י סי' רסט) דאם יש כמה גדולים שצריך לכבדם בכניסה או ביציאה, אם גדול אחד יצא לפניהם אין חוב לכבד את כל הגדולים שנמצאים שם ומהאי טעמא אם קראו לכהן ראשון לתורה אין צריך לקרא אחריו את שאר הכהנים אחר שכבר יצאו חובת וקדשתו כשקראו לכהן אחד ראשון, ועל דרך זה אפשר דכל הסעודות הקבועות שנערכות בבית חמיו של אותו כהן מוטל עליו לקיים מצוות וקידשתו בכיבוד הראשון בתור הזה ובכל פעם ישים הכהן בראש התור.

הלכה והוראה בישראל

תשובת מורנו הגאב"ד שליט"א אודות השימוש בנורת לד 'לוקס שבת' שמופעל על ידי סוללה

בס"ד, יום ד' ה מנ"א תשפ"א לפ"ק

בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו

הן הובא לפנינו "לוקס שבת", שתבניתו כתבנית הלוקסים שהשתמשו בהם בעבר שהיה בו מיכל לנפט ולהבה מוקפת זכוכית, ויש בה גלגלים להנמכת עוצמת האש ולהגדלתה, וזה פשוט שאסור להדליקה ולכבותה בשבת, והנה עתה הומצאה המצאה חדשה המבוססת על נורת לד שמקבלת את האנרגיה להפעלתה מהטענה חשמלית שמופעלת מערב שבת, ובכדי שיהיה אפשר להסתיר אורה ולגלותה מחדש בשבת, על כן הניחו תריס אטום מעל מקור התאורה ועל ידי הזזת מתג ניתן להזיז תריס שחוסם את האור, וכן כשצריכים תאורה מסירים את התריס כדי לגלות האור, ובאופן זה אין כל הפעלה של התאורה שמופעלת ועומדת כל הזמן רק הסרת מכסה והחזרתו. אלא שכפתור ההפעלה נמצא במושב הנורות מבחוץ, שבנקל אפשר להכשל בטעות בהפעלתו בשבת.

ואמרתי לפעלא טב שבאמת בשימוש בנורת הלד שמקור התאורה אינו נוצר על ידי ניצוץ חשמלי אלא הוא עשוי מחומר שטבעו להיות זוהר כשעובר בו מתח חשמלי, ועל כן אין בהפעלתו משום איסור שבת של מבעיר דאין כאן יצירת שלהבת על ידי ניצוץ וכדומה אלא משום איסור בונה כדעתו הידועה של מרן החזון איש זצ"ל, ומעתה אין עליו איסור מוקצה ומותר לטלטלו, כי כל איסור מוקצה הוא רק בשלהבת שהיא מוקצה ומושב השלהבת אסור משום מוקצה משום דהוה בסיס לדבר האסור, אבל בנורת ה'לד' שאין בה שלהבת ממילא גם אין איסור לטלטל משום בסיס לדבר האסור.

ועל כן אמרתי לו שהיות והבסיס של הנורה מתחבר בוואקום למושב עליו הוא מונח, טוב שיעביר את מתג ההפעלה אל החלק התחתון של הבסיס במקום שהוא מחובר בוואקום ואז אין חשש שמא ידליק או יכבה את נורות הלד, ומעתה אף שאין איסור טלטול דאין זה חפץ של מוקצה שהרי אין כאן שלהבת שהיא מוקצה ובסיסה נחשב לבסיס לדבר האסור, מכל מקום מחמת דהוה עובדין דחול יש להמנע מטלטולו ועל הבסיס יעשו כיתוב בו נאמר שאין לטלטלו משום עובדין דחול [ועיין בספר מאור השבת (ח"ד סימן יד אות קב הערה קא) דאף לדעת החזון איש אין איסור בהפעלת נורת הלד דאין בזה משום איסור בונה וגם אין בו איסור מוקצה]. ולציין ליד מתג התריס שהזזת התריס אין בה שום הפעלה חשמלית, אלא שהיא מגלה או מסתירה אור קבוע שדולק מערב שבת.

רשמתי את אשר חנני השי"ת

משה בראנדסדארפער

לזכות יצחק אייזיק בן מזל לבריות גופא ונהורא מעליא

לזכות בחורי ישראל היושבים תחת סורג וברית בכולא 10 (ישיבת מהר"ם מרוטנבורג) המוסרים נפשם לה' ולתורתו, חזקו ואמצו, ואשריכם שנתפסתם על דברי תורה

ד"ל ע"י
איגוד הרבנים
תלמידי היכל הוראה
בארה"ק העונים
לשואלים דבר ה'
זו הלכה

יחשלים | חיפה
בית שמש | קרית ספר
ביתר | כרמיאל
בני ברק | טבריה
טלז סטון | צפת
אשדוד | אור הגנוז
חצור | נוף הגליל
תענוה

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" בירושלים רח' הרב זוננפלד 3 טל' 02-5322775

א-ה מהשעה	ערש"ק וערב יו"ט	שבת ויו"ט משעה	מוצש"ק ומוצאי
10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב רצוף	לפנה"צ 11:00 עד 1:00 ומשעה קודם הדה"נ עד הדה"נ	קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	יו"ט מחצי שעה אחרי זמן ר"ת למשך שעה

ע"פ תקנת רבינו מרן ה"קנה בשם" זי"ע שאלות דחופות או שאינה סובלת דיחוי, בכל עת וזמן בימים ובלילות.

בית מורינו הגאב"ד שליט"א
מעל בנין היכל הוראה
טל' 02-5370033 פל' 053-3111159

בית בנו הדומ"ץ
הרה"ג שמעון עוזר בראנדסדארפער שליט"א כמה דקות מההיכל
רחוב רבינו גרשום 5 [כניסה א' קומה 2] י-ם פל' 0527155774

לקבלת הגליון במייל 5322775@GMAIL.COM
053-3105646 "יואנווה" :תמקה

בס"ד

לב ההלכה

יו"ל ע"י מפעל 'שנה הלכות' לחיזוק ליבור הלכה לבני הישיבות בארה"ק

גליון קפט
שנה ג'
פרשת חיי שרה
תשפ"ד

אליבא דהלכתא

הלכות מוקצה (ה')

מוקצה מחמת גופו (ג)

טלטול פסולת ולכלוך

א. הקדמה. פסולת שאי אפשר לעשות בהם שום השתמשות אסור בטלטול ככל מוקצה מחמת גופו, אך אם הוא מאוס מאוד מותר לטלטלו ונקרא 'גרף של רעי' כמו שיתבאר בס"ד בהמשך.

פירורים של אוכל שנשארו מהסעודה

ב. כתבו הפוסקים דתלוי לפי המקום והזמן, שאם הוא עדיין בתוך סעודתו הדרך לאכלם ומותר בטלטול, אך לאחר הסעודה תלוי לפי דרכו, יש המשיירים הפירורים לסעודה הבאה ויש שמסלקים אותם לפח אשפה ואלו אסורים בטלטול, מלבד אם הוא גרף של רעי[א].

ניקוי השולחן מפסולת

ג. שולחן לאחר גמר הסעודה שמלאה עם פסולת ושיירי אכילה, מותר לקחת את כל המפה יחד ולסלקו מעל השולחן ודינו כגרף של רעי[ב]. אבל אם המפה נשאר על השולחן והוא רק מנקה את הפסולת מעל המפה, יש לחלק אם הוא מאוס שאז מותר בוודאי לסלקו, ואם אינו מאוס לדעת המשנה ברורה (שם ס"ק קט"ו) יגרר את הפסולת ע"י מטלית ודינו כטלטול מן הצד, ולדעת השו"ע הרב (שם סע' ס') ה"ה כמטלטל המוקצה ממש דהוא כידא אריכתא ולכן יסלקו כלאחר יד ובשינוי, אך ברוב הפעמים שיירי הפסולת הם מאוסים ודינם כגרף של רעי דמותרים בטלטול[ג].

טלטול קליפות או עצמות

ד. הקדמה. כתב בשולחן ערוך (שם סע' כ"ט) גרעינים ועצמות אם הם ראויים למאכל חיה ועוף המצויים מטלטלים אותו, ואם אינם ראויים אלא למאכל חיה ועוף שאינן מצויין מותר לטלטלו רק אם יש לו מאותו המין ואם לאו אסור. אך כבר כתבו הפוסקים דהכל תלוי לפי המקום והזמן, ואם כן בזמנינו שאין הדרך ליתן הקליפות או עצמות לבעלי החיים רק זורקם לאשפה, היו צריכים לאוסרם בטלטול, אם לא כשהם מאוסים דדינם כגרף של רעי.

המנהג לטלטל קליפות או עצמות בשבת, אף שאין כלבים או שאר בעלי חיים נמצאים ביננו, כיון שמצוי אצלינו עורבים או יונים האוכלים מפח האשפה[ד].

ה. גרעיני משמש. בארץ ישראל שהילדים משחקים בזמן קיץ בגרעיני משמש, דנו הפוסקים אם מותר לטלטלם בשבת[ה], ויש שחילקו בין אם הוציאם מערב שבת שייחדום למשחק שאז מותרים בטלטול, ובין אם הוציאו בשבת שאסורים בטלטול[ו].

ו. הוצאת עצמות וגרעינים מפיו. מותר להוציא גרעין מהאוכל, וכן עצמות מהבשר, באופן שאין בו משום בורר וכגון שמחזיק הגרעין ביד אחד ובידו השני מושך את הפרי, וידוע דעת השו"ע הרב שאוסר לזרוק הגרעין בידיו רק יזרקם לאחוריו (עי' ארחות רבינו ח"ג עמ' רל"ט מנהג החזו"א, וע"ע שו"ת אג"מ ח"ה סי' ט', ומכת' הגרשז"א זצ"ל במאוה"ש ח"א ג' שמחמירים כשאפשר לו), אך הכרעת האחרונים שמותר לטלטלם בידיו (עי' שו"ת תשורת שי מהדו"ת סי' קפ"ו).

טלטול בשר ודגים ושאר מאכלים שאינם מבושלים

ז. בשר ודגים. כבר הבאנו בגליון קפ"ז מה שכתבו הפוסקים שבשר חי שאינם מבושלים, לכתחילה יטלם כלאחר יד, וכגון שצריך להוציא מאכל מהמקפיא והבשר או הדגים מסתירם, ישתדל ליטלם כלאחר יד, ובמקום שאי אפשר לטלטלו כלאחר יד ויש בו משום הפסד, יש להקל לטלטלם כדרכו[ז].

ח. מאכלים שאינם מבושלים. מאכלים שאינם ראויים לאכילה בלא בישול, חל עליהם איסור מוקצה מחמת גופו, ואפילו אם הם ראויים לכסיסה כיון דאין אדם מן הישוב שאוכל מאכלים אלו בעודם חי[ח], וכדוגמת קטניות שאינם ראויים בלא בישול, וכן קמח או בצק, או תפו"א וקישואים (עי' משנ"ב סי' שכ"ה ס"ק ט"ז).

א. עי' ס' חוט שני (פ"א). **ב.** ובאמת עי' שו"ע (שם סע' כ"ז) 'אם אין הקליפים ראויים למאכל בהמה אסור לטלטלם וכו', ואם יש פת על השולחן מותר להגביה הטבלה ולטלטלה עם הקליפים שאינם מאכל בהמה שהם בטלים אגב הפת, ולכאורה גם בנידון דידן לכאורה היה מקום להיתר כשנשארו קצת שיירי פת על השולחן (ובלא ההיתר של גש"ר), אך כיון דשיירי הפת נמאסים ע"י שיירי הפסולת של המפה יש להתיר לטלטלו כדין גרף של רעי. **ג.** אך עי' שו"ת אג"מ (ח"ה סי' כ"ב) דכתב שעדיף שיגרר בסכין או במטלית ולא בידו, וע"ע ארחות רבינו (ח"א עמ' קמ"א) שכן החמיר החזו"א. **ד.** ואף שאין מזונותן עליך, מ"מ כיון שטעם האיסור הוא משום טרחה שלא לצורך, וכשמוציאם לאשפה אין בו משום טרחה כלל דממילא מוציאם (עי' תהל"ד סי' שכ"ד ס"ק י"ד). **ה.** יש אומרים שמותר לטלטל גרעינים שהוציאם מהמשמש בשבת, כיון שלילדים הגרעין יותר חשוב מהפרי והוה ליה כמוכן לכך מקודם (עי' שש"כ פ' ט"ז הע' ל"ג), ויש אומרים שאסור לטלטל גרעינים אלו בשבת דסו"ס אינם מוכים לכך מקודם (עי' שלמי יהודה וארחו"ש בשם גדולי הפוסקים). **ו.** עי' דברי הפוסקים דלעיל. **ז. מקור הסוגיא.** כתב שולחן ערוך (שם סע' ל"א) 'בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל מותר לטלטלו משום דחזי לאומצא, וכן אם הוא דג תפוח מותר לטלטלו משום דראוי לכלבים', ונחלקו הפוסקים אם הדברים נאמרו בבשר עוף או גם בבשר בהמה, לדעת המגן אברהם (שם ס"ק נ"ו) בשר בהמה אסורה בטלטול דאינו חזי לכוס, ולדעת הט"ז (שם ס"ק כ') מותר לטלטלו (ועי' בבאור הגר"א שם דכל בשר חזי לאומצא), ובמשנה ברורה (שם ס"ק קכ"ה, ובביאור הלכה (שם ד"ה דחזי) האריך בזה ומסיים 'במקום הדחק יש לסמוך על המקילין'. ובאמת יש שרצו לאסור לגמרי גם טלטול בשר עוף, דאין אדם מן הישוב שיאכל בשר שאינו מבושל (עי' ערוה"ש שם סע' נ"ח, בא"ח שנה ב' פקודי אות ט', מנח"ש סי' פ"ח ס"ק ט"ז), אך גדולי הפוסקים הכריעו דבמקום הצורך ובפרט במקום הפסד יש להתיר, ובצירוף דעת הט"ז, וגם כי שבשעת הדחק יתן כל אשר לו להחיות את נפשו באוכל (עי' או"ש פכ"ה מהל' שבת ה"ט), אך אם יכול ישתדל לעשות כן כלאחר יד וכמו שכתבנו (עי' שו"ת שבה"ל ח"א סי' ס"ב, שו"ת חשב האפוד ח"א סי' נ'). **ח. מקור הסוגיא.** כבר הבאנו בגליון קפ"ו מה שכתב בשולחן ערוך (שם סע' ל"ב) ופלוגתת הפוסקים באופן שזה ראוי לכלבים, ועי"ש.

מכירת עליות והמצוות בשבת

דעת הרמ"א שהמנהג להקל לפסוק דמים במי שבירך

כתב הרמ"א (סי' ש"ו סע' ו') "יש אומרים דבמקום שנוהגים לתן לקורא לתורה מי שברך ונודר לצדקה או לחזן, דאסור בשבת לפסוק כמה יתן", והמנהג להקל דהא מותר לפסוק צדקה".

דעת הים של שלמה בנידון

ונחלקו הפוסקים אי מותר להכריז מצוות בבית הכנסת, ובהקדם במה שכתב הים של שלמה (פ"ה דביבא סי' ח') 'הכרזת השמש בפיסוק דמים מי שיתן יותר יהיה המצוה שלו, כגון הוצאת הספר תורה מן ההיכל או עליית ס"ת או גלילה והדומה לו שהוא כעין מקח וממכר ממש וידוע שמקח וממכר אסור אפילו לדבר מצוה, אם לא שיאמר דאין שייך מקח וממכר בדבר מצוה כי אם בחפץ הנקנה, ובצירוף הטעם שכתוב הר"ן (בביצה ל"ו ע"א) דהא דאין מעריכין הוא כאילו פדה את נפשו וקנה את עצמו מן ההקדש, וכל זה אינו אלא ליישב המנהג בדוחק", והיוצא מדברי הישׁ"ש דמותר להכריז עליות ודבר מצוה בפיסוק דמים, כיון דאינו שייך מקח וממכר כי אם בחפץ הנקנה אבל בדבר מצוה אינו שייך מקח וממכר, [ואף שמצווה היא דבר שאין בו ממש ואין שייך בו קנין, מ"מ כבר ביאר בשלטי גבורים (ע"ז ד' ע"א אות א') שבהקדש אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ויכול לקנות אף בלא מעשה קנין].

ויש להוסיף עוד נופך ע"פ מה שכתב בשלטי גבורים (שם) לבאר דמותר למכור עליות ודבר מצוה בבית הכנסת בשבת כיון דחובת היום ניגנהו, כמו דאמרינן בגמרא (שבת קמ"ח ע"ב) דמקדיש אדם את פסחו וחגיגתו ביום טוב, אף דקיימא לן דאין מקדישין בשבת ויום טוב, מ"מ כיון דמצוות היום היא מותר להקדיש את פסחו ביום טוב, וחזינן כשיש חובת היום מותר לו להקדיש ואין בו משום מקח וממכר.

להקשות על יסודו של המהרש"ל

אמנם יש להקשות על יסודו של הים של שלמה (שם) דסובר דאינו שייך מקח וממכר בדבר מצוה כי אם בחפץ הנקנה אבל דבר מצוה אינו חפץ הנקנה, מהא דכתב השלטי גבורים (ב"ק ל"ב ע"ב אות ג') "דאדם יכול למכור המצוות שלו ויעלה לאיש הקונה דהא יש להם ערך ' זהובים לאחר (ומועיל הקנין דזוקא במצוה שעתידי לעשות אבל לא במצוה שעשה כבר)", וחזינן שדבר מצוה הוא דבר הנקנה כחפץ ואם כן שייך בזה מקח וממכר (עי' לבושי שרד שם ס"ק ט"ז).

בספר שלטי גבורים נסתפק בזה

ובאמת כבר כתב להסתפק בזה בספר שלטי גבורים (ע"ז ד' ע"א אות א') "מיהו צריך עיון כיון דקונה המצוות מיד ההקדש ובהקדש קנו באמירה בעלמא, אע"פ שהמצות אין להם ממשות שיחול עליה קנין א"כ דמי למקח וממכר", כלומר שאולי ייחשב כמקח וממכר כיון שקנה המצווה כמו כל הקדש דקונה באמירה בלבד, "או דילמא מה שנותנין בעבור המצווה אינו אלא נדבה", כלומר שיש לצדד שאינו כמקח וממכר ומותר למכור עליות בשבת, כיון דמה שנותן בעבור המצווה אינו אלא כמו שנותן נדבה ונותנים לו בעבור נדבתו את זכות עלייה לתורה, ונשאר בשלטי גבורים "וצריך עיון".

מנהג חסידי אוסטרייך וביאור פלוגתת הפוסקים

ולאחר שמאריך המגן אברהם (שם) בדברי הראשונים מביא את מה שכתב הישׁ"ש (שם) "והמחוור בעיני כמו שנהגו חסידי אוסטרייך דכל מה שהוציא בפיו ליתן נותן לצדקה אפילו קנה חבירו המצווה, אם כן הוי כקציצת דמים לצורך מצוה ולא דמי למקח וממכר כלל, ושרי אפילו קניית מקומות ובתים מהצדקה, וכל ירא שמים יזהר בזה", ומביאו הערוך השולחן (שם סע' ט"ז) ומסיים "מיהו לדינא אינו כן שהרי על תנאי נדר, ומנהג ישראל תורה ואין לספקפק בזה כלל".

ויש לבאר את פלוגתת המגן אברהם וחסידי אוסטרייך ע"פ מה שיש לחקור בעצם הכרזת עליות בבית הכנסת האם היא קנין ממש, או שזה רק פסיקה לצדקה דכיון שנדב לצדקה מקבל העלייה או המצוה, שלמהרש"ל רק בדוחק כתב שמצוה לא נחשב לחפצא שאפשר לקנותה והמעות שנותן עבורה היא רק נתינת צדקה, אבל לדינא סבירא ליה דשייך קנין במצוות, וחסידי אסטרייך סברי דקנין העליות והמצוות בבית הכנסת אינו קנין ממש אלא נדבה לצדקה, וכמו שנהגו "דכל מה שהוציא בפיו ליתן נותן לצדקה אפילו קנה חבירו המצווה" (עי' שו"ת משנת יוסף ח"ה סי' ע"ה).

ובאמת מצינו בכמה פוסקים דסוברים שיש קנין במצוות, לדוגמא מה שכתב האליה רבה (סי' קמ"ז סע' ב') שאם אחד קנה המצווה ומת שייכת ליורשיו מיהו הכל לפי המנהג, ואם הקונה שמת עוד לא שילם חייבים היורשים לשלם ומסתייע מהמגן אברהם (שם), ובספרי מגדים (משׁ"ז סי"ס קמ"ז) כתב דלפי דברי המגן אברהם (שם) דאפי' קונה המצוות למכור ולהרוויח, וכן כתב הט"ז (סי' קכ"ג ס"ק י"א) דהא דאין אדם יכול למכור זכותו במצוה הוא דווקא כשהקדל כבדו אותו, אבל אם קנה אחד מן הקהל זכות המצוה קנאו לכל זכות שבו ככל קנין דעלמא, אלא שימכור רק להגון שכמותו דאדעתא דהכי הקנו לו (עי' דע"ת סי' ש"ו ס"ק י"), וחזינן מכל אלו הפוסקים דיש קנין במצוה, ואם כן לפי זה היה מקום גדול לאסור מדינא למכור העליות בשבת כדרכו.

ביאורי הפוסקים שאין במכירת העליות משום מקח וממכר

והיוצא מדברינו שלרוב הפוסקים כיון דמכירת המצוות חשיב כמו קנין אם כן מדינא אסור למכור עליות בשבת, רק המהרש"ל רצה ליישב מנהג העולם כיון דאינו שייך מקח וממכר בדבר מצוה כי אם בחפץ הנקנה, אמנם בהרבה פוסקים מצינו לאשר את מנהג העולם למכור המצוות כהרגלו בשבת קודש בלא שינוי, וכמו שכתב בערוך השולחן (שם סע' ט"ז) "ומכל מקום אין זה כמקח וממכר דאטו יש בזה שיוי דמים, אלא שזה כמי שאומר אם אזכה בעלייה זו אני נותן כך וכך לצדקה, וזה אומר אני מוסיף להצדקה אם אזכה בעלייה זו".

אמנם בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' כ"ג ס"ק ע"ז) כתב שמותר למכור עליות כרגיל בשבת ואין בו משום מקח וממכר בשבת, כיון דמכירת עליות לאו מכירה גמורה הוא, ע"פ המבואר בשולחן ערוך (תרמ"ו סי' רי"א) דמכירה בדבר שאין בו ממש לאו מכירה היא ומעיקר הדין אינו נקנה כלל ללוקח, דמכירה לא הוי אלא במוכר חפץ שיש בו ממש ויכולים למשוך בו כמו באתרוג, אבל מכירת עליות אינו אלא טובת הנאה דהא קיימא לן (שו"ע חו"מ סי' ש"ג וסימן פ"ז) דטובת הנאה אינה ממון, וכל עיקר מכירה זו אינה אלא תקנה שנהגו בו העולם כדי שיהיה הכנסה לקופת הקהל וכיון שכן אינו בכלל מקח וממכר האסור בשבת.

ועוד כתב בשו"ת מהרש"ג (שם) שמותר למכור עליות כרגיל בשבת אפילו אם יש בו מקח וממכר בשבת, דמכל מקום כיון דהוא לצורך אותו יום בעצמו דהיינו צורך שבת, הרי מבואר שולחן ערוך (סי' שכ"ג סע' א') דלקנות יין לצורך שבת מותר וכן מעשים בכל יום שמי שצריך יין בשבת שולח לו לחבירו אחר יין, ונהי דאסור להזכיר סכום דמים מ"מ היינו בשל יחיד שגם דיבור אסור, אבל בצרכי רבים מבואר בשולחן ערוך (סי' ש"ו) דצרכי רבים מותר להזכיר סכום דמים, אם כן חזינן שמותר למכור עליות ולהזכיר סכום הדמים.

המנהג במכירת העליות בשבת

ולאחר אריכות בנידון זה יצאנו להלכה, שבהרבה מקומות נוהגים להקל למכור העליות בשבת, וכמו שכתב בערוך השולחן (שם) "ומנהג ישראל תורה ואין לפקפק בה כלל", אמנם יש מקומות שנוהגים לשנות בסכום המעות, וכמו שכתב באשל אברהם (בוטשאטש סי' ש"ו סע' א') "כל שאינו ממש לשון שפירשו חז"ל להדיא לאיסור, נראה שכשמדבר בלשון שינוי להיכר" וכגון שמזכיר סכום אלף דאללע"ר במקום דאללע"ר אחד, ויש שנוהגים שלא להזכיר שם המטבע (עי' צדקה ומשפט פ"ד הע' י').

גליון רחצ • **חיי שרה** • שנת תשפ"ז

דעה

דע את אלקי אביך ועבדהו

מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

מערכת דעהו

דע את אלקי אבידך ועבדהו

פטרון מערכת דעהו

נתנדב לזכות **חיים מרדכי** בן **יוכבד** **פעריל** בת **יוכבד**

מהדורת זכרון ברוך: לע"נ הרה"ח **ברוך** ב"ר **פנחס** ע"ה - וזו"מ מרת **שיינדל מלכה** ב"ר **אברהם ראובן** ע"ה • הרה"ח **יעקב צבי** ב"ר **מנחם** ע"ה - וזו"מ **רחל מינדל** ב"ר **יחזקאל** ע"ה

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

'אמונה' ו'בטחון' - כנגד 'שמע ישראל' ו'ברוך שם' | מדוע נקבעה כוונה מעכבת דוקא ב'שמע ישראל' ו'פותח את ידך'? | **מסירות נפשה של שרה אמנו בחיי היום יום** | מה עושה הקב"ה מאז ששת ימי בראשית? | **מדוע כפלה התורה את פרשתו של אליעזר?** | 'יוסע לוט מקדם' - שהסיע עצמו מקדמונו של עולם

מֵה' יָצָא הַדָּבָר:

גילוי השגחה הפרטית המלוה את האדם בכל זמן

א 'אמונה' ו'בטחון' - כנגד יחודא עילאה ויחודא תתאה

'שני חיי שרה' ו'פרשת אליעזר' - מה ענין זה אצל זה

וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה (כג, א). ופירש רש"י ז"ל: 'שני חיי שרה' - 'כולן שוין לטובה'. ובהמשך הפרשה מסופר ענין שילוח אליעזר להביא זיווג ליצחק, והתורה מארכת בו הרבה, עד שאמרו חז"ל על זה (בר"ר ס, ח; הובא ברש"י כד, מב) 'אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה'. ויש להבין פשר אריכות זו מהו, וגם ענין שייכותו לפרשה הקודמת לה של 'שני חיי שרה'.

שתי מדרגות במצות האמונה

וכדי לבאר הענין יש להקדים הקדמה כללית במצות האמונה בהשי"ת. דהנה במצות ה'אמונה' נכללות שתי מדרגות וחלקים; ואלו הם: **אמונה ובטחון**.

'אמונה' - כללית, 'בטחון' - פרטית

'אמונה' פירושה: **אמונה כללית בבורא עולם יתברך**, להאמין שיש שם מצוי ראשון והוא מציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת הימצאו (לשון הרמב"ם פ"א מהל' יסוה"ת ה"א). 'בטחון' פירושו: **המשכת האמונה הכללית לתוך פרטיות החיים של האדם**, לבטוח בה' בחיי יום-יומי, ולהאמין שהינו מנוהל ומושגח על ידו על כל צעד ושעל.

אמונה - מבריאת העולם, בטחון - מן ההשגחה שאחריה

והאמונה הכללית יסודה בבריאת העולם בששת ימי בראשית, שכן מכח מה שברא הקב"ה את העולם כולו וכל הנמצא בו, והמציא אותם מאין הגמור ליש, הרי כאן הוכחה ברורה שישנו 'בורא עולם'. מאידך, **מדת הבטחון נקנית בעיקר מהדברים המתהווים אחר הבריאה.** כי כאשר יתבונן האדם בכל הקורות במשך ימי העולם, וכמו כן ישים לב על ההשגחה הפרטית הנראה בעליל על כל נברא, יתווכח מכך על שהבורא יתברך שמו הוא לבדו בורא ומנהיג לכל הברואים, ושאין ביד שום אחר להועיל את נפשו או להזיקה, ועי"ז יבטח בהשי"ת בלבד עדי עד.

ששת ימי בראשית - כלל, ששת אלפי שנה - פרט

[ועומק הדברים הוא, עפ"י מה שנודע **כי ששת ימי הבריאה נחשבים ככלליות ימות העולם,** כי המה שורש לכל שית אלפי שני דהוו עלמא (סנהדרין צז. רמב"ן לעיל ב, ג ע"פ בר"ר יט, ח), והיינו ששת אלפים שנה של קיום העולם הם הפרטיים הנמשכים מן הכלל - שהוא ששת ימי בראשית. ומעתה, האמונה הנמשכת מימים של הכלל - היא אמונה כללית, ואילו מדרגת האמונה הנראית מימים הפרטיים שלאחריו - היא 'בטחון', אמונה שבבחינת 'פרט'].

שני חלקי האמונה מקושרים זה בזה

ושני חלקים אלו שבמדת ה'אמונה' תלויים ומקושרים זה בזה. כי האמונה בכלליות בריאת העולם מביאה את האדם לכך שיכיר את ההשגחה המיוחדת של הבורא יתברך על כל מעשיו ונבראיו. וכן לאידך גיסא, ההכרה בהשגחה הפרטית - הגורמת הבטחון והסמיכה עליו - מחזקת ביותר את האמונה בבריאת העולמות.

'שמע ישראל' ו'ברוך שם' - יחודא עילאה ויחודא תתאה

ושתי מדרגות הללו 'אמונה' ו'בטחון', בחינות 'כלל' ו'פרט', מכוונות גם כן כנגד שתי דרגות גילוי היחוד העליון, שהם ענין שני פסוקי היחוד; 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' (דברים ו, ד), ו'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. שכן יחוד 'שמע ישראל', המכונה בזוה"ק (ח"א יח:) 'יחודא עילאה', עניינו האמונה הכללית, להאמין בעצם מציאות הבורא, ושהוא לבדו אחד. מאידך, דרגת היחוד שבבחינת 'ברוך שם' וגו', 'יחודא תתאה', הוא ענין התגלות היחוד שבפרטיות, והיינו לעמוד על גילוי האלקות הנמצא בתוך פרטיות הספירות, וברובי חלקי העולמות, ולהכיר שכל הנבראים כולם, לכל חלקיהם ופרטיהם, כולם הם המשכה מהבורא יתברך, ומנוהלים ומושגחים בהשגחה עליונה תמידית מלמעלה.

כנגד תורה שבכתב ותורה שבעל פה

עוד זאת, כי שתי דרגות התגלות היחוד האלו הלא הן כנגד **תורה שבכתב** ו**תורה שבעל פה.** שכן 'שמע ישראל' נכתב בפירוש בפסוקי התורה, ואילו 'ברוך שם' לא אמרו משה ונמסר רק בתורה שבעל פה. והדבר עולה היטב עם האמור. שכן **כל עניינה של תורה שבעל פה היא ההרחבה והביאור בדברי התורה שבכתב,** ולבאר בפרטיות את מה שנאמר שם באופן כללי. והכי נמי בדידן, מדת הבטחון תכליתה לגלות ולהרחיב את האמונה הכללית של מעשה בראשית, לראותה ולהכירה מקרוב אצל ההנהגה וההשגחה הפרטית שבכל מעשה וקורות האדם. וכאמור, שני חלקי אמונה אלו מקושרים אהדדי, כענין החיבור שבין שתי התורות הצמודות ומחוברות כאחד.

כוונה מעכבת - ב'שמע ישראל' וב'פותח את ידך'

ואכן בכדי לחזק באדם את שני יסודות אלו שבאמונת אלקי עולם, ושיהיו קבועות בו כיתד שלא תמוט, **נפסקה בהלכה על שני מקומות בתפלה אשר הכוונה מעכבת בהן;** בפסוק **'שמע ישראל'** (טושו"ע סימן ס' ס"ה) - שהוא ענין האמונה הכללית בהשי"ת כנ"ל, וכן בפסוק (תהלים קמה, טז) **'פותח את ידך'** וגו' (שם סימן נא ס"ז), שעניינו הבטחון בהשגחה הפרטית מלמעלה בעסק הפרנסה, להאמין כי השי"ת מזמין לכל אחד ואחד בפרטיות ובתמידות את מזונותיו בכל עת ובכל שעה.

סיכום ותמצית

שתי מדרגות באמונה: 'אמונה' כללית בבורא עולם - מכח מעשה בראשית, ו'בטחון' - אמונה בהשגחה הפרטית בחיי היום יום. והן כנגד 'שמע ישראל' ו'ברוך שם', יחודא עילאה ויחודא תתאה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ולכן הכוונה מעכבת ב'שמע ישראל' וב'פותח את ידך'.

ב אברהם אבינו - אמונה כללית, שרה אמנו - אמונה פרטית

אברהם ושרה - כנגד שני חלקי האמונה

על פי הדברים האלה שנתבאר בענין שתי המדרגות;

אמונה ובטחון, כלליות ופרטיות, ולמדנו גם כן ששתי אלו הן כנגד שתי התורות; שבכתב ושבעל פה, מעתה נמשיך ונאמר, שגם 'אברהם' ו'שרה' - המכוונים לשני חלקי התורה, שהן בבחינת איש ואשה, משפיע ומקבל כנודע - מכוונים לשני חלקי אמונה אלו.

אברהם אבינו - 'ראש למאמינים'

דהנה **אברהם אבינו שייך ודאי לדרגת האמונה,** שכן הוא נחשב 'ראש למאמינים' (פס"ז שה"ש ד, ח), ו'אמונה' זו היא האמונה הכללית באלוקי עולם יתברך שברא את העולם, וכפי שהגידו על ענין זה רבותינו ז"ל במדרש (בר"ר לט, א) 'משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר, תאמר שהבירה זו בלא מנהיג. הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר, **תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם.**' וכן אמרו ז"ל (שם יב, ט) על הפסוק (לעיל ב, ד) 'אלה תולדות השמים וארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים', ש**'בהבראם'** הוא אותיות **'באברהם'**. הרי שאברהם אבינו הוא שנתגלה על ידו שנברא העולם ע"י הקב"ה.

עשרה נסיונות כנגד עשרה מאמרות

עוד נראה הדבר, מהא דאיתא במדרש אגדה (הובא ברש"י אבות פ"ה מ"ג) שהעשרה נסיונות שנתנסה בהן אברהם אבינו, מכוונים כנגד העשרה מאמרות שבהן נברא העולם, **ללמדך שבזכותו העולם עומד.** הרי מכל זה חזינן בהדיא שייכותו של אברהם אבינו לשורש הבריאה, המעידה על אלוקי עולם שבראה יש מאין.

[ואכן זה ודאי כי יש לו לאברהם אבינו שייכות גם לאמונה הפרטית, מדת הבטחון, כי הלא הכלל הוא השורש לכל הפרטים המסתעפים ממנו, כטעם 'אין בכלל אלא מה שבפרט'. אלא שמכל מקום עיקר עניינו ומדתו בפשטות הוא במדת האמונה הכללית בהשי"ת].

שרה אמנו - אמונה בפרטי חיי היום יום

מאידך, **שרה אמנו, מדרגת תורה שבעל פה, שייכת יותר לאמונה הפרטית,** בחינת יחודא תתאה, שעניינו מדת האמונה המתחלקת לפרטים בחיי יום יום. שכן לעומת מה שראינו באברהם אבינו שעשה ופעל דברים גדולים וכלליים ביותר, כענין שהפיל את עצמו לתוך כבשן האש על דבר כבוד שמו יתברך, והיה מוכן לשחוט את בנו יחידו על גבי המזבח מפני ציווי הבורא, וכדומה, הנה אצל אמנו שרה לא מצינו לכאורה גדולות ונצורות כאלו, ולכאורה לא נתגלה אצלה האמונה הגדולה בהשי"ת באותו תוקף כפי שהיה מופיע ונראה אצל אברהם בעלה.

עבודת כל יום ויום במסירות נפש

אך מאידך גיסא, **הצטיינה הצדקת שרה בעבודה הפרטית לה',** והיינו שבכל יום ויום מימי חייה ושנותיה עלי אדמות היתה היא ממלאה את תפקידה ותכליתה של אותו היום, בעבודת השם ובמסירות נפש אליו ע"י עשיית רצונו ושבירת היצר, וכדומה, הכל כפי שנדרש מאיתה באותו זמן ובאותו מקום. והנה בכך נמשכה אמונתה ומסירתה להשי"ת באופן של פרטיות, והיינו שהיתה מלאה את כל ריבוי הפרטים של רבות הימים והשנים שחיה - באמונה שלימה ובעבודת בוראה.

'כל אחד נדרש לעצמו' - ו'כולן שוין לטובה'

הוא שהעיד הכתוב על שרה אמנו לעת פטירתה 'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה'. ופירש רש"י ז"ל בשם המדרש (בר"ר נח, א): 'לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא וכו' ובת כ' כבת ז' וכו'. כלומר, שכל ימיה ושנותיה נדרשים לפרטים ולפרטי פרטים, בת ק' כבת כ' וכו', להורות על התגברותה בעבודה באופן של פרטים. אך על כל זה מסיק הכתוב 'שני חיי שרה', שנדרש בו 'כולן שוין לטובה', כלומר **שעבודתה ומסירת נפשה לה' בחיי היום יום בלי להחסיר למלא את רצונו יתברך אף גם באחד מהם, היתה שוה לטובה למסירות נפש הכללית של אברהם,** כי גם זה נחשב כמוסר את נפשו על אמונתו בה'.

'יודע ה' ימי תמימים'

והיינו נמי מה שסמכו שם במדרש את הפסוק (תהלים לז, יח) 'יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה', ואמרו 'כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים'. התכוונו בזה, כי לעומת המסירות נפש הגדולה והנשגבה שראינו אצל אברהם אבינו, שבאה בתוקפא ובגבורתא יתירה, והם דברים נוראים שניתנו להתפרסם קבל תבל ומלואה, אשר לכאורה לא מצינו כן אצל שרה אמנו, אמנם על כך נאמר 'יודע ה' ימי תמימים', **כלומר שהקב"ה בעצמו יודע ומכיר מקרוב את העבודה היום-יומית של תמימיו,** המוסרים נפשם בעבודתם הפרטית אליו בכל יום ויום, שהם לכאורה דברים קטנים ופשוטים שאין בני אדם מכירים חשיבותם, אמנם הקב"ה הוא היודע ודאי את מעלת עבודות הללו, ונחלתם לעולם תהיה.

סיכום ותמצית

> **אברהם אבינו, 'ראש למאמינים', עיקרו באמונה הכללית - 'בהבראם' באברהם, ועשרה נסיונות כנגד עשרה מאמרות. שרה אמנו עיקרה באמונה הפרטית - עבודה ומסירות נפש בכל יום ויום. 'כל אחד נדרש לעצמו', ועם כל זה 'כולן שוין לטובה' - שוה למסירות נפשו של אברהם. 'יודע ה' ימי תמימים'.**

ג

זיווגים ומזונות - השגחה פרטית כעין מעשה בראשית

המשכת האמונה הכללית לפרטים

הנה נתבאר שהאמונה הכללית שהתגלה בשעת בריאת העולם בששת ימי בראשית, נמשכה אחר כך לפרטים בכל ימי הבריאה, שמתוך ההשגחה הנראה בחיי היום יום יכול כל נברא לעמוד ולהכיר את מציאות הבורא יתברך, והשגחתו הפרטית על כל מעשיו. ונבוא להרחיב קצת את הדברים.

'הקב"ה יושב ומזווג זיווגים'

דהנה איתא במדרש (שם סח, ד), וזה לשונם: 'מטרונה שאלה את רבי יוסי בר חלפתא, אמרה לו, לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, אמר לה לששת ימים. אמרה לו מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו. אמר לה, **הקב"ה יושב ומזווג זיווגים,** בתו של פלוני לפלוני, אשתו של פלוני לפלוני, ממונו של פלוני לפלוני', עיי"ש באורך.

הזיווג - מעשה בראשית פרטי לכל יחיד

עולה מדבריהם ז"ל, כי מתחילה בששת ימי בראשית ברא השי"ת את כלליות הבריאה. ועתה, אחר שהעולם עומד על עמדו, יושב הקב"ה לזווג זיווגים בתו של פלוני לפלוני וכו'. **ועסק ה'זיווגים' הוא ענין השגחה הפרטית שעל כל אחד ואחד,** שכן כל אדם יש לו את זיווג הפרטי המיוחד אליו, וזיווגו הפרטי נחשב כענין מעשה בראשית הנעשה לכל יחיד ויחיד בפרטות, והיינו שהקב"ה משגיח עליו בהשגחה עליונה להזמין לו את הזיווג שלו.

כמו כן, הפריה ורביה של האדם - היוצאת מתוך ענין הזיווגים - הם גם כן כענין פרטים הנמשכים ממנו, כענין הפרט הנמשך מן הכלל. ועל כן מקושר עסק זה לדרגת אמונה הפרטית.

השגחה גלויה בענין השידוכים

ואכן נודע בשערים, **כי בענין זיווגים ושידוכים בולטת מאוד השגחה עליונה ומיוחדת מלמעלה,** כי בעסק זה ניתן לראות עין בעין יד ה' הפועל ועושה את כל אלה, מעין אותה ההתגלות שבעת בריאת שמים וארץ.

'ממונו של פלוני לפלוני' - הפרנסה בעין זיווג

והשגחה פרטית זו המתגלית בעסק הזיווגים, מופיעה גם בענין הזמנת המזונות לכל בריה, שכן פרנסת האדם נחשבת גם כן כעין זיווג, כמאמרם ז"ל הנזכר 'ממונו של פלוני לפלוני'. וכן אמרינן בגמ' (סנהדרין פא.) 'דרש רב אחא ברבי חנינא, מאי דכתיב וכו' 'ואת אשת רעהו לא טימא' (יחזקאל יח, ו), **שלא ירד לאומנות חבירו'.** כי כל אדם יש לו אומנות המיוחדת אליו דוקא, שעל ידה משפיע לו הקב"ה את מזונותיו, ומן השמים מזמינים ומכוונים את כל אדם בהשגחה פרטית אל האומנות והפרנסה המיוחדת אליו.

המזונות - המשכת חיות מחודשת בכל יום

יתרה מזו, כל עצם עסק הפרנסה והמזונות שהקב"ה זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים (ע"ז ג:), עניינו - **המשכת חיות פרטיות אל הנברא.** שכן מתחילה ברא הקב"ה את האדם והמשיך בתוכו חיות כללית, ויהי האדם לנפש חיה. אמנם את חיות כללית זו הנמצאת בתוכו עליו לחדש בכל יום מחדש, וחיות זו המתחדשת בכל עת נמשכת לו ע"י המזונות שהוא אוכל, כי רק על ידו יש לו קיום תמידי, ולולא כן תצא נפשו באפו חלילה.

'נותן לחם לכל בשר' - מעשה בראשית החוזר לכל יחיד

נמצא אפוא, **כי המשכת המזונות אל הנברא, היא 'מעשה בראשית' פרטי החוזר על עצמו כסדר לכל יחיד ויחיד**[א]. והיינו כאמור, כי כדרך שברא השי"ת את העולם בכללותו בששת ימי בראשית, כן נמי לאחר הבריאה הוא משגיח עליו בפרטיות בכל עת, והשגחה זו מתגלית ע"י שהוא נותן לחם לכל בשר ומשביע לכל חי רצון[ב].

א. ובענין זה שנתבאר שהן עסק הזיווגים והן עסק הפרנסה מורים על השגחה התמידית מלמעלה על כל נברא בכל עת ובכל שעה, ושהם נחשבים כענין מעשה בראשית פרטי לכל יחיד ויחיד, הנה כי כן חזינן בחז"ל שהשוו את שני אלו, ודימו אותם לקריעת ים סוף. אמרו ז"ל בפסחים (קיח.) לגבי עסק המזונות 'קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', וכענין זה אמרו בסוטה (ב.) לגבי זיווגים 'וקשין לזווגן כקריעת ים סוף'. הרי ששנים אלו עולים בקנה אחד. והתדמותם לקריעת ים סוף מתבאר גם כן עפ"י דברינו. שכן קריעת ים סוף - שהיא יצירת ארץ ויבשה בתוך הים - נחשבת כענין בריאת העולם, שמתחילה היה העולם מים במים, ויאמר אלקים 'יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה', ויהי כן (לעיל א, ט). ואשר אכן מיד באותה שעה התנה הקב"ה עם המים שיבקעו שוב בשביל ישראל, כטעם הכתוב (שמות יד, כז) 'וישב הים לפנות בוקר לאיתנו' - 'לתנאו' (שמו"ר כא, ו). ומעתה, עסק הפרנסה והזיווגים שנדמו לקריעת הים, היינו שהם חשובים גם כן כבריאת העולם - בדרך פרטי - לכל נברא ונברא, ועל ידם מתחדשת ומתחזקת האמונה בה' המשגיח על כל פרט ופרט ממעשיו.

ב. וענין זה יש להעמיס בדברי המשנה שפתח בהם רבינו הקדוש את הש"ס 'מאימתי קורין את שמע בערבין, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן'. ולדברינו נפרש 'קורין את שמע בערבין', דהיינו: התגלות האמונה של דרגת לילה, האמונה שבבחי' תורה שבעל פה, וכפי שנודע שתורה שבעל פה שייכת ביותר לזמן הלילה (ראה פרקי דר"א פמ"ו; תנחומא תשא כח), וכמו כן עיקר קריאת שמע של ערבית הוא 'ברוך שם' וגו' [אלא שכוללים בו גם מדת יום - 'שמע ישראל'. וכן להיפך, עיקר קריאת שמע ביום הוא 'שמע ישראל', וכוללים

סיכום ותמצית

מאז ששת ימי בראשית 'הקב"ה יושב ומזווג זיווגים' - השגחה פרטית על כל יחיד. וכן הפרנסה כעין זיווג, 'ממונו של פלוני לפלוני', ולכל אחד אומנות המיוחדת לו. המזונות ממשיכים חיות מחודשת בכל יום, והם מעשה בראשית פרטי לכל נברא.

ד
פרשת אליעזר - גילוי ההשגחה העליונה בעסק השידוכים

ומעתה, ביסוד זה נבוא לבאר פרשתו של אליעזר שנאמרה בפרשתן, כהמשך לתחילת הפרשה ב'שני חיי שרה'.

השגחה פרטית בשליחות אליעזר

כי הנה אליעזר עבד אברהם נשתלח להביא זיווג ליצחק אבינו, ואשר ענין הזיווג הוא ההשגחה הפרטית הנמשכת אחר כלליות האומנות. ואכן כי כן מצינו, שבעובדא זו נתגלה השגחה פרטית יתירה שליוותה את אליעזר בכל מהלך הדברים. כגון מה שמיד אחר שהפיל תחילה תחנתו לפני קונו על הצלחת העסק, עוד טרם כילה לדבר, והנה מיד רבקה - בת בתואל ממשפחת אברהם - יוצאת וכדה על שכמה. וכהנה וכהנה רבות, על כל צעד ושעל היתה אליו ההשגחה גלויה וניכרת מאוד.

'וכדה על שכמה' - רבקה בבחינת 'ברוך שם'

עוד זאת נודע מדברי התיקונים (מו:-מז. וראה ע"ח שכ"א פ"ב), **שרבקה אמנו שייכת לבחינת 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.** וכמו שאמרו שם על הפסוק (כד, טו-סז) 'והנה רבקה יוצאת וגו' וכדה על שכמה וגו'. ותרד העינה ותמלא כדה ותעל', ש'**כד**' מרמז על כ"ד האותיות של ברוך שם וגו', ו'שכמה' מגזרת 'שכם', הוא נוטריקון **ש'ם כ'**בוד **מ'**לכותו. הרי שכל עצם העסק עם רבקה שייך לבחינת יחודא תתאה, דרגת הבטחון, שהיא האמונה הנמשכת אל הפרטים.

טעם אריכות פרשת אליעזר

והנה מטעם זה גופא הוא שהאריכה התורה מאוד בפרשתו של אליעזר, וסיפרה בפרוטרוט את כל הקורות איתו עד לכל פרט וסעיף קטן שבה, לא חסרה דבר. כי מאחר שבסיפור זה הלא נתגלתה האמונה בפרטיות, **הנה גילוי הפרטים בא בהרחבה מרובה,** מה אירע בשעה פלונית, ומה אירע בשעה אחרת, וכמו כן חזרה עליו התורה פעם נוספת כדי להדגיש עוד נקודות והשגחות פרטיות שלא דקדק בהם בפעם הראשונה. וכל אריכות זו באה בכדי לגלות את ההשגחה המיוחדת והפרטית שליותה אותו בכל הזמן, עד שלבן ובתואל בעצמם הודו ואמרו 'מה' - ודאי - יצא הדבר' (שם פסוק נ).

סמיכות פרשת אליעזר ל'שני חיי שרה'

והנה, לפי האמור לעיל בריש המאמר, הרי מדרגה זו של האמונה בפרטיות הלא היא מדתה של שרה אמנו, שדבקה באמונתה ובבטחונה בה' וחיתה בה כל ימי חייה. **מעתה שפיר סמכה התורה את פרשתו של אליעזר עבד אברהם ועסק הזיווגים מיד אחר פרשת 'שני חיי שרה',** כי שתיכן שייכות ומקושרות אהדדי. ועל זה מסיים הכתוב על זיווג זה (שם פסוק סז) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה וגו' וינחם יצחק אחרי אמו', וכדברי רש"י שם: 'ויביאה האהלה, והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו'.

סיכום ותמצית

שליחות אליעזר לזיווג יצחק - גילוי השגחה פרטית בכל צעד, ורבקה בבחינת 'ברוך שם' - 'כד' ו'שכמה'. לכן האריכה התורה בפרטי הפרשה וכפלה אותה, עד שהודו 'מה' יצא הדבר'. ונסמכה ל'שני חיי שרה', כי זו מדתה של שרה, ורבקה 'נעשית דוגמת שרה אמו'.

ה
התקרבות לוט לאברהם - חיבור שתי דרגות האמונה

והנה ביסוד זה ניתן לבאר קצת גם פרשתו של לוט, מה שמתחילה קירב אותו אברהם אבינו, ובהליכתו לארץ ישראל הלך עמו לוט, כמו שנאמר (לעיל יב, ד) 'וילך אברם כאשר דבר אליו ה', וילך אתו לוט', ואילו אחר כך נתרחק מאיתו. ועפ"י האמור יהל אור על פרשה סתומה זו.

לוט - נשמת משיח, ושייכותו למדת הבטחון

דהנה **מה שהשתדל אברהם אבינו לקרב אותו, הוא מטעם שהיתה גנוזה בתוכו נשמת משיח בן דוד** (כמו שהארכנו בו בגליון הקודם). ודוד המלך הלא הוא בבחינת מדת המלכות, ומלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה (תיקו"ז יז.). נמצא, שהיתה לו ללוט שייכות יתרה לתורה שבעל פה. ולפי האמור היינו לומר, **שהוא דבק ביותר במדרגת אמונה הפרטית, מדת הבטחון.** וכמו כן היה הוא אחי שרה אמנו שעמדה בבחינה זו כדלעיל. ולפיכך צירף אותו אברהם אבינו אליו, בכדי לגלות על ידו מדת האמונה גם בחלק הפרטים, ולחבר אותו עם האמונה הכללית, יחדיו יהיו תמים על ראשו.

'בן חמש שנים ושבעים שנה' - כמנין 'בטחון'

וזהו גם כן מה שמסיק הכתוב שם 'ואברם **בן חמש שנים ושבעים שנה** בצאתו מחרן', שכן תיבת **'בטחון'** עולה במספרו כמנין 'חמש ושבעים', והוא כמנין שם **'אכדט"ם'** עם הכולל, שהוא שם הבטחון (שעה"כ ספירת העומר דרוש יב). וללמד יצא, שטעם התקרבותו אליו היה כדי לפרסם את מדת הבטחון.

'ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט'

אמנם למעשה נתרחק לוט מעל אברהם, והיה זה מפאת הריב שהיה בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט (שם יג, ז), ופירש"י: 'לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, עיי"ש. ועומק עניינו מתבאר גם כן עפ"י האמור.

בלא בטחון - אין רואים השגחה בפרנסה

דהנה נתבאר כי ההשגחה הפרטית מתגלית ביותר אצל מזונותיו של אדם. אמנם בכדי שיזכה האדם לראות השגחה פרטית בעסק פרנסתו, נדרש ממנו לכל הפחות איזו מדרגה של בטחון. והיינו שלכל הפחות עליו לדעת, **כי מאחר שהשי"ת הוא שזן ומפרנס לכל בריה די מחסורה, אם כן זה ודאי שעשיית ההיפך של רצון ה' בכדי להביא טרף לביתו - לא תצלה.** ובהכרח עליו להיות נושא ונותן באמונה, כי בגלל הדבר הזה יברכו ה' אלוקיו. ואילו פרנסה כזו הבאה שלא עפ"י דרכי התורה, אלא ע"י גזילה וגניבה וכדומה, בוודאי אינו רואה בה סימן ברכה. וכאשר האדם נכשל חלילה בעסק משא ומתן באמונה, ומעשיו מוכיחים עליו שאין לו גם משהו ממדת הבטחון בבוראו יתברך, בודאי לא יוכל לראות את ההשגחה העליונה המיוחדת בענייני מזונותיו.

'הפרד נא מעלי'

ולפי זה, כאשר רועי מקנה לוט נכשלו בגזל, והיו מרעים בהמתם בשדות אחרים, לא היה אפשר להראות ללוט את ההשגחה הפרטית בעסק הפרנסה, ומעתה לא היה עוד דרך ואמצעי לאברהם אבינו לקרב את לוט אליו, שכן כאמור כל טעם קירובו לא היה רק מכח האמונה הפרטית שהופיעה אצלו תמיד. ולכך אמר לו אברהם אבינו 'הפרד נא מעלי' (שם פסוק ט'), כי מעתה אין לי עוד קשר עמך שאוכל לקרב אותך אל האמונה.

'כולה משקה... כארץ מצרים' - שפע בלא בטחון

ובאותה שעה נשא לוט את עיניו, וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה (פסוק י'). והיינו שראה והסתכל לוט על השפע הרב שישנו בככר הירדן, וכל זה גם בלי היות בטחונם בה', וזה כענין דמסיק התם 'כגן ה' כארץ מצרים בואכה צוער', כלומר שההשפעה שבככר הירדן היתה כעין אותה של ארץ מצרים, שאין היא צריכה לשפע הגשמים הבא מלמעלה, כי אין גשמים יורדים בו כבשאר ארצות, ואין צריכים להתפלל שם על הגשמים, ועד שיכל פרעה לומר 'לי יאורי ואני עשיתני' (יחזקאל כט, ג). וברואתו כן, התאוה גם לוט לשפע כזה הניתן בלי צורך להשים בטחונו בה' ח"ו.

'ויסע לוט מקדם' - הסיע עצמו מקדמונו של עולם

וזהו שממשיך הכתוב לומר (פסוק יא) 'ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם, ויפרדו איש מעל אחיו', כלומר **שבזה שבחר לו לוט את ככר הירדן, שהיא השפעה בלי סמיכה ובטחון על השי"ת, בזה גופא נסע הוא מעם אברהם** [כפירוש הראשון ברש"י], ונפרדו איש מעל אחיו, כיון שכל עצם מהותו של אברהם אבינו הלא היא האמונה בה', ובדבקות האמונה חי הצדיק הזה כל ימי חייו. והיינו נמי מה שדרשו חז"ל ב'ויסע לוט מקדם' (רש"י בפירוש השני, עפ"י בר"ר מא, ז), 'שהסיע עצמו מקדמונו של עולם'. כי כאמור, האופן היחידי לקרב אותו להקב"ה היה ע"י ההיראות ההשגחה הפרטית שמלמעלה, אמנם הוא הסיע עצמו מהשגחה זו, וממילא לא ניתן עוד לקרבו, ויפרדו איש מעל אחיו.

אולם בני ישראל, זרע אברהם אוהבו, ההולכים בעקבות אבותיהם שהאמינו בה' ובטחו בו בכל עת, אותם יצליח ה' דרכם ויגמ בדרך האמת, ולא יעזוב חסדו ואמיתו מהם לעד ולנצח נצחים, אמן.

סיכום ותמצית

אברהם קירב את לוט, שהיתה בו נשמת משיח ושייכות לתורה שבעל פה ולמדת הבטחון - 'בן חמש שנים ושבעים שנה' כמנין 'בטחון'. אך כשנבשלו רועיו בגזל, לא היה אפשר להראות לו השגחה פרטית בפרנסה, ונפרד ממנו. בחר בככר הירדן - שפע בלא בטחון, כארץ מצרים, והסיע עצמו מקדמונו של עולם.

גם את מדת לילה 'ברוך שם', כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום (ברכות יא:)]. והנה על כך שואלת המשנה 'מאימתי קורין את שמע בערבין', כלומר, היאך אפשר להמשיך את האמונה שבזמן הערבית, מדת הבטחון. ומשני 'משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן', כלומר שבשעה שהכהנים אוכלים את תרומתן, שהתרומה הניתנת להם היא המזונות והפרנסה שלהם, ובהכרח עליהם לחיות עם בטחון בבוראם, כי הרי אין להם נחלה בארץ, ובענין המזונות הלא ניכר ביותר ההשגחה הפרטית שעל כל נברא, הנה שעה זו היא זמן התגלות האמונה שבערבין, בחינת בטחון. ונרמז הדבר בתיבת **'בהן'** העולה כמנין **'בטחון'**, וכן הוא בגימ' **'לילה'**, להורות על שהלילה הוא זמן התגברות מדת הבטחון בה' בעסק הפרנסה, כטעם 'ואמונתך בלילות' (תהלים צב, ג). וכענין שמצינו בכתובים אצל המן 'וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו' (במדבר יא, ט). הרי שהלילה הוא זמן המשכת שפע המזונות. ומעתה, הנה הכהנים באכילתם את תרומתן ממשיכים הארה של מדת בטחון בענין הפרנסה, שיראה האדם את ההשגחה העליונה בענייני המזונות, ומכח זה אפשר לו לקרוא את שמע ולראות את אחדות הבורא בערבין. (ובדברים אלו יש להאריך עוד שם בסוגיית הגמ', ואכ"מ).

א

רמזי שם הוי"ה ואדנ"י בקבורתה של שרה אמנו

ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון (כג, א).

שם העיר **'חברון'** הוא בגי' **י' פעמים** שם **'הוי"ה'**, ונקראת 'קרית **ארבע**' כי היא מתחלקת גם לגי' של **ד' פעמים** שם **'אדנ"י'** [ומנין זה המצרף בין **עשרה** פעמים 'הוי"ה' **לארבעה** פעמים 'אדנ"י', מורה על ענין **רשות היחיד** אשר רחבו **ארבעה** טפחים וגבהו **עשרה**. ויהיה **הגובה** מורה על בחי' הדכר, **והרוחב** על בחי' **הנוק**', ואכמ"ל].

ויש לרמז בשני חיי שרה על שתי בחינות אלו במקום קבורתה, כי כאשר הגיעה לארץ ישראל אשר היא מכונה 'ארץ **החיים**' (ע' כתובות קיא), היתה אז בת **ס"ה שנים** כמנין **'אדנ"י'** [שהרי אברהם אבינו אשר היה זקן ממנה בעשרה שנים, היה אז בן ע"ה שנה (בראשית יב, ד)]. וזהו בגי' **'ויהיו חיי'** הנכתב בתחלת הפרשה, כי אכן בהיותה בת ס"ה התחילה לחיות את **עיקר חייה**. ועל שם זה היתה חברון מכונה 'קרית **ארבע**' כנ"ל, כנגד **ארבעה** פעמים שם **'אדנ"י'**. ואילו התיבות **'ויהיו חיי שרה'** עולות בגי' **'עשר'**, לרמז שיש כאן גם רמז על **עשרה** פעמים, כי **'חברון'** עולה בגי' עשרה פעמים **'הוי"ה'** כנ"ל.

ב

ברכת אברהם אבינו כפולה וכוללת בה גם את ברכות יצחק ויעקב

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל (כד, א).

אמרו חז"ל: 'שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן, אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב ביה בכל, יצחק דכתיב ביה מכל, יעקב דכתיב ביה כל' (ב"ב טז:).

ויש לומר כי **אברהם אבינו** כלל בברכתו גם את **ברכת יצחק אבינו ויעקב אבינו** יוצאי ירכו, ולכן מכונה ברכתו בשם **'בכל'** שהוא נוט' **ב' כל**, כי היו אצלו עוד **שני בחינות 'כל'** של יצחק ויעקב. ואכן בשעה שעליה נאמר פסוק זה [לפני נישואיו של יצחק אבינו בהיותו בן ארבעים שנה (בראשית כה, כ), ואברהם אבינו זקן ממנו במאה שנה] היה אברהם אבינו בן **מאה וארבעים שנה** כמנין **'מכל כל'**.

ובענין **מאה וארבעים** שנותיו של אברהם אבינו יש לרמז עוד, כי הפסוק אומר עליו שהיה "בא **בימים**", ועל פי עומק הדברים היינו שהיה חי **ימים כפולים**, בבחי' **ב' ימים**, חיים בעולם הזה יחד עם חיי העולם הבא, שהרי הטעימו הקב"ה **מעין עולם הבא בעולם הזה**. ולכן בשעת פסוק זה כבר היה חי **ב' פעמים** כנגד "ימי שנותינו בהם **שבעים שנה**" (תהלים צ, י), לרמז על חיין **הכפולים**. ויש לומר כי זה הוא ענין מה שמצינו בפרשתינו כמה עניינים **כפולים**, כמו 'מערת **המכפלה**', וכך גם פרשתו של אליעזר **שנכפלה** בתורה.

ועוד יש לרמז על שייכות עם מה שנאמר "וה' **ברך** את אברהם", והוא ענין מה שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו כבר בתחלת דרכו "והיה **ברכה**" (בראשית יב, ב). כי ידוע שענין **'ברכה'** יש לו שייכות **לבכילות**, שהרי שורש ברכה הוא **'ברך'** שהם בחי' כפילות, כאשר כל אחד מהם בגי' **כפול מן האות אשר לפניו** [וזהו ענין מה **שהבטיח** נוטל **פי שנים**, כי שורש תיבת בכורה הוא גם כן **'בכר'** שהם האותיות הכפולות]. וענין זה מרומז גם במדתו של אברהם אבינו היא מדת **'חסד'** בגי' **ע"ב**, המרמז על **ב' ע'** שהוא **ב' פעמים ע'** העולה מאה וארבעים הנ"ל.

ג

אליעזר עסק בעבודת המתקת הדינים

ויברך הגמלים מחוץ לעיר (כד, יא).

תיבת **'ברך'** היא בגי' **ד' מילואי שם הוי"ה** (יו"ד ה"י ויו"ו ה"י - **ע"ב** י"ד ה"י ואו"ו ה"י - **ס"ג**, י"ד ה"א ואו"ו ה"א - **מ"ה**, י"ד ה"ה ו' ה"ה - **ב"ן**, יחד כולם **רל"ב**), ואילו **'הגמלים'** הוא בגי' **המילויים לבדם** בלי הפשוטים (רל"ב פחות ד' פעמים הוי"ה - ק"ד).

ונתבאר במקו"א כי המילויים לבד הם בחי' **התגברות הדין**, כי **'מלוי'** הוא בגי' **'אלקים'**, ולכן הם עולים בגי' **'מגפה'** [שהוא בגי' **ב' פעמים 'דין'**]. וצריכים להמתיקם על ידי המשכת **השמות הפשוטים** [ד' פעמים הוי"ה, בבחי' ביטול של **חד בתרי**, **ב' פעמים הוי"ה** על כל **'דין'**]. ויש לומר כי את זה ההמתקה פעל אליעזר בזה שהבריך את הגמלים **מחוץ לעיר**, כי **'הגמלים'** הוא בגי' המילויים כנ"ל, ואילו **'חוץ'** עולה בגי' ד' פעמים הוי"ה פשוטים, ולכן על ידי זה התקיים **'ויברך'** שהוא בגי' ד' המילואים עם פשוטיהם כנ"ל. ויש להוסיף כי לכן הגיע לבן וראה שעומד על **הגמלים** אמר "למה תעמוד **בחוץ**" (כד, לא), כי הוא לא רצה שיומשכו השמות הפשוטים של המילואים, ברצונו להגביר ח"ו את מדת הדין בבחי' **'מגפה'** הנ"ל, ולכן רצה שישארו **'הגמלים'** בלי צירוף **'חוץ'** אליהם.

ובזמן דור המדבר כאשר היתה המגפה בעדת ה', נאמר על אהרן הכהן "וירץ אל תוך הקהל" (במדבר יז, יב), ואיתא בספרים כי בתיבת **'וירץ'** נרמז התיקון לענין **המגפה**, כי בחלוף אותיות אי"ת ב"ש של **מ'ג'פ'ה'** הרי זה אותיות **ו'י'ר'ץ'** (בעה"ט שם, עשרה מאמרות מאמר תיקוני דין ח"א פט"ו). ובזה יש לפרש מה שנאמר כאן על אליעזר "**וירץ** העבד לקראתו" (כד, יז), כי היה זה חלק מן העסק שלו להמתיק את דיני 'הגמלים'. וזה הוא גם ענין מה **שקפצה לו הארץ** כמו שנאמר "ואבוא היום אל העין" (כד, מב; וברש"י שם), שהוא ענין של **ריצה** אשר על ידו ממתיקים את דיני המגפה.

ותיבת **'וירץ'** הוא בגי' **'דבש'**, שהוא ענין של **המתקה**. ויש להוסיף בזה, כי בדרך כלל אין מכניסים **דבש בקטורת**, כמו שנאמר "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו" וגו' (ויקרא ב, יא). אבל יש לומר כי בקטורת שהניח אהרן על המחתה כדי לעצור את המגפה כן **היה דבש**, כמו שנרמז בגי' של **'וירץ'**. כי מה שאין מכניסים דבש בקטורת הרי זה כי 'אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה' (בריית"א דמעשה הקטורת; ירושלמי יומא פ"ד ה"ח), והיינו שיש לה **ריח טוב חזק יותר מדי**, ואין העולם כדאי לקטורת בדרגא גבוהה כזאת. ויש לומר כי בשעת מגפה שצריכים לכך **מפני פיקוח נפש**, הותר הדבר בהוראת שעה. ועל כל פנים בפנימיות ודאי הכניס בה אהרן את **הכוונה** של **דבש**, הפועל המתקת הדינים כידוע.

וכן הוא ענין העיר **'ירימו'** שהוא לשון של **'ריח'**, לפי שהיה **ריח הקטורת** הולך עד יריחו (יומא לט:). ושם מצינו את ענין **ה'דבש'**, שהרי יריחו היא "עיר **התמרים**" (דברים לד, ג), אשר התמרים מגדלים דבש, כי בזה צירפו את ענין **ה'דבש'** של **הקטורת**, כדי להמתיק את דיני המגפה. ויש לומר כי זה הוא ענין מה שגזר יהושע בן נון **לא ליישב את יריחו** (יהושע ו, כו), שהוא על דרך מה שאמרו כי 'אין **אדם יכול לעמוד מפני ריחה**', דהיינו **שאין העולם ראוי** למדרגה גבוהה כזאת. אבל עם כל זה היו משתמשים עם עניינה של העיר, כדי **להמתיק** את **הדינים** בבחי' **הדבש** שבה.

ד

זיווגו של יצחק אבינו בבחי' תחיית המתים

ואמרה שתה וגם גמליך אשקה (כד, יד).

איתא בקדמונים כי ברכת **'מחיה מתים'** נתקנה כנגד **יצחק אבינו**, אחר מעשה העקדה כאשר חזר בחיים (בבי' אי"ח קיב בשם שבלי הלקט). והדברים מתאימים עם היות ברכה זו מתחילה עם 'אתה **גיבור**', שהרי מדתו של יצחק אבינו היא **מדת הגבורה**.

ובזה יש לפרש מה שעשה אליעזר סימן לזיווגו של יצחק בענין "וגם **גמליך** אשקה", כי **הגמל** מרמז על ענין **תחיית המתים**, כמו שאמרו חז"ל 'הרואה גמל בחלום, **מיתה** נקנסה לו מן השמים **והצילוהו** ממנה' (ברכות נו:; ע' יהוי"ח ח"ג קו). ולכן סבר אליעזר כי זיווג הבא מכח סימן השייך לבחי' **תחיית המתים**, הרי הוא ודאי הזיווג הראוי **ליצחק אבינו**.

ויש להוסיף עוד, כי לכן אמר אליעזר בענין זה "ויעתה אם ישכם עושים **חסד ואמת** את אדוני" (כד, מט), שהוא לשון של חסד שעושים עם המתים הנקרא **'חסד של אמת'** (ב"ר צו, ה). והרי **עיקר החסד שעושים עם המתים** על פי פנימיות, הוא ודאי אם מביאים אותם לידי **תחיית המתים** [כי בפשטות שייך ענין 'חסד של אמת' דוקא כאשר אין עוסקים בענין תחיית המתים, שהרי הוא מטעם מה שאינו מצפה ממנו **לתשלום גמול**, ומצד תחיית המתים יכול הוא לצפות מן המת שישלם לו בקומו. אבל עומק ענין 'חסד של אמת' אל המתים, הרי זה מפני שבכל **חסד** יש איזו **התעוררות** לכך מצד המקבל, והרי זה ענין של **דין** וגבורה. מה שאין כן החסד שעושים עם המתים, הרי הוא **'חסד'** באמת גמורה, כי המתים אינם עושים שום **התעוררות** לקבל את החסד הזה. וזה עצמו הוא ענין **תחיית המתים**, ואכמ"ל]. ומפני שהשתדל אליעזר באותה שעה להמשיך זיווג בבחי' תחיית המתים, לכן הזכיר את הלשון **'חסד ואמת'** בדבריו.

ה

כח התורה מהפך את הארור לברוך

ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו, ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם (כד, כב).

פירש רש"י: 'שני צמידים, רמז לשני לוחות מצומדות. עשרה זהב משקלם, רמז לעשרת הדברות שבהן'. ולכאורה צריך ביאור, מדוע רמז כאן על ענין **מתן תורה**.

ויבואר בהקדם מה שאמרו חז"ל כי התורה לא פתחה באות **א'** מפני שהיא מורה על **'ארור'** (ב"ר א, י), ומצד שני כתוב שהקב"ה שמר את האות א' עבור **מתן תורה** שבו פתח הכתוב ב"**אנכי**" (שמות כ, ב; ב"ר שם). ולכאורה תמוה ביותר, אם אות א' מרמזת על **קללה**, עד שאי אפשר להתחיל בה את התורה, אם כן איך מתחילים **עשרת הדברות** באות זו.

אבל יש לומר בזה, כי **התורה יש בה כח מיוחד להפך אפילו את הארור להיות ברוך**. ואז אדרבה יש **תוספת מיוחדת** בברכה זו, כי **הברכה** שיש **בארור** הנהפך **לברוך** גדולה פי כמה [כמו שנתבאר כמה פעמים באריכות, כי בעצם הרי זו **ברכה גדולה**, אלא לפי שאין הבריאה ראויה לה, הרי היא נהפכת **לקללה**. אבל **על ידי התורה יכולים לקבל ברכה גדולה זו**, ואז ודאי הרי היא ברכה גדולה ביותר]. ולכן אמרו חז"ל (ב"מ פה:), כי הטעם למה אבדה הארץ, הוא מפני **'שלא ברכו בתורה תחלה'**, והיינו כי בתורה מונחת **ברכה** גדולה, אשר מהפכת גם את הארור לברוך, ולולא **'ברכת התורה'** נותר **ה'ארור'** על מכונו להביא לידי **אבידת הארץ** ח"ו.

וזה הוא מה שביקש אליעזר להזכיר את כח **מתן תורה** בעת הזאת, שכן אברהם אבינו אמר לו באותו פרק שהוא **ארור** (ב"ר נט, ט) מפני היותו עבד מיוצאי ירכו של כנען, שנאמר עליו "ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו" (בראשית ט, כה; ויק"ר יז, ח). ולכן רצה אליעזר לערור את הכח של **מתן תורה**, אשר על ידי זה יוכל **להתהפך מארור לברוך**. ואכן באותו הזמן נאמר לו "בוא **ברוך** ה'" (כד, לא), **ויצא מכלל ארור להיות ברוך** (ב"ר ס, ז).

וזהו ענין מה שדייק הכתוב לומר בעשרת הדברות "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים **מבית עבדים**" (שמות כ, ב), ונקט 'מבית עבדים' דייקא, לומר לך שאף על פי שהיינו עבדים בבחי' **ארור**, בכל זאת **על ידי כח התורה יכולים להתהפך מארור לברוך**.

ו

אליעזר יצא מבחי' עבד לבחי' בן

ויאמר בוא ברוך ה' (כד, לא).

אמרו חז"ל 'א"ר יוסי ב"ר דוסא כנען הוא אליעזר, ועל ידי ששרת אותו צדיק באמונה, יצא מכלל ארור לכלל ברוך, ויאמר בא ברוך ה'" (ב"ר ס, ז).

והנה כתב האריה"ק (שערה"ג הקדמה לז), כי אחר כך התגלגלה נשמת **אליעזר בכלב בן יפונה**. ויש לומר כי באותה שעה נתקיימה אצלו **בפועל** ענין היציאה מכלל ארור לכלל ברוך, כי **'כלב'** הוא בגי' **'בן'**. וכל מה שהיה אליעזר בכלל **ארור**, הרי זה מפני היותו **עבד**. ומאחר שנהיה לבחי' **בן**, הרי שכבר **אינו עבד** לגמרי, ונכנס לכלל ברוך.

וזהו שנרמזה יציאה זו מכלל ארור לכלל ברוך בדברי לבן שאמר לו "בוא ברוך ה'", כי **'בָּרוּךְ הוי"ה'** עה"כ הוא בגי' **'כלב בן יְפֻנֶּה'**. ויש לרמז על כך גם בתחלת פרשה זו אשר בה יצא אליעזר להיות בכלל ברוך, כאשר נאמר "וה' **ברך** את אברהם בכל" (כד, א), אשר בזה רואים כי אברהם אבינו היה בכלל **ברוך**, והנה **'בכל'** הוא אותיות **'כלב'**, לרמז על אליעזר זקן ביתו העתיד להתגלגל אצל **'כלב'**, ואז יתהפך בפועל להיות בכלל **ברוך**.

ויש לרמז על גלגולו זה של אליעזר אצל כלב בן יפונה, בפסוק שנאמר בפרשת בראשית "יוכל שיח השדה טרם יהיה בארץ" (בראשית ב, ה), כי **'שיח'** הוא בגי' **'אליעזר'**, **ו'טרם'** הוא בגי' **'כלב בן יפנה'**. וענין זה מקושר עם **המטר** הנזכר בפסוק זה "כי לא **המטיר** ה' אלקים" וגו', כי **'כלב בן יפנה'** הוא בגי' **'מטר'**, ואכמ"ל.

והחילוק בגימ' בין **'אליעזר'** אל **'כלב בן יפנה'** הוא מנין **ס"ט**, שהוא כמספר החילוק בין אות **א'** לאות **ע'**. והענין הוא על פי מה שנאמר "ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו **כתנות עור** וילבישם" (בראשית ג, כא), ואמרו חז"ל כי בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב **'כתנות אור'** (ב"ר כ, יב). וביארו בספה"ק כי על ידי **עבודתו בקודש** של רבי מאיר, זכה **להפך את הגוף** שהוא בחי' **'עור'** להיות במדרגת **'אור'**. וענין זה הוא בחי' היציאה מכלל **ארור** לכלל **ברוך**, כי בני חם אשר נתקללו **בעבדות** נהיה עורם **שחור**, להראות על ריחוקם מבחי' **'אור'** לתכלית ענין **ה'עור'**. אבל אליעזר אשר נהפך להיות בבחי' **בן**, זכה לעלות מחושך **ה'עור'** אל קדושת **ה'אור'** הממשיך **ברכה**.

מסילת ישרים

פרק י"ט שיעור נח - א
פרשת כי תצא תשע"ד

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

ללכת בכל דרכיו
ולאהבה אותו:

אני אוהב את מה שהריבונו של עולם אוהב

א

חלקי ה' אמרה נפשי:
להתאחד עם הרצון האלוקי

איזה חלק בעבודת ה' חסר בעיקר בזמננו | **אל תהיה 'אנוס על פי הדיבור'** | החרדה הגדולה מפני הריחוק מהשי"ת | **אתה עובד את השי"ת או עובד את עצמך** | להודות להשי"ת שיש עובדי ה' בעולם | **למה הצדיק מצר בצרתן של ישראל**

עפ"י חסידות כל העבודה נועדה כדי להשיג אהבת ה'

המסילת ישרים בדבריו כאן (פרק יט), מדבר אודות אהבת השי"ת, והוא כולל את כל המושג של אהבת ה' בפרק שמדבר על ביאור חלקי החסידות. והיינו שמי שהולך בדרכי החסידות, אדם שמתחסד עם קונו ועושה את מעשיו לפנים משורת הדין, הולך ומוסיף למעשיו גם את הענין של אהבת ה'.

אפס, כי על פי דרך החסידות המקובלת לנו מן הבעל שם טוב הק' זי"ע, הרי שאהבת ה' אינה חלק מחלקי החסידות, כי אם אחד מיסודות החסידות. היא אינה סניף ולא דבר המסתעף בעבודת החסיד, אלא אחד מן הדברים העיקריים שעליהם מושתתת כל עבודתו. **דרך החסידות דורשת מן האדם לשנות את כל היחס והגישה שלו לריבונו של עולם ולתורה ולמצוות. וכאשר אדם נכנס לעולם של אהבת ה', יכולים לומר בהדיא שהוא רואה לפניו אידישקייט אחרת לגמרי! ממש לא קרב זה אל זה!**

עובדי ה' יש בכל קהילה - אוהבי ה' לא מצויים כל כך

כאשר עומדים ומתבוננים קמעה במצב הרוחני של כלל ישראל בדורנו, רואים, כי חרף כל הירידת הדורות הנוראה שחלה כתוצאה וכחלק מכל הגלויות והצרות והשעבודים, ומכל הגלים והמשברים שעברו על כלל ישראל, עדיין יכולים להכריז: לא אלמן ישראל! התורה הקדושה לא פשטה את הרגל! וחס ושלום שתשתכח תורה מישראל! אדרבה, האידישקייט הולכת ופורחת בכל מקום. ספסלא דבי מדרשא מתרבים מיום ליום, וקול התורה נשמע היום בכל פינה בעולם. הבעלי תשובה הולכים ומתרבים, יהודים מקפידים על קלה כבחמורה, ומוסיפים הידורים רבים בכל מצווה, וכמו כן יש ציבור גדול של מבקשים ועובדים.

אמנם כאשר בוחנים את הדברים קצת יותר לעומק, ומתבוננים במצב הדור בכל הנוגע לאהבת ה' - מגלים יתמות נוראה. **המושג של אהבת ה', הוא היום מושג כמעט נשכח. אנשים אפילו לא באמת מבינים, למה מתכוונים כאשר מדברים איתם על אהבת ה'.** ישנם הרבה תלמידי חכמים, ישנם מאות ואלפים רבים של יהודים יראים ושלמים שמקפידים שכל דבר יהיה אצלם בתכלית הכשרות וההידור. אבל חרף כל זה, קשה עד מאד למצוא אנשים שיכולים לומר עליהם בלי פקפוק שהם בגדר אוהבי ה'. כי אהבת ה' הוא גדר אחר לגמרי, ואדם יכול להיות עובד ה' נפלא עד מאד, ללמוד תורה שעות ארוכות ולהתפלל בחיות ובהתלהבות - אבל מהי אהבת ה' הוא לא ידע ולא יבין.

עבודה מתוך חפץ ורצון פנימי

אחד היסודות שעל פיו מבחינים בין עובד ה' מן השורה לבין אדם שהוא כבר בגדר אוהב ה' הוא: האם הוא אנוס על פי הדיבור! כלומר, **האם מרגיש שהוא מוכרח ומחויב להיות עובד ה', או שהוא מרגיש שהוא רוצה וחפץ להיות עובד ה'.**

יש לך אדם שמתפלל כי הוא מוכרח להתפלל! ולמה הוא מוכרח? כל אחד טעמו ונימוקו עמו: הוא מבין בשכלו, שהנברא מוכרח לפנות לבוראו ולהתפלל אליו! הוא מבין שהוא מוכרח להודות להשי"ת ולהכיר בטובתו של מקום! הוא מבין בהגיון הבריא שלו, שזאת היא חובתו בעולמו, ולמען המטרה הזאת הוא נברא - וממילא הוא מוכרח לעשות כך וכך.

וכן הלאה בכל ענין: האמונה שלו בשכר ועונש, מביאה אותו לידי מצב שאין לו ברירה אחרת, כי אם לקיים כל מה שכתוב בשלחן ערוך. הוא מלא אימה וחרדה מן הגיהנום, מצד אחד, ומאידך, הוא מאד רוצה לזכות בתענוג הנצחי שבעולם הבא - ולכן הוא מוכן ומזומן לעשות ככל אשר יושת עליו, ובלבד שיזכה להיכנס לגן עדן.

ואכן הדברים הללו נכונים עד מאד - 'עס איז אלעס זייער וויאיל און פיין' - והם יסודות שהאידישקייט עומדת עליהם, אבל עם הגדר של אהבת ה' אין להם שייכות. אדם כזה טרם עשה את הצעד הראשון שלו בעולם של אהבת ה'. **עם 'כל הכבוד' לכל העבודה שלו, אבל טרם אפשר לומר עליו, שליבו בוער ויוקד באהבה לריבונו של עולם!** הוא עדיין אינו אדם שליבו מלא השתוקקות וכיסופים לעשות את רצון קונו בתכלית השלימות!

היראה מן הפירוד מהשי"ת גדולה מן היראה מן הגיהנום

אמנם בו ברגע שאדם כבר כן דורך על מפתן השער הזה - נפתח בפניו באחת, עולם חדש של אידישקייט: מהיום והלאה הוא כבר לא עובד את ה' מחמת הכרח. שום דבר בעולם כבר לא מכריח אותו! אלא הוא בעצמו ומרצונו החופשי חפץ בכך. **הוא כבר אינו מדקדק בהלכה מחמת שליבו נוקפו והוא חפץ לצאת את ידי חובת כל הדעות, אלא מחמת שליבו יוקד ברשפי אש ובאהבה עזה לריבונו של עולם, ואחת חפצו, להעלות לו את הנחת רוח, באופן השלם והמושלם ביותר.** הוא מרחיק את עצמו כל נדנוד עבירה, והוא עומד כחומת ברזל נגד כל הרוחות שבעולם, גם אם הניסיון שבא לפניו בוער בקרבו כארס של עכנאי - לא מחמת שהוא מפחד מן השאול תחתית, אלא מחמת יראתו וחרדתו שלא להתרחק מן הריבונו של עולם כמלוא נימה. **המחשבה, שהוא עלול להיות מרוחק מן הבורא יתברך שמו אפילו רק לרגע אחד, היא 'המחשבה המפחידה' ביותר שיש לו.**

להתאחד עם רצון הבורא

וביתר עומק: כאשר אומרים על אדם שהוא אוהב ה', משמעות הדברים באמת היא, שאדם זה הפך להיות כמו 'אחד' עם הריבונו של עולם! הוא מתאחד עם האלוקות! 'אהבה' - כמו שידוע בכל הספרים - בגי' 'אחד', ככל שאדם אוהב יותר את הריבונו של עולם, כך הוא הולך ומתאחד עמו - 'ער וועלט איינס מיטן כביכול' - בלי שום פירוד ומחיצה. וכאשר הוא מתאחד עם הריבונו של עולם, הריהו מקבל את ה'טעם' שיש לריבונו של עולם. הוי אומר: מאותה סיבה שהריבונו של עולם חפץ בתורה - גם הוא חפץ בתורה! מאותה סיבה שהריבונו של עולם אוהב את התורה - מאותה סיבה ממש כביכול, גם הוא אוהב את התורה! **הוא מרגיש את הלב של הריבונו של עולם כביכול! הוא אוהב את מה שהריבונו של עולם אוהב - ושונא את מה שהריבונו של עולם שונא.**

לפעול למען השכינה הקדושה

אחד הדברים היסודיים ביותר שהם נחלתם וחלקם של אותם אוהבי ה' הוא, שכל עבודתם נעשית כדי למען השכינה הקדושה. כל העבודה שלהם היא לאוקמי שכינתא מעפרא. הם מרגישים את הצער של הריבונו של עולם - ונפשם יוצאת לראות בישועתו.

נקודות:

אחד היסודות שעל פיו מבחינים בין עובד ה' מן השורה לבין אדם שהוא כבר בגדר אוהב ה' הוא: האם הוא אנוס על פי הדיבור! כלומר, האם מרגיש שהוא מוכרח ומחויב להיות עובד ה', או שהוא מרגיש שהוא רוצה וחפץ להיות עובד ה'

כל זמן שהאדם רק בגדר עובד ה' - ועדיין אינו בגדר אוהב ה', כל העבודה שלו היא לפי ערך עבור הרווח וההצלחה שלו, ובבחינה מסוימת יכולים לומר עליו, שהוא עובד את עצמו... העבודת ה' שלו היא חלק מן ההצלחה הפרטית שהוא מחפש בעולם! **הוא רוצה להצליח בחיים ולעשות את הדבר המושלם והנכון ביותר - ולכן הוא אינו מוותר על שום פרט בעבודת ה'.** אבל להוציא את עצמו לגמרי מן התמונה - 'ער זאל גארנישט זיין א חלק פונעם בילד' - ולהתכוון רק למען כבוד שמים, זה אי אפשר, רק אם העבודת ה' שלו היא עבודה מתוך אהבה.

'מבחן' של עובדי ה'

כל בחור ואברך יכול להעמיד את עצמו במבחן: כאשר הוא רואה בחור או אברך עובד ה', האם הוא מתמלא בשמחה, והוא ממש רוצה לצאת בריקוד, שחסדי ה' יש לריבונו של עולם עוד עבד ה' בעולמו - או שאינו מרגיש ולא כלום, כיון שהוא באופן אישי אין לו מזה שום רווח?

כמה אנשים יודעים בנפשם את האמת: שאם הם רואים את חברם עולה ומתעלה עליהם בעבודת ה', הוא לומד בהתמדה גדולה יותר מהם, ויש לו השגות גדולות מהם, אזי הם מרגישים קצת טעם מר... שלא לדבר על קנאה חס ושלום! ואם הם רואים אחרי תקופה מסוימת שהבחור או האברך הלז, נחלש קמעה מעבודתו והוא נמצא כעת בתקופה של ירידה, הם עוד עלולים להנות מכך בסתר לבבם... ונמצא שעם כל העבודה ה' שלו, הוא מתפלל ולומד ומדקדק במצוות והוא לכאורה מסור ונאמן לריבונו של עולם, אבל כל המסירות הזאת אינה אלא אמצעי לשמור על המעמד שלו! הוא עובד ה'! הוא יודע מה התכלית בעולם! הוא אינו עוד סתם אדם בעולם ככל שאר ההמון! **והוא אכן צודק, הוא באמת לא סתם אדם בעולם - הוא לומד הרבה תורה ומדקדק מאד במצוות - אבל המטרה שלו היא, לא כדי להיטיב לריבונו של עולם כביכול - אלא להיטיב עם עצמו.** הוא צריך לקבל כאן איזה רווח! וגם אם הוא אינו מרגיש זאת בפועל, והוא משוכנע שהוא עובד את ה' באמת ולשם שמים לגמרי, אבל בעומק נפשו וב'תת מודע' שלו, הוא שואל את עצמו: איזה תועלת תצמח לי מכל העבודה הזאת.

כאשר אדם כזה מתפלל על הגאולה - הוא מתכוון רק לגאולה כזאת, שהוא יהיה חלק ממנה, וגם הוא יזכה לכל הרווחים שיבואו יחד עם הגאולה! הוא לא מתכוון רק לתקן עולם במלכות ש-ד-י! הוא לא יוצא מתוך המציאות שלו ומתוך הישות שלו, כדי לבקש שיכירו וידעו כל יושבי תבל כי ה' הוא האלוקים ואין עוד מלבדו. **הוא אכן רוצה להיות עובד ה' ורוצה להתנהג כמו עובד ה', אבל האני שלו מעורב כמעט בכל פרט בעבודה שלו.**

אוהב ה' מחכים שיתקיים ישמח ה' במעשיו

אולם כאשר מדברים על אהבת ה' - מדברים ממקום אחר לגמרי! כל הגישה והיחס לריבונו של משתנה מן הקצה אל הקצה! האדם הופך להיות אדם מסור ונאמן לריבונו של עולם באופן מבהיל על הרעיון. אי אפשר לשער עד היכן הדברים מגיעים! מהיום והלאה אחת חפצו בכל פעולה שהוא עושה: שיצא מזה כבוד שמים. כל העבודה והעמל והיגיעה שלו, נובעים מתוך כוונה שלימה אחת: שהריבונו של עולם כבר ירווה נחת מהעולם שברא! וכאשר הוא מדבר על 'גאולה' - הוא מתכוון לגאולה של הריבונו של עולם! **לא את כבוד עצמו הוא דורש, כי אם אך ורק כבוד שמים. הוא רק עומד ומצפה לראות מתי כבר יתקיים: "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו".**

יהודי כזה נכנס לבית המדרש, ורואה בחור צעיר יושב לו בפינתו ולומד תורה - וליבו עולה על גדותיו. הוא מתמלא בשמחה ובשבח והודיה להשי"ת: 'געלויבט איז דער ייליגער באשעפער' שישנם בחורים שיושבים ולומדים תורה בהתמדה ועושים נחת רוח לריבונו של עולם. יהודי כזה שואב קורת רוח מכל הצלחה של ישיבה ושל כולל אברכים - יהיה מי שיהיה. גם אם אין לו שום שייכות עם הקהילה הזאת! הוא נכנס לבית מדרש שאין לו שום שייכות וקשר אליו, ורואה לפניו עדה קדושה של יהודים שלומדים ומתפללים בחיות והתלהבות - והוא פשוט מתמוגג מנחת. אין לו מזה שום רווח אישי, הישות שלו לא מקבלת כאן שום תוספת חיזוק, הוא לא יכול לטפוח על שכמו ולומר: החסידות שלי! הקהילה שלי! הישיבה שלי! אין לו איתם כלום! אבל הוא יודע שהריבונו של עולם נהנה - ולכן הוא גם נהנה! **אם הריבונו של עולם שמח עכשיו - הוא גם שמח עכשיו. כביכול, הוא והריבונו של עולם, יש להם את אותם רצונות ואת אותם אינטרסים!**

וחלילה להיפך: כאשר הוא שומע על צרה של יהודי אחר - רחמנא ליצלן, אזי ליבו נשבר בקרבו. הוא לא יכול לסבול את הצער של יהודי! כי הוא יודע את האמת, שעמו אנכי בצרה, ואם יש כאן יהודי שסובל ייסורים או יש לו עגמת נפש, הרי זה אומר, שגם הריבונו של עולם סובל ייסורים. והוא יודע ששכינה מה אומרת? קלני מראשי קלני מזרועי! השכינה משתתפת בכל צער וצער של כל יחיד מישראל! וממילא הוא אינו יודע את נפשו מרוב צער וכאב. **לפעמים לא רואים עליו כלום, הוא ממשיך בעבודתו כלא היה, אבל הריבונו של יודע, שמעיו מתהפכים עליו - 'עס רייסט פון איהם שטיקער' - וכל כולו שרוי בצער איום ונורא.**

וביתר עומק: אחר שאדם כבר מגיע למדרגה של אהבת ה', הוא אינו מצטער רק מחמת הצער שיש לריבונו של עולם - מצרתו של היהודי הזה, אלא הוא כבר מצטער מעצם הצער של היהודי - כמו שהריבונו של עולם מצטער מן הצער הזה. האהבה שלו לריבונו של עולם, מאחדת אותו ומקשרת אותו כל כך עם הריבונו של עולם, עד שהוא מקבל את ההרגש - 'ער באקומט דאס הארץ' - של הריבונו של עולם! וכמו שהריבונו של עולם מצטער בצרתם של ישראל - כך גם הוא מצטער בצרתם של ישראל.

הלב והמח עובדים אצלו כאחד יחד

הוא אשר אמרנו: העולם שבו חיים אוהבי ה' - הוא עולם אחר לגמרי. הבאנו כאן רק כמה דוגמאות לאידישקייט הזאת, אבל כך הוא בכל ענין וענין בעבודת ה'. והכלל הגדול הוא: רחמנא ליבא בעי. הריבונו של עולם דורש מאיתנו - את הלב שלנו! את הפנימיות! ותלמידי הבעל שם טוב זי"ע פירשו את הדברים כפשוטם: עיקר העבודה צריכה להיות עם הלב. יהודי צריך להיות בעל לב בוער לריבונו של עולם! לתורה ולמצוות ולכל דבר שבקדושה. הוא צריך להיכנס לעולם של אהבה! לעולם של כיסופים והשתוקקות. **עולם שבו נפתח הלב, והוא מתחיל לעבוד כאחד יחד עם המח, וכך הולך ונבנה דמות של עובד ה' השלם בכל מעשיו.** ליבו של אוהב ה', הוא לב מלא שמחה עם הריבונו של עולם מחד, ולב מלא כאב וצער עם הריבונו של עולם מאידך. הוא מלא עם 'לב נשבר' מחמת המצב של כלל ישראל, וכל כולו תקווה גדולה לראות בישועת ה' ובישועתן של ישראל.

ב

באשמורות אהגה בך:

לעורר את האהבה הישנה

הלב מבין שפה אחרת מן המח | **לפי ערך צריכים להסביר את המושג אהבת ה'** | יסוד הדברים: לעורר את האהבה שישנה ממילא | **העצה לאב שאינו מרגיש את האהבה לבנו** | החומר העכור מסתיר את אהבת הנשמה לבוראה | **באיזה שער מדבר החובות הלבבות בלי שום מחיצות**

איך מסבירים 'אהבה'

אחר כל הדברים האלה יבוא השואל וישאל: איך יכולים לדבר אודות אהבת ה'? איך יש ביד האדם לפרש דברים בכל המדרגות הנפלאות הללו? בשלמא כאשר מדברים אודות עניינים אשר השכל מחייב אותם ויכולים להבין אותם בהבנה פשוטה וברורה, אזי מובן ופשוט שצריכים עם האדם דיבורים של שכל. דיבורים שיש בהם שכל והגיון עד אשר יתיישבו על ליבו, ואז יעשה כדת כראוי וכנכון. אולם, בכל הנוגע לאהבת ה', אזי יש כאן לכאורה ממה נפשך: **אם הוא כבר השיג את המדרגה הזאת - כבר לא צריכים לדבר איתו על זה מאומה, ואם הוא עדיין לא השיג את המדרגה הזאת - מה יתנו לו ומה יוסיפו לו כל הדיבורים הללו.** כאשר באים לדבר ענייני אהבת ה' - הלא צריכים לדבר ללב! ועם הלב - הרי לא מדברים בשפה של שכל והגיון! הלב לא יתלהב ויתלהט ברשפי אש שלהבתיה - על ידי שישמע רעיונות שכליים!

לשון אחר: אילו היה בידינו לשיר שירי ידידות ואהבה, ולנגן ניגונים שמביעים את גודל האהבה שיוקדת בלב איש ישראל לריבונו של עולם - כבר לא היינו צריכים שום דיבורים. זה היה מועיל יותר מדרשה שלימה ומביאורים ארוכים על אהבת ה'. הניגונים מדברים ללב. הם מדברים בשפת הנשמה.

אבל למעשה הלא מוכרחים לדבר. בלי לדבר ולהסביר לפי ערך מה שיכולים להסביר - הרי לא ידעו כלל על מה צריכים לעבוד. ואכן בספרי מוסר וחסידות - רואים שהם מדברים על אהבת ה', ומשמע

שיש דרך איך מדברים אודות אהבת ה', ושיש שפה שהיא אכן אינה שפה של שכל, כי אם שפה של לב. וישנם דיבורים שיכולים לנתק את האדם מן העולם הפירוד שהוא נמצא בו, ולהכניס אותו לעולם של אהבה ויחוד עם הריבונו של עולם. וצריך אפוא לדעת, מהי הדרך הזאת.

ולעורר ליבי לאהבתך

אמנם האמת היא, שכאשר מדברים עם יהודי אודות אהבת ה', לא באים לחדש בקרבו דבר שאין לו עד עתה, כי אם לעורר בו את האהבה לריבונו של עולם שיש בו ממילא. הנשמה האלוקית מלאה באהבה קדושה מטבע בריאתה ויצירתה. כל המהות שלה היא אהבה! **אלא שצריכים להסיר ממנה את המסכים המבדילים, לנער את העפר ואת החומריות שהצטברו עליה ברבות השנים - ולהזכיר לה עד כמה היא באמת אוהבת את הריבונו של עולם.**

לא אחת יש אב ובן שיש ביניהם הרבה עגמת נפש. יש ביניהם חיכוכים ומריבות מידי יום, כל יום פרשה אחרת. האב ממש אוכל את הלב והוא מתמלא מרירות וטינה, עד שיום אחד הוא מרגיש לפתע, שהוא כבר לא מרגיש כלפי בנו את האהבה הטבעית שיש לכל אדם כלפי בנו.

נו, אם יבוא אדם זה לבקש עצה איך לעורר את אהבתו לבנו, וכי יצטרכו לתת לו סיבה, למה עליו לאהוב את בנו? כלל וכלל לא! הוא לא זקוק לשום סיבות ולשום הסברים! ואם רוצים לעזור לו, צריכים רק להזכיר לו, שחרף כל העגמת נפש - הוא עדיין הבן שלו, ואין ספק שהוא עדיין אוהב אותו! אי"י, הוא אינו מרגיש כעת את האהבה הזאת, אזי בסך הכל עליו לעורר אותה בקרבו. עליו לעורר את האהבה הישנה!

היועץ יאמר לו כהאי לישנא: ר' איד, אתה כל כך שקוע בכאב שלך ובכל הטענות שלך, ובכל הוויכוחים שיש לך עם בנך, עד שכבר אין לך זמן לחשוב ולזכור עד כמה אתה למעשה אוהב אותו. אתה פשוט צריך לקחת לך כמה דקות ביום, להניח את כל המריבות והוויכוחים בצד ולא להתעסק איתם, ולחשוב אודות בנך - כמו שהוא בלי שום טענות ומענות, ובפתע פתאום תרגיש איך שהאהבה חוזרת אליך. כל ההרגשים של אהבה שיש לאב כלפי בנו, יעלו ויציפו את ליבך כבתחילה, ואתה תרגיש אליו אהבה אינסופית. הוי אומר: אתה לא צריך לחדש בקרבך דבר שאין לך - אתה רק צריך לעורר בקרבך את האהבה הישנה שהיא מעולם לא עזבה אותך.

כלות הנפש של בעל החובת הלבבות

כך גם כלפי אהבת ה': השי"ת ברא בעולם סוד טמיר ונעלם שנקרא נשמה, והנשמה הזאת היא חלק אלוק ממעל, וממילא היא קשורה בעבותות של אהבה לריבונו של עולם. זה קשר שאי אפשר לנתק בשום אופן! ואת האהבה שיש ביניהם לא יכול שום משורר לתאר. ממש דיו אילו ימי וכל מי כנישותא! דא עקא שהנשמה הקדושה הזאת יורדת כאן למטה. בתוך גוף עכור וחומרי. בתוך כל הזוהמא והסיאוב שממלאים את העולם. ובפתע פתאום היא חֲדֲלָה להרגיש את האהבה שהיא הרגישה כל זמן שהייתה תחת כסא הכבוד. האהבה הפשוטה והטבעית, והכל כך מובנת ומתבקשת מאליה, הופכת להיות אצלה באחת, מדרגה גדולה שנראה לה שהיא לעולם לא תשיג אותה. וכעת היא באה להשיח את צערה ואת שיחה - 'איר הימל געשריי' - ואת כאבה הנורא לפני המומחה הגדול לענייני אהבת ה' - בעל החובות הלבבות. היא עומדת לפניו ושואלת אותו: **איך נהיה כדבר הזה? איך נפלתי לכזה בירא עמיקתא? איך לקחו ממני את האהבה שיש לי לריבונו של עולם? להיכן הסתלקה לה האהבה הזאת? זה ממש לא שייך - 'וואס איז מיט מיר גשעהן' - הייתכן כזאת?!**

נו, בעל החובות הלבבות בוודאי יורה לה לעשות כדת וכדין, וככל אשר כתב בתשעה השערים הראשונים של ספרו. אבל אם אחר כל זה, היא עדיין לא תרגיש את האהבה שהיא משתוקקת להרגיש - הוא פשוט יתחיל לדבר איתה בשפת הנשמה... הוא ידבר דיבורים שמעוררים את נימי הלב החבויים ביותר. דיבורים שמחלחלים עד עומק פנימיות הלב - אשר שם שוכנת האהבה המסותרת, עד אשר לפתע הוא תרגיש את האהבה בכל ישותה.

ואכן אמת: אם אדם רוצה לקבל מושג איך מדברים אודות אהבת ה', הוא לא צריך הרבה יותר מאשר לפתוח את ספר חובות הלבבות בשער אהבת ה'. החובות הלבבות הוא חיבור עצום ונורא. כל שורה שם היא לימוד שלם. אולם כאשר הוא מגיע לשער של אהבת ה', הוא מדבר לפתע בשפה אחרת לגמרי. הוא מתבטא שם בלשונות של דביקות, בלשונות של כיסופים ושל השתוקקות, עד אשר הלב פשוט הולך ומתמוסס מאליו. אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ! ממש יכולים לשמוע איך שהוא יוצא מגדרו מרוב אהבה לריבונו של עולם. ובמילים אחרות: רואים שכאן הגיע המחבר לעולם האמיתי שלו. כאן הוא כבר אומר את מה שהוא באמת רוצה לומר...

גם עד עכשיו הוא אמר דברי מוסר נוקבים עד התהום, דברים שמחלחלים עד עומק הנפש, אבל כעת עתה הוא ממש מדבר מתוך עומק ליבו הטהור. הוא זועק מנהמת ליבו - 'ער צעלאזט זיך שוין אינגאנצן' - בלי שום חשבונות! וכמו שהוא עצמו כותב שם, שכל מה שדיבר עד כה היו דברי הכנה לשער של אהבת ה'.

נקודות:

בכל הנוגע לאהבת ה', אזי יש כאן לכאורה ממה נפשך: אם הוא כבר השיג את המדרגה הזאת - כבר לא צריכים לדבר איתו על זה מאומה, ואם הוא עדיין לא השיג את המדרגה הזאת - מה יתנו לו ומה יוסיפו לו כל הדיבורים הללו. כאשר באים לדבר ענייני אהבת ה' - הלא צריכים לדבר ללב! ועם הלב - הרי לא מדברים בשפה של שכל והגיון!

ג

להבין משל ומליצה:
המשל והנמשל בעבודת ה'

כל דבר בעולם צריך לשמש ללימוד בעבודת ה' | **אהבת האב לבן יחיד שלו** | אהבת דוד ויונתן - אהבה שאינה תלויה בדבר | **מתי מוסרת היונה את עצמה לשחיטה** | הצדיק לא יכול לחיות ללא דביקות | **להוציא מן המשל את המקסימום שיכולים**

לקחת מוסר מעניינים גשמיים

כלל מסור בידינו: שכל הדברים הגשמיים בעולם הם משלים ודוגמאות לעניינים רוחניים. כל מה שיש בעולם נועד כדי לקחת ממנו מוסר והדרכה לעבודת ה'. ואכן, גם כדי להבין את המושג אהבת ה', יצר השי"ת בעולמו כמה משלים ודוגמאות בעולם הזה. ועובד ה' צריך לפקוח את עיניו ולהתבונן בדברים. **והגם שכל המשלים של אהבה שיש בעולם הזה, חיוורים ודלים לעומת האהבה ששוררת בין כנסת ישראל ובין דודה, אבל עדיין, בפסיעות הראשונות ובשלבים הראשונים, יכול האדם להפיק תועלת מהתבוננות במשלים הללו.**

הבן יקיר לי: האהבה לבן יחיד

המסילת ישרים בדבריו כאן מזכיר את האהבה שהאב אוהב את בנו יחידו. נתאר לעצמנו: אדם שיש לו בן יחיד שנולד אחר שנות צפייה ארוכות. הוא התפלל והעתיר לריבונו של עולם שיזכה לילדים! הוא ממש הרטיב את הדפים של התהילים'ל שלו בדמעות שזלגו מעיניו! הוא הפך את העולם! והנה יום אחד זכה, והריבונו של עולם נתן לו בן יחיד. וכי אפשר לשער אחד את האהבה העצומה שהוא מרגיש כלפי הבן יחיד הזה?! וכי יכולים להסביר את האהבה הזאת?! הלב שלו הרי מתפלץ מרוב רגשי האהבה. הוא מרגיש שאין לו בעולמו כלום זולת הילד הזה. הוא עסוק עמו מבוקר ועד ערב! הוא דואג לו ושומר עליו כעל בבת עינו! הוא אינו שבע מלהביט עליו ולראות את מראהו ואת המתיקות שלו!

נקודות:

ברגע שהוא מרגיש את העריבות ואת הידידות של זיו השכינה! את השמחה שיש לו עם ריבונו של עולם - הוא מתקשר עם הריבונו של עולם בקשר עצום וחזק כזה, שהוא כבר לא מסוגל לחיות בלעדיו. הדביקות בריבונו של עולם ממלאת את כל ישותו ומציאותו בעולם, עד שהיא אינה מותירה מקום לשום אהבה אחרת

נו, כאשר אדם יתבונן קצת באהבה הזאת, הוא ירחיב בליבו ובמוחו את התיאורים הללו, אזי יקבל לפי ערכו, אחד מיני אלפי אלפים, קצת מושג - מהי אהבת ה'. הוא יבין קמעה מה מרגיש הצדיק: הצדיק מרגיש השתוקקות לכל לדבר שבקדושה! לכל קורטוב של אור ה' והרגשת אלוקות. **בכל עת שהוא רק מוציא מפיו דיבור של תורה, או את שם ה', הוא מרגיש את התענוג האלוקי שמתפשט בכל אבריו.** בכל עת שהוא מדבר דיבורי אמונה או דיבורי שבח ותהילה לריבונו של עולם, הוא מתמוגג מתענוג עילאי - 'ער גייט פשוט אויס' - ואינו יכול לנתק את עצמו מן התענוג הזה.

דרכי הצדיקים

הרה"ק **רבי צבי הירש הכהן מרימנוב** זי"ע - יו"ד ל' חשון

הרה"ק הרבי ר' צבי הערש הכהן מרימנוב זי"ע היה בנו של חייט, ונפטר עליו אביו בצעירותו. וכדרך אותם ימים המשיכו בני החייטים באומנות אבותיהם, וכך נהיה הרבי ר' הערש 'שניידער יונגל' (שוליית חייטים). אמנם עוד מילדותו היה בעל 'נשמה גדולה' והיה נמשך תמיד אחר עבודת ה'. [וכך היה כ"ק רבינו זי"ע אומר תמיד על הרבי ר' הערש, שהיה: 'א גרויסע נשמה']. וכך הגיע בצעירותו להיכלו של הרה"ק הרבי ר' מענדל'ע מרימנוב זי"ע, ורצה להכיר ולהתדבק בו. והנה בהגיעו לרימנוב, ניגש אל הגבאי הממונה על בית הרבי, וביקש ממנו שרוצה להכין את המיטה של הרבי. כי דרכו של הרבי ר' מענדל'ע היתה לנוח קמעה בכל יום אחר הצהריים, ותפקידו של הגבאי היה 'בעטן די בעט' היינו להכין עבורו את המטה. והסכים הגבאי לבקשתו, ואכן הרבי ר' הערש הציע את המטה. ויהי בשעה שהגיע הרבי ר' מענדל'ע לנוח על משכבו, מיד כאשר עלה על המטה, פנה אל המשמש ושאל אותו: 'וואר האט אין געבעט דאס בעט?' (מי הכין את המטה?). ענה הגבאי ואמר כי זה עתה הגיע כאן איזה בחור בשם 'הערש', והלה ביקש ממנו להכין לרבי את המיטה. אמר הרבי ר' מענדל'ע: 'זייער גוט געבעט! זאל ער יעדן טאג בעטן!' (המיטה הוכנה מאד טוב! שהוא יכין את המטה כל יום!) וכך נהיה הרבי ר' הערש משמשו של הרבי ר' מענדל'ע.

.....

אחר פטירת הרבי ר' מענדל'ע לא התחיל להנהיג את עדת צאן מרעיתו תיכף לאחר פטירת רבו הק' מרימנוב, אלא מקודם נסע לראפשיץ ונעשה תלמידו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע למשך קרוב לי"ב שנים [מחודש אייר תקע"ה שבו נפטר הרבי ר' מענדל'ע, עד חודש אייר תקפ"ז שבו נפטר הרה"ק מראפשיץ], ורק אחר פטירת הרה"ק מראפשיץ התחיל להנהיג את העדה ברימנוב.

והנה כאשר רצו למנות הרבי ר' הערש התקבצו הרבה צדיקים ברימנוב לערוך בצוותא את היומא דהילולא של הרבי ר' מענדל'ע, וכבר התיישבו שם הרבה צדיקים, אבל עדיין לא התחילו את הסעודה, כי הרבי ר' הערש עוד לא הגיע לסעודה. והנה אחד מחשובי המסובים שם היה הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זי"ע, שבאותו זמן כבר היה זקן וסגי נהור. ואחר שהתעכבו זמן מה, הכה רבי שמעון על השולחן ושאל: 'הערש איז שוין דא? הערש איז שוין דא?' (הערש כבר כאן?). אמר לו הרה"ק הרבי ר' אליעזר'ל מדזיקוב זי"ע: 'וועם מיינט איר? דער רבי ר' הערש'? (למי אתם מתכוונים? אל הרבי ר' הערש?). ענה לו רבי שמעון ואמר: 'אליעזר, אזוי זאגסטו? נו! דער רבי ר' הערש איז שוין דא? דער רבי ר' הערש איז שוין דא?' (אליעזר, כך אתה אומר? - לקרוא לו הרבי ר' הערש - נו! הרבי ר' הערש כבר כאן?). והיינו שהסכים גם הוא להסמיך את הרבי ר' הערש לרבי ומנהיג העדה.

.....

כבר מנעוריו היה הרה"ק הרבי ר' הערש עובד ה' וירא שמים מרבים. פעם אחת התאספו יחדיו כמה מבני החייטים שהיו עניים מרודים, והחליטו שצריכים הם לעשות מעשה ולקבץ קצת ממון לרווחת בני משפחותיהם. ישבו והתייעצו כדת מה לעשות, עד שעלה בדעתם לעשות כמעשה האדמו"רים שהיה נהוג בזמנם, שהיו נוסעים לכפרים, ובני הכפר הגיעו עם קוויטלעך ופדיונות, והם החליטו לעשות כך, ונתנו כולם את עיניהם ברבי ר' הערש כי הוא המתאים ביותר לתפקיד ה'רבי', והם יהיו הגבאים וכך יוכלו לקבץ מעות כרצונם. קיבל עליו הרבי ר' הערש את החלטת חבריו, ויחדיו יצאו למסע בין בני הכפרים אשר סביבותיהם.

באחד מן המקומות שהגיעו אליהם הרבי ר' הערש וחבורתו, שמע אחד מן הבעלי בתים כי הגיע איזה 'רבי' אל הכפר, הלה סבל צרות רבות מן הפריץ ששלט באותה סביבה ביד קשה, ניגש אותו בעל הבית אל ה'רבי' וביקש ממנו כי יברכנו ויבטיח לו ישועה מן הפריץ הממרר את חייו. אמר לו הרבי ר' הערש כי אם יתן לו סך של שמונה עשר ריינישׁ - שהיה נחשב לסכום גדול מאוד בימים ההם, יבטיח לו ישועה [כידוע היתה זו דרכו בקודש של הרבי ר' הערש כשהתמנה לרבי ומנהיג והיה פועל ישועות בקרב הארץ, שהיה נוהג 'זיך אויסביטן געלט' (לדרוש סכום כסף) כדי לפעול ישועות]. בראות החברים את הדבר, חששו שמא לא יתן הבעל הבית הלז אפילו פרוטה אחת. כי ביקש ממנו סכום גדול כזה, וניגשו כמה מהם אל הרבי ר' הערש וצבטו בו ואמרו לו בלחש: 'הערש, דו מיינסט טאקע אז דו ביסט א רבי?' (הערש, וכי אתה אכן סבור שהינך רבי?). אבל הרבי ר' הערש לא שת לבו לדבריהם, ולא חזר בו מדבריו. אכן זה היהודי היה איש תמים ומאמין, ובשמעו את דברי הרבי ר' הערש מיהר והביא לו את כל הסכום.

והנה אותו בעל הבית היה מחזיק ברשותו 'ביקס' (אקדח), אמר לו הרבי ר' הערש כי יֵרה ב'ביקס' אשר ברשותו לאויר שלש פעמים, ומיד אחר כך בירכו ופטרו לביתו לשלום. כשהגיע היהודי לביתו יצאו בני ביתו לקראתו בשמחה גדולה, ובישרוהו כי זה עתה התפשטה הידיעה המשמחת כי הפריץ הרשע נפל שדוד בביתו באופן פתאומי, כאשר בעודו עומד בהיכלו אשר בארמונו, חדרו בפתע פתאום דרך החלון שלשה 'קוילן' (כדורים) אשר לא נודע מהיכן באו, ופגעו בו ונפל ומת. ונוכחו כולם לדעת כי לא דבר ריק הוא, ודבריו ומעשיו של הרבי ר' הערש פועלים גדולות ונפלאות.

.....

פעם אחת רצה הרה"ק מראזוואדוב זי"ע לזכות לשמש את הרבי ר' הערש, והנה הרבי ר' הערש היה נוהג לישון על מיטה בעלת רגלים ארוכות במקום גבוה מאד, והיתה לו קפידה מיוחדת בזה, והיה קשה מאד לעלות על מיטתו. הלך הרה"ק מראזוואדוב וביקש מן הגבאים שיניחו לו לשמש את הרבי בעלותו למיטתו. כאשר הגיע הזמן ורצה הרבי ר' הערש לעלות על מיטתו, התכופף הרה"ק מראזוואדוב בכדי שיעלה עליו הרבי ר' הערש וכך יעלה על המיטה. אבל הרבי ר' הערש לא רצה בשום אופן להשתמש עמו ולעלות עליו, התחנן הרה"ק מראזוואדוב לפניו כי הוא רוצה מאד בזה, נעתר לו הרבי ר' הערש ואכן עלה על כתפיו. ובשעה שעלה עליו, אמר לו הרבי ר' הערש: 'איך האב דיר דאך געזאגט אז איך בין א גראבער...' (הרי אמרתי לך כי אני בעל בשר) ומי יבין בסוד קדושים. והרה"ק מראזוואדוב החזיק זאת כל ימיו לזכיה גדולה, שהרבי ר' הערש עלה עליו.

משל מאהבת חברים

עוד משל של אהבה הוא 'אהבת דוד ויונתן'. הם אהבו איש את רעהו בלי שיעור וגבול. היתה ביניהם אהבה טהורה ונקייה, ללא שמץ של כוונה להגיע לתועלת אישית. אהבה - בלי שום חשבונות. וכמו שהכתוב מעיד ואומר: (שמואל-א כ, יז): "אַהֲבַת נַפְשׁוֹ אֲהֵבוֹ" - הם אהבו זה את זה כמו שאדם את הנפש שלו עצמו. דוד הרגיש שיונתן הוא ממש חלק ממנו - 'זיין שטיק חיות' - בלי שום הסברים ושאלות. **וכאשר אומרים על צדיק שהוא אוהב את הריבונו של עולם, מתכוונים לאהבה כזו. אהבה ללא שום חשבונות. אהבה של** (דברים ל, כ): **"כִּי הוּא חַיֶּיךָ" - הריבונו של עולם הוא כל החיות שלהם.**

בלי דביקות - למה לי חיים

שלמה המלך אומר בשיר השירים (ה, ב): "פָּתְחִי לִי אֲחֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַּמָּתִי", הוא מכנה את כלל ישראל יונתי תמתי, כי בדרך כלל, כאשר לוקחים את היונה על מנת לשחוט אותה, היא מתנגדת ושומטת את עצמה בכל כוחה. היא חובטת ומכה בכנפיה, כי היא רוצה להישאר בחיים. אמנם אם יקדימו וישחטו קודם את הבן זוג שלה, אזי היא תיכף תרפה מניסיונותיה לברוח, והיא תושיט את צווארה לשחיטה. הוא כבר אינה חפצה בחיים.

כל זמן שאדם עוד לא זכה להרגיש את הטעם שאותם אוהבי ה' מרגישים - יש לו עדיין רצון לחיים גשמיים. הריבונו של עולם הוא בוודאי 'דבר גדול' אצלו והוא תופס אצלו מקום נכבד בחייו, אבל הוא עדיין חי את חייו - 'ער לעבט זיך זיין אייגענעם לעבן' - ואת הסדר היום שלו. אמנם בו ברגע שהוא מרגיש את הטעם של אהבת ה', בו ברגע שהוא מרגיש את העריבות ואת הידידות של זיו השכינה! את השמחה שיש לו עם ריבונו של עולם - הוא מתקשר עם הריבונו של עולם בקשר עצום וחזק כזה, שהוא כבר לא מסוגל לחיות בלעדיו. **הדביקות בריבונו של עולם ממלאת את כל ישותו ומציאותו בעולם, עד שהיא אינה מותירה מקום לשום אהבה אחרת.** ואם חלילה יבואו להפריד אותו מן הדביקות וירצו לנתק אותו ממנה כמלוא נימה, הוא ירגיש: טוב מותי מחיי. בלי קרבת ה' בתכלית למה לי חיים! אין לי שום טעם בחיי! משמעות החיים אצלו הוא דביקות באחד יחיד ומיוחד, ולבר מזה, הכל הבל הבלים אין בהם ממש.

הסוד שעבורו מוסרים הצדיקים את נפשם

כאמור לעיל, הגם שיש לנו כל מיני משלים ודוגמאות של אהבה, אין בהם באמת את היכולת להסביר את האהבה שמרגישים אוהבי ה'. המשלים הללו אין בהם שום דמיון לאהבה שיש בין הריבונו של עולם ובין כנסת ישראל. אמנם למרות זאת, **כיון שהריבונו של עולם ברא את המשלים הללו למעננו, אנו יכולים לקחת אותם ולהבין מהם דבר מתוך דבר, ולהבין לפי ערך במה דברים אמורים.** כי באמת לולא כל המשלים הללו, ממש לא היה לנו פתח להבין את המושג אהבת ה'. כי בשעה שהחלק אלוק ממעל נפגש עם השורש והמקור שלו - אין שום מילים בעולם שיכולים לתאר את האהבה שמתעוררת ביניהם. האהבה הזאת היא סוד כמוס ביניהם. שום נברא לא יכול להיות שותף לסוד הזה. זהו סוד שהצדיק מוכן למסור את נפשו עבורו בכל עת ובכל שעה. והכי נמי לכן עשו אצל חסידים עסק גדול משימוש חכמים. כי כל זמן שאדם לא ראה אהבת ה' לנגד עיניו - הוא לעולם לא ידע מהי אהבת ה'. הוא ילמד בספרים וידע לומר מערכות שלימות, אבל לא יהיה לו באמת מושג על מה הוא מדבר. כאשר זוכים ורואים צדיקים, רואים איך שהם מתפללים בדביקות ובערגה ובכיסופים, רואים איך הצדיק נראה בשבת קודש, רואים איך ניגש למצווה, מקבלים מושג באהבת ה'. רואים צורה של אוהב ה' ומתמלאים בהשתוקקות לזכות לשייכות למדרגות הללו.

יעקר 718.484.2189

כל הזכויות שמורות
למכון תולדות יהודה סטיטשין
אין להעתיק שום חלק מגליון זה בלי רשות המערכת

מערכת השיעורים
תולדות יהודה סטיטשין

ארה"ק: 072.3323310
ארה"ב: 718.536.2347
ענגלאנד: 033.0175.9024
קאנאדע: 438.771.1003

לקבל הגליון מדי שבוע במייל,
לסדר מוקד הפצה, ולתרומות:
a0765993813@gmail.com | 076.5993813

בס"ד

בהמלצת הגה"צ
רבי שמאי קהת
הכהן גרוס שליט"א
ועוד רבנים

כָּךְ הִיא הַדֶּרֶךְ שֶׁל תּוֹרָה

לאור ביקוש רב בתחום ההדרכה
לחתנים ואברכים בדרך התורה והחסידות
ארגון 'הבית בהבנותו' בבשורה לאנשי מקצוע ומביני ענין:

קורס להכשרת 'מדריכי חתנים'

מקצועי ומקיף, ייחודי ומאוד מעשי

הקורס יועבר ע"י יו"ר הארגון
הרה"ג אליעזר מרגליות שליט"א
מדריך חתנים ואברכים מומחה, ובעמח"ס שלום בחילך

בקורס יועברו כל העניינים הנוגעים למעשה להדרכת בניית בתים נאמנים לה' ולתורתו
דגש מיוחד על פרקטיקת מערך שיעורי ההדרכה לחתנים דבר דבור על אופניו
כדי לצאת מהקורס ברור ומוכן להתחיל בעבודת הקודש

הדגשות ייחודיות:
שיעור מיוחד בקדושת הבית ללא השלום
לרבנים ולמדריכים בשלוחה 8>

השיעורים באידיש

הבית בהבנותו
דרכי הבית בדרכי החסידות

לשמיעת פידבק מבוגרי הקורס ופרטים נוספים חייגו
קו **"הבית בהבנותו"**

02-659-7668
שלוחה 8> 2

לקבלת סדר השיעורים במייל: vb026597668@gmail.com

hershy

הזורעים בדמעה
ברינה יקצורו...

בימים אלו רבבות לומדי הדף היומי משניות
מסיימים **סדר זרעים** ומתחילים **סדר מועד**

הצטרף עכשיו לרבבות הלומדים שמתחילים את סדר קדשים ותזכה גם אתה לסיים את הש"ס בעוד שנה!

15 דקות ליום - ש"ס משניות בשנה

ניתן להשיג את המשניות המבוארות 'דף היומי':

בכל חודש ניתן לקבל (ללא תשלום) את חוברת המשניות 'דף היומי' של אותו החודש בכניסה לבית מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל רח' רשב"ם 23 ב"ב

תלמודי תורה / ישיבות / כוללים
ניתן לפנות בדוא"ל: M026305077@gmail.com

שיעורים ב'דף היומי משניות' ניתן לשמוע בקול הלשון וכן בקו 'דף היומי משניות' שמספרו: 02-548-8313

לבחינה על ההספק היומי והשתתפות בהגרלות יומיות רבות. הכנסו למערכת 'שיח התורה' בקו דף היומי משניות. או במערכת נדרים פלוס

דף היומי משניות
דף יום ש"ס בשנה